

h

host
literární měsíčník
červen 2017
89 Kč

*6

O

S

Bellová: Nemusím psát za každou cenu

Téma:
Hradec Králové
a Pardubice

Čtení na léto:
Katalpa, Bendová,
Hudec

Kritika
v diskusi: Topolův
Citlivý člověk

h

Host, měsíčník pro literaturu a čtenáře

Číslo 6 | 2017, ročník XXXIII

Vyšlo v Brně 15. června 2017

Radlas 5, 602 00 Brno
tel.: 725 606 144
tel./fax: 545 212 747
casopis@hostbrno.cz
www.casopis.hostbrno.cz

Vydává Spolek přátel vydávání časopisu Host
(ič 48 51 48 53) & Host — vydavatelství, s. r. o.,
s laskavou finanční podporou

Státního fondu kultury
Ministerstva kultury ČR
a statutárního města Brna

Miroslav Balaščík | šéfredaktor
Martin Stöhr | zástupce šéfredaktora
Jan Němec | editor
Eva Klíčová | redaktorka
Zdeněk Staszek | redaktor
Alena Němcová | jazyková redaktorka
Pavla Hernandezová | sazba
Petr M. Dorazil | technický redaktor
Tereza Hladká | tajemnice redakce

Grafická úprava | Martin T. Pecina
Písma | Kunda & Vegan (Superior Type)
Obálka | Martin Salajka, Martin T. Pecina
Ilustrace | Juraj Horváth, Jindřich Janíček,
Michaela Kukovičová, Marie Novotná
Papír | Olin Regular Natural White 100 a 200 g/m²
Tisk | Tiskárna Grafico, s. r. o., Opava

Člen sítě kulturních časopisů Eurozine
(www.eurozine.com) eurozine
Registrováno Ministerstvem kultury ČR
pod číslem MK ČR E 6632 ISSN 1211-9938
Vychází 10× ročně (kromě července a srpna)

Cena 89 Kč, s předplatným 69 Kč
Předplatné na www.casopis.hostbrno.cz/predplatne
nebo telefonicky na čísle 725 606 144:
roční 690 Kč, půlroční 345 Kč, elektronické 400 Kč

Distribuuje Kosmas, s. r. o., Praha
Zasílání předplatného zajišťuje firma
SP agency, s. r. o., Rajhradice

Editorial

Jan Němec

Zdá se, že ve všech měsíčnících to vědí: nevěnovat červnový editorial příchodu léta rovnalo by se hříchu proti přírodě. Ani v kulturní revue člověk ročním obdobím neunikne, jen projevy jsou jiné. Leckterý redaktor hned na začátku června tajně vymačká trochu opalovacího krému na monitor a rozetře po internetu. Na jiného padne únava a zpod přivřených víček sleduje, zda prsty slunce dosáhnou na ovládání klimatizace. Jednou za srpnových veder jsem také viděl, jak kdosi mokrým ručníkem rozháněl desítky nepřečtených e-mailů. Za těchto okolností je snadno pochopitelné, že *Host* přes léto nevychází a vycházet nemůže. Budme tedy rádi za toto červnové číslo. Najdete v něm letní literární přílohu, co může být víc. A *Host* je navíc tak velký, že si jím na koupališti lze zastínit hlavu. Jinak řečeno, do našeho hřbetu můžete strčit nos s důvěrou.

Ateliér

Pavel Šmíd

Pavel Šmíd, Autoportrét

Pavel Šmíd (nar. 1952 v Pardubicích) na otázku po motivech své fotografické práce odpovídá: „Radost z okamžiku a smutek z jeho pomíjivosti. Sobecká touha jej vlastnit. Touha mapovat obrazem žitý příběh. Snad až posedlost díváním se.“ Studoval pedagogickou fakultu v Hradci Králové, v roce 1976 byl na příkaz Státní bezpečnosti vyloučen. Do roku 1989 pracoval v technických profesích. Založil nakladatelství Theo, v němž vydával například mezinárodní revue *Welcome to The Heart of Europe*, ale rovněž sborníky současných

českých básníků *7edm* (2005—2011). Fotografuje a vystavuje doma i v zahraničí, knižně vyšel mimo jiné *Reportrét* — s portréty českých výtvarníků. Působí také jako příležitostný kurátor Galerie města Pardubic. Čtenáři v tomto čísle najdou cyklus *Dvojice*, výstižněji snad *Podoby*, ke kterému autor říká: „Jednoho dne, když jsem si prohlížel své poslední práce, mne napadla charakteristika mého *zaznamenávání*, mého dokumentu: Všichni společně žijeme jeden velký příběh a je jedno, v jakých kulisách právě jsme.“ (-red-)

názor

- 6 Martin Stöhr:
Na básnické frontě klid

osobnost

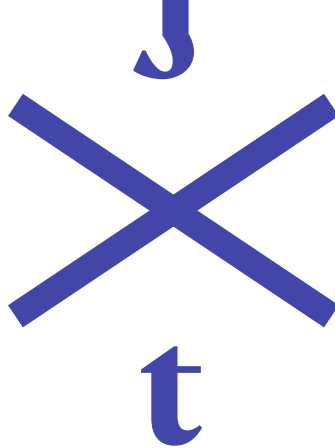
- 8 Nemusím psát za každou cenu.
Rozhovor s Biancou Bellovou

reportáž

- 16 Jan Folný: Pátek na Černé lince.
Literární reportáž vyfukaná
do mobilu v londýnském metru

téma

- 26 Nella Mlsová: Okolo
Hradce... Literární Hradec
31 Mým snem je literární kavárna.
Rozhovor s nakladatelem
Pavlem Mervartem
33 Lukáš Vavrečka: Pavouci
v kloboucích. Literární Pardubice
36 Jiří Studený: Sejdeme se
na Kuňce! Literatura pod
Kunětickou horou
36 Petr Rýgr: Tento kraj mudrlantů!
38 František Burda: Vlastně se víc
míjíme než potkáváme
39 Ladislav Selepko: Polabské
roviny — za čím a kudy jít?
40 Východní Čechy
literární a kulturní
44 Slavomír Kudláček: Nohy
a ruce. O regionální literatuře

kritiky

- 48 Jáchym Topol: Citlivý
člověk (Eva Klíčová)
50 **kritika v diskusi** Aleš
Merenus — Sylva Ficová —
Patrik Linhart — Eva Klíčová:
Odcházení vybroušených jazyků
54 Olga Tokarczuková: Knihy
Jakubovy (Petra Kožušníková)
56 David Graeber: Utopie
pravidel. O technologii,
stupiditě a skryté přitažlivosti
byrokracie (Zdeněk Staszek)

recenze

- 58 Marek Příbil: Svátosti
sadistického boha (Erik Gilk)
58 Zbigniew Czendlik — Markéta
Zahradníková: Postel hospoda
kostel (Jiří Trávníček)
59 Božena Správcová: Uctívači
kruhů (Andrea Popelová)
60 Hubert Wolf: Případ
Sant' Ambrogio. Utajený skandál
římských řeholnic (Jiří Krejčí)
61 Světlana Alexijevičová:
Modlitba za Černobyl. Kronika
budoucnosti (Jiří Trávníček)
62 Alen Mešković: Ukulele
jam (Daniela Mrázová)
63 Max Andersson: Vykopávka
(Václav Maxmilián)
64 Jaromír Typlt: Za dlouho
(Pavel Kotrla)

rozhovor

- 68 Taje masových rituálů. S Petrem
Roubalem o československých
spartakiádách

historie

- 76 Petr Šotnar: Dva clowni
Jiřík & Jeník. Devadesát
let od vzniku slavné
Vest Pocket Revue

nová jména

- 84 Tereza Šustková:
Světlo uvnitř anděla

čtení na léto

- 96 Jakuba Katalpa: Na vesnici
102 Veronika Bendová: Bouřka
107 Ondřej Hudec: Molotov

sloupky

- 7 **o čem se mluví**
v Japonsku Michael
Weber: Psaní se třese
21 **zamýšlení** Jan Šulc:
Smutné ulice
21 **čtenářomat** Jiří Trávníček:
Gutenbergova vsuvka
74 **biblioman** Martin T. Pecina:
Buďme svorní! Kapitán Iglo
ve službách dětské ilustrace
82 **čtenářský semestr** Doporučená
četba Stanislava Komárka
86 **jazyková glosa** Zdenka
Rusínová: Ženy a rod
93 **na okraj** Jan Němec: Dvacet
let s kouzelnickým učněm
2 **ateliér** Pavel Šmíd
4 **báseň čísla** Pavel Rajchman
5 **zprávy**
88 **hostinec**

b

Básník čísla

Básník *čísla* Pavel Rajchman

...

vešel jsem do
slova věčnost
rozhlížím se a tápu
osahávám to tu
chci napsat zprávu
jenže už nemám prsty
ani hlas
jsem obyvatelem
slova na jazyku
kohosi nepokojného
mlčenlivého

Foto Radek Kalhous

„Statická, založená na přijetí okamžiku, výseku reality, jednoho děje, plná nedořečeného a nevysloveného citění a snad i poznání; právě tato nedoslovenost je však především záměrným zastíráním vlastní osoby, ona zajímavá přerývanost vskutku připomíná vlak,“ tak kdysi charakterizoval jeho poezii Igor Fic. Je to skutečně tak. Pavel Rajchman (nar. 1958 v Mostě) téměř celý svůj dosavadní život pracuje na železnici. V současnosti je technikem a strojuvůdcem měřící drezíny, se kterou vyhodnocuje technický stav všech lokálních tratí v republice. Na víkendy se vrací domů do Pardubic. Vydal básnické sbírky *Apeiron* (Mladá fronta, 1993), *Androgyn* (Český spisovatel, 1996), *Padlome Lome!* (H&H, 1998), *Průzor do vymyšlené bytosti* (Host, 2001), *Neanone* (Theo, 2004), *Nebo* (Theo, 2007) a *Jinak, a jinak* (Triáda, 2015). Byl editorem sborníků *7edm* (Theo, 2005—2011). Ještě letos mu vyjde v nakladatelství Triáda sbírka *Dny ze dna*, z níž jsou přítomné ukázky. Posledních pět básní (na konci souboru) je z dosud nedokončené sbírky — s předběžným názvem — *Koleje*.

Poklad přes kopírák

Sylvia Plathová je možná nejznámější americkou básnířkou dvacátého století, jak kvůli svému dílu, tak životu, který je inspiroval: kvůli depresím a nešťastnému manželství s básníkem Tedem Hughesem, které ji dohnaly k sebevraždě. Nedávno byly objeveny spisovatelčiny dopisy, které vysvětlují mnohé z komplikovaného manželství. Na konci května dva literární historici objevili dvě její dosud neznámé básně a obraz ženy, která zírá na svůj odraz na vodní hladině. Vše se skrývalo na starém kopírovacím papíře založeném v jednom poznámkovém bloku. Díky Photoshopu vědci odhalili báseň „To a Refractory Santa Claus“ z roku 1956, kdy Sylvia Plathová na líbáncích ve španělském Benidormu vzdává hold tamnímu teplému počasí, které jí v Británii chybělo. Druhá báseň, „Megrim’s“, už byla k interpretaci těžší — jedná se o monolog paranoika k lékaři, v němž líčí sérii „nepravdivých příhod“.

Romance z mastného kyblíku

Druhou květnovou neděli se tradičně slavil Den matek. A s nečekaným dárkem přispěchal i fastfoodový řetězec KFC, pro který prý Den matek představuje jeden z komerčně nejsilnějších dnů v roce: svým americkým zákazníkům a fanouškům nabízí romantickou novelu *Něžná křídélka*

touhy (Tender Wings of Desire), v níž mladý plukovník Harland Sanders — ten dobrácký dědeček z kýblu smažených kuřat — svádí lady Madeline Parkerovou. Zájemci si ji na Amazonu mohou pořídit za devadesát devět centů, někteří šťastlivci také dostali při nákupu občerstvení výtisk. Podle recenzí a ukázek se nejedná o nijak explicitně erotický materiál, ale o starou dobrou stereotypizující harlekýnku. Stačí se zaposlouchat do vábení ředitele marketingu amerického KFC: „Letos dostanu ke kýblu kuřat, který jsem manželce koupil, i rajcovní romantickou novelu. O večeri je postaráno, a ona tak bude mít příležitost uniknout svému nabitému rozvrhu.“ Americký sen, zdá se, stále žije.

Intelektuálka za pokladnou

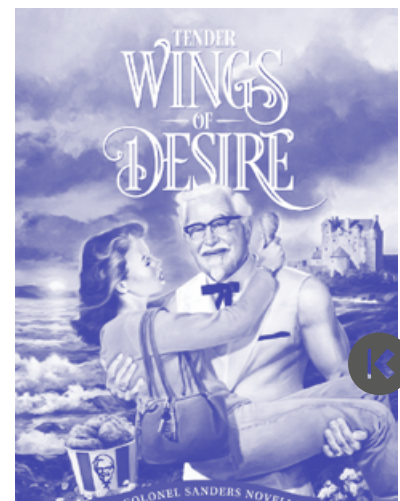
Evropa a celý svět si na začátku května hlasitě oddechly: novým francouzským prezidentem je centrista Emmanuel Macron. Následný nádech už byl sice naplněný nejistotou, ale nadějnou — nikdo totiž neví, jak si nový prezident, který programově a personálně sahá na všechny strany, povede. Hodně mělo napovědět jmenování vládního kabinetu a v tomto ohledu Macron (papírově) nezklamal: jeho vláda je genderově i ideologicky vyvážená, byť někteří komentátoři poukazují na skutečnost, že klíčové resorty dostala do správy spíše pravice. Radost nicméně mají francouzští literáti — ministryní kultury se stala ředitelka prestižního nakladatelství Éditions Actes Sud z Arles v jižní Francii, které vydává například nobelisty Imreho Kertésze, Světlanu Alexijevičovou či domácí špičku (například Mathiase Énarde), Françoise Nyssenová. Ta sice nikdy nezastávala podobnou veřejnou pozici, má však zkušenosti z belgického ministerstva stavebnictví, kde pracovala předtím, než vstoupila do nakladatelského prostředí. V roce 1987 se stala šéfkou Éditions Actes Sud, které založil její otec Hubert Nyssen, a během následujících let z něj udělala

jedno z nejúspěšnějších a nejrespektovanějších francouzskojazyčných vydavatelství na světě. Francouzská kulturní veřejnost její nominaci přijala pozitivně — podle mnohých je Nyssenová žena s rozhledem, která se neváhá zapojit do uměleckého dění. Výzva před novou ministryní je však jiného rázu než ryze umělecká: kvůli teroristickým útokům se ve Francii nedaří turismu, z něhož ještě odčerpávají peníze vynucená bezpečnostní opatření. Nyssenová tak hlavně musí dostat lidi do Francie a peníze do pokladen muzeí a galerií.

Co všechno prozradíš, Bille?

Pohřešuje se prezident. Tak se bude jmenovat nová kniha bestselleristy Jamese Pattersona — a bývalého amerického prezidenta Billa Clintona. Nakladatelství Knopf nedávno ohlásilo její vydání v červnu 2018. Patterson se s Clintonem seznámil před nějakými deseti lety při golfovém zápase a stali se z nich přátelé. Nedávno jim proto washingtonský advokát Bob Barnett navrhl, ať spolu napíší knihu: Patterson ví, jak napsat thriller, Clinton ví, jak být prezident. Spisovatel i prezident kývli — a Barnett se coby právník zhostil prodeje autorských práv. Román *The President Is Missing* by měl být napínavým dramatem z prostředí Bílého domu, s „detaily, které zná jen prezident“. Zdá se však, že stávající administrativa se prozrazování prezidentských tajemství také nebojí.

-zst-

Na básnické frontě klid

Martin Stöhr

Toto číslo vychází společně s rozevřením pověstné *sommerloch*, „letní díry“, po česku řečeno okurkové sezóny. Dlouhé světlo bolí, neboť sotva je v médiích vesele ohlášen takový ten den, do kterého občan živil stát a teď může konečně začít dřít na sebe, udeří slunovrat. Jasná zpráva, která nezkrší jen ty nejotrlejší severské typy. Leč horizont událostí je tradičně prázdný a novináři berou zavděk i „mezinárodním dnem těch, kteří se cítí být poškozováni očkovaním“.

A co teprve česká literatura v tomto čase! Je to malý svět, v němž se zmíněné symptomy nescítají, ale násobí, tak trochu v duchu známého Švejkova špílce, že „uvnitř zeměkoule je ještě jedna mnohem větší než ta vrchní“. Litery byly rozdány, bestsellery pokřtěny a nová literárněkritická anticena *Psího vína* Mokrý ponožka udělena: „Privátnost konotací zakrývá směr asocičního řetězení prázdné rétorické strategie, založené na rádoby odborném diskurzu.“ Kdo tuto suknicí nesešivanou správně rozetne na díl náležící potrefené recenzi a verdiktu poroty, získává čtvrtletní předplatné *Hosta*.

Horké bezčasí nám zatím zpestřil leda jistý pivem rozkurážený prozaik. V noci na svém FB vyzval na duel slovuťného kritika, jenže jak se ukázalo s kuropěním, měl na mysli pouze souboj esejistický. Názorář se může převalit na bok a pokračovat v letním spánku, nebýt kuloárové zprávy, která jistě neotřese nikým, ale určitou výpovědní hodnotu má.

Malé pražské nakladatelství dybbuk se rozhodlo dále (soustavně)

nevydávat současnou českou poezii. Jeho majitelé Šárka a Jan Šavrdovi jsou lidé seriózní, splní tedy stávající sliby a nadále se budou věnovat jen práci na prověřených hodnotách a foliantech, jako je dílo Ladislava Nováka nebo Zdeňka Barborky. Mnoho se toho nestane, jen krajina české poezie zase trochu zešedne, neboť zrovna dybbuk své knihy vypravoval graficky sličně a redakčně příkladně. S poezií nedávno skončili také v Knize Zlín, zde ovšem nebyla důvodem únava nakladatele (o edici Waltz tady pečoval neúnavný editor Pavel Petr), ale přechod značky pod křídla koncernu Albatros Media, a. s.

Bude toho někdo želet kromě autorů a několika potenciálních čtenářů? Jistě ne, ale našinci znova přijde na mysl, proč je tento žánr setrvale marginální, proč se jeho život notoricky odehrává ve stylu „do it yourself“. Poezie dělaná autory (nakladateli, organizátory) „zezdola“ u nás nepochybně žije. Má svůj mainstream, svůj dorost i klasiky, soutěže i ceny. Poezii se věnují snad všechny literární časopisy, má svá silná ohniska a vlastně i relativní podporu některých institucí.

Na druhé straně neexistuje specializovaný web, který by sdružoval kritickou reflexi sbírek a další oborové informace (pravda, ten chybí například i daleko sledovanější literatuře pro děti a mládež), nemáme široce pojatý a reprezentativní tlustý žurnál věnovaný poezii, nemáme nadaci, která by se podpoře a propagaci básníků a jejich děl doma i v zahraničí soustavně věnovala. Není vůle, nejsou peníze, nejsou díla a nakonec není ani publikum. Tedy publikum, u kterého by předmět jejich zájmu kromě *potěchy* vzbuzoval i *pocit důležitosti* a zdravého sebevědomí.

Pokud se už objeví někdo, kdo má chuť a vůli představit poezii jako něco, co nabízí nenahraditelný způsob prožívání, něco, co je takzvané sexy, a dokonce patří do veřejného prostoru, opět se jedná o aktivity jednotlivců, prosazované ztuha. Česká města jsou promořena toxickým vizuálním spamem, ovšem nainstalovat někam jednoduchou tabuli s básní se stává neřešitelným problémem. Svě o tom vědí iniciátoři

populárních Poeziomatů nebo projektu *Brno poetické*.

Možná že je výše popsán stav zcela namístě, neboť vždy když se poezie posune blíže k centru pozornosti, hýbe společností neklid, děje se něco nedobrého, nestandardního. Buď se verše stanou klackem či fanglí v rukou ideologie, nebo si poezie „bere slovo“ svou schopností vypovídat a komentovat bezprostředně a naléhavě. (Jistě nebylo náhodou, že v české literatuře počátku zlomových devadesátých let poezie představovala daleko slyšitelnější hlas.) A stojí tady někdo o to, aby „vymknuta z kloubů“ doba šílela ještě více? To raději věčnou *sommerloch* a na básnické frontě klid.

V tiráži jedné knížky jsem narazil na komickou větu „Tato sbírka vychází s podporou babičky“. Proč ne. Chce to jen pár korun na tiskárnu, obětavého nakladatele, který nemyslí výhradně na zisk, a zbytek nechat osudu. Celý zlatý fond české předválečné poezie vycházel bez složitých institucionálních opatření, centrálních dotací, v nákladech srovnatelných s dneškem a tak dále. Snad jen té společenské prestiže měli básníci v přehlednějším a škrobenějším kulturním terénu více.

A bůhví jestli tito individualisté z podstaty o něco takového vlastně stojí. Nedávno jsem narazil na lapidární strofy z díla moderního klasika; říká v nich:

Stydím se psát básně / neskromné povolání / pochlebovat čtenáři / dokud neřekne dobrá báseň. // Chtěl bych promlouvat / jinými slovy / tak aby si nikdo při plném vědomí / nepřál mě slyšet.

Tak to viděl velký Czesław Miłosz. A co teprve básníci, které „pochlebovat čtenáři“ nikdy ani nenapadlo a píše si, jak se říká, *pro sebe*. Není jich nakonec většina? Otázka, zda má smysl tento sklepní žánr a jeho společensky bledé protagonisty tahat z tuskula na prudké světlo všednosti, nepochybně zůstane dál bez odpovědi.

Autor je básník a redaktor *Hosta*.

Psaní se třese

Michael Weber

V národním povědomí Japonců je stále živé datum 11. března 2011, kdy došlo k masivnímu zemětřesení s epicentrem poblíž severovýchodní části ostrova Honšú a k sérii dalších katastrof s tím spojených, zejména k havárii elektrárny ve Fukušimě.

Ohlédneme-li se za japonskou literaturou několika posledních let, zjistíme, že se toto datum stalo významným zlomovým bodem i v literární tvorbě mnoha současných autorů. Nejnaléhavěji z této perspektivy hovoří díla fukušimského autora Hidea Furukawy, který se do své domoviny vypravil hned v dubnu 2011, aby vlastní vjemy bezprostředně zaznamenal a později přetavil v samostatná literární díla, například *Namu rokknróru 21bu kjó* (Sláva sítě rokenrolu o 21 částech, 2013). Na scénu zde uvádí hlavní postavu svého předešlého románu a do úst jí vkládá slova o tom, že naději do budoucna je možné udržet pouze tak, že Japonci

nebudou hledat viníka nastalých událostí. Tím v podstatě vyjádřil tehdejší způsob uvažování Japonců a náladu ve společnosti, snažící se o co nejrychlejší obnovu. Kromě naděje přinesla přesto některá díla i kritiku. Hikaru Okuizumi ve své knize *Tókjó džidžoden* (Autobiografie Tokia, 2014) na pomezí sci-fi nepřímo kritizuje nepoučitelnost Japonců předcházet kritickým situacím s ohledem na podobné situace ve vlastní minulosti. Jóko Tawada, která od roku 1982 žije v Německu, přispěla k tématu ničivé přírodní katastrofy dystopickým románem *Kentóši* (Světloňoš, 2014). Dnes již dvaosmdesátiletý nositel Nobelovy ceny za literaturu (1994) a iniciátor několika protestních akcí proti nukleární energii Kenzaburó Óe také začíná svůj zatím poslední román *Bannen jóšiki šú — In reito sutairu* (V pozdním stylu, 2013) scénou, v níž stárnoucí spisovatel uklízí svou pracovnu po velkém zemětřesení a neubrání se přitom průchodu silných emocí. Zasazením děje do osudového jara roku 2011 si Óe v knize otevírá prostor pro zpracování tématu Fukušimy.

Mladá generace autorů se neohlíží jen za tragédií nedávno minulou. Překvapivě nechává znovu po mnoha desetiletích ožít ve svých dílech téma druhé světové války. Jako by nejmladší generace měla potřebu dostat se co nejloubeji ke zkušenostem, kterými si

prošla generace jejich (většinou již) prarodičů. Jako příklad uvedme titul *Sekai no hate no kodomotači* (Děti z konce světa, 2015) autorky Hacue Nakawaki. Výjimkou nejsou ani díla situovaná přímo na válečnou frontu, jako jsou *Jubi no hone* (Prstní kůstky, 2015) autora Hirokiho Takahašiho (nar. 1974).

To však neznamená, že by současní japonští autoři zcela zanevřeli na aktuální, zejména společenské, otázky. Díla, která jsou sondou do současné japonské společnosti, tvoří nakonec na literární scéně posledních let většinu. Vynikají zpravidla silným pesimismem, ale přitom svěžím a dynamickým stylem zachycují násilí, kriminalitu, paradoxy a absurdity vlastní společnosti. Japonsko je zde prezentováno jako země, která se nedokáže probrat ze své dlouho-trvající hospodářské stagnace a současně nemá žádná funkční opatření na problém stárnoucí populace a nízkou porodnost. Velký rozruch způsobil v roce 2010 román Tomojukiho Hošina (nar. 1965) *Ore ore* (To jsem přece já), který zpracoval téma finančních podvodů na nejstarších členech společnosti formou rafinovaných telefonátů. Mezi dalšími jmenujme *Ikari* (Zlost, 2013) Šúičiho Jošidy (nar. 1968) nebo *Kjódan X* (Kult X, 2014) Fuminoriho Nakamury (nar. 1977).

**Autor je japanista
a překladatel.**

AKTUÁLNÍ ČÍSLA

NIGÉRIE

ALKOHOL V POSTSOVĚTSKÝCH ZEMÍCH

MIGRACE

SUDETY

VÍCE NA WWW.SVETOVKA.CZ

PLAV

MĚSÍČNÍK PRO SVĚTOVOU LITERATURU

Foto Nona Catusanu

Nemusím psát za každou cenu

Ptal se Miroslav Balašík

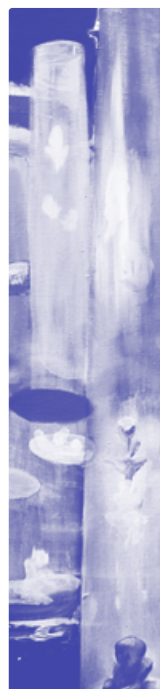
**Rozhovor
s Biancou Bellovou**

Bianca Bellová se narodila roku 1970 v Praze, kde doposud žije na půl cesty mezi balkánskou a britskou částí své rodiny. Živí se překlady a tlumočením. Vydala knihy *Sentimentální román* (IPF Publishing, 2009), *Mrtvý muž* (Host, 2011), *Celý den se nic nestane* (Host, 2013) a *Jezero* (Host, 2016) a řadu povídek. Má tři děti a manžela.

Poroty literárních cen mívají většinou tendenci rozdělovat pocty „spravedlivě“. Znamená to, že spisovatel, který už nějaké vavříny získal, je pro další ceny většinou diskvalifikován. A ocenit někoho oceněného může navíc vypadat, že si porota ulehčuje práci. Máme tedy hodně laureátů, ale málo velkých literárních událostí. Tím větší pozornost budí výjimky. Kniha *Jezero* Biancy Bellové se takovou zdá být. Poté, co byla vyhlášena Knihou roku v rámci cen Magnesia Litera, byla dekorována také Evropskou literární cenou. To vyneslo do popředí nejen knihu samotnou, ale také její autorku...

Ty ale nemáš rozhovory moc ráda, že?

Moc ne. Buď otázkám nerozumím, nebo na ně nemám moc co říct. Žiju běžný život a nemám, o čem bych povídala. Navíc otázky jsou většinou takové jednoduché a mechanické, jdou po povrchu a vyžadují zdoslovňování. Málokterý rozhovor se obejde bez otázky, kde jsem vzala inspiraci. Proč? K čemu to čtenář potřebuje vědět? Ten text přece musí sám o sobě obstát bez nějakého dovysvětlování. Inspirace je moje věc, po které nikomu nic není. Minule jsem se novináře snažila odbýt tím, že přece inspiraci sbíráte celý život, každý obal od nanuka nebo hádka zaslechnutá v tramvaji tvoří dílky v hotovém obraze... takže jsem na *Jezero* sbírala inspiraci čtyřicet let. A on mi na to odpověděl: Ale vy jste přece viděla tu fotografii Aralského jezera, a proto jste o tom začala psát.

Jiná věc je, že jakmile se médiím vydáte napospas, je váš obraz zcela mimo vaši kontrolu. Tím spíš, je-li to živé vysílání, které pak někde zůstane navěky viset v internetovém archivu. A i když si domluvíte autorizaci rozhovoru, není nic jisto. To se mi stalo nedávno: jistému týdeníku jsem poskytla rozhovor, který jsem následně i autorizovala, takže se teoreticky nemohlo nic stát. No a na obálce vyšla moje fotka s titulkem „Bianca Bellová: Kavárna ponižuje obyčejné lidi“. Což v rozhovoru samozřejmě nepadlo a prý to bylo dílem editora časopisu. Z celého interview o psaní a životě vybral heslo, které jsem sice neřekla, ale zní dostatečně konfrontačně, aby pomohlo prodeji.

Tak se aspoň snažím se s novináři předem domluvit, aby mi dali prostor pro propagaci dobré věci. Věděl jsi například, že čtenáři můžou přispět menší částkou neziskovce Roja Sor na nákup balíčků pro běžence — jezídky přežívající útok Islámského státu v Šingálu a okolí v roce 2014 — v uprchlickém táboře poblíž obce Šerfadin? Jsou bohužel v situaci, že jim chybějí předměty běžné potřeby, jakkoli jim balíček se zubní pastou a mýdlem prožitá traumata z hlavy neodstraní.

No a co je úplně nejpodstatnější: ten humbuk s publicitou krade čas na psaní.

Inspiraci sbíráte celý život, takže jsem na *Jezero* sbírala inspiraci čtyřicet let

Ale jinak mediální a čtenářská pozornost, které přišly spolu s literárními cenami, nejsou úplně nepříjemné, že?

Tu pozornost si samozřejmě užívám. I když pro mne je to trochu náročné v tom, že jsem poměrně introvertní člověk, takže poté, co na Liteře vyhlásili kategorii prózy, kterou získal Marek Šindelka, jsem si říkala, že nemusím na pódium. Když pak vyhlásili Knihu roku, málem jsem omdlela. Teď s odstupem si říkám, že slyšet v takové souvislosti své jméno je vlastně dost extrémní a vrcholný zážitek, který bych doporučovala každému. Jinak je zajímavé, že to člověka svým způsobem institucionalizuje; obracejí se na mě kromě čtenářů, kteří se se mnou dělí o své čtenářské zážitky, i lidé, kteří mi kladou různé dotazy, občas ani nesouvisející s literaturou.

Tvé předchozí knihy takovou pozornost nezbudily. Když jsi *Jezero* psala, měla jsi pocit, že přeseš něco jiného než předtím? Věřila jsi, že by mohlo takhle zabodovat?

Ano, ten zájem mě překvapil. Já ale nijak neplánuji a neodhaduji předem, jak a komu se to bude líbit. Snažím se při psaní nemyslet na žádné kritiky ani případné ceny. U *Jezera* byl snad rozdíl v tom, že se proces psaní podobal spíš vyvolávání filmu v temné komoře; ten obraz už tam byl, jen bylo nutné ho pomocí vývojky, přerušovače a ustalovače zhmotnit. Dostat to z hlavy, nebo kde to vzniká, skrz prsty na papír. Byl to v podstatě mechanický proces, jako když otevřete kohoutek.

Čím si to vysvětluješ, že *Jezero* tak výrazně uspělo u kritiky i čtenářů?

Asi tím, že je hodně dějové. A možná i proto, že to je trochu epos, lineární, tradiční narativní formát. Ale spíš je to otázka na ty čtenáře a porotce.

Píšeš tak, že máš celou knihu v hlavě a pak to jen natukáš do počítače?

Čím jsem starší, tím to mám předem víc promyšlené. I když už mám celý příběh v hlavě, tak stejně ještě čekám a promyslím ho znovu a znovu, jestli tam nejsou nějaké logické lapsy. Vždycky si to nejprve předem celé načrtnu a pak do té základní struktury dopisuju nápady. Pracuju jako překladatelka a tlumočnice, máme tři děti, manžel je hudebník, frontman skupiny The Prostitutes, a dělá i vlastní sólové projekty, takže oba musíme s časem nakládat s poměrně vysokou mírou efektivity.

Jak to rodina vnímá, že mají doma spisovatelku?

Já se předně za spisovatelku moc nepovažuju. A co se týče Magnesie Litery, děti se dívaly na přenos v televizi, a když vyhlásili kategorii prózy a já jsem ji nedostala, tak to vypnuly. Pak jim psali kamarádi, tak si ji zase běželi zapnout, a při tom probudili toho nejmenšího, kterej vykřikoval: nechte mě spát, nechte mě spát. Ale jsou samozřejmě rádi. A začaly se mi ozývat různé rodinné větve, o kterých jsem ani nevěděla, nebo které braly to moje psaní jako takovou ventilaci mých rádoby uměleckých ambicí. Tak teď jsou na mě pyšný a říkají mi, že to třeba někdo zfilmuje. Což evidentně znamená, že se jim to nechce číst.

V tvém životopisu se uvádí, že máš bulharské kořeny. Co to konkrétně znamená?

Konkrétně je můj otec Bulhar, který tu studoval v šedesátých letech, seznámil se s maminkou a už tu zůstal. Já jsem v Bulharsku trávila docela velkou část svého dětství, prakticky každé prázdniny. Hodně vzpomínám hlavně na babičku.

Na co si tak nejsilněji vzpomínáš?

Babička s dědou bydleli ve městě Kardžali. Je to v Rodopech, má asi sto tisíc obyvatel. Ani ne hodinu cesty od Řecka a zhruba stejně od Turecka. A co si pamatuju, tak to mělo takovou vřelou atmosféru, takovou společenskou, mezilidskou blízkost, která mě jako introverta dost obtěžovala. Když jsme chodily s babičkou přes město, tak ona se třeba dvacetkrát zastavila s nějakým známým, dala se s ním do řeči a začala se mu se mnou chlubit a já jsem musela odpovídat na otázky, jestli je to lepší u nás, nebo v Bulharsku. Nebo chtěli, abych něco zazpívala. To mě drásalo. A neustále se navštěvovali, každý den jsme měli několik návštěv. Zároveň ale, když jsem teď dospělá, tak mi to nějak chybí. Tady v Čechách.

Nutíš své děti, aby na návštěvách zpívaly?

Ale to bych jim mohla udělat. To je dobrý nápad. Jenže ony na rozdíl ode mne umějí zpívat.

Jako spisovatelka asi musíš být introvert, že?

Já to tak mám. Víím, že je potřeba to překonávat, hlavně na čteních a diskusích, ale mně se prostě líp formulují myšlenky, když mám čas si je trochu promyslet, a pokud možno písemně. S verbálním projevem mám trochu problém, jak sis jistě všiml. I když jsem ve společnosti, mezi známými, tak radši pozoruju, poslouchám a mlčím. I na tom večírku po udělování Magnesie Litery jsem si říkala, když jsem dělala rozhovory a musela se fotit, že bych se nejradši někam schovala a s nikým nemluvila. A to byl ještě takovej klidnej večírek klášterní školy. To se s rokenrolovými mejdany nedá srovnat. Samej extrovert, mluví víc nahlas, víc tančí, berou víc drog. Spisovatelé se projevují vesměs introvertně, i když jsou ve společnosti.

A to ses před tím vrátila z Egypta, kde jsi měla řadu čtení a veřejných vystoupení...

Na káhirské univerzitě je obrovská bohemistika, kde studuje snad přes sto bohemistů. Dohromady jich je v Egyptě asi dvě stě padesát, což je

neuvěřitelné. Oni samozřejmě nemají vesměs žádné uplatnění, protože české literatury se tam zase tolik nepřekládá, ale přitom zájem o ni je celkem velký, což jsme viděli i s Katkou Tučkovou na nejrůznějších setkáních a diskusích. Jako prozápadní intelektuálové tam ale narážejí na celou řadu problémů. Katka chtěla číst úryvek z *Žitkovských bohyně*, kde se hovořilo o chloupku z ohanbí, a ta profesorka bohemistiky, která četla tentýž úryvek v arabštině, to prostě zahrála do autu. Loni dostal egyptský spisovatel Ahmed Nadží dva roky vězení natvrdo za sexuálně explicitní obsah románu, který ani nestačil vyjít. Dokonce byl předtím schválený Egyptskou radou pro cenzuru. Podnět k trestnímu stíhání proti egyptskému spisovateli podal jeden z občanů, který údajně po přečtení úryvku z knihy začal trpět srdečními problémy a poklesem krevního tlaku. Takže tak. Jsem zvědavá, jak tam dopadne překlad *Jezeru*. Ti egyptští autoři vůbec říkali, že si připadají jako disidenti. Když třeba v knihách zpochybňují tradice nebo směřování společnosti, tak jsou obviňováni z hereze a odpadlictví. Zvlášť ženy to mají hodně těžké. Proto jsou hrozně vděční za kontakty se západním světem a hodně mi třeba teď píší, jak je pro ně důležitá svoboda slova, ale že to nemám nikde říkat, protože nechtějí jít do vězení. Člověku to intenzivně připomene schizofrenní časy před pádem komunismu u nás.

Máš s tím nějaké zkušenosti?

Ne že bych žila v disidentských kruzích. Před listopadem 1989 (a vlastně i samotného 17. listopadu) jsem chodila na demonstrace. Zнала jsem pár lidí z hudebních kruhů, a to bylo takové latentně revoluční podhoubí. Mikuláš Chadima zrovna připravuje knihu *Alternativa*, pro kterou si potřeboval osvěžit nějaké informace z té doby, tak jsme se tím s kamarády nedávno zabývali. Na koncertě v Parku kultury a oddechu Julia Fučíka jsme pod záštitou Centra volného času mládeže Českého ústředního výboru SSM (sic!) připravovali 21. srpna 1988 hudební festival, kde právě Mikuláš se svou kapelou MCH Band a několika dalšími napůl podvrtnými

skupinami vystupoval. Státní bezpečnost se samozřejmě bála, že by se to mohlo zvrhnout, a tak se koncert prostřednictvím svých užitečných idiotů snažila zakázat. Produkční koncertu požadoval písemný zákaz, což oni vystavovali velmi neradi, takže prostě jen nasadili své „tajné“ (uvozovky proto, že byli samozřejmě na první pohled identifikovatelní), aby čekali na umělce, jak přijede bouřákem před vchod, vyleze s futrálem a oni ho seberou. My jsme ale použili taktiku „hlouček“, kdy jsme Mikuláš s další dívkou obklopily a v druhém hovoru ho přes backstage převedly na pódium. Tajní ho zaregistrovali až na pódiu — a tam už se jim před třemi stovkami lidí zasahovat nechtělo. Průběh koncertu byl tak zachráněn. Prostě doba těhotná hrdinskými činy...

Pro tebe jsou veřejné aktivity ve prospěch lidských práv stále důležité, že? Mám na mysli, že ses účastnila akcí „Marné čekání“...

Ano. Myslím, že může-li člověk něco udělat proti nesvobodě a nespravedlnosti, tak by měl. Marné čekání probíhalo tak, že jsme čekali v letištní hale u východu, kudy přicházeli cestující z Ruska. A jak tam běžně postávají lidé s cedulemi se jmény těch, na které čekají, tak my jsme na těch cedulích měli jména lidí, kteří byli v Rusku z politických důvodů uvězněni, nebo přímo zlikvidováni. Bylo zvláštní sledovat ty reakce. Někteří se smáli, někteří byli vyloženě agresivní, strkali do nás a chtěli na nás volat policii. Jednou tam byly dvě paní, které nám ale zase se slzami v očích děkovaly, že to děláme, protože ony jsou s takovými názory v Rusku v naprosté izolaci a připadají si jako blázni.

Mělo to nějaký efekt?

Mediálně to bylo docela vidět a dostalo se to i do zahraničí a v Americe začali organizovat něco podobného. Prakticky samozřejmě nic, ale psalo se o tom i na různých fórech a cestovní kanceláře na to turisty upozorňovaly. A taky jsem si na letišti několikrát všimla stejných lidí, kteří kolem nás postávali. Tak myslím, že i ruská ambasáda to sledovala.

Myslíš, že i tohle by měl být úkol spisovatele, být tak trochu oním „svědomím národa“?

To určitě ne. V mém případě to s psaním vůbec nesouvisí, byl to prostě akt občanské vůle. Můj názor je, že autor by měl psát texty. Nic víc.

A nemyslet ani na čtenáře, jak jsi oponovala kritičce Evě Klíčové a také při facebookových diskusích s Jiřím Trávníčkem...

Mně už se k tomu moc nechce vracet, protože jsem si ověřila, že nemá smysl, aby se autor přel s kritikem. Kritik má kritizování v popisu práce, zatímco jakýkoli autorův argument je a priori méně věrohodný, protože může být potrefenou husou. Pro mě jsou Eva Klíčová s Jiřím Trávníčkem zastánci jednoho kritického hlasu, který autora povolává na značku a úkoluje ho, jak psát, aby se to líbilo té příslušné manažerce, která přijde večer unavená z práce. Na to mají jistě nárok, jen mě mrzí, že je tomuto hlasu poskytován největší prostor. Osobně to mám tak, že autor by měl myslet výhradně na text a snažit se pokud možno eliminovat všechny případné pohnutky a motivace, které nějakým způsobem ovlivňují budoucí úspěch textu — včetně čtenáře samotného. Třeba je to naivní, ale věřím, že je-li v tomto ohledu autor poctivý, jeho text si čtenáře najde. Na co při psaní myslí, je čistě autorovou soukromou záležitostí.

Ty jsi mimochodem na Facebooku velmi aktivní, není to taková úniková aktivita pro introverty? Nebo je to takové to navštěvování bez pozvání, jak jsi znala u babičky v Bulharsku a trochu ti teď v dospělosti chybí...
Nevím. To snad ani ne.

Takže jsi na tom jen normálně závislá.
Jistě... Ale vážně, já samozřejmě dost uvažuji o tom, že trochu opustím sociální síť, ale po těch cenách to teď dost dobře nejde. Píše mi tam řada čtenářů a kontaktují mne novináři, vzniká tam neformální publicita... A mě na tom prostředí vůbec baví i to, že jde o úplně jiný způsob komunikace, než by člověk zažil v reálném životě.

V čem?

Že se tam třeba rychle vyfiltrují společné nebo rozdílné názory. Že se tam rychle dokážeš spojit s někým, koho zajímá totéž, anebo naopak zjišťuješ, kolik tvých přátel má vlastně úplně jiné postoje než ty. Můžu komunikovat s lidmi, které bych v životě nikdy nepotkala, a i kdybych je potkala, tak bych se s nimi třeba neseznámila.

To ale nemusí být jenom radostná zkušenost...

Jistě. Na začátku jsem třeba měla potřebu pořád s někým diskutovat a polemizovat. Pak jsem zjistila, že to příliš prožívám a že třeba nemůžu ani spát, jak mi to pořád běží v hlavě, a v rámci psychohygieny jsem to začala selektovat a u některých přátel jsem si prostě vypnula příspěvky. Nebo na druhou stranu u těch, kteří jsou mými přáteli i v reálném životě a které mám ráda, třeba vím, že se o některých tématech nemůžeme bavit, máme-li dál zůstat přáteli.

Je otázka, jestli ta názorová polarizace není trochu umělá.

Že tě to prostředí nutí vyhocovat názory jen proto, že chceš, aby si tvého statusu někdo všiml, abys vyvolal reakci, dostal lajk...

To určitě ano. Teď jsem to sledovala v případě Velikonoc. Jeden člověk, kterého jsem si řadila mezi intelektuály, napsal, že lidi, co slaví pomlázku, jsou kretění. A samozřejmě to vyvolalo velkou polemiku a on pak v diskusi pod tím statusem napsal, že kdyby to řekl jinak, tak by to nezbudilo reakce. Takže ano, beru to trochu s rezervou, protože i lidi, kteří jsou normálně třeba přemýšliví, tady míří na první signální soustavu.

Vraťme se k literatuře.

Říkala jsi, že se nepovažuješ

za spisovatelku. Proč? Co pro tebe to slovo znamená?

To je na mne moc institucionalizovaný pojem. Sama sebe považuju spíš za autorku. Spisovatel vnímá psaní a literaturu jako způsob obživy. A to já ne. Pro mne je důležité, že se psaním žít nemusím. Jsem ráda, že na sobě necítím ten tlak, že musím něco psát z důvodů finančních nebo jen proto, že bych měla, protože jsem ta spisovatelka a nějak se to očekává. Potřebuju mít svobodu psát jen tehdy, když chci a když mám co říct.

Měl jsem pocit, že jiní autoři by byli naopak rádi, kdyby se psaním mohli žít a nemuseli dělat nic jiného.

To je určitě pravda a myslím, že vedení Asociace spisovatelů nebude rádo, až si to přečte. Ale já to mám jinak. Mě opravdu hrozně stresuje tlak, že bych něco měla nebo musela psát. Ať už jde o článek do novin, nebo knížku. A je v tom i svoboda nemuset se pak ohlížet na čtenáře a kritiku. Když se mi podaří napsat něco dobrého, tak to třeba někdo vydá a to je vše.

Nechci být na psaní závislá. Vezmi si třeba McEwana, kterého oba čteme rádi — dokáže každý rok nebo každý druhý rok vyprodukovat velmi kvalitní román (pravidelně ho recenzuji, takže mám docela přehled) —, je to řemeslně dokonalé, téma je nosné, dobře se to čte... ale ten esprit jeho ranějších děl, jako byli *Černí psi*, *Na Chesilské pláži* nebo *Pokání*, ta duše, ta tam bohužel chybí. Zatímco Ishiguro svůj poslední román tesal deset let — a je to mistrovský kousek. Což samozřejmě neznamená, že dobrou knihu je třeba psát dlouho — viz Kerouac.

To tě tak moc baví překládání a tlumočení, které tě živí?

To se zase nedá říct. Je to obživa.

Dělám komerční překlady, smlouvy, obchodní nabídky, reklamní texty.

Sama sebe považuju spíš za autorku. Spisovatel vnímá psaní jako způsob obživy

Člověk do toho nemusí dávat tolik mentální energie, tak mi jí pak zbývá víc na jiné činnosti. Ale je to i přínosné jinak. Dozvim se toho spoustu z různých oborů. Při tlumočení se zase dostanu do nejrůznějších prostředí, což by se mi v jiné práci nestalo. Navíc se tlumočení často odehrává na úrovni vyššího managementu, což jsou většinou inteligentní lidé s rozhledem a zkušenostmi — jak jinak by se na ty pozice dostali, že? —, a ty debaty jsou i zajímavé. Někdy ale taky vůbec nevím, o čem mluví, a mechanicky překládám slova, kterým dohromady rozumí jenom oni. A občas jsou to poměrně bizarní situace, jichž jsem svědkem.

Například?

Tlumočila jsem například pro jednu farmaceutickou firmu, přiletěli

manažeři z New Yorku. Typy jako z filmu, kufříky a drahé černé obleky. Dělal pohovory se zaměstnanci, kterým našli v počítači nevhodný obsah. Já jsem pak tlumočila, když ten zaměstnanec musel vysvětlovat, proč má ve firemním počítači stažené porno. Že jsou podobné situace inspirativní pro psaní, o tom netřeba hovořit.

Jak to dopadlo?

Dostal výstrahu. Říkali mu, že kdyby to bylo v Americe, tak by letěl. U nás se s tím asi počítá.

To je zvláštní, že jako introverta tě to baví...

Tady totiž nevystupuju sama za sebe. Někdy si skoro připadám jako nějaký mechanismus, do kterého se něco vhodí a na druhé straně něco vypadne. Ale to je spíš výjimka, většinou

s těmi, komu překládám, mluvíme, ujasňujeme si významy, terminologii. Hlavně při simultánním tlumočení pro větší počet lidí je nutné si předem vyjasnit řadu věcí. Ale nejsem účastníkem té diskuse, nijak se mne to netýká. Jiná situace samozřejmě je, když tlumočíte na pódiu pro tisíc lidí, z nichž velká část rozumí oběma jazykům, takže každý přežblept či nepřesnost mohou zaznamenat. A oni ho zaznamenají a řeknou vám to.

Máš představu o tom, co bude s tvým psaním dál? Jaká témata tě zajímají?

Těžko říct, tvůrčí procesy se dost špatně plánují. Může být, že už nebudu mít co říct, a prostě toho nechám. Doufám, že to dokážu poznat. A když ne, tak že budu mít vedle sebe někoho, kdo to pozná a dá mi ránu z milosti. Není přece nutné psát za každou cenu. ●

KNIHEX 07

VŠICHNI MALÍ NAKLADATELÉ ANEB KNIHY NAD VLTAVOU

17/6—18/6 VILA ŠTVANICE
10—20 H. A JEJÍ OKOLÍ

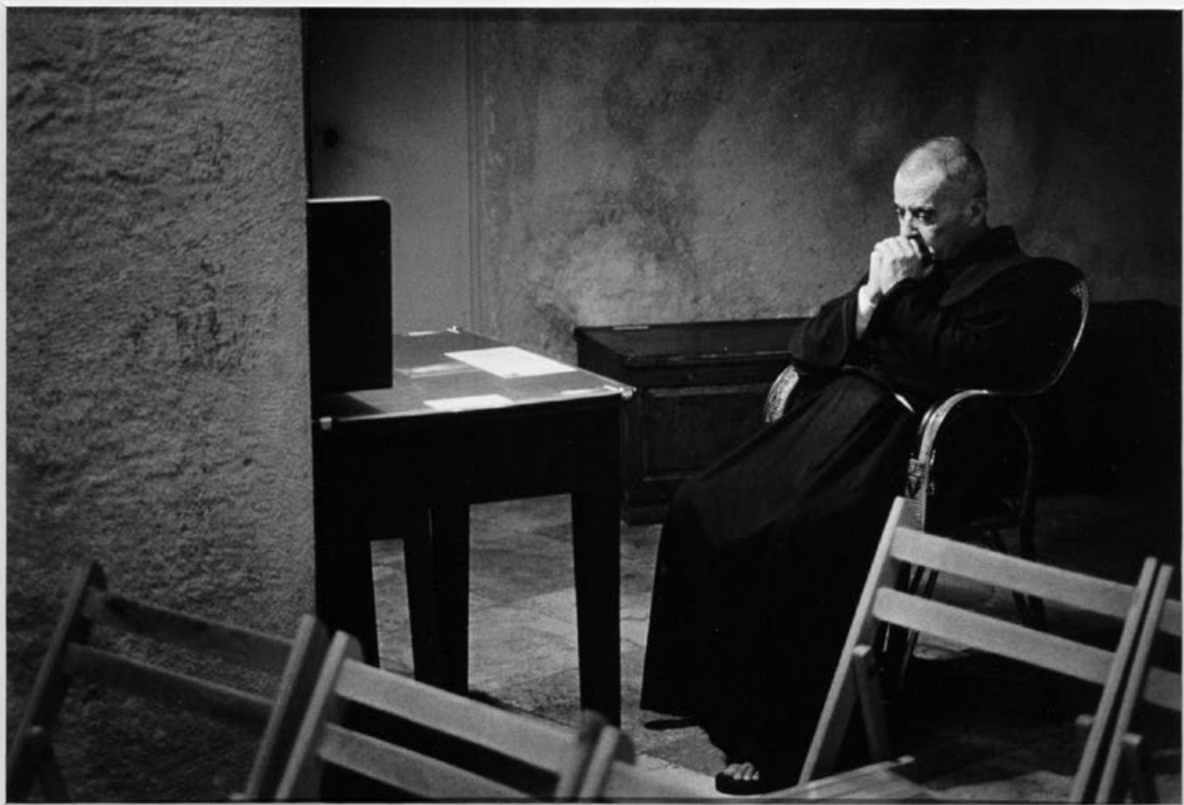
Projekt uměl
za finanční
podporu

Pavel Šmid, New York, Ground Zero, USA, 2002

Pavel Šmid, Jerusalem, Israel, 2000

b

Jaro a čas

den běží
za dnem
dech za dechem
zadem

a vyběhnou předem
svěží jasné dny
teplé a svůdné
jarem prostoupené

den za dnem
nocí dny zatemněné
zavlažované deštěm
větrem nadnášené
rozfoukané do levých
přímých pravých
zadních stran

i jinam
ba i snadno
vzhůru
těžko-pádně
dolů

Hřib

vlahý vítr
přísátý k vousům
šedivé vlasy
odlétají z povrchu lebky

lezu po kolenou
ruce roztažené
jako černý čáp
při obraně hnízda

rozum zůstává
stát před houbou
tělo nemotorné tělo však jde
vstupuje do té
zeleně v hlavě

sedíš tam na palouku
klidná unavená krásná

co si usmyslíš
to ti dozrává
před rty

co tušíš
já vyslovím

Pavlině

• • •

Jen do úvah
oblečen.
Opásán myšlenkami —
chrastím, cinkám,
chvěji se, blyštím.

Vzaly se odkudsi
z blízkosti ženy
chystající večeri
pro čtyři
a kočku a kanára.

Nebo myšlenky z bistra,
z hlav mužů
popíjejících
nekroužkující pivo,

či myšlenky
kohosi usínajícího
za volantem vozu,
vjíždějícího do červené
jako do výhně
obřích kamen.

Jsem

Holohlavý muž
v okně. Kouří větvičku višně.
Z průzračného skla se vykutálela
planá slza. Padá roztřeseným, letním
vzduchem. Dopadá tvrdě
na šed. Na karosérii ztuhlého moře.

*Opakuji, jsem
pro radost,
ne pro život.*

Čtyři tága ve stojanu.
Mladičká servírka roznáší
déšť. Malá ňadra sevřená
v banánové slupce. Růžové
ostří v jazyku. Modř švestky na řasách.

*Opakuji, jsem
pro radost,
ne pro život.*

Literární reportáž
vytukaná do mobilu
v londýnském metru

Fotografie Jan Folný

Pátek na Černé lince

Jan Folný

UN

Je nejhlubší a má dlouhodobě nejvíc skoků pod vlak. Má svůj vlastní twitterový účet. Právě tady nechal autor románu *Pláž*, scenárista a filmový režisér Alex Garland, v knize *The Coma* svého hrdinu brutálně ztlouct a upadnout do bezvědomí. Kapela Bloc Party ji nazývá „tou nejhluchnější“ a spisovatel David Mitchell, autor slavného *Atlasu mraků*, ve svém románu *Hybatelé* říká, že tak nějak sama o sobě vyvolává pocit katastrofy: je černou ovčí rodiny přitahující tragédie.

V rodině jedenácti linek londýnského metra je tato padesát osm kilometrů dlouhá trať do značné míry výjimečná — svou historií, tím, kudy projíždí, i tím, jak se rozpadá na jednotlivé odbočky, které se pak spojují a zase rozdvíhají. Má padesát stanic a na mapě toho nejzašmodrchanějšího dopravního systému na světě je vyznačena černou smuteční barvou. Nepochybně právem.

Northern line — Severní linka

Černá oční linka pankerky z Camdenu. Nebo její dlouhý rozčepýřený havraní vlas. Obscenní stezka tmavých chlupů na opáleném těle polonahého rumunského hudebníka, který se svými kumpány hlučně prochází vydýchanými vagóny a dožaduje se mince za mizernou hudební produkci.

Londýnské metro je nejstarší podzemní dráha na světě a Londýňané mu pro jeho stísněnost a systém malých propletených tunelů rozverně říkají roura. Mohli by říkat taky coura. Nejen proto, že vždy dorazí pozdě, ale hlavně proto, že je drahé, musíš platit předem a nikdy přesně nevíš, co se v něm odehraje.

David Mitchell v tom má jasno. V metru Severní linky budete s mnohem větší pravděpodobností než na jakékoli jiné londýnské lince přepadení a okradeni. Taky tu pravděpodobně potkáte ty nejkrásnější studentky umění, ze kterých se možná brzy stanou nové Bond-girls, ale i zapomenuté britské rockové hvězdy s vyhaslýma očima a prořídlymi, na černo obarvenými vlasy.

Nejstarší úsek byl otevřen už v roce 1890. Dnešní podoba, tedy dvě větve trati spíchnuté k sobě stanicemi Kennington, Euston a Camden Town a dlouhý apendix zakusující se navzdory názvu linky hluboko do jižního londýnského předměstí, vznikla ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století, a to spojením několika tratí různých železničních společností. Plně se v ní orientovat je dodnes obtížné i pro pravidelné cestující, nemluvě o zmatených turistech, kterým připadá její systém naprosto nepochopitelný a chaotický.

I pro mne je Severní linka nepředvídatelná společnice. Vždy od pondělí do pátku na minimálně dvě hodiny denně. Respektive na dvakrát padesát minut, jak tvrdí jízdni řád, který v Londýně nikdy neříká pravdu. Černá linka spojuje dva statické body mého londýnského života: nevzrušivé přespávání v malém bytě ve čtvrté zóně na severu metropole, kterému už nějaký ten pátek říkám domov, a stereotyp mé vyčerpávající práce, které říkám obživa a která se také nachází ve čtvrté zóně, bohužel však na protilehlé straně Londýna.

Lidé na cestě

Obrovská černá masa valící se ve dvou větvích linky centrálním Londýnem v obou směrech. Odhady říkají, že přepraví víc než dvě stě padesát milionů lidí ročně. Matematicky převedeno a zprůměrováno na obyvatele Londýna: každý Londýňan tudy projede třicetkrát za rok. Já čtyřicetkrát měsíčně.

A na minimum omezený osobní prostor cestujících tato obrovská čísla potvrzuje: vlaky Severní linky mají vždy šest vagónů, ve špičce je jich na trati jednadvacet v každém směru a kromě brze ranních a pozdně večerních hodin jsou v podstatě pořád přeplněné. I proto a pro časté technické poruchy, opakované uzavírky stanic i celých částí tratí se jí mezi pravidelnými cestujícími důvěrně říká Misery Line.

Sedmého července 2005 však na tyto dopravní obstrukce nikdo nenadával. Ba naopak. Cestující, kteří kvůli selhání navigačního systému nemohli v ranní špičce nastoupit do vlaků Severní linky, později mluvili o štěstí v neštěstí. Toho dne odpálili teroristé tři bomby ve vlacích jiných linek londýnského metra. Čtvrtá bomba byla určena pro Severní linku. Ale právě její dočasné vyřazení z provozu zapříčinilo, že čtvrtý terorista do černého metra nastoupit nemohl. Místo toho nasedl na autobus.

Mám po práci, je půl šesté večer, pátek. Vstupuji do metra na jižním konci Severní linky a mířím domů. Je tu plno lidí, jak jinak.

Morden je jako Mordor. Nejnižnější stanice Severní linky okupuje ošklivou třípatrovou budovu se špinavými modrými panely skla, které hlučně zavibrují pokaždé, když pod budovou projede vlak. Kolem budovy neustále hysterčí sanitky s ohlušujícími sirénami. Samotné nástupiště metra tady není pod zemí, Morden je stanice povrchová, i když většině lidí trpělivě čekajících na vlak to musí připadat, že jsou někde hluboko v pekle. Je to tím nebem, říkám si pokaždé, když tu čekám. Temné zlověstné nebe visí neskutečně nízko. Ještě než se otevře a pozře netrpělivě čekající, zachraňuje nás vlak, který konečně vyjíždí z depa. Nástupiště se ještě zahustí, masa lidí se přelege do prázdných vagónů a přečpaný vlak se konečně vydává na svou severní pout.

Sedí ti, co byli rychlejší a ty s odznakem Dítě je na cestě. Tlačím se u dveří. Sluchátka jsou nutnost. Koukám kolem sebe. Povadlé tváře, několik vzrušených mladistvých očí, to asi tím pátkem a očekáváním dlouhé zábavné noci. Od podzimu 2016 je o pátcích a sobotách Severní linka v celonočním provozu, o to víc je v těchto hodinách nevyzpytatelnější a nebezpečnější.

Samota uprostřed davu

Poslední dobou poslouchám v metru zcela výhradně hudbu Nicka Drakea. Nick Drake je zapomenutý anglický folkový zpěvák a kytarista ze sedmdesátých let, co taky jezdil touhle linkou, trpěl depesemi a zemřel v šestadvaceti. Takový ztlumenější, plašší anglický Jiří Schelinger. Podobný vlasy, jen místo skoku do řeky zemřel na předávkování antidepresivy. Jeho melancholické songy

jsou lékem na stres a další benefity života v osmimilionové džungli — přebíjejí samotu a smutek samotou a smutkem.

První dvě tři zastávky nikdo nevystupuje. Jen přistupují další a stísněnost i tíseň narůstají. Pokaždé mě překvapí, že na těchhle nejjízdnějších stanicích jsou jen holé stěny, žádné reklamy, žádné billboardy. Smutné, zanedbané stanice na periferii, co nedokážou přilákat inzerenty.

Tooting Bec. Koušek ode mne opřená o zavřené dveře, které spojují vagóny, teď stojí holka s dlouhými zrzavými vlasy. Pootevřeně okýnko, co pumpuje do vydýchaného vagónu studený vzduch z černých tunelů, jí fěnuje vlasy v podivném, možná šamanském tanci. Vidím z ní jen střípek, jen kus obličejce, a pak ty její vlasy, zbytek je schován za masou tlačících se spolucestujících. Napadá mě, jestli tam vůbec je, jestli je celá, nebo jestli existuje jen v tomhle větrem poháněném fragmentu. Taky mi dojde, že se její vlasy vlní přesně do bluesového rytmu Drakeovy písničky *If You Leave Me*, která mi právě projíždí přehrávačem. Holka má taky sluchátka, všichni v metru mají sluchátka.

Vlak začíná brzdit před vjezdem do další stanice a já na sobě ucítím něčí pohled. V přeplněném metru se nikdo nikomu nedívá do obličejce, a když to udělá, okamžitě to poznáte. Otočím se. Stejně jako deset dalších lidí je přitisknutý k „mému“ držadlu. Je to spíš muž než kluk, má černou pleť a přísný pohled. Jako by mě káral. Vlak zastavil a masa lidí sebou trhla. Otočím se zpět ke dveřím mezi vagóny. Holka tam už není.

Balham. Stanice, co mohla ušetřit jedno písmeno na každé ceduli. H se totiž nečte. Dost lidí tu vystupuje. Dost lidí tu bydlí. Říká se, že Balham je část jižního Londýna, ve které se nyní vyplatí koupit byt. Tahle čtvrť se stává populární a cena bytů se tu bude velmi rychle zvedat.

Další stanice je *Clapham*. I tady šlo ušetřit na neznámém H. Tahle zastávka je známá mimo jiné i tím, že její veřejné toalety a přilehlý park vyhledávají homosexuálové pro rychlá seznámení a krátké schůzky. Párkrát jsem tady vystoupil.

Ve *Stockwellu* přeplněnost ve vagónech o trochu povolí. Je to první přestupní stanice a dost lidí přechází úzkými tunely na veselejší, noblesnější trasu, na modrou Victoria line. Po modré se dostanete třeba do londýnských nóbli čtvrtí, jako je Pimlico či Mayfair, nebo k Buckinghamskému paláci.

Po skoro dvaceti minutách si sedám a ulevuju nohám. Na devadesát devět procent se už nezvednu. V londýnském metru se totiž místo k sezení třeba starším lidem jen tak nepřenechává — to už musí být. Buď víc Děti na cestě, nebo někdo o berlích.

Na zastávce *Kennington* se každý vlak Severní linky musí rozhodnout, jestli projede centrem Londýna přes velká nádraží Waterloo a Charing Cross, anebo po východní větvi přes nádraží London Bridge. Cestující, kteří chtějí v centru města vystoupit, musí právě zde učinit v několika vteřinách rychlé rozhodnutí: zůstat, nebo přeběhnout na druhý perón. O dramatické momenty není nikdy nouze: bezradné tváře zabloudivších a zmatených, do sebe narážející přebíhavci, rodiny turistů rozdělené zavřenými dveřmi a ujíždějícími vlaky.

Můj vlak jede východním směrem. Právě jsme minuli zastávku *Elephant & Castle*. Tahle stanice bývá jedna z nejdivočejších o pátečních a sobotních nocích. Nachází se totiž nedaleko od neblaze proslulého hudebního klubu Ministry of Sound, kde ani přepálené vstupné (dvacet až třicet liber) neodrazuje stovky místních i turistů od pravidelných víkendových návštěv. Pokud toužíte po pravých londýnských nočních dramatech mezi polonahými, namol opilými holkami a agresivními výrostky, to vše v kulisách modře blikajících policejních majáků a vřetících záchranářských sirén, tak tohle je místo pro vás. I tady už jsem několikrát vystoupil.

Letmá nesetkání

Kodrcáme se jednou z nejstarších částí celého podzemního dopravního systému. Bez ohledu na různou hudbu v našich přehrávačích nám všem kývají hlavy ve stejném rytmu. Koukám se na lidi sedící naproti mně. Mám takový zvyk: pokaždé, když vidím někoho, jak si čte knížku, tak se snažím zjistit a zapamatovat název nebo autora. Později na internetu hledávám, o čem tyhle knížky jsou. Na základě tohoto drobného amatérského výzkumu můžu říct, že na Severní lince jsou v poslední době oblíbené knížky politologické a sociologické, umělecké indie časopisy a z beletrie Jojo Moyesová a Robert Ludlum. Ale jednoznačně vedou osmisměrky a sudoku.

Dívka, co sedí přímo naproti mně, se učí. Má na klíně otevřený sešit a v něm volné papíry. Postupně je obrací a něco podle nich potichu odříkává. Pak jí jeden z listů neposlušně vylítne z klína a doplachtí přede mne. Ohnu se a chci jí ho podat, ale zarazí mě, co zahlédnu naškrábaného vypsáním rukopisem. Nese, tiskne, kupuje, prosí, dělá. Dívka v londýnském metru v pátek večer šprtá české slovesné třídy. Překvapeně na ni pohlédnu. A ona skoro jako by se zastyděla, možná i najednou trochu zčervenala, možná už ale byla načervenala v tváři i předtím. Chci něco říct, ale nic duchaplného ohledně české gramatiky, navíc v angličtině, mě v tu chvíli nenapadne. V tom jakýsi mladík, co sedí vedle mě, vymrští ruku, list sebere, rychlou angličtinou něco prohodí a podá jí ho. Dívka poděkuje a vrací se pohledem a možná i myslí zpět ke svému studiu. Kouknu vedle a mladík na mě spiklenecky mrkne a pak se uvolněně opře do sedačky.

Vjíždíme do stanice *London Bridge*. Přestupuje se tu na moderní šedivou Jubilee line. Ta je tak pokroková a sofistikovaná, že na několika svých hlavních stanicích je nástupiště od kolejí odděleno velkým skleněným tunelem. Ne náhodou je Jubilee Line na posledním místě, co se počtu pádů pod vlak týče.

V tuhle chvíli je nad námi obrovské nádraží a tři sta metrů vysoký mrakodrap. Vystupuje většina lidí a na peróně se nedočkavě mačkají mí noví spolucestující. Studentka českých sloves se taky zvedá a usmívá se. Na toho vedle. Dveře se otevřely a mladík najednou rovněž vystupuje, to už se do vagónu začíná valit divoký příboj nových cestujících. Jsou to jiní lidé. Víc obleků a kravat, víc kostýmků, víc kožených tašek do ruky, méně ruksaků a plastických tašek, méně tenisek, hezčí a upravenější účesy. Jen sluchátka mají stejná.

Pracovník metra, co stojí s megafonem na nástupišti, zavřeští: A to — já — asi — táák — všechno!, což je v podstatě odpočítávání 4 — 3 — 2 — 1 — konec! Dveře vlaku se nekompromisně zavírají. Šťastlivci, co se ještě vešli, se musí drsně natlačit na lidi kolem a taky prohnout, aby souzněli se zaobleným tvarem vlaku. Tichá sorry sorry excuse me se přes sluchátka stejně k nikomu nedostanou. Přecpaný vlak rychle nabírá rychlost a konečně vyjíždí z jedné z nejrušnějších stanic Severní linky.

Pak jedeme pod řekou a ocitáme se na severu. Stanice *Bank*. Další důležitý dopravní uzel. Spojuje hned několik linek, i tu, které se říká DLR a na níž jezdí vlaky bez řidiče. Bank je stanice extrémů — od pondělí do pátku napěchovaná k prasknutí, o víkendech liduprázdná. V podstatě jako celá finanční čtvrť The City.

Proměny

Další zastávka je *Moorgate*. Nejtemnější ze stanic černé linky. Přeneseně i doslova. Je tu zvláštní ošuntělé přítmi připomínající pochmurné metro budapeštské. Z jednoho konce stanice Moorgate nedohlédnete na druhý, ztrácí se ve tmě. Nástupiště na obou stranách kolejí jsou nečekaně úzká. V rušných hodinách, když jsou peróny zaplněné vyčerpanými bankéři a úředníky, z nich občas někdo — ať už tlakem davu, či vlastním rozhodnutím — přepadne dolů na koleje. Pokud případný sebevrah nerad vydychaný vzduch metra, jen kousek odtud na povrchu je Coq d'Argent, nóbl restaurace pro finančníky. Je neblaze proslulá po celém městě sebevražednými skoky vyhořelých kravatáků z vratké terasy v sedmém patře.

K nepěkné pověsti stanice Moorgate přispělo i nejtragičtější podzemní vlakové neštěstí ve Velké Británii, které se odehrálo právě tady. Po slepé koleji, v angličtině těmto nikam nevedoucím tunelům říkají dead-ends, což je v tomto případě nepatříčně cynické, se řítit v únoru roku 1975 přeplněný vlak. Z neznámých příčin nedokázal ve stanici Moorgate, kde tahle kolej končila několika směšnými zábranami a pak tvrdou smrtonosnou zdí, zabrzdit a v plné rychlosti do ní narazil. Technická porucha se nepotvrdila a spekulovalo se o sebevraždě řidiče metra. Zemřelo čtyřicet tři lidí a čtyřicet let staré černobílé obrázky vystavené v Londýnském muzeu dopravy dodnes

Jan Fohný (vlastním jménem Jan Folvarčný) se narodil roku 1977 v Karlových Varech. Vystudoval Pedagogickou fakultu Západočeské univerzity v Plzni. Povoláním učitel českého a ruského jazyka, již vyhořelý. Autor knih *Od sebe / k sobě* (LePress, 2010) a *Buzíčci* (Host, 2013). V současnosti žije a pracuje v Londýně.

vyvolávají husí kůže. Kvůli této nehodě byl následujícího roku zaveden ve vlacích londýnského metra automatický brzdicí systém.

Naštěstí tu vlaky dlouho neotálejí: rychle vykuckat desítky lidí, rychle pár stovek nasát a rychle pryč. Jako by i ony cítily tu temnou historii a přítomnost téhle stanice. Moorgate — brána do márnice.

Na další stanici přistoupí dívka, která mne ohromí. Šedavý kostýmek, upravené vlasy a výrazný nos do ostrého tvaru písmene el. Sedá si naproti mně a kvapnými pohyby začíná rychlou a nečekanou proměnu svého zevnějšku. Šedé sáčko zahrabe do kabelky, ze které vytahuje miniaturní černou džísku s obscenními nápisy vyvedenými ve třpytivých flitrech. Ještě než si jí oblékne, rozepne zip na halence hluboko pod svá řadra. Pak široký výstřih stáhne na stranu, na pravé rameno, které odhalí svou bělostnou křehkost a úzké černé ramínko podprsenky. Nevím přesně, jak se jí to podařilo, ale srolovala tělové punčochy někam pod kolena a sepnula je několika piny ve tvaru sichrhajsek, což vytvořilo iluzi, že propichují i maso jejích lýtek. Okraj tříčtvrteční sukně složila do nepravidelného tvaru a zasunula do opasku, na který připnula několik odznaků s anarchistickými motivy. Když na další stanici vstala, její sukně byla z jedné strany mini a z druhé v podstatě celá chyběla. Z korporátního umírněného drdolu rychle vymodelovala kudrnatý rozcuch ve stylu Nancy Spungenové, milenky ultimátního pankáče Sida ze Sex Pistols. Metro zastavilo ve stanici *Angel* a dívka, co se během minuty a půl proměnila z bankéřky či vlídné

administrátorky personálního oddělení významné firmy na rozzlobenou pankerku, pospíchala k východu. Během jízdy po nejdelším eskalátoru celého londýnského metra si pravděpodobně ještě něco provede s obličejem. Zmrzáčí umírněný make-up do výstřední barevné masky a na konci šedesát metrů dlouhého pásu ji bude čekat Sid a dlouhá páteční noc.

Vystoupit, či nevystoupit na Camden Town?

My cestující na Severní lince jsme odloučené atomy. Fyzicky často velmi napojeni jeden na druhého, přesto však izolováni ve svém vlastním myšlenkovém a taky zvukovém světě, vytvořeném pomocí knih a sešitů se sudoku a taky pomocí přehrávačů a mobilů. Interakce mezi lidmi, a to i těmi, kteří se navzájem znají, je tady minimální. A tak v nudě svých vnitřních světů a dlouhého městského cestování bereme zavděk každým vytržením z téhle nucené atomizace. Paseme po rozptýlení, dychtivě sledujeme vše zajímavé, co se kolem nás děje. Já i všichni okolo teď pobaveně sledujeme dvojici, která se v hlasitém skřípění vlaku mezi krátkými neslyšnými slovy necudně líbá a osahává si u toho stehna. Přistoupili na stanici *Euston* a sedli si vedle mne a při jejich šmírování jsem tedy ze všech nejnápadnější, protože zatímco ostatní spolucestující můžou jen nenápadně stočit zrak, já musím pootočit celou hlavu.

Nick Drake se v mých sluchátkách dočasně utopil v nadměrném hluku jedoucího vlaku, a tak mi na několik minut nedokáže nabídnout očekávané odvedení pozornosti a úlevu od bolavých myšlenek o mém londýnském životě. Kdy jsem se já naposledy takhle s někým líbal? Pamatuju si ještě, jaké to je dotýkat se něčího stehna? Není tohle zdlovhavé každodenní plahočení se londýnským podzemím jen smutnou mizérií a možná i důvodem, proč nemám svůj život tam na povrchu v současnosti s kým sdílet?

Čím blíž jsme ke stanici *Camden Town*, hlavního města Severní linky, a čím víc náš vlak zpomaluje, tím víc se skřípající hluk vlaku ztišuje. Hudba se milosrdně vrací všem cestujícím do sluchátek. Do anglické písničky právě hrající v mých uších si pro sebe v duchu zpívám česká slova, která mě teď napadla a která do téhle hudby překvapivě pasují.

*Závidím holce kluka
závidím klukovi holku
taková já mám muka
už chci být z metra venku*

Camden Town. Amy Winehouse, Oasis, davy turistů. Bary, trhy, hudební kluby. Jedno z center noční víkendové zábavy v Londýně. Centrum neukázněné, špinavé, neurvalé. Metalová hudba, všechny drogy Londýna, nejlepší kebab ve městě. O pátcích a o sobotách to tady divoce kvasí do velmi pozdních hodin.

Zdejší dvouúrovňová stanice metra je nehledě na přeplněnost lidmi protkaná nebojácnými provázky malých černých myší. Taky tu neustále fičí studený severák, a to i když je venku nehybné parno. Stanice Camden Town je poslední šanci přestoupit na jinou větev Severní linky, zde se totiž trať definitivně rozdvíjí.

Aniž by se od sebe tělesně oddělili, dívka se svým přítelem vystupují. Je jasné, že jdou svou lásku někam zchladit, aby ji pak — po celonoční pitce s kamarády a v neukázněném tanci v místním proslulém klubu *The Jazz Café* — znovu zažehli, možná s ještě větší intenzitou. Napadne mě, jestli bych tu taky neměl vystoupit. Jestli bych se taky neměl — naprosto v protikladu vůči svým běžným zvyklostem — ponořit do nespoutané páteční noci a plně se odevzdat nočnímu Camdenu. Kdoví, co nepředvídatelného by divočina zdejšího nočního života přinesla do mého života. Třeba někoho, kdo má taky rád hudbu Nicka Drakea. Než se však podaří zvítězit mé spontánnosti nad leností a životním stereotypem a obavami z neznámého, je pozdě. Dveře mé divoké páteční noci se zavřely, oznámily příští zastávku a vlak se rozjel. Dál na sever.

Doma?!

Kentish Town. Ošklivá špinavá čtvrť, co si rozhodně nezaslouží tak povedenou písničku, jakou o ní v tříčtvrťovém taktu zpívá irská písničkářka Melinda May. Taky místo mé poslední milostné neúspěšné schůzky naslepo a potvrzení, že tuhle čtvrť nemám rád.

A pak další zastávky černé linky, jedna v podstatě jako druhá. *Archway, Highgate, East Finchley* a další. Na jedné z nich se metro zničehonic vynoří na povrch, a tím definitivně potvrdí, že už jsme opět na rozlehlém londýnském předměstí. Tentokrát severním. A jak vlak víc a víc proniká do severních městských okrajů, neblaze známých kriminální činností gangů mladíků v tepláčkách, co nosí po kapsách nože, tak se zároveň i vagóny postupně vyprazdňují a pro lidi, co v nich zůstali, se stávají méně bezpečné.

Po skoro půldruhé hodině konečně vystupuju z metra i já. Jsem na konci cesty. Je pátek sedm hodin večer. Teď mě mrzí, že jsem v Camdenu nevystoupil a nešel se pobavit někam mezi lidi. Na chvíli anebo na celou noc a opít se do němoty. Možná bych konečně někoho potkal. Holku. Kluka.

S několika dalšími lidmi procházím bránou ven ze stanice. Na ulici před budovou se hlouček lidí ještě více rozředí, každý se vydává jiným směrem. Po pěti minutách už kráčím sám a po dalších deseti minutách chůze tmavými uličkami přízemních předměstských domků budu konečně doma. Čeká mě dlouhý prázdný víkend. Zdáлки ztlumeně zaslechnu, že do mé stanice přijel další vlak. Vlak, co jede zpátky na jih. Vtom mi v kapse zavibruje mobil.

Severní linka právě zveřejnila na svém twitterovém účtu oznámení, že dnes večer ve špičce jezdily vlaky v obou směrech a na všech jejích větvích bez větších technických problémů a pouze s menšími zpožděními. Za zprávu přidali ještě černou fajfku, černý tick s významem hotovo, odškrtnuto.

Tak snad to tak bude i v pondělí ráno.

Smutné ulice

Jan Šulc

Nevím, zda je to příznakem stárnutí, ale čím dál častěji se mi stává, že jdu na známé místo, hledám na něm záchytný bod, na nějž jsem zvyklý po léta, a nenalézám ho. Zasáhne mne pocit nejistoty, nepatřičnosti, upadnu do rozpaků. Přece nebudu staromilec! Je přece tolik nového dobrého! A přesto se cítím nesvůj a není mi příliš dobře. Uvedu příklady:

Jdu pražskou Kaprovou ulicí, na konci druhého bloku po pravé straně podvědomě tuším Fišerovo knihkupectví — není tam. Vzpomínky se začnou rojit, kolik jsem toho ve spojení s tímto knihkupectvím za posledních třicet čtyři let zažil... Totéž se mi stane, když jdu z Žitné ulice Štěpánskou na Václavské náměstí a nenalézám knihkupectví Seidlovo. Kde jste, léta devadesátá, kdy právě v něm jsem téměř denně mohl nacházet, co nového z české literatury právě vyšlo? Úplně mi zatrne, když se v Jindřišské ulici po úmorném pracovním dnu chci jít uklidnit a ztišit do knihkupectví karmelitánského, dříve Zvonu, tak láskyplně a pečlivě vedeného — zrušeno.

A to ani nemluvím o pocitu nepatřičnosti, když jdu Národní třídou od Vltavy k Jungmannovu náměstí: z bývalé malé galerie Československého spisovatele na mne zavanou vzpomínky na to, jak tam při uvedení knihy

Jana Lopatky *Předpoklady tvorby* na kytaru hrál a zpíval Sváta Karásek. Při pohledu na žlutou ceduli Reiffeisen Bank sklopím oči a jdu raději dál. Na levém zadním rohu dalšího bloku, kde bylo kdysi možno najít nakladatelství Albatros, marně hledám něco hezkého. Alespoň že tam dosud nezrušili funkční bankomat České spořitelny. Jdu po levém chodníku dál směrem k Jungmannovu náměstí. Když míjím na druhém chodníku prosklenou budovu číslo 36, v níž jsem v letech 1990—1993 v nakladatelství Odeon pracoval, zaplakal bych — pusté, prázdné, vymláčené prostory, od poloviny devadesátých let již přes celé jedno dvacetiletí ležící ladem. V oknech tu a tam špinavý hadr, kolem skel reznoucí kusy plechů. Přímo v srdci hlavního města! Kde jsi, předválečná Družstevní práce? Kde jsi, Josefe Sudku, který jsi sem tak často chodíval? Kde jsi, Odeone, se svými vynikajícími redaktory, s archivem, který měl být vyhlášen národní kulturní památkou, místo toho, aby byl zčásti vyházen do popelnic? V podzemí té budovy pustne velká výstavní síň, v níž jsem před čtvrt stoletím uváděl s Jiřím Suchým knihu Michala Schonberga *Osvobozené*, v níž Václav Havel vítal velkou monografií Jiřího Koláře, Odeonem vydanou.

A to jsem se narodil poměrně nedávno, v roce 1965. Jak je asi těm, kteří se narodili v letech dvacátých, třicátých, čtyřicátých? Co všechno musí pamatovat, po čem všem cenném z jejich vzpomínek se slehla zem...?

Autor je editor.

Gutenbergova vsuvka

Jiří Trávníček

Marshall MacLuhan se v šedesátých letech minulého století proslavil tezí o konci Gutenbergovy galaxie: éra tištěného slova končí, vracíme se zpět k obrazům. Následný vývoj mu však za pravdu nedal: tištěného slova bylo na světě stále víc a televize jeho dosah nijak neomezila. V poslední době povstalo několik nových post-neo-McLuhanů, kteří tvrdí, že celá Gutenbergova éra byla jen vsuvkou — *Gutenberg Parenthesis* (L. O. Sauerberg), vsuvkou mezi dvěma orálními érami. Internet rozdal karty nanovo, teprve s ním se „vědění stává společné“ (T. Batson); nacházíme se v období sekundární orality, která nás „vrací ke komunikačním normám a procesům, jež byly lidem vždy vlastní“ (tentýž). Rozuměj: čtení nás od nich vzdálilo. Navracíme se tedy do jakéhosi nového středověku, který ještě není rozdělen Gutenbergovým zlem na producenty a konzumenty, ty, kdo jsou „uvnitř“, proti těm „vně“. Vymaníme se tím z diktátu tištěného slova, jeho uzurpující autority. Staneme se opět organickými lidmi. Bude to však asi dost bizarní středověk: v tom původním neuměla číst ani pětina obyvatel, v tom, o němž se sní nyní, budeme gramotní všichni. Většina lidí prvního středověku na knihu zkrátka kulturně nedosáhla, v tom novém se jí s výkřikem na rtech „Všechnu moc organičnosti!“ dobrovolně zřekneme. Takže asi takto: budoucnost patří aluminiumu a středověku.

Autor je literární kritik a čtenářolog.

b

Morava

Voda mumlá. Pstruzi
sluní se na kamenech.
Na dně řeky bujarý
večírek nesmrtelných.
Pod kameny ticho.
Poblíž kvílí pila.
Půlí blízké
na dobré a vzdálené.
Pár vln si nasazují
na hlavu, šplíchám.
Odcházím najít
svůj domov.
Mohla by jím být
i představa
odplouvající k moři.

Přiměřená sebeobrana

Střelec
na střeše výtahu.
Zachovávám
kamennou tvář.
Hlaveň
povystrčena
ze srdce.
V každém patře
číhá chlápek.
Prokopnu bok výtahu,
písknu
na svého koně
a skočím
na jeho hřbet.
Do hřívý
zabořím tvář.
A tryskem pryč.
To není
zbabělé prchání,
to je přeprava
na místo souboje
proti všem.

Zámek

Nedokážu oslovit sen.
On by promluvit mohl,
ale nechce.

Sen sněný snem.
Nesen vzpomínkami. Odkapává.
V míře přestupku je pokutován.

Nakonec tento konec:
Zasněný sen si vysnil vzdušný zámek.
Z komínů dýmají havrani.

Nevysoko nad mozkem
mrak ze zohanů.
Hrůzný oblak... a proto skutečný.

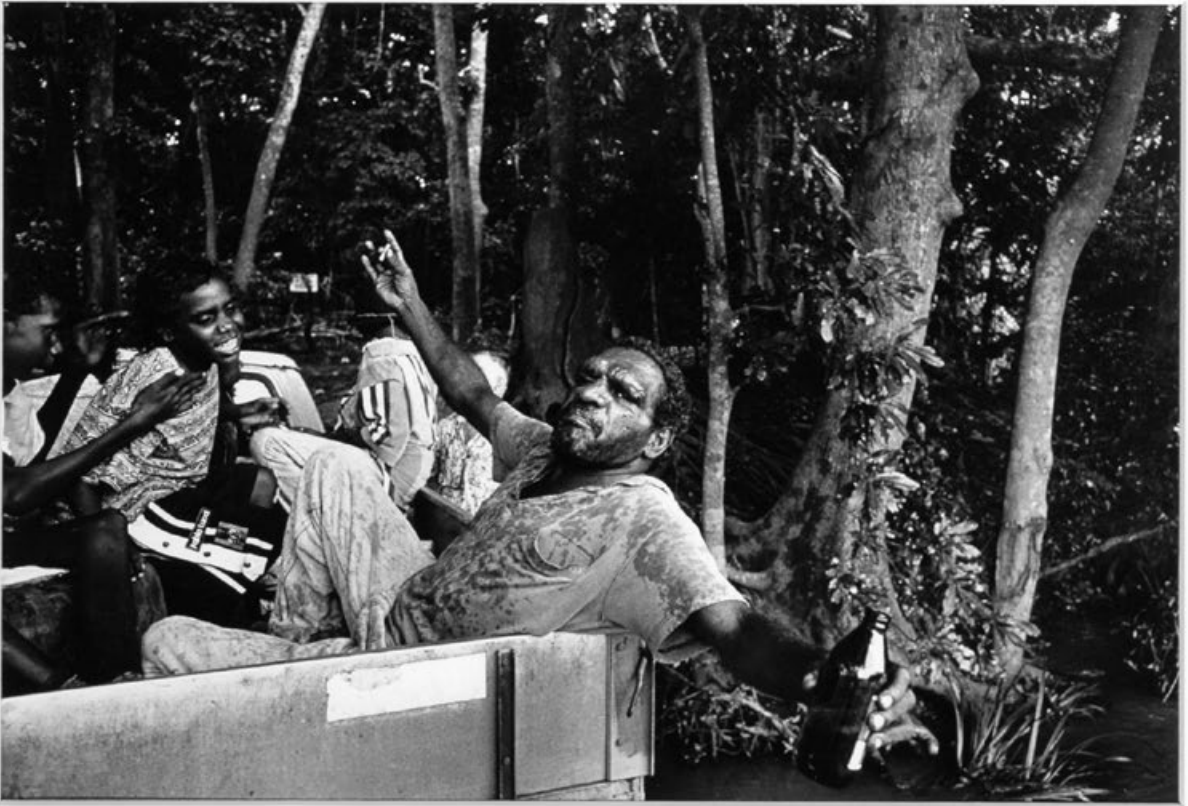
Vagón

V krajině koleje z narovnaných otazníků. Vagón
sbitý z plastů a prkýnek. V kupé sedí na ztichlých
motorových pilách lípy a topoly. Lokomotiva
z pivních plechovek syčí a prská. Stromy se láskyplně
obepínají větvemi. Venku padají vločky a rozbíjejí
tvrdohlavé hlavy. Za vzdalujícím se vlakem se nikdo nehýbe,
ale nic ano. Ticho. Klid. Nikdo neumírá ani neprocitne.

Pavel Šmíd, Rička-Potok, Ukrajina, 1998

Pavel Šmíd, Cooktown, Austrálie, 1999

Téma Hradec Králové a Pardubice

Viděli jsme České Budějovice. Viděli jsme Olomouc. Viděli jsme Zlín. Viděli jsme Brno. Viděli jsme Ostravu a viděli jsme také sever Čech. Viděli jsme toho už v *Hostu* hodně — a psali jsme o tom.

A teď píšeme o něčem, co jsme ještě neviděli, o městech, která si konkurují, každé kolem sebe má svůj kraj, ale přitom jsou trochu jako souměstí.

Literární Hradec

Okolo Hradce...

Nella Mlsová

Když jsem se jako malá holka s rodiči přistěhovala do Hradce Králové, ocitla jsem se v centru jeho dění — minulého a vlastně i přítomného. Tatínek Jan Dvořák, redaktor dodnes vysoce ceněného nakladatelství Kruh, získal služební byt v Dlouhé 108. V domě s podloubím, kde sídlilo i nakladatelství. V místě, kde doopravdy dlouhá ulice ústí do Malého náměstí, navěky připoutaného pupeční šňůrou k náměstí Velkému s neodmyslitelnými hradeckými dominantami, gotickou červenou cihlovou katedrálou svatého Ducha a renesanční Bílou věží.

Staré město se rozprostírá na návrší nad soutokem Labe a Orlice. Každé správné město má mít řeku. Hradec protínají hned dvě. A stejně tak má i dvě návrší. Tím druhým je Kopec svatého Jana na jižním okraji dnešního města. S kostelíkem svatého Jana Křtitele, obklopeným malebným hřbitovem, zvaným hradecký Slavín. Po namáhavé a mnohdy strastiplné cestě životem na něm odpočívají významní obyvatelé města. K těm nejznámějším patří Ladislav Jan Pospíšil, vnuk slavného hradeckého vlastence Jana Hostivíta Pospíšila, knihkupec, majitel tiskárny, náměstek purkmistra a především „osvoboditel města

z pout hradebních“, jak zní hrdý nápis na pomníku od Josefa Škody. Pospíšilovi jej nechali vybudovat vděční Hradečané u příležitosti čtyřicátého výročí jeho dramatické smrti v roce 1893, kdy vysílen a rozrušen po náročných jednáních o definitivním zboření královéhradecké pevnosti, na prahu úspěchu, byl na zasedání městského zastupitelstva stížen mrtvicí. Po opakovaných atacích třetí den skončil. Hradecká pevnost byla budována ve druhé polovině osmnáctého století, aby ochránila město před pruskými vojsky. Jak se však ukázalo po rozhodující bitvě prusko-rakouské války, jež se odehrála 3. července 1866

na nedalekém Chlumu, její vojenský význam se neosvědčil. Mimochodem, na hradeckém Slavíně se křčí i hroby obětí této kruté bitvy. Systematické boření pevnosti, které započalo s ročním odstupem od Pospíšilovy smrti, bylo počátkem budování moderního města takzvaného gočárovského stříhu, jak se později ukáže, směřováním k vyhlášenému Salonu republiky, jak se bude Hradci přezdívat. Dodnes však zůstává po tomto činu i kus trpké příchuti. Fascinující barokní opevnění, nemající obdoby, budí svými dochovanými pozůstatky v některých nostalgii a vede k diskusím o oprávněnosti jeho nemilosrdné likvidace.

Tehdy, na prahu sedmdesátých let dvacátého století, mělo staré město zvláštní atmosféru. Robustní zásahy do jeho tvárnosti — kousek od nás, v bývalé šatlavě, sídlily technické služby, z jejichž vrat každé ráno duněly kostrbatou středověkou ulicí popelářské vozy — střídaly stopy paměti... Pravda, čas je již tehdy hojně zvrátnil, jejich okraje

**Boření pevnosti
bylo počátkem
budování vyhlášeného
Salonu republiky**

se pozvolna rozmývaly... Noblesní pan rada na penzi, staré holičství, stále v soukromých rukách, jehož na první pohled stejně starý majitel holil už prezidenta Masaryka při jeho královéhradecké návštěvě (tatínek se od něho nechával pravidelně „krášlit“, vracel se se zkrvavenými tvářemi, lazebníková ruka již nebyla tak pevná, ale ty opakovaně vzpomínky mu za to stály), nebo nachýlený harmonikář den za dnem sedící vždy navečer na okraji kašny na Malém náměstí. Tajně jsem ho pozorovala z okna, snad abych ho nezaplašila. A možná jsem se bála, že až ho jednou nespátřím, moje jistota trvání bude narušena... Na téměř leteckém snímku (bydleli jsme v půdní vestavbě) jako by vrůstal do kamene...

Nakonec opravdu vrostl — nezemřel — nezmizel... A obdobně je tomu i s jinými, kteří v Hradci byli, žili nebo se v něm třeba jenom mihli. I oni vrostli...

Hradec, místo gymnaziálních studií Karla Čapka mezi lety 1901—1905. Text na pamětní desce („Zde žil“) umístěné na dnešní restauraci U královny Elišky (Malé náměstí 117) zhola nic neříká o jeho dobrodružném pobytu v tomto městě, byť byl pod neustálým bedlivým dohledem a starostlivou péčí hronovské babičky Heleny. Představuji si, jak mírně nahrbený (vlastně nevím, byl již tehdy skloněn pod tíhou budoucí nemoci a starostí o osud světa?) netrpělivě odměřoval kroky k budově gymnázia, nacházející se tehdy na Velkém náměstí v prostorách bývalé jezuitské koleje.

(Ještě před ní část komplexu tvořil takzvaný Vodičkovský dům, v němž se narodil roku 1621 Bohuslav Balbín. Za mých gymnaziálních let tam býval Svazarm a zdárně jsem zde složila testy autoškoly.) Úspěšný student, který v Hradci napsal své první básně, neopětovaně se zde zamiloval (dcera regenschorihy a majitele hudební školy Anežka Nepeřená, přezdívaná Anielka, bydlela v Dlouhé 200), zapojil se i do studentského dění, inklinoval k anarchismu. Jak se oficiálně píše, patřil k první generaci studentského spolku Mansarda, jehož členy se stali i další budoucí literáti: Emil Vachek a Rudolf Medek (tehdy ještě lyrický básník obdivující v městském muzeu reprodukci Botticelliho *Primavery*). Dodnes není úplně jasné, co bylo příčinou Čapkova odchodu z královéhradeckého gymnázia a pokračování ve studiích v Brně pod dohledem tam provdané starší sestry Heleny. Vzpomínky pamětníků se různí a ani Karel Čapek není v této věci příliš sdílný. Na každý pád tyto nejasnosti dovolují dvojí výklad. Na jedné straně se Hradec jeví jako zkostnatělé místo, které bránilo uměleckému a politickému rozvoji mladého talentu, nebo zcela obráceně jako místo nebezpečné, kde by se mladý spořádaný synek mohl kazit.

Pokud setrváme ještě chvíli na Malém náměstí, objevíme i všechna tři hradecká útočiště „občana vzorného, spisovatele věhlasného, otce mládeže“, civilně řečeno gymnaziálního profesora, dramatika, ochotníka, nadšeného kulturního

pracovníka Václava Klimenta Klicpery. Klicpera během svého pobytu mezi lety 1819—1846 výrazně ovlivnil divadelní tradici tohoto města, mimo jiné sem za ním přijel studovat i Josef Kajetán Tyl. Jistě ne náhodou královéhradecké divadlo oficiálně otevřené v roce 1885 v Dlouhé 98 opakovaně do svého názvu vetkává jeho příjmení. Skoro se chce říci, že pokud toto divadlo nese přídomek Klicperovo, jsou věci tak, jak mají být. A nic na tom nezmění ani groteskní Klicperova busta, dramatikova bronzová hlava s odhmotněným poprsím a výstředním fialovým kloboukem od královéhradeckého rodáka, sochaře Vladimíra Preclíka, již instalovali v roce 2002 na průčelí divadelní budovy.

Pobyt Bohumila Markalouse, budoucího spisovatele publikujícího pod pseudonymem Jaromír John, v Hradci Králové je názorným příkladem vpádu moderního životního stylu do odcházejícího starého světa. Bohumil Markalous přišel do města v roce 1910 spolu se svou na tehdejší dobu extravagantní ženou Giselou. Začal zde působit na dívčím reálném gymnáziu. Obdivován svými žákyněmi, nejenom pro své neobvyklé výukové metody (v vyučoval přírodopis a traduje se, že pro lepší názornost přivedl dívkám do školy živou kozu), ale zejména pro svůj atraktivní vzhled a chování elegána anglického stříhu. Nesl přezdívku Lord.

Oblíbeným zastavením obou manželů byla kavárna proslulého Grandhotelu Urban, krátce řečeného

Grandu, kde měli svůj stůl, jenž se stal místem setkávání a diskusí. Paní Gisela ráda provokovala a chodívala do kavárny i bez manželova doprovodu, okázale kouřila cigarety...

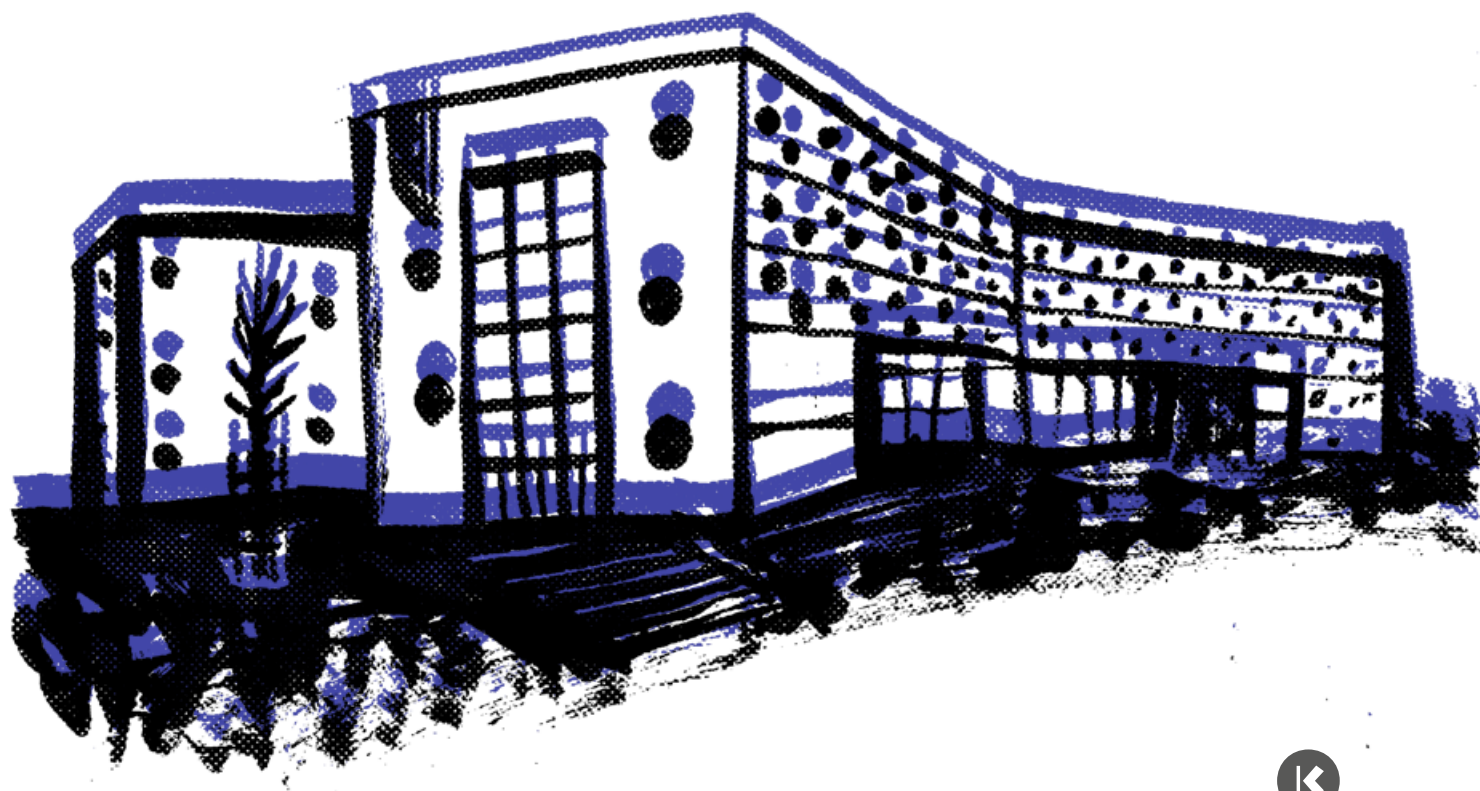
Bohumil Markalous, budoucí profesor estetiky, představil svůj moderní estetický koncept i tomuto městu. Projevil ho v Palackého čítárně, založené v roce 1899 hradeckými spolky při příležitosti stého výročí narození Františka Palackého. Čítárna představovala kulturní centrum, hojně navštěvované hradeckými středoškolskými studenty. Byli mezi nimi i Albert Pražák a Rudolf Medek.

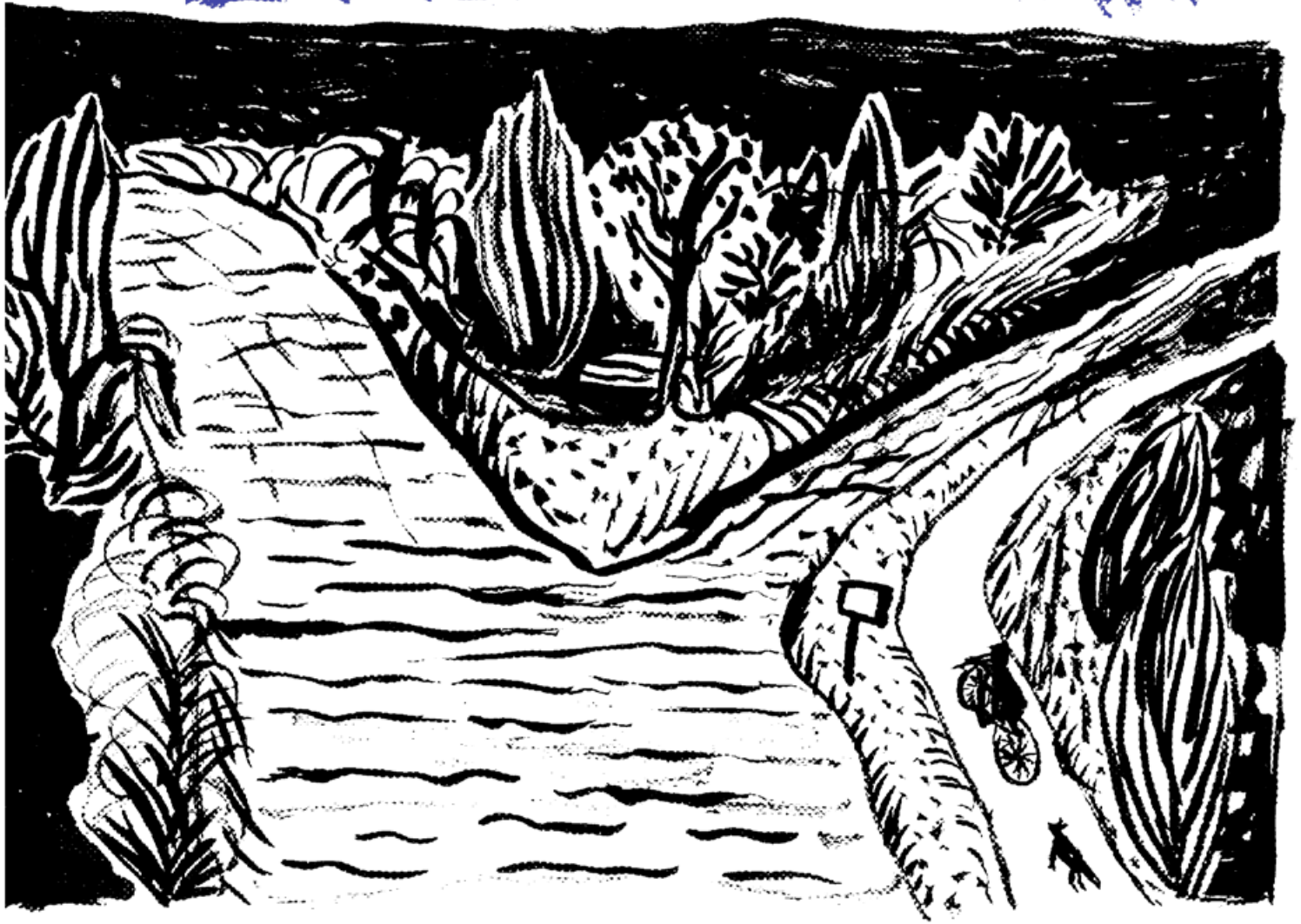
» Viktor Fischl se v roce 1912 narodil již v Hradci moderním «

Markalous se v roce 1912 stal jejím jednatelem. Zřídil při ní Poradnu pro záležitosti umělecké a navrhl originální zařízení čtyř místností v domě U Špuláků, do nichž se v roce 1913 Palackého čítárna přestěhovala. Markalousův pobyt v Hradci Králové přerušila první světová válka, kdy

musel narukovat. Ale i po válce se sem opakovaně vracel. Byl to zejména jeho přítel, učitel a pozdější ředitel muzea Karel Michl, za kterým sem jezdil.

Viktor Fischl se narodil v tomto městě v roce 1912. Narodil se již v Hradci moderním. Jeho rodný dům dodnes stojí — v Čelakovské

ulici, na pěší zóně, nepříliš vzdálen od Pražského mostu, klenoucího se nad Labem a tvořícího přirozený předěl mezi Hradcem starým a moderním. Viktor Fischl pro svůj židovský původ a následné diplomatické angažmá a politické postoje musel opakovaně emigrovat. Nejprve před druhou světovou válkou prchl před nacisty do Londýna, kde působil v diplomatických službách Jana Masaryka, po roce 1948 se přemístil do Izraele, kde přijal jméno Avigdor Dagan. Jeho trilogie věnovaná tomuto městu tak nese zajímavé svědectví o zakonzervované představě města, tak jak ulpěla v jeho paměti... *Hrací hodiny, Rodný dům, Velocipéd pana Kulhánka...* Kráčet literárním Hradcem Viktora Fischla tak je zajímavým nostalgickým připomenutím, někdy matrice jeho obrazu může být příliš těsná, vždyť lidé a některé domy v ní uhníždění již fyzicky nejsou, ale současně vyvolává i touhu alespoň na chvíli se do ní vtisknout a vychutnávat tu neopakovatelnou atmosféru...

Viktor Fischl při jednom ze svých pravidelných návratů do města od sametové revoluce až do své smrti v roce 2006 svědčil, jak obtížně se vyrovnává se záplavami paneláků, které Hradec sevřely za dobu jeho nepřítomnosti. Záslouhou promyšleného Gočárova územního plánu však nikdy neporušily tvářnost „původního“ Hradce. Lze říci, že většina současných architektonických „vpádů“ do tohoto města, jakými je kupříkladu rozrůstající se univerzitní kampus na soutoku nebo nová budova Studijní a vědecké knihovny z betonu, otevřená roku 2009 a poměřující se s protilehlou bývalou koželužskou školou postavenou podle Gočárova projektu mezi lety 1923—1924, smysluplně navazují na dobrou tradici tohoto města. Ať vydrží.

Začínala jsem osobně, budu tak i končit — výňatkem z povídky „Obraz v tůni“ ze souboru *Úkazy na obloze*, kterou napsal můj otec. I jemu se hradecké milieu vrylo po kůži...

(Nakolik můžeme být městem formováni, nakolik přesahováni, spoutáni či inspirováni?)

Proč mě sem vodiš?, ptávala se vyčítavě. / Protože tady město končí. A potom už je jenom svět, usmíval se zmateně. Přemýšlela nad slůvkem jenom. Co znamená? Ukončitelnost? A co znamená svět? Kolik zemí pozná, kolik jich může poznat? S dojetím si uvědomila, že její život je vlastně vymezen, jako jsou vymezeny cesty obou řek, i když je čeká tam, kam nedohlédnou, široký obzor mořské hladiny. Věčnost oceánu! K jaké věčnosti oni směřují?

P. S.: S velkou pokorou se omlouvám všem, na něž jsem v této krátké hradecké reflexi nedohlédla, i když jsou stálíci mého obrazu tohoto města — stejně jako stařec s harmonikou na kašně Malého náměstí...

Autorka je literární historička.

Mým snem je literární kavárna

Ptal se Jan Němec

Rozhovor s nakladatelem Pavlem Mervartem

Jak jste jako nakladatel začínal?
Začínal jsem v roce 2000 jako absolutní laik, nic jsem o vydávání knih nevěděl, byl jsem naivní a asi jen právě díky tomu jsem vůbec mohl začít. A začal jsem sérií neúspěchů a propadáků a dluhů.

Proč jste se vůbec pro tuto profesi rozhodl?
Studoval jsem filozofii a historii a tento můj odborný zájem mě nasměřoval. Ale abych to dopověděl, pro nakladatelství pak bylo zásadní, že začalo spolupracovat s jednotlivými univerzitními fakultami a s ústavy Akademie věd. Odborné publikace i dnes tvoří většinu naší produkce, v tomto směru jsme vlastně takové externí univerzitní nakladatelství. Ročně nyní vydáváme přes čtyřicet titulů.

Váš ediční plán je ale přece jen širší, máte několik edic a vydáváte třeba i regionálie.
Regionální věci dělám, protože jsem lokální patriot, mám rád Kosteletcko, odkud pocházím, ale také Náchodsko, Broumovsko. To jsou místa se silnou atmosférou. Jednak je tam krásná krajina, jednak je znát, že jsou to historicky církevní pozemky, je zde spousta kostelů, klášterů, boží muka... Nové osídlení, které na česko-polské pomezí přišlo po roce 1945, nebylo tak zběsilé jako jinde v Sudetech. A v sedmdesátých a osmdesátých letech pak nastala chalupářská vlna, která spousta

Pavel Mervart a Jan Němec při dubnové návštěvě Hradce Králové

starých domů zachránila, samozřejmě někdy více, někdy méně citlivě.

A jací lidé v tom kraji dnes žijí?
Ten kraj z nějakého důvodu přitahuje aktivní lidi. Tomu prostoru se sice někdy říká „slepé střevo republiky“, ale ono se tam toho vlastně dost děje. Výborným příkladem je Meziměstí nebo přímo Broumov, kde působí řada spolků a sdružení (například Vzdělávací a kulturní centrum Broumovska), které pořádají řadu kulturních akcí.

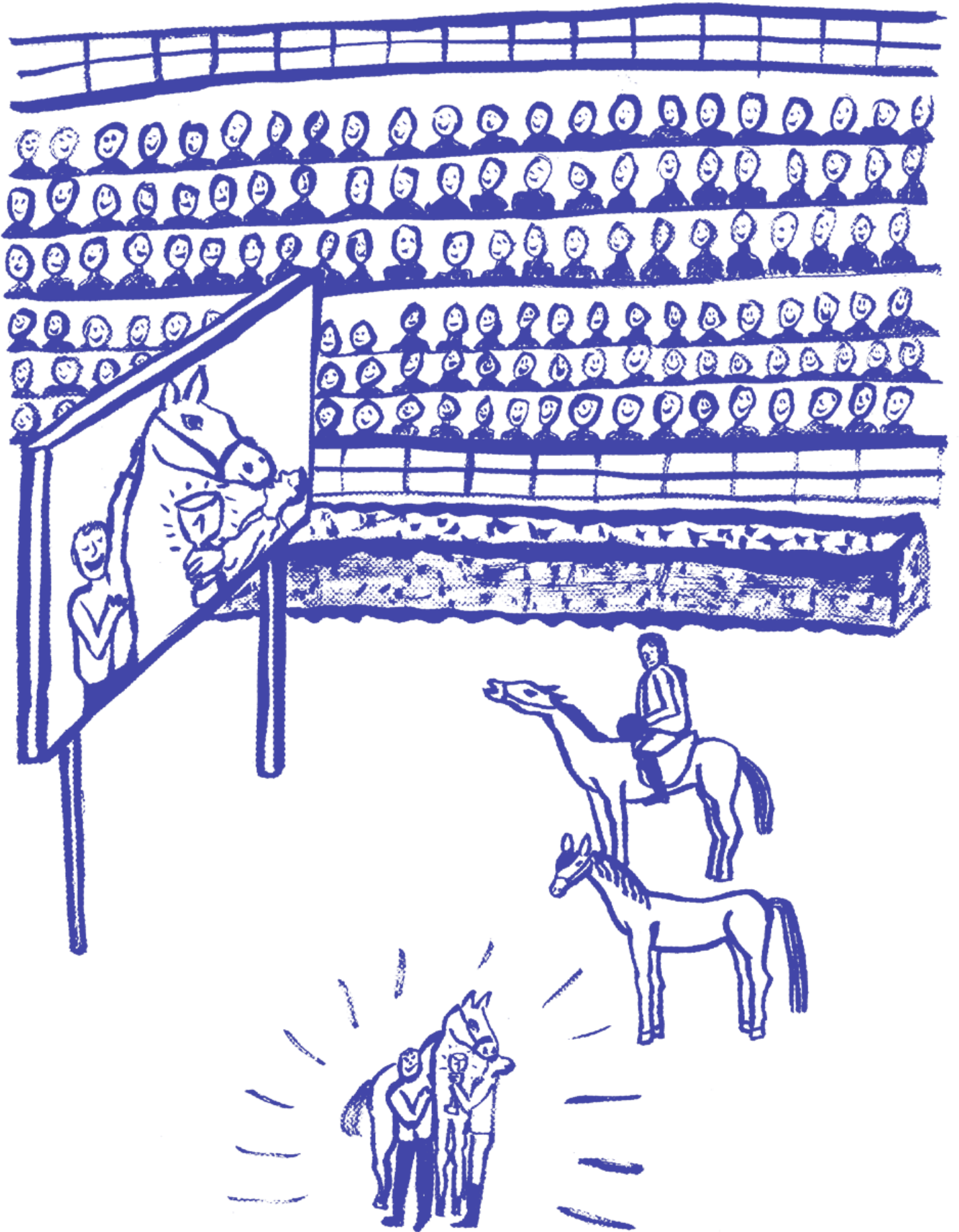
Zpět k nakladatelství. Co z vaší produkce byste zvláště vypíchl?
Velkou radost jsem měl z knihy *Věčné světlo*, to je lágrová literatura, překlad z ruštiny. Stejně tak mám rád memoárovou literaturu, vzpomínky na první a druhou válku. Takto jsme vydali vzpomínky pana Jiráska ještě z první světové války. Nedožil se jejího konce, ale celou dobu si psal deník, který se v rodině uchoval. Dokonce pan Škvorecký nám pak v e-mailu napsal, jak se mu to líbilo. Z nejnovějších knih je to obsáhlá publikace *Katastrofa křesťanů* o likvidaci Arménů, Asyřanů a Řeků v Osmanské říši v letech 1914—1923 a románová biografie *Friedl* o malíře Friedl Dicker-Brandejsově, která mimo jiné vedla kurzy malování pro děti

v Terezíně a nakonec byla zavražděna v Osvětimi.

Vydáváte také poezii, za ty roky je to už určitě přes padesát svazků, ne?
Dokonce přes sedmdesát, v poslední době vydáváme asi tři ročně. Vydali jsme třeba Petra Krále, Ivana Wernische, Jiřího Suchého. A samozřejmě Bohumilu Grögerovou, která za *Rukopis* dostala i Magnesii Literu, poté jsme vydali ještě dvě další její knihy.

Snažíte se v Hradci třeba i o nějaká autorská čtení?
Když jsme se nějaké čtení pokoušeli dělat, většinou to skončilo spíš fiaskem, třebaže jsme věšeli plakáty, kde se dalo. V Hradci se nám to z nějakého důvodu nedaří. Když přijede Krchovský, který se sem pravidelně vrací, vyprodá celý sál, ale jinak je to těžké. Občas bývá nějaké čtení v Galerii 42. Něco málo také dělá vědecká knihovna, ale co vím, jsou to spíš jednorázové záležitosti. Pravidelně pořádají autorská čtení také na místní pedagogické fakultě. Mým snem je mít literární kavárnu, ale na to zatím vůbec není čas.

Literární Pardubice

Pavouci v kloboucích

Lukáš Vavrečka

Z jedné strany třídy Míru, kterou někteří mohou znát z textů pardubické kapely Vypsaná fixa, leží Masarykovo náměstí, z druhé náměstí Republiky, kde se nachází budova Východočeského divadla, a kousek je Zelená brána. Ta odděluje náměstí Republiky od náměstí Pernštýnského. Proč je právě toto důležité? Jelikož tady geograficky začíná kulturní život Pardubic.

Historické centrum je zde místem neustálého proudění a setkávání. Píšu to z pozice dlouholetého obyvatele Pernštýnské ulice, jež vede po kamenném dláždění mezi barokními fasádami od náměstí na Příhrádek a kolem kašny až k pardubickému zámku. Sedával jsem v okně, kouřil, usmíval se na mladé dívky a co chvíli pokřikoval na známé tváře pod sebou. Jeden totiž nemusí žít právě v centru, aby několikrát týdně neprošel přes jedno, druhé či třetí jmenované náměstí, jmenovanou ulici či kolem jak jinak než jmenovaného zámku.

Drtivá většina kulturního života se totiž soustřeďuje sem, a tak ta místa nelze nejmenovat stále a stále dokola.

V historických budovách kolem Pernštýnského náměstí a stejnojmenné ulice sídlí několik galerií, krajská knihovna, kavárny, vinárny a kluby, za rohem v ulici Svaté Anežky České pak Český rozhlas Pardubice a Divadlo 29. Je to malý polo-propustný svět, kde jeden získá konejšivý dojem, že všechny zná, nebo je alespoň již brzy nevyhnutelně všechny pozná, jelikož tu tak sedávají, popijejí, hrají na harmoniku, procházejí

průvodem a hlavně se spolu v té iluzi všichni baví. My, kteří jsme se spolu bavili, jsme žvatlali o divadle, výtvarném umění, literatuře a především o poezii, jelikož jsme byli podivní pavouci v kloboucích, se sklenkami červeného v jedné ruce a cigaretou v druhé a zapomínali, že běžného obyvatele města naše starosti nezajímají. Ale tak už tomu s tím, čemu tady říkám kultura, nejkuli rovnou literatura či nedejbože poezie, zkrátka chodí. Ovšem opusťme na chvíli obecné zájmy, ve smyslu zájmy obecně rozšířené a běžné, a bavme

se jen o tom, co zajímá nás, podivně pavouky.

Je s podivem, že se Pardubice, když budeme hovořit o poezii, dokázaly po léta účinně vyhýbat účasti na festivalu Dny poezie. Literární aktivita, jednak autorská, jednak organizační, není ve městě, potažmo regionu právě zanedbatelná. Některé ze zdejších literatury (a poezii zvláště) nakloněných scén si zvykly, že jejich pořady se těší značné divácké oblibě. Přesto se v posledním desetiletí, aspoň kam paměť má i paměť internetového browseru sahá, jedinou akcí přihlášenou do Dnů poezie stal loňského roku večer literárního čtvrtletníku *Partonyma* ve sklepení útulné kavárny Bílej kocouř, jen pár kroků od Zelené brány.

Do zmíněného prostoru se, především díky snaze tamních organizátorů, počaly od srpna 2016 stěhovat některé literární a literárně hudební večery, dříve proveditelné pouze v prostorech přímo naproti stojící Krajské knihovny nebo častěji v klubu pod Divadlem 29.

Klub 29 zůstává už léta pro regionální organizátory literárních akcí a zdejší tvůrce jakousi domovskou scénou. Tentýž prostor pak také každoročně už několik let hostí regionální kolo populární Slam Poetry. Zatímco nahoře v Divadle 29 mají již devatenáct let své stálé místo vyhlášení každoroční literární a interpretační soutěže *Pardubické poetické setkání* a příležitostně i scénická čtení či literární večery doprovázené větším hudebním ansámblem, v minimalisticky zařízeném přízemí Klubu bývají akce komornější — tedy do deseti účinkujících či do padesáti diváků. Mezi pravidelné programy patří už pátým rokem divácky bezkonkurenčně nejoblíbenější *Suchá autorská čtení*, která v režii Vojtěcha Weisbauera či jeho kolegů plní prostory Klubu nadoraz. Zde se předčítá převážně poezie, ano, poezie velmi kolísavé kvality, zato poezie, která téměř bezvýhradně publikum baví svou bezprostředností, humorem, byť leckdy neurvalým, a v mnohých případech i nepředstíranou absencí snahy o umělecký účín. *Suchá autorská čtení* z poezie úspěšně snímají punc akademické sterility, nálepku

nerdství a konečně i nežádoucí pocit trapnosti.

Co do formy či know-how, jak publiku namísto „pouhého“ autorského čtení představit nejen prozaický text, vzrůstá tvůrčí i divácká obliba čtení scénických. Jako jeden z prvních večerů komponovaných v intencích scénického čtení vzniklo *Suchý čtení, mokry sny*, tedy jakési best of *Suchých autorských čtení*. V něm účinkují jednotliví básníci bok po boku s herci pardubického divadla Exil a opakovaně hostují za hranicemi regionu. Nežřídko však mají v Klubu 29 podobu scénických čtení kupříkladu křty beletristických děl.

V roce 2014 se ve sklepení domu číslo 49 na Pernštýnském náměstí zrodila galerie pro současné umění Art Space NOV a s ní i koncepce mezi vernisáže a výstavy umístěných pravidelných literárních večerů, včetně literárněvědných bienále pořádaných Katedrou literární kultury a slavistiky na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice.

Další literární akce včetně soutěží pro žáky základních a středních škol jako *O pardubický pramínek* či *Pardubické střípky* probíhají leckdy už více než dvě desítky let v intencích a mnohdy i prostorech Krajské knihovny, některé již dvanáctým rokem v rámci více než dvouměsíčního podzimního *Východočeského uměleckého maratonu*, pořádaného Střediskem východočeských spisovatelů (do roku 2011 Východočeské středisko Obce spisovatelů).

U této instituce bych se na okamžik zastavil, jelikož jde o pravděpodobně nejmohutnější literární instituci v oblasti bývalých východních Čech se sídlem v Pardubicích. Členskou základnu Střediska východočeských spisovatelů (SVČS) při vzniku utvořili autoři z okruhu někdejšího královéhradeckého nakladatelství Kruh. Jako regionální literární instituce, byť oblastně široká (po celou dobu své existence zahrnuje Pardubicko, Královéhradecko, Vysočinu a Ústeckoorlicko), však sdružuje v drtivé většině autory úzce regionálního významu a vyššího věkového průměru, nepočítáme-li mládež bez většího efektu rekrutovanou z řad účastníků literárních

soutěží. Podobný osud však potkávalo mnoho literárních uskupení, kde převládá spíše introverze a potřeba pěstování (byť chvályhodné) vzájemné sounáležitosti než snaha učinit krok ke čtenáři.

Mluvíme-li o literatuře institucionalizované, nelze opomenout význam Katedry literární kultury a slavistiky (KLKS) na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice. Zde, jakkoli bych nechtěl snižovat význam literárních soutěží a dílen pro žáky základních a středních škol, již jde o práci se staršími, a nikoli nahodilými, naopak při dobré víře vážnými zájemci o literaturu. Potenciální aktéři literárně-kulturního dění se tu do hloubky seznamují s poznatky literární vědy a procesy historického formování moderní a postmoderní literární kultury.

V přímé spolupráci s Filozofickou fakultou Univerzity Pardubice vychází od roku 2007 v červenokosteleckém Nakladatelství Pavel Mervart literárně-kulturní časopis *Tahy*, na jehož přípravě se po léta podíleli především členové KLKS. Snaha *Tahů* představovat současnou literární kulturu coby živý proces byla několikrát příznivě reflektována odbornou kritikou, nicméně posledním číslem setrvávajícím v někdejší koncepci byly *Tahy* 2016. S ročníkem 2017 má přijít nová řada, jejíž pojetí se momentálně ustaluje. Časopis doplňuje samostatná ediční řada Edice Tahů, která svým záběrem pokrývá široké pole literární vědy a literární kultury, přičemž důraz klade na literární historii, populární literaturu a tvůrčí psaní.

Dále již šestým rokem vychází v Pardubicích literární čtvrtletník *Partonyma*, který vznikl původně z iniciativy bývalých studentů KLKS, později vycházel pod hlavičkou SVČS, následně v Nakladatelství Pavel Mervart a od roku 2017 jej vydává Filozofická fakulta Univerzity Pardubice. *Partonyma* si klade za cíl vytvářet co možná nejširší publikační prostor, jednak pro literárněvědnou esejistiku a kritiku, jednak pro původní českou literární tvorbu. Tematická dvojčísla poskytují každého půl roku jen beletrii více než sto tiskových stran, přičemž stěžejním záměrem je, aby se na nich vedle sebe

setkávala známá jména české literatury s těmi dosud neznámými.

Se značnou pravidelností vycházejí v Pardubicích literární sborníky a antologie. Ročně jednu tematickou antologii vydávalo SVČS, po sedm let až do roku 2011 každoročně vycházel v pardubickém nakladatelství Theo sborník *7edm*, který na svých bedrech od počátku nesl básník a editor Pavel Rajchman (více o sborníku: *Host*, 2005, roč. XXI, č. 9, s. 57–58). Zatímco autory sborníku *7edm* k sobě táhla touha setkávat se, autory studentských sborníků, taktéž již tradičních, k sobě váže především studentská soudržnost. V roce 2009 mnohým následovníkům dodala odvahu antologie devíti mladých básníků s názvem *Lumikem proti své vůli*. Následovaly sborníky *Zatraceně málo cigaret* a *Privát*. Nejčerstvější je pak počín současných studentů Historicko-literárních studií, tentokrát s názvem *Ostatní ryby se ještě neprobudily*.

Samozřejmě je zcela v pořádku se ptát, proč se tu vypisují s kdekým studentským sborníkem, když Pardubice mají bohatou literární tradici. Ta se jaksí začíná už v druhé polovině čtrnáctého století Smilem Flaškou z Pardubic, a v devatenáctém

a dvacátém století pokračuje například Boženou Vikovou-Kunětickou, přes pardubického rodáka Vladimíra Vokolka, překladatele, básníka, prozaika, kritika a diplomata Jiřího Grušu nebo básníky Jiřího Pištoru a Petra Kabeše. Z žijících básníků zmiňme Miloše Vodičku, Slavomíra

spoluvytvářejí dynamické tvůrčí prostředí.

Mají na svědomí křty kolektivních publikací, sólových sbírek a románů, série komponovaných literárních pořadů či scénická čtení, podobně jako redakce časopisů *Tahy* a *Partonyma* víceméně pravidelně

Je to malý polopropustný svět, kde jeden získá konejšivý dojem, že všechny zná, nebo je již brzy pozná

Kudláčka nebo již jmenovaného Pavla Rajchmana. (K tomuto tématu vyšla v nakladatelství Vespero, s. r. o., v roce 2014 šikovná knížečka *Průzory* coby pátý svazek edice Polabští básníci.) Nicméně, jak tomu bylo už mnohokrát, jsou to právě studenti, kdo nejvíce rozdmýchávají kulturní dění a svou bezprostředností a přirozeně stimulačním nedostatkem pokory

pořádají prezentace nových čísel za účasti redaktorů a vybraných publikovaných autorů... To všechno je totiž živá pardubická literární kultura, která chce být vidět... na živo i na papíře. Aby se o ní mohlo mluvit. U vína a kávy a cigarety. Mezi stoly. Na ulici, na schodech, v klubu, v okně.

Autor je prozaik.

Sejdeme se na Kuňce!

Jiří Studený
à la Dr. Krejzberd

Literatura pod
Kunětickou horou

„Básničky pěkný, ale nepřeháníš to s tou Kunětickou horou?“ Udiveně jsem se obrátil na svého dlouholetého královéhradeckého kamaráda (říkejme mu pro tentokrát třeba Karel), který hned pochopil, že mi něco nedochází. „No, jestli už se z tebe nestal Pardubičák.“ Nedokážu si s jistotou vybavit, jestli jsem v tu chvíli opravdu překvapeně zalpal po dechu, něco podobného se ale určitě muselo stát, protože onen vzdálený pocit teď

ve mně při vzpomínce znovu silně rezonuje. Řeč byla o mé tehdy čerstvě vydané sbírce *Varných konvic sten* (vyšla v Nakladatelství Pavel Mervart v roce 2015), na jejichž stránkách tvoří pomyslná silueta zmíněného hradu jednu z hlavních topologických dominant, dost možná samotnou významovou osu básnické krajiny, kterou lze sotva číst jinak než symbolicky (knížka se programově hlásí k postsymbolistní a neodekadentní poetice). Jenže ouha, jak vidno doslovné topografické čtení možné je a pradávna rivalita dvou mému srdci nejmilejších měst (Turnov, moje třetí, rodné město, snad projednou promine) má stále svou sílu, již neradno podceňovat. Samotná Kunětická hora neboli *Kuňka*, jak se jí v obou táborech nesmlouvavých patriotů říká, by si nejspíš věž ukroutila, jenže co naplat. „Nedělám si srandu, myslím to úplně vážně,“ přesvědčuje mě Karel, když vidí mé rozpaky...

Magická, doslova magnetická síla Kunětické hory (až do začátku dvacátého století ruiny nad srázem vytěženého lomu) pravděpodobně souvisí s jejím výsadním postavením na polabské říční planině mezi

Hradcem Králové a Pardubicemi (patří ovšem do Pardubického kraje). Široko daleko žádný větší kopeček (295 m n. m, 75 metrů nad terénem) nenajdete, takže když architekt Dušan Jurkovič začal ve dvacátých letech promýšlet rekonstrukci pobořeného hradu, byla to sázka téměř na jistotu. Z dvanáctého patra univerzitního věžáku, kde sídlí naše Katedra literární kultury a slavistiky, se vám za příhodných podmínek naskytne překvapivě velkolepý výhled na srázné okraje Broumovských stěn, mírně zvlňené Železné hory (z geologického hlediska to vlastně ani žádné hory nejsou) a zdánlivě téměř na dosah ležící útesy Jeseníků, Kuňka však přesto připoutá nejvíce pozornosti. Ostatně se tak stalo i během nedávné přátelské návštěvy redakce *Hosta* na našem pracovišti. „Co to je támhle?“ ptal se rozrušeně Martin Stöhr a začal okamžitě fotit. Samou radostí jsme mu ani nestačili otevřít okno.

Tři realizované ročníky rituální akce *bubnování na hoře*, během níž jsme se spolu se studenty scházeli na louce pod Kunětickou horou a skutečně se pokoušeli na různé (většinou improvizované) nástroje vyluzovat

Tento kraj mudrlantů!

Petr Rýgr

Jan Špáta hlásal svou *severo-východočeskou filozofii* a měl za to, že oblast pod Orlickými horami na svět přivádí lidi víc duchovně zaměřené, mudrlanty. Podezíral jsem ho, že je to jeden z projevů lásky k rodnému kraji. Mýtus pramenící v zamilovaných kulisách dětství, které samy ozvlášťují a násobí výkony aktérů. Mám ovšem pro tento způsob myšlení zvláštní pochopení. Mě do tohoto kraje na počátku šedivých osmdesátých let přivedla jiná Láska, která však rovněž

dovede svět omalovávat mnoha barvami. Třeba jsme s Evou po Náchodě stopovali Dannyho Smiřického. Nebyly žádné literární průvodce v infocentrech, žádné diplomové práce, na povrchu spíš ustrašené mlčení. Těžce sehnaný výtisk *Zbabělců* nás ze všeho nejdříve přivedl do Port Arthuru. Oprýskaný dům v zapadlé ulici, pár schodů v chodbě, staré dveře s okýnkem pro židovské pasanty. Tak za tímto pultem stával starý Vintr, za touto dělicí stěnou s modrými, žlutými a zelenými sklíčky asi zazněla věta: „Revoluce se odkládá...“ Dali jsme si jedno pivo, druhé pivo a během večera zjistili, že tu Škvoreckého každý zná, a pakliže s ním tak trochu *Zbabělce* nevymýšlel, tak s ním alespoň chodil do školy, byl na vojně, někdo z rodiny

je v románu zakonspirovaným kladným hrdinou. A nikdo se tím neostýchal pochlubit, nerozhlížel se bázlivě, docela jiný svět, tento noční Náchod! Kraj mudrlantů! Tehdejší mladické okouzlení se mi připomene pokaždé, když stisknu tu samou kliku, i když už mám dávno tušení, že žádný docela jiný svět, než jaký si vytváříme v sobě, není. Nebo snad je, Honzo, Danny, Josefe?

Autor napsal dva průvodce historií Orlických hor, točí krátké filmy pro vlastní kino, s manželkou Evou doma pro své přátele chystají kulturní akce v „Rodinném výčepu“ a vydávají periodikum *Výčepní list*, na přilehlé zahradě pořádají divadelní a hudební festival *Den Výčepního listu* a také vytváří tradiční cínové betlémy.

posilující rytmickou soudržnost, se může zdát málo, časem totiž původní zájem o tento druh synergického setkání vyhasl. Nicméně samotná myšlenka vzájemného tvůrčího prolínání rozmanitých katedrových hlasů se spontánně přelila do řady publikačních projektů, mezi nimiž bezesporu nejznámější je literárně kulturní periodikum *Tahy* (duchovní otec časopisu i přilehlé Edice *Tahy* Petr Poslední shodou okolností bubnuje hned v několika amatérských jazzových sdruženích). V poslední době se ovšem snaživě dere do popředí také druhý, původně ryze studentský (dávno již tomu), časopis *Partonyma*, kterému aktuálně šéfuje student magisterského oboru dějin literární kultury Přemysl Krejčík. Máme na svém kontě rovněž slušný počet autorských sborníků (přehledně k obhlížení na našich webových stránkách), počínaje společnou sbírkou básní *Lumikem proti své vůli* (Nakladatelství Pavel Mervart, 2009, editor Lukáš Vavrečka) a konče letošním, opět básnických projektem

Ostatní ryby se ještě neprobudily.

A pokud chcete zjistit, jak vypadají literárně činní katedroví kolegové a kolegyně, zadejte do svého vyhledavače heslo LitCon 2016 (respektive 2017). Uvidíte videoklip z neformální prezentace našich badatelských a uměleckých zájmů, jak ji druhým rokem pořádáme ve starobylém Dačickém domě. Není mi přitom nic známo o tom, že by snad Hora kunětická žárlila na tu Kutnou...

Když jako každý Hradečák dojíždějí denně do Pardubic za prací zahlédnu nad silnicí první obrisy Opatovické elektrárny, zpozorním a snažím se co nejvíce uvolnit. Pokouším se totiž v duchu jógového *samádhi* rozpustit ve svém vědomí bytelný masiv třemi komíny ověžené energetické legendy do prvotní prázdnoty, propasírovat její zdivo i rozsáhlou síť vysokonapětového vedení do kvantového pole, integrovat století páry do vlastní digitální mandaly. Jak dlouho mne ještě bude Opatovická elektrárna (čtvrté průmyslové revoluci

na dohled) na mé cestě za literaturou doprovázet, toť věru otázka. Její *uhlíková stopa* není zrovna malá (fosilní civilizace našeho typu už dávno skončila, jen jsme si toho jaksi nestačili všimnout), byť všechny dostupné odsírovací mechanismy jedou (od roku 1998) na plný výkon. Spíš bych si tedy společně s Dušanem Jurkovičem vsadil na Kunětickou horu. A samozřejmě na samotnou literaturu, ať už se jí budu (budeme) věnovat kdekoli.

**Autor je básník
a vysokoškolský pedagog.**

Vlastně se víc míváme než potkáváme

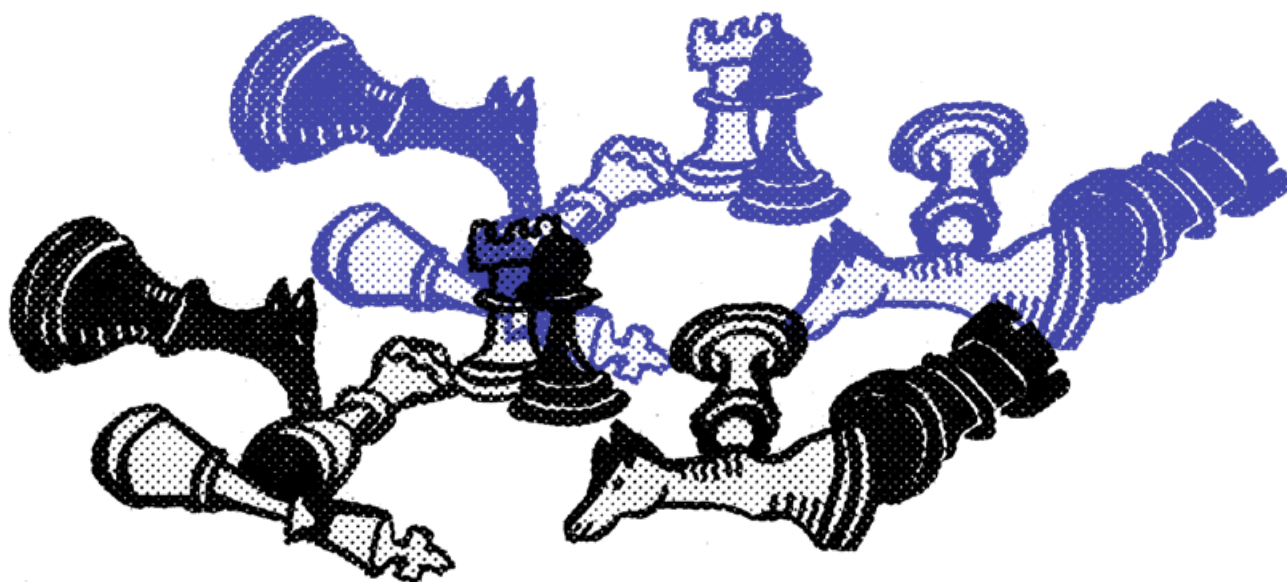
František Burda

Svůj život sice prožívám v krásném místě pod Orlickými horami, v Novém Městě nad Metují, ale kulturní a duchovní souřadnice kraje, kde žiji, načrtnout neumím. Jistě by se tu v okolí našly zajímavé akce, počiny nebo lidé. Mohl bych vyjmenovat ledasco takzvaně pozitivního, nicméně navzdory tomu mám pocit, že žité světy jednotlivých aktérů zdejší „sdílené“ reality se v podstatném nijak zvlášť nepropojují, a jestliže občas ano, tak pouze druhotně. Vlastně se nemohu zbavit pocitu, že žiji v hlušíně a jsem její součástí, na všechny náhradní a zástupné transcendence nabízející nějaký smysl nahlížím s nedůvěrou. Náš kraj mám sice rád, potřebuji jeho cesty, jeho příběhy a obrazy, ale jeho kulturně-duchovní genius loci, který by propustoval vědomím lidí, kteří v něm

žijí, mi v zásadě uniká. Pokud jde o kulturu v užším slova smyslu, lidí, kteří mají umění, tvorbu nebo četbu jako hobby, se s rozpaky straním a ty, kteří to vše potřebují jako vzduch k dýchání, neznám, anebo se před nimi cítím nepatříčně. A tak se mi zdá, že se zde potkáváme jen letmo, vlastně se víc míváme než potkáváme. Prostor kulturního dění, lačnění a závratě prožívám jen doma ve velmi úzkém kruhu. Žiji uprostřed naší domácí knihovny, knihy a jiné podněty do ní přicházejí ze všech možných stran. Je to jakýsi vydělený, srozumitelnější svět uvnitř světa diskontinuity, distanci ještě zesiluje fakt, že doma nemáme internet. Literatura a umění, které do tohoto domácího světa vstupují, mají jen zřídka regionální platformu, přičemž existuje-li v tomto ohledu nějaké lokální niveau, pak je prostředkováno především lidmi a těm já nerozumím. Kultura, která prostupuje naším domem, je tak jen pramálo určovaná místním děním. Mám ale štěstí, moje žena Tereza a naše tři děti vášnivě čtou, a nejen to, jsou plní obrazů, které v nich žijí a rostou do té míry, že není téměř dne, aby to v nich

nespustilo gejzír představivosti, který se v různých formách prodere ven. Pro ně je poezie přirozená jako dýchání. To oni pro mne utvářejí místní kulturní atmosféru, kterou já nadechuji. Každý večer si společně něco nahlas čteme. Je to nejvzácnější okamžik dne, na který se vždy horečnatě těším. Bez toho bych se asi zbláznil. A pak je tu tvrdé místo kostelní lavice, kde se snažím poslouchat vrzání Bible na černých nohách hebrejského písma, mručení svědomí ve zpovědnicích, místo, kde vnímám pláč uhýbajících pohledů (smím-li použít výpůjčku z Twardowského) a kde se zas a znova ptám po důvodech své naděje. Snad právě v tom špinavém klekátku, kam bez intelektuální či duchovně soběstačné zaumnosti poklekaly sdíleně a přitom tak osaměle celé generace předků i současníků, je vepsán místní genius loci.

Autor je vysokoškolský pedagog (transkulturní komunikace, kulturní a sociální antropologie, osobnostní a spirituální rozvoj a jiné), letitý organizátor literárně-výtvarného setkávání a workshopů Ars poetica.

Polabské roviny — za čím a kudy jít?

Ladislav Selepko

Na první pohled nevzrušivé, až řádní. Jeden by si pravil, že zde je nevhodnější věnovat se abstraktní lyrice. A snad by měl pravdu. Pardubicko představuje krajinu na pomezí, která má od všeho kousek — zámek, rybník, koně, letiště, dálnici, lužní louku, ba dokonce i „horu“. Žádný z prvků není natolik dominantní, aby vydal na samostatné téma. Tvoří jedno z vláken, jimiž se splétá síť přechodů,

těkání mezi městem a venkovem, přítomností a minulostí, zelenou plochou a hnědou industriální zónou. Továrna přechází v zarostlý les; od umělého řečiště odpadají mrtvá ramena; moderní trať protíná zbytky ovocné aleje; za elektrárnou se rozprostírá divočina, vedle panelového domu roste pšenice nebo řepka. Podobných protikladů lze objevit celou řadu. Pod všedním, nekomplikovaným provozem správného centra se ukrývá tichý, pomalý, ale nezpochybnitelný konflikt. Paradox a s trochou nadsázky oxymóron. Jde o výspu svého druhu, nejistotu a nerozhodnost, za čím a kudy jít, z nichž lze vyčíst uvolněnost a bezstarostnou rozprostřenost polabské roviny. Vždyť také miniaturní jádro se stává jednou ze záplat Harlekýnova hávu, jenž si ze své periferní povahy a malosti nedělá

těžkou hlavu. Z rozevřených nůžek zeje metafyzická propast — co si zde pořád počít? Nakoupit v hypercentru, projet se na kolečkových bruslích, na zahrádce vypít kávu a pracovní den strávit v pobočce nějaké firmy. I v tom je téma Pardubic a jim podobných.

Autor je básník. Vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci, obory anglická filologie a česká filologie. Několik let pracoval jako soukromý lektor angličtiny, uklízeč a příležitostný překladatel. V různých životních obdobích pobýval v Pardubicích, Olomouci a Londýně. Od roku 2009 žije opět v rodném městě, kde se věnuje prozaické a básnické tvorbě, občas též recenzní činnosti. Naposledy publikoval soubor šesti sbírek *Devatenáct měst* (Malvern, 2016).

Východní Čechy literární a kulturní

Němcová Božena

(1820—1862)

Autorka nesmrtelné *Babičky* & „naše paní“. „Tragédie života této mrtvé byla v tom, že byla lepší těch, kteří byli v jejím okolí. A to je, co se nikdy neodpouští. Čest této ženě, jejíž osud je obžalobou naší minulosti a je také její pýchou!“ napsal Viktor Dyk. Čest a sláva zakladatelce moderní české prózy, jejíž autenticita je i přes staletou mramorizaci dodnes čitelná.

Jirásek Alois

(1851—1930)

Pan Spisovatel & syn národa, literární realista a idylík s rozhledem přes staletí, navždy spojen se „svým“ Hronovem. V letech 1918, 1919, 1921 a 1930 byl navržen na Nobelovu cenu za literaturu. Zůstal nepovšimnut. Komunistický režim to zvěčnělému autorovi zle vynahradil monstrózními kampaněmi a fantastickými interpretacemi jeho díla pod taktovkou akademika Nejedlého.

Lis tří bratří Umělecký rod Vokolků

O duchovní inspiraci, nejen v prostoru Pardubic a východních Čech, se ve dvacátém století mimořádně zasloužil zdejší rod Vokolkových. Bratři Vlastimil, Vojmír a Vladimír patřili k české umělecké elitě, jejich otec Václav (1871—1952) byl zdejší slavný tiskař. Satisfakce se jim

po letech zákazů a zapomnění dostává až v posledních letech. Letos od května do srpna můžete ve Východočeském muzeu v Pardubicích navštívit výstavu, na níž se připomíná historie tiskárny, osobnosti otce i bratrů a dalších členů rodiny, tisky z bibliofilských edicí, fotografie, ukázky korespondence a tak dále.

Parnas

Hostovský Egon

(1908—1973)

Prozaik, mistr dušezpytu, diplomat & tragický muž bez domova, věčný exulant, na jehož osudech se podepsalo krvavé dvacáté století. Dětství v Hronově, v Náchodě navštěvoval gymnázium. Byl bratrance slavného Stefana Zweiga. Jejich bizarní vztah popisuje ve skvělých memoárech *Literární dobrodružství českého spisovatele v cizině (aneb o ctihodném povolání kouzla zbaveném)*.

Škvorecký Josef

(1924—2012)

Světznámý prozaik & velký frajer starého stříhu. („V době, kdy jsme měli místo nočního stolku krabici, já jedny džíny a tričko za dolar, jsem přišel s nápadem založit nakladatelství.“) V milovaném Náchodě to autor dotáhl na takovou tu lavičkovou pop-sochu z litiny. Když prší, má kapku u nosu. Místní tisk píše, že „Náchod má Dannyho, ale nějak neví, co s ním...“.

Další dobří rodáci aneb Nasrat celej Kostelec

Notoricky známé je pardubické básnické trojhvězdi Jiří Pištora (1932—1970), Jiří Gruša (1938—2011) a Petr Kabeš (1941—2005). Zarytým zdejším patriotem byl také svazový tajemník Vlastimil Maršíček (1923—2000), autor memoárové pikantérie *Nezval, Seifert a ti druzí*. V Hradci Králové vyrůstali a studovali čeští básníci

Viktor Fischl (1912—2006) a Zbyněk Hejda (1930—2013). Na svůj rodný kraj nedal dopustit ani polyhistor Václav Černý (1905—1987), narozený v Jizbici u Náchoda. V hraničním městě zvěčnělém jako Kostelec prožil své mládí Jiří Drašnar (1948—1913), autor skrytého pokladu české prózy, románu *O revolucích, tajných společnostech a genetickém kódu*.

Na začátku normalizace se ve své domovině prý s oblibou proháněl v americkém kabrioletu, čímž zase jednou nasral celý Náchod. (Srov. Škvorecký: „Zbabělcema nasral celej Náchod, *Miráklem* nasral celej národ.“) Současné básnické Pardubice tvoří básníci Miloš Vodička (nar. 1938), Slavomír Kudláček (nar. 1954) a Pavel Rajchman (nar. 1958).

*Klenot
toponomastiky!*

Hrádeček Václav Havel Náčelník

Pravda a Láska zvítězí!

Ježkov u Zábřezí poblíž Dvora Králové nad Labem

Na sokolském tábořišti se zde už léta konají „školy poezie“ Ars poetica s patronací Františka Burdy, člověka duchovně angažovaného.

Koncepce, podstatná témata i hosté. Kdo tuto lesní akademii Slova a pospolitosti navštívil, ví své. Večerním táborákům vévodí Jaromír F. Typl a jeho španělská kytara.

Pardubice

Zde žijí perníkáři
Viz strana 33

Rozkoš

Vodní nádrž (osmá největší v České republice) na potoce Rozkoši, s nadsázkou i bez nadsázky přezdívaná *Východočeské moře*. Klenot toponomastiky, jméno, které zašimrá!

Přibyslav

Náruč místních i přespolních sluníčkářů. Manželé Rýgrovi zde provozují Rodinný výčep, ve kterém pořádají setkání pro zájemce z okolí. Něžně se dotýkají krajiny, regionálních dějin i všech možných uměleckých oborů.

Vydávají poutavý *Výčepní list*, bez dotací a bez dozoru pořádají zahradní slavnost, Den Výčepního listu. Oáza starosvětské krásy!

Hradec Králové

Zde žijí mechováci
Viz strana 26

Ratibořice, Babiččino údolí

Národní památka, údolí kultu & lebedy; Staré Bělídlo, Viktorčín splav a tak dále. „Akce, které se hlásí k odkazu *Babičky*, oživené postavy — Barunka, pan mlynář, babička, nebo dokonce slavní čtyřnozí přátelé, Sultán a Tyrl.“ Duch těchto krásných míst jest bohužel rozmetán masovým výletničením.

Nové Město nad Metují

Líbezná městečko a zámek na ostrohu obtékaném ze tří stran řekou Metují. Zde se dodnes vyrábějí legendární české náramkové hodinky Prim. S literaturou to nesouvisí, ale nevadí. Hodinky jsou krásné a připomínají, že čas všeho je vyměřen!

*Kdo dá více
republice, Hradec,
nebo Pardubice?*

Červený Kostelec

V roce 1837 se zde v kostele svatého Jakuba Většího provdala Barbora Panklová za člena finanční stráže Josefa Němce. V domku, ve kterém několik měsíců žila, je dnes nejstarší české literární muzeum. Nově se rekvitulovala přilehlá zahrada, mimo jiné dle konceptu radního Štěpána Noska (nar. 1975), zdejšího občana a známého českého básníka.

Zblouvání u České Skalice

Malé, leč silně vyznařující publikační ohnisko, jehož žár udržují manželé Mědílkovi. Pan Jiří (nar. 1954) je básník a malíř geometricky stylizovaných krajin, s paní Kristinou pak společně pečují o své nakladatelství Opus, v Česku dobře známé zejména milovníkům básnického slova.

Hronov

Jiráskovská koncentrace v místě je větší než malá. Dominantou náměstí je Jiráskovo divadlo, v patře Jiráskovo muzeum, nechybí mistrův rodný domek a taktéž jeho rov. Mezinárodní přehlídky amatérských divadel Jiráskův Hronov se zde konají od roku 1931, což budí respekt.

Náchod

„Seděli jsme v Port Arthur a Benno řekl...“ Kultovní votvívák české prózy. Hostinec je stále k vidění v původní podobě, pivo se točí pomocí poctivého kompresoru, z dveřního okýnka, kterým se za protektorátu strkalo pivo Židům, mrazí. Je to trochu stranou, takže návštěvu možná z *technické*ch důvodů odložíte na neurčito, ale v centrální secesní kavárně Hotelu U Beránka je to také dobré. *A bambusový plátek chutná jako vždy příjemně.*

Broumov

Město spojené s řádem benediktinů a barokem, bohužel také poznamenané pověstným neklidným stoletím. Tam, kde kdysi žili mniši (německé národnosti), je dnes populární Vzdělávací a kulturní centrum Klášter Broumov, Café Dientzenhofer a tak. Cool místo, „kam se teď jezdí“.

Neratov

Barokní poutní místo po válce odsouzené k likvidaci. Chrám jen zázrakem přežil komunismus, od roku 1992 byl opravován a dnes je zastřešen skleněnou střechou. V kdysi vysídlené a zpustlé krajině zase tepe život. Hmatatelný zázrak. Doporučeno všem, kteří dnes ztrácí naději. Světlo projde i stropem!

Světlo projde i stropem!

Nohy a ruce

Slavomír Kudláček

O regionální literatuře

Nějak si neumím představit, proč by se měla z literatury vydělovat ta takzvaná regionální. Navíc si připadám trochu jako při slohovém cvičení, jehož téma jsem si nevybral, a podle toho to vypadá. Ale aspoň mě při tom zamyšlení došlo, že vůbec přesvědčivě nevím, co je literatura, a nemám potřebu to vědět, protože samozřejmě jevy a věci se dějí a existují samy o sobě.

Umi si někdo představit někoho, kdo by i při vši automatické, samozřejmé, nadčasové a jiné skromnosti byl o sobě ochoten prohlásit: já jsem takový... regionální (básník, spisovatel, malíř...), končí to někde u Kolína a támhle za lesem už to nemá vůbec cenu, protože se zabývám jenom tady tím... pruhem země, našimi starostmi a radostmi s ním spjatými, jak MY tu žijeme, jak nám je tady úzko za soumraku, a jak tedy jdeme radši do hospody, případně jak jsme stavěli májku... Píšu rád pro náš časopis, pro kroužek rodiny a místní kroniku... a potom ještě pro Janu... kvůli které to všechno kdysi začalo, ale Jana se odstěhovala a mně TO zůstalo.

Je fakt, že v době internetu na hájovnách by asi facebooková a podobná náves vyžadovala podobnosti podstatně peprnější, na které se necítím, neb žiju v tomto smyslu s tváří důsledně odvrácenou. Mám však tušení, že by nebylo nemožné takové podobenství paralelně stanovit i pro ONEN virtuální svět svépomocných seskupení. Bez podobných problémů existují snad regionální potraviny, doprava, historie, zvyky, možná i anomálie jazyka, ale ne

literatura. Jak by mohla, když *duch si vane, kudy chce*, a nic ho neudrží na místě, leda by si zmrzačil tělo nebo kdyby mu ho zavřeli. I pak má ale své způsoby úniku, jak o tom svědčí často právě literatura, která je tak řemeslem svobody *vidění*, někdy s mírným efektem vědění, dozvědění se čili *poznáním*.

Ve skutečnosti samozřejmě vím, kam se námětem míří, nebudu se mu tedy dál vyhýbat a transformovat ho demagogickými metodami na jiné. I tak po pár řádcích skončím tam, kde jsem začal. A vezmu to ode zdi ke zdi konstatováním opačného extrému: Bez *regionu* si lze literaturu jen těžko představit. „Člověk, který důkladně zná jedno místo, rozumí silám celého světa,“ říká Peter Ackroyd. Region, přijmeme-li to slovo jako pojem pro

území rozličných charakterových souvislostí o mnoha rozměrech a s mnoha vlastnostmi, může být velmi názorným a autentickým zdrojem onoho *vidění*. Byli jsme evolučně vypěstováni pro region, pro malé území (postupně dětský pokoj, ulici, město, svět), a dokážeme ho relativně obsáhnout. Má-li něco výrazně typické vlastnosti a jejich uspořádání, vypovídá to nějak už jen tím samotným faktem o svých principech podobně, jako dům vypovídá o svých fyzikálních, prostorových, časových a sociálních souvislostech. A vypovídá daleko víc než abstraktní hromada stavebního materiálu. Ta sice vypovídá také, ale jen o tom, že něco bylo a není. Zdroje *regionů*, kterým bych tady začal radši říkat *místa*, dnes prvoplánově nesouvisejí

s konkrétní povahou nebo vymezením míst, nebo aspoň ne jen s nimi. Jakási nekonkrétní vlastnost místa (třeba někde *na větrné hůrce*, že ano... třeba jeho *genius...*!) určitě může být pořád předznamenáním literární inspirace. A nejen to. Z římských dob snad pochází svérázná, tajemná, ale zamýšlení hodná premisa architektů a urbanistů „místo určuje děj“. Uměním je obejít se při tom pokud možno bez pomístní nostalgie nebo jiných předpojatostí.

Dnes však lidé často těkají a vlají a jsou ve vztahu k místům nekonkrétní, v čase a prostoru zaměnitelní skoro jako částice v Planckově černé komoře. Taková literatura je pak jako potravina bez označení země původu — anglické slovo *origin* je v tomto na významy bohatší, protože znamená nejen původ, ale také zdroj a evokuje originalitu. Myšlení a vnímání odtržené od reality míst plodí básně, romány (a dnes zejména detektivky) odnikud, které při všem dějovém, vztahovém a akčním přetlaku postrádají hodnověrné znaky původu. Takovou literaturu lze číst po nějakou dobu se zaujetím, nelze k ní však přilnout. Nezapomenout na ni. Udělat ji součástí sama sebe. Taková literatura nepůsobí důvěryhodně. A bez ručení o původu není důvěry ani na dobytčím trhu.

Tím je vše konečně řádně zamotáno i vysvětleno, jak si o to říká nadregionální svět protikladů. Případá mi však, že to platí dnes zhruba podobně, jako to platilo ve světě obrozenců, kde se to jenom tvářilo názorněji. A jestliže Kafku plnila tajemstvím stará Praha s vrstvami a fluidy, byl v tomto smyslu též regionálním spisovatelem. Který se ovšem včas odjel podívat do Itálie. A jestliže Dylan Thomas zahltil poezii osobní i univerzální silou a mystikou krajiny Walesu, byl v tomto smyslu jistě regionálním básníkem. (Upozornění: tato i některá jiná tvrzení zde uváděná obsahují až třicet procent provokace.)

Jenomže MY se skládáme z já. Takže co já? Který se ve volném čase a teď už dokonce patnáct let z povolání motá nejvíc po jednom z regionů Čech, kde je často sám se silnicemi, kopci, stavbami a se sebou? Já, pro

kterého je Labe od dětství synonymem „velké řeky“ (nebrat doslova, prosím) ve smyslu útěku Huckelberryho Finna a Toma Sawyera po Mississippi nebo pokusu mého dědy o klukovský útěk po Labi do Hamburku za účelem dostat se na velkou loď do Ameriky, útěku, který, jak jinak, skončil nářezem a školním arestem. V důsledku krachu ovšem i pokračování rodu v regionu. Taková vyprávění by bez konkrétního místa a ukotvení neexistovala nebo by neměla sílu mýtu a byla by jenom „příběhy pro paní a dívky“.

kterého jsem měl shodou okolností čest pro sebe nedávno s úžasem objevit. Cituji zde volně: „Slova nemohou jít sama. Musejí jít s nohama a rukama.“ Nohy a ruce jsou cestou psaného slova čili literatury. V reálném prostředí, kde literatura a kultura obecně osvětluje jevy a předměty, ve kterém vytváří dýchatelnou atmosféru a generuje obrazy. Než větřík zase všechno i s našimi reálně regionálními osudy vyvane. V tomto smyslu patří všichni spisovatelé a básníci svým regionům, své samotě, svému času, svým diasporám, svým

Nohy a ruce jsou cestou psaného slova čili literatury

Většinu života se tak dívám na poměrně hnusnou regulovanou řeku, symbol Polabí, a její plynule vážný tok, mizící za táhlou zákrutou, je mi mementem svobody jako útěku z *regionu*. Ale neznámá to, že mi v podobné konstelaci na břehu Dunaje nebo Temže nespádnou brejle. Spádnou. Je v nich totiž to samé. Touha dozvědět se, co je za zákrutou, zmizet, opustit dusný... region. Platí to u řek i cest. Virtuální řeky mě však nezajímají, mám za to, že jsou pro „neplavce“. A snad pro regionální básníky. A může za to chudák Labe a „dlouhé procházky“ podél za rozmanitých situací, forem počasí a životních kontextů. Šlo by se takhle vyjádřit k Železným horám v návaznosti na hory vůbec a jejich očištné a inspirační schopnosti a možná je to podobné i s lidmi. Šlo by tak pojmut i města, mnohorozměrná prostředí, ve kterých se podle možností a schopností pokoušíme vzájemně koordinovat a projevovat svou realitu a sny.

Přesto se v podstatě domnívám, že spíš než regiony jsou už dnes jenom *bydliště*, stálé i nestálé adresy. Nejspíš to stačilo říct rovnou. Ale to by SE na to zase jen tak nepřišlo. Zvratnou formu „se“ používal ve svých povídkách velmi funkčně Edward Stachura,

místům a jejich *généium*. Což tady myslím... jako spásu.

A tak na závěr popřu drahoty, které jsem z dramaturgických důvodů dělal úvodem, a přiznávám region a vztah k němu, i když láska to rozhodně není. A risknu kvůli tomu i různá nařčení a doložím to úryvkem, protože *líp SE to okecat neumí...* Tím se zároveň omlouvám, že jsem se o to v textu výše pokusil. Snaha to byla plně a planě literární.

*Zůstal pocit, že ti
kdo tam žili
měli poněti věčné soli
vymezeného území.
Je to omyl.
Jenom nohy a kroky
rozměřující v prachu
odpoledního času zemi
to vědí.*

Autor je básník.

Pavel Šmíd, Pardubice, Čechy, 1998

Pavel Šmíd, Madrid, Španělsko, 2002

b

Ale

tento den
podpálila zápalka
kouř z dne
obluzuje noc

hvězdy puškvoří

noc pozoruje
planetami lidstvo

vjem jistoty
odmítá zákonitost
sebezpoznání

sebezabití
nic nevysvětlí

pro ty
co nemohou
spát
otevřu
 špajz

• • •

zvedá se
vítr
vítr nadzvedává
den
den po dni
stoupá
ode dna vzhůru
na vrchol
vížky
odtud zahledí se
do dále
než padne noc
usne světlo

• • •

Poledne v igelitovém
pytli od umrlce. Silueta
mlhy na horách.
Skála se potí... mlok,
bystřina kloktající...
...plastové lahve, hráz.

Patříme nedohledným
výškám. Shůry sestupujeme
vzpřímeně, nestrpíme
závrat. Tam, kde spočineme,
dosviští vržený kámen. Tam,
kam patříme, nedolétnou stroje.

• • •

Neumím odpovědět.
Zvuky se rozpadnou.
Odpovědi odcupitají
k čerstvé naději.
Nesmíme myslet,
abychom se dovtípili.
Sesbíráme droby zvuků.
Postavíme hudbu
pod každé slovo.
Svět se nadzvedne.
Do vzniklé štěrbiny
zastrčíme
nevyslovené přání.
A počkáme, co bude.

K

Eva Klíčová

Jáchym Topol
Citlivý člověk
Torst, Praha 2017

Když se v literárním kontextu řekne devadesátá léta, lze odhadnout, že s nimi automaticky spojený přívlastek bude dost možná významově totožný či blízký slovu „divoká“. Jistě, tehdy bylo divoké tak trochu všechno včetně privatizace. V erupci literárních možností své doby — které byly snad poprvé v dějinách české literatury doslova omnipotentní, omámené jak možnostmi dosud odpíraného ovoce (spiritualitou, dekadencí, experimentem, dokumentárností...), tak objeovanými zdánlivě nekonečnými možnostmi postmoderny — lze přese všechnu pestrost jen málokterý text považovat za generační svědectví porevoluční reality.

Jedním z mála takových je *Sestra*, román rodem undergroundového básníka Jáchyma Topola. I následující Topolovy romány patřily vždy k tomu nejlepšímu, co právě vycházelo, mnohé pak pro svou sevřenější strukturu a jasnější myšlenkovou stavbu možná předčí i zběsilý románový let *Sestry*. Topolovská poetika je v každém případě jasně

Kritiky

Volnoběhy krásných slov

identifikovatelná: temné archetypicky fatální příběhy lze označit jako jakousi postmoderní verzi romanismu říznutou špinavou undergroundovou estetikou. Zcela mimořádnou kvalitou se pak vyznačuje autorův styl, příznačně expresivní a kreativní, převádějící realitu na antropologické konstanty a šifrující sdělení do symbolického aparátu. Jáchym Topol napsal svůj poslední román *Chladnou zemí* v roce 2009, takže bylo jen logické, že jeho nový text patřil mezi ty v poslední době nejočekávanější.

Svět včerejška

Topol se vrací do trochu jiného literárního kontextu, než byl ten roku 2009. Jestliže v *Chladnou zemí* nějak pracoval s politickou realitou, byla to realita už napsaných a mnohokrát formulovaných dějin (Terezín, sovětské zločiny v Bělorusku), které prozaik — řekneme to poněkud neobratně — sice účinně, ale v podstatě „pouze“ zbeletrizoval. Aktuálně vydaná próza se náhle vrací na tenký, tak trochu *sesterský* led pokusu pojmenovat hlubší proměny společenské reality aktuálního světa — dnes, kdy se stále častěji zpochybňuje liberální a proevropské směřování Česka, což bylo něco mezi intelektuály zvláště donedávna nezpochybnitelného, dokonce ani nebylo potřeba o tom hovořit a nějak se vzájemně o takové samozřejmosti ujišťovat. Dlouhodobě stoupající frustrace z politiky však nakonec stále častěji proniká i do literatury — namátkou vzpomeňme Haklovu *Skutečnou událost*, Kahudův opus *Vítr tma přítomnost*, romány Jiřího Hájíčka nebo poslední novelu Marka Šindelky *Únava materiálu*. Tato tendence se nakonec promítá

rovněž do Topolovy novinky *Citlivý člověk*. Atmosféra hodnotového rozvratu a postmoderní relativizace už dávno nemá charakter opojné svobody a vzývaného karnevalu, ale zdá se najednou cosi ohrožovat. Jakýsi zažitý řád věcí, který se však poměrně složitě, jak bude ještě patrné, hledá. V celospolečenské debatě je zkratka aktuálně přítomna apokalyptičnost, která se zdá samozřejmou součástí také literatury. Po nějaké době jako by se rovněž projevoval stesk po ideologických konceptech, které byly charakteristické pro bipolární svět. Obě tyto myšlenkové stopy (apokalyptičnost i stesk) najdeme také v *Citlivém člověku*, ač možná na první pohled trochu skrytě.

Bezcitná lehkost bytí

Topolova kniha má dějově banální schéma. Herecko-tulácká a poněkud zpustlá rodina — více než dost popíjející matka, otec amatérský „herec“ příležitostně performující třeba Shakespeara, dvě malé děti, z toho jedno nemluvně — se po toulkách Evropou a existenci neustále na hranici bídy rozhodne k návratu domů, do Posázaví. Pravda, putují poněkud oklikou, a tak se z francouzského romského tábora dostaneme do míst aktuálně politicky žhavých — do Maďarska a především pak na Ukrajinu, ovšem mezi proruské separatisty. Toto fantaskní turné se odehrává zhruba na prvních stech stranách románu a vzbuzuje spíše rozpaky. Ty směřují nejen k pofidérní cestovní motivaci postav, ale i k tomu, že stylisticky jsou některé akční pasáže mírně řečeno nepřehledné (útok v maďarských lázních). Trochu opotřebovaně pak vyznívá rovněž

pasáž karikující proruské bojůvkáře — fascinace postsovětským syndromem patří mezi leitmotivy Topolova díla, zde to však vyznívá trochu jako už obligátní stylistické cvičení.

Za nejsilnější pasáž knihy lze rozhodně považovat cestu hlavních hrdinů, prakticky bezdomovců žijících z příležitostných krádeží, domů. Náraz na realitu zanedbaných domácností, rozvrácených vztahů, ve špíně umírajících předků a hmatatelného materiálního úpadku vzbuzuje prozatímní dojem, že kniha má silné téma, které autor dokáže opět podat s osobitou sugescí. Jenže popisovaná životní realita svérázné posázavské chudiny se zacyklí takovým způsobem, že knihu lze dočíst spíše se sebezapřením. Opakují se

tím, jehož novojazyk plný obrátů jako „temnotná změtenina kosmu“, „čmochat“, „lesní skrytiště“ a jiné vytváří specifickou kvalitu popisovaného světa. Tento svět disponuje nejen silou smyslových vjemů (zvláště těch nevábných, v civilizaci systematicky odstraňovaných), ale také jistou dřevní věrohodností životní praxe určené atavistickou přímočarou souvztažností sexu a souboje. Jídlo se tu nenakupuje, ale loví a krade, další nenáročná materiální potřeby jsou zajišťovány s příznačným kutilským zápalem, hygiena se realizuje maximálně v nějakém trampském standardu. Všechno to trochu připomíná temnou perversi dobrodružné chlapecké literatury, „hochů od Bobří řeky“ semletých životem na okraji,

stereotypů příznačně kumuluje v postavě policistky (je záhy zneškodněna), která je navíc „lesba“. A takové ženy je nutné parodovat v najednou dostačujícím lidovém modelu babochlapků, stejně jako babku z veřejných toalet obávající se „vobřích černých ptáků rozvratníků, co přišli do tý naší Evropy...“ čili uprchlíků. Na druhé straně — s pudy dosud nedotčenými genderovým konjunkturalismem — se kupí postavy všech těch prostoduše jurodivých, vyšinutých souložnic a prostitutek, včetně družky hlavního hrdiny, matky kluka, který nenápadně mlčky snímá tuto zběsilou realitu světa dospělých, a nemluvněte, jež bývá celé pokálené klidněno prášky na spaní. Ta symbolizuje nějaké přirozené zvířecí polodivoké mateřství, které se bez většiny civilizačních vy-možeností snadno obejde. Všechno je to taková archaická fantazie kopírující nijak originální představu o tom, jak nám civilizace spíše bere než dává, prostá, leč nepopiratelná síla pudů se jeví jako ideální projekční plátno všech civilizačních úzkostí a krizí — od té politické přes tu středního věku až po maskulinní. Iluze autentického světa rybaření, nezávazné soulože a zanedbané hygieny je zároveň začarovaným kruhem zmaru, kdy frustrovaní nemilovaní jedinci plodí další zanedbané a záhy opuštěné děti.

Pro rozporuplnost autorova komentáře k dnešnímu světu je těžké se rozhodnout, zda píše spíše varovný groteskní obraz postideologického světa, který se vzdal vůle vytváření statků a hodnot, anebo je to všechno jen takové stylistické cvičiště, slovní koloběh vlečený jistým sentimentem po jakémisi údajně opravdovějším světě jasně identifikovatelných nepřátel a rigidní představě genderu, pravěkých pravidel kořisti a kmenové příslušnosti.

V jistém smyslu slova je příznačné, že z někdejšího posla svobody a undergroundového literárního výstředníka se s jistou ironií *přirozeně* stává zastávce jakési posttotalitní míry svobody, takové, která je odsud posud a jen pro někoho — aby nenarušovala „archetypální“ fantazie mužů středního věku.

Autorka je redaktorkou Hosta.

» Tento svět disponuje silou smyslových vjemů «

narážky (například několikeré zopakování vtípu s kocourkem „Náčíčkem“), zaměnitelné postavy ztroskotanců uvízlých na společenském dně, jimi prožívané generické epizody i dialogy. O tom, že by se děj zaceloval, nemůže být řeč, postavy se tak nějak vyjevují a opět mizí, snad jen z nějaké autorské kratochvíle vyžívající se v popisech vši té umolousanosti a skurilních zákoutí poznamenaných lidským úpadkem. Rozpadne se i ústřední rodinná čtveřice, matka záhy putuje do nemocnice, nejmladší dítě je třeba umístit u příbuzné — každý je pro druhého nakonec tak nějak bezbolestně postradatelný a najít si mezi spodinou nového kumpána rozhodně nevypadá jako problém.

Hoši od Bobří řeky

Jestliže se hyperbolická konstrukce fiktivního světa lidí z okraje — od prostitutek přes klan žijící z vrakoviště, trestance obráceného na náboženského fanatika, všechny ty rybářské chýše, útulné márnice, jeskyně a podobně — jeví autentickou a v literárním slova smyslu věrohodnou, je to především díky autorově jazykové vynalézavosti. Jáchym Topol je nepochybně mistrem neologismu,

poznamenaných drobnou i závažnější kriminalitou, alkoholismem, volnými mravy, je to svět vymezující se civilizovaností, modernitě, skleněným budovám i slušným a pracovitým zahrádkářům... Topol posiluje starý romantický mýtus vydědenců a chátry — mýtus vzdoru vůči hodnotám maloměsta, civilizace, pořádanosti.

Maskulinismus?

Třebaže je text zvláště ve své druhé polovině stále méně nápaditý, postupně recykluje sám sebe, protáčí dokola analogické výjevy a situace, aniž by někde dospíval, přesto nabízí jakousi metaforu současnosti, již na řadě míst neváhá otevřeně komentovat. Explicitně se tu paroduje lidový zápal pro schopnosti prezidenta Zemana, obavy z uprchlíků i ruský postsovětský sentiment. Samostatnou pozornost si pak zaslouží dnes tolika údernými bojovníky potíraná korektnost, zvláště pak ta genderová. I Topol v zápalu tohoto boje za jakési pravé mužství neváhá použít nejvágnější publicismy — a nandat to „feministkám“, které přirozeně nemohou být jiné než „agresivní“ (jako by tu nějaké ženské guerilly přepadávaly muže a páchaly atentáty). Souběh

Odcházení vybroušených jazyků

Aleš Merenus — Sylva Ficová —
Patrik Linhart — Eva Klíčová

Čtenáři *Sestry* tvořili v devadesátých letech vlastně takový čtenářský kmen.

Kmen se po léta ředil a rozrůstal a náčelník Jáchym Topol se nakonec stal dost možná jediným autorem, který devadesátkám vtiskl sugestivní literární tvář. Po téměř deseti letech přichází s románovou novinkou *Citlivý člověk*. Kniha, nad kterou se v médiích zatím pochvalně mručí, se však v následující diskusi jeví spíše jako artefakt ze vzpomínek a (trochu nepřiznaně) nenaplněných očekávání.

AM: Tak se tedy do toho obujeme. Já s tou recenzí mám zásadní problém, a to ten, že s ní skoro nemám v čem polemizovat. Při čtení jsem zažíval podobný pocit. Je to ten stále stejný Topol, ale doba se posunula jinam a ten

text mluví trochu do prázdna, nebo někam do minulosti. Dělal mi hrozné obtíže se do toho začít. Podle mého soudu je to nejslabší kniha, kterou kdy napsal. Bohužel. Z mého pohledu by tedy mohlo být zajímavé začít

debatovat o tom, proč tento román vlastně ztroskotává, i když je napsaný tím topolovsky zaumným jazykem.

SF: Přiznám se, že se mi při čtení recenze — a předchozího Alešova

odstavce — notně ulevilo, už jsem si říkala, že je v nepořádku něco se mnou jako čtenářkou, která se ráda drží pravidla padesáti stran. U této knihy jsem navíc měla pocit *déjà vu*, které pěkně odpovídá aktuální výstavě *Kmeny 90* v brněnském Uměleckoprůmyslovém muzeu i s tím Černého růžovým tankem před Červeným kostelem v centru města. Celou dobu jsem si říkala, v čem je vlastně ten „trabl“. V ději? V překonaném jazyce? V délce?

Pro mě je to jedno z největších čtenářských zklamání, včetně toho, že člověk nemůže nevědět, co všechno Jáchyma Topola potkalo v posledních letech, tedy ztráta bratra i rodičů. Zároveň když si řeknu, že toto je nějaká slaboučká kniha, tak ve srovnání třeba i s oceňovanými tituly, například Šindelkovou *Únavou materiálu* či Jezerem Biancy Bellové, je to vlastním literárním vyjadřováním a soudržností poetiky úplně jiný vesmír. Někte se přesto stala chyba.

AM: Myslím, že jsi to v recenzi pojmenovala. V tom textu z Jáchyma Topola zbyl vlastně jenom jeho nezaměnitelný jazyk, to jeho jedinečné vidění světa, jasně identifikovatelná autorská metoda. Jenomže, na rozdíl od Bellové a Šindelky, je to jazyk, který se už zahnížil, už to není objev. A kromě toho, na rozdíl od obou jmenovaných, Topol rezignoval na vyprávění příběhu, rezignoval na ústředního hrdinu, který by dílo mohl nějak scelit. A pak si ani nevybral konkrétní téma, je to taková rozbředlá epická freska, kde vypravěč téká odnikud nikam. Proto se to tak špatně čte.

PL: Mám oproti jiným výhodu, četl jsem z Topolova díla jen tři knihy a *Citlivý člověk*, mi tedy nepřijde jako ohraná deska. Navíc přiznávám, že mě Topolova literární bravura zpočátku vadila, ale čím víc mě během čtení nudil příběh, tím víc jsem se nořil do jazyka.

AM: Ten jeho styl není ohraný, pořád člověka přitahuje. Jenomže sám jazyk nemůže nést třisetpadesátistránkový román. To prostě nedokáže. Nemůže „odehrát všechny role“ — zastoupit

příběh, nahradit postavy (ty tam nejsou vlastně žádné), opracovávat nějaké téma. Prostě ta kniha ukazuje autorovu schopnost psát, ale zároveň upozorňuje, že si za těch osm let, kdy si dal pauzu, nějak přešel ruku a začal střílet mimo terč.

PL: Ovšem kdyby střílel do terče, žádná z postav (ať jim říkáme jakkoli) by to možná nepřezila. Nemohl jsem ten román přečíst kontinuálně, strašně mi vadila ta přemíra chtěné akčnosti, skoro jako hra na nějakou americkou drsnou školu tvůrčího psaní.

A příznačná je i romantická stylizace těch alkoholiků, nemakačenků, tuláků, zlodějíčků. Není to už trochu literární kliše? Kýč?

SF: Mně to přijde trochu jako millevrovsko-burroughsovská hra: proud řeči bez uvozovek, postavy se vynořují a zase mizí nebo jsou rovnou smetené z cesty, všechno je marnost přikrytá oparem z drog a chlastu. Proč ne, v době, kdy se takto psalo, takový text mohl působit a taky působil jako zjevení. Co ale s takovou stylizací dnes?

To jsou padesátá léta. Být svobodný znamenalo být trochu na něčem závislý, i když u nás to byla hlavně hospodská, pivní kultura Hrabala, undergroundu.

SF: Možná je to zásadní slovo recyklace. Jak píšeš i v kritice: recyklace obrazů, situací v jiných kulisách a hlavně pocitů, které se za ty roky jen zahustily, zahořkly a ztěžkly, až jsou neúnosné, možná i pro autora. Neschopnost (nemohoucnost?) odrazit se k něčemu jinému, nedej bože novému, k něčemu, co má přesah, až zůstane jen jakýsi škleb, který sice můžeme vykládat jako ironické špilce do vlastních řad, který mi však spíš připadne jako projev bezradnosti, až zoufalství.

Trochu to připomíná případ Emila Hakla. Oba jsou staří mistři, kteří se však rozešli se světem, buď mu přestali rozumět, nebo je přestal zajímat. Zbyl jim ten vybroušený jazyk, ale už málo energie pro nějakou vizi. Zároveň Topol dělá to,

co jeho mladší kolegové — v první řadě reagují na mediální realitu, což dělají na sociálních sítích statisíce lidí denně včetně všelijakých konspirátorů. Měla jsem pocit, že i Topol chce být najednou také podobně nekorektní a rozdat si to se vším, co ho štve, od Zemana po „agresivní“ feministky. Trochu mi to připomnělo Alexandra Vondru a jeho nedávný „nekorektní“ televizní výstup, kde někdejší disident a bojovník za svobodu najednou trpí tím, že města „ovládají“ vegetariáni, cyklisti, homosexuálové... Když takhle mluví „liberálové“ devadesátých let, tak je z toho zcela patrné, že ty devadesátky patří do mentálního muzea stejně jako Sylvou připomenuté *Kmeny 90* — konkrétně brněnská výstava působí opravdu trochu jako vetešnictví, do něhož se rozhodně nechcete vrátit.

SF: Možná je to jen moje zdání, ale nepostihuje to ustrnutí spíš „mužské autory“?

Zdání to asi není. Jsou trochu zahořklí, protože je to generace, která si svobodu představovala jinak, nějak více v souladu se svým naturelem a životním stylem, ale teď by ji dokonce chtěli najednou i ti vegani, nekuřáci, cyklisti, desítky dalších menšin i upozaděných většin, což asi nějak komplikuje svobodu heterosexuálního kuřáka, který popojíždí autem v koloně někde na klobásu.

AM: Já mám pocit, že hlavní problém té knížky je v tom, že autor hrozně moc toužil napsat něco současného, nacpat tam všechny ty Zemany a francouzské herce v ruských službách, válku na Ukrajině, Islámský stát, uprchlíky... Celou tu mediální realitu, v níž žijeme v posledních letech. Jenom mu nedošlo, že tento typ chaosu je prostě jiný, než byl ten porevoluční, kdy on sám byl jedním z té nově nastupující generace, která chtěla účtovat s komunismem a přinášela svobodu. V této knize žádný podobný pozitivní vítr není, žádný nový étos, který by člověka chytil za srdce. Naopak, z textu je cítit, že autor neví, jak současnost vlastně pojmout. Co z ní vytáhnout a na co

Ten jeho styl není ohraný, pořád člověka přitahuje. Jenomže sám jazyk nemůže nést třiset- padesáti- stránkový román

Aleš Merenus
literární historik a kritik

Je to přehlídka citů, možná je ten *Citlivý člověk* z titulu románu spíš Jáchym Topol než kdo jiný

Sylva Ficová
literární recenzentka
a překladatelka

se zaměřit. Proto se rozjel do epické šířky, která ovšem nemá žádné vnitřní opodstatnění.

PL: Ale to, co mě na románu přece jen bavilo, byl ten příběh vztahu otce a syna. V naší společnosti je navzdory proklamovanému modelu „angažovaného“ otce stále ještě plno tátů na baterky, a ty by tento román nepochybně zaujal. Mohli by si na základě jeho přečtení vytvořit svůj vlastní model vztahu syn—otec (drsný lump belmondovského ražení). Zvlášť konec knihy: „Naskoč, chlapče, říká táta vlídně a podává mu ruku. Tak jo.“ Ano, cítil jsem v tom právě ten postrádaný étos.

SF: Nevím, mě ten tátovský motiv trochu odpuzoval, chvílemi si čtenář říká, že se té Soni vlastně ani nediví, že má radši láhev. Co vlastně Tátu v životě pohání, co ho zajímá, co miluje? Děti jako lidské bytosti s vlastními city a potřebami to nejsou, ženy jsou tu nádoby k použití — ostatně asi ne náhodou jedna z nich praví: „V příštím životě bych se chtěla narodit jako chlap.“ A proč? „Abych nebyla ženská.“ Jediný pozitivní obraz (a to doslova) ženy najdeme v motivu panny Marie, včetně onoho tradičního konzervativního popisu „tvář Panny: stopy dívčí sličnosti zůstaly uchovány... vznosná postava krytá charakteristickým pouštním šatem“.

Zrovna u toho rodičovství se ukazuje, jak autor nemá text myšlenkově pod kontrolou. Vždyť to mimino je neustále zahovněné a nacpané prášky na spaní. Topol popisuje polosvět chudiny, kde si každý umí polepšit jen na něčí úkor, děti jsou tu ti slabí, vláčené tím chlapáckým „dobrodružstvím“, ale ve skutečnosti překážejí i vlastním rodičům. Zahlíží se tu na svět západní civilizace, na tu sterilní nablýskanost, ale nějaké ukradené BMW tu má ještě vyšší status než v tom opovrhovaném světě. Topol popisuje obraz morálně zpustošené společnosti, možná je to metafora umolousaného Česka, která je však zároveň nesmyslně romantizovaná. V tom je principiálně stejný vzdor jakýmkoli

pozitivním vizím, s nímž někteří fandí právě kazisvětu Zemanovi.

PL: Neřekl bych, že ten svět romantizuje, ale jistě k němu má sentimentální vztah. A my to nemůžeme soudit, stejně jako vykreslení zldrachných ženských postav, to bychom rovnou mohli takové postoje připisovat Topolovi a tvrdit, že to tak vypadá v jeho domácnosti.

Ale nikdo přece nemluví o tom, jak žijí Topolovi. Mě zajímá, proč autor na jednu stranu zaujímá tedy sentimentální postoj k tomuto asociálnímu životnímu stylu, ale zároveň se posmívá v postavě toaletářky strachu lidí z uprchlíků. Přitom ta toaletářka tam popisuje obří „muslimácké“ penisy, copak ale toaletářky šmírují u pisoárů? Je to celé vycucané z prstu, myšlenkově si to odporuje, i fikční svět by měl mít své zákonitosti, které jej drží pohromadě.

AM: Já bych jenom varoval před kopírováním takového otcovsko-synovského vztahu. Vždyť ten kluk za celou dobu neřekne ani slovo. A já se ptám proč? Proč celou dobu mlčí? Lízinka Tachecí z Kohoutovy *Katyně* řekne v celé knize jenom jednu větu: „Ani se mi neuprd.“ Ona nemluví, protože je omezená. Proč ale nemluví jedna z hlavních postav této knihy, která snad nese i některé autobiografické rysy? Nemá jméno, nemá jazyk, mlčí. Všichni kolem pořád žvaní, jenom on nic neříká.

Jsou vlastně týrané... Ale to ta próza neřeší, spíše se tu pracuje asi s nějakou symbolickou rovinou, děti jsou němí svědkové toho marasmu. Možná to má být varovné, že z nich vyroste další ztrápená asociální generace. Těžko však říci, ani této interpretaci nic moc nenahrává. Opravdu skoro u všech motivů tápu, co mi autor sděluje a proč.

AM: A podobně podivné je to i se samotným způsobem vyprávění. Prvních asi sto stránek sledujeme jízdu rodinky po západní Evropě, pak se přesunou do Budapešti, aby později přeletěli s ruským bratrem (zase to lze číst jako symbol?) na východní Ukrajinu. A pak najednou šup, fičí po D1 a jsou rázem na Sázavě.

A v určitém místě se vyprávění rozdvojí. Jedna linie sleduje Tátu s dětmi a druhá Káju, syna z mocného Baštova gangu, který má těsně před svatbou. A od jisté chvíle začíná být jasné, že ty dvě linie směřují k sobě, že se mají protnout v Městečku. Jenomže proč? Nevím, text na nic z toho nedává odpověď.

Možná nejsilnější situace nastává tím návratem na Sázavu, kde do sebe zapadá to, jak ti neschopní Máma a Táta mají také bezcitné škodolibé rodiče, jak si ti přfbuzní vzájemně překážejí, tematizuje se jejich fyzická odpudivost, tchán je nakonec na smrtelné posteli okraden. Souvisí to s celkovou zkázou místa dětství, včetně nějakých zákoutí kolem řeky. Jenže tato zátěž je tam tematizovaná a popisovaná asi na padesáti sto stranách, pak to opět ztratí smysluplnou nit a poztrácí se to v tom rochnivém slovním malströmu.
PL: S tím malströmem jsi mi připomněla verneovky: on ten příběh je plný obludností, je jakousi dobrodružnou výpravou, ale v době, která už takovým lidem nepřeje. A oni sami už ztratili glanc, touhu, možná i proto tam není žádná princezna Auda, ale samé strašné ženy a jen jakýsi vzdálený obraz nedostupné krásy.

Je to věc té romantizace — dobrodružství je tu však zcela bezúčelné, nic se tu neobjevuje, nevynalézá. Frajeřina se projevuje nanejvýš okrádáním drobných pěstitelů a lstivým úprkem. Je to trochu také svět bez velkých idejí, kde nezbývá než se pošklebovat Zemanovi, aniž by si autor uvědomoval, že právě proto s ním odplouvá na jednom člunu nihilismu. Jak tomu románu rozumíte v nějaké nejobecnější rovině? Je to snění o trampingu s tankem, komentář k rozhárané současnosti, jenom literární hra, parodie na něco?
SF: Obecně jsem bezradná z bezradnosti autora. Působí to jako obrovský výron, ohňostroj jazyka na efekt, který po chvíli zhasne, protože za ním už není nic (moc). Je to přehlídka citů, možná je ten *Citlivý člověk* z titulu románu spíš Jáchym Topol než kdo jiný. Je to jarmark marnosti? Sonda

do duše muže dnešní doby? Sentimentální cesta jednadvacátého století? Nevím, může to být všechno a nic.

AM: Já to čtu jako další Topolův pokus, jako novou variaci na téma hledání národní identity, té kmenově chápané národní identity, která se vzpouzí modernímu světu a západnímu způsobu života. Topol snad chtěl ukázat, že jsme kmen někde uprostřed Evropy, který by sice chtěl patřit na Západ, ale v němž pořád a neodbytně žije něco východního. Ten Rusák v nás, s nímž si neumíme poradit a kterého vlastně potřebujeme k životu, protože právě Rusko je stále přítomné nebezpečí, které nás může pohltit a schlamstnout (ruští koně zase budou pít z řeky Sázavy).

Možná je to nakonec kromě sentimentu rovnou stockholmský syndrom, který to v sobě má. Mentální závislost na těch ruských militaristických stopách, směr pochopení a obdivu pro tajemnou ruskou duši a nakonec naše národní sebelítost... všechno spláchnuté alkoholem, snadná sebeidentifikace s tou nejnuznější spodinou (Evropě navzdory). Ale opět je to český literární i intelektuální stereotyp, hrdinové jsou vždy z okrajů společnosti, závislí, nemocní, vyšinutí. „Citlivý člověk“ není než „obyčejný člověk“, akorát musí přijít intelektuál, který je schopen si to romantizovat.
PL: Možná je to alternativní příručka k manažerským teoriím života v turbulentní době a ekonomické nejistotě, kdy jediná strategie je ta založená na náhodném zisku a následně o to větší ztrátě. Ten „citlivý člověk“, jak tomu rozumím, je nepochybně čtenář, protože jinak tam pro nějakou citlivost místo ani není. Jistě nejde o hru, takové queneauovské ambice bych tu nehledal, ani ten jazyk nemá komickou funkci. Jedině tak by totiž dávala smysl ta vytříbenost řeči oproti světu postav, které by se tak nevyjadřovaly, nejspíš by takovému záznamu ani nedokázaly rozumět. Proto nám to celé splývá: ta deviza knihy se stala její záhubou. I když ten kluk se v závěru zmůže právě na to jediné rozumné sdělení: „Tak jo.“ ●

Ten „citlivý člověk“, jak tomu rozumím, je nepochybně čtenář, protože jinak tam pro nějakou citlivost místo ani není

Patrik Linhart
spisovatel a recenzent

„Citlivý člověk“ není než „obyčejný člověk“, akorát musí přijít intelektuál, který je schopen si to romantizovat

Eva Klíčová
redaktorka *Hosta*

Petra Kožušníková

Olga Tokarczuková
Knihy Jakubovy
 přeložil Petr Vidlák
 Host, Brno 2017

Českému čtenáři se nedávno dostal do rukou nový román polské autorky Olgy Tokarczukové. Tentokrát autorka svou náklonnost k osudovosti, mysticismu a jejich časoprostorovým souvislostem uplatnila v žánru historického románu. Jeho látkou jsou osudy členů raně novověké sekty náboženských heretiků vedených Jakubem Frankem.

Děj začíná v roce 1752 a je doveden až ke smrti Jakuba Franka na konci osmnáctého století, mnoho retrospektivních či naopak do budoucích devatenáctého století protažených dějových odboček vlastní osud kabalistického mystika však značně překračuje. Samotný příběh je pak inspirován skutečnými historickými událostmi, které protínají mnoho prostorů i kulturních prostředí od Osmanské říše přes dnešní Polsko, Rakousko, Německo a také české země.

Mezi magií a prameny

Olga Tokarczuková patří k těm spisovatelům ze severního sousedství,

jejichž díla jsou překládána do češtiny brzy po vydání doma a některé texty za sebou mají i opakovaná česká vydání. Lze tedy předpokládat, že si zde svou tvorbou již vybuodovala značnou čtenářskou základnu.

Ačkoli tvorba Tokarczukové bývá někdy zařazována do kategorie „magického realismu“, ať už polského, či střeoevropského, autorka dokázala, že není mistrem jednoho schématu či metody. Mezi její nejznámější a nejčtenější díla patrně stále patří *Pravěk a jiné časy* (1996) a *Denní dům, noční dům* (1998), mozaikovitě příběhy na téma osudovosti. Postupně si však vyzkoušela také konkrétnější žánry jako ekodetektivku *Svět v úžlu i pluh vedl přes kosti mrtvých* (2010) nebo eseje *Lalka i Perla* (Loutka a perla, 2001) a *Okamžik medvěda* (2014). Ani českého čtenáře tak nepřekvapí, že nyní sáhla po dalším žánru — historickém románu. Ani v novém díle se autorka nevdala oblíbených narativních postupů a nezměnila perspektivu, ačkoli jsou *Knihy Jakubovy* rekonstrukcí osudů mystika a jeho hnutí, a časová proměnná se tudíž stala historicky konkrétní.

Obrat k historickému času však není u Tokarczukové takovou novinkou, jak by se mohlo českému čtenáři zdát. Její prozaický debut *Podrůz ludzi Księgi* (Cesta lidí Knihy, 1993) pojednává o symbolické výpravě za posvátnou knihou napříč Francií do Španělska a je situována do sedmnáctého století, druhý autorčin román *E. E.* (1995) se odehrává v osmnáctém století a líčí osudy

mladé dívky, která je duchovním médiem.

Román *Knihy Jakubovy* je však odlišný svou návazností na reálné události, a tedy i studiem dějinných pramenů. Tato tendence autorku naopak relativně vzdaluje od nejvlastnějších pramenů svobodné fabulace, na nichž stojí její spisovatelské renomé, a trochu úporně ji vtahuje do „pozitivistického“ figurkaření.

Moře mrtvých embryí

Nový román je mozaikou příběhů a osudů desítek postav z různých vrstev společnosti od těch nejnižších, chudých židů, křesťanů, „béguna“, kněze až po vyšší aristokracii a církevní hodnostáře. Jejich příběhy slouží jednak k ilustraci dobové atmosféry a jejich proměn, většinou však zaujímají roli svědků života a činů hlavního hrdiny Jakuba Franka či pozorovatelů vzdálenějších i velice vzdálených, kteří spíše svědčí o vlivu celého hnutí, které mělo ve své konjunktuře údajně až patnáct tisíc přívrženců.

Autorka zvolila způsob neosobního vyprávění skrze vševedoucího vypravěče. Ono „vyprávěno zemřelými“ z titulu knihy tak vyznívá poněkud zavádějícím dojmem. Neavizuje „duchařské“ seance, ale trochu nešikovně popis události časově vzdálených. Zároveň však vychází vstříc onomu množství zúčastněných, neboť osudy Jakuba Franka jsou vyprávěny pouze tehdy, pokud se mohou opřít o svědectví nějaké další postavy. Doplňeny jsou zápisky Nachmanna alias

Jakubowského, který píše nesoustavný Frankův životopis a kroniku hnutí v jednom. V jiných okamžicích je však vždy přítomna některá z postav, která vidí a slyší, co Frank dělá. I když je Jakub Frank vězněn v Čenstochové, je s ním na cele kuchař, jindy svědek zprostředkovává podle zvuků, co se asi děje za zavřenými dveřmi. Vševědoucnost vypravěče se takto rozhlíží po všech postavách, ale nikdy neprostředkuje vědomí Jakuba Franka. Autorka tak lehce experimentálně pracuje s nezodpověditelností ústřední otázky — kdo byl Jakub Frank? Věřil svému učení, nebo jen těžil z nastalé situace a spirituální lačnosti tehdejší střední Evropy?

Jakéhosi dubléra vševědoucímu vypravěčskému (autorskému) oku tvoří vidoucí duch Jenty, „věčné duše z nezemřelého těla“. Jentin zrak je tím, co zajišťuje kontinuitu příběhu, a také každá z knih je rámována jejím svědectvím, které situuje děj v místě a čase. Není náhodou, že tímto vševědoucím duchem je duch ženy, vědky. V *Knihách Jakubových* se totiž neztrácí ani autorčin soustavný zřetel k tematizaci osudů ženských postav. Ačkoli je příběh již svým dějinným založením *patriarchální* a vypráví o revizi židovského učení zapsaného v knihách, jejichž studium je výhradní doménou mužů, autorka do vyprávění zapojuje také množství ženských postav. Ty nenápadně odhalují planý idealismus učení Jakuba Franka a jeho věrných. Ženské postavy jsou v pojetí Tokarczukové nadány paralelním mystickým rozměrem, především skrze tělesnost, sexualitu a schopnost rodit děti, s čímž se naopak pojí také jejich znevěšující pragmatismus.

Důsledkem toho je, že v bohaté zabydlenosti románu jsou ženské postavy charakterizovány především skrze okolnosti porodu, potratu, četnosti svých dětí a jejich úmrtí. A těch předčasně narozených, různě zemřelých či trápených dětí a embryí je v tomto románu snad až příliš. Místo skutečného feministického vhledu, na který jsme u autorky zvyklí, supluje hloubku gesta množstvím samoučelných variací. Jako by autorčino know-how v tak přelidněném románu zploštilo a stalo se jen klišovitou křiklavou vějíčkou, útočící

na city paní a dívek. Così z někdejšího označení tvorby autorek generace Tokarczukové „menstruační literatura“ jako by zasvítilo z popela.

Ztraceno v překladu

Velká šíře románu a množství postav jsou také příčinou poněkud rozporuplných čtenářských zážitků. Poměrně zdlouhavě působí samotná expozice románu. Postavy dlouho pouze přibývají, a tak není těžké ztratit přehled o tom, kdo je kdo. Některé, jako například Hryčko, navíc nikam příliš nesměřují, párkrát se znenadání objeví, jen aby tvořily stafáž v historické fresce. Navíc většina židovských postav po křtu mění svá jména, což je další past na jen trochu neposedného čtenáře. V polovině knihy jsem pak sama nakonec rezignovala na úplnou orientaci v postavách a postavických a oddala se sledovat *theatrum mundi*.

Přispělo k tomu především podivně nadužívané odkazování pomocí osobních a ukazovacích zájmen, přičemž je pak někdy složité pochopit, kdo mluví či o kom mluví:

Nemocnou ženu svlékaly obě a s každým kusem oděvu kastelánové Kossakovské se objevovala bytost jménem Katarzyna, a potom dokonce Kaša, když si ji plačící a nařikající předávaly z rukou do rukou. Lékař nařídil vkládat nemocné mezi nohy obvazy z čistého plátna a dávat jí hodně pít, dokonce ji nutit pít, hlavně vývary z jakési kúry. Ta žena připadala Družbacké velice hubená...

Je však otázkou, zda se v těchto případech jedná o nešvar autorského textu, či překladu. Na jiných místech jako by zůstával patrný spíše polský než český slovosled. Stejně tak je záhadou zachování nadpisu Nachmannových zápisků „Ostatky“.

V knize se pak objevuje také řada stylistických přehlédnutí, která na sebe přitahují nechtěně pozornost:

[...] její pohled přitahuje vysoký, urostlý muž v tureckém, tmavém oděvu, v kaftanu zapnutém až ke krku a s holou hlavou. Má černé husté vousy a dlouhé, lehce prošeďivělé vlasy.

Síla příběhu, síla románu

Na závěr lze říci, že kniha vyvolává opravdu rozporuplné pocity. Ocenit lze nevědní námět, který zasahuje také do českých dějin, ačkoli spíše podružnou epizodou. Svou látku Olga Tokarczuková zpracovala na opravdu značně širokém plátně, ale přesto tu chybí hlubší emocionální rozměr. Pohled vypravěče se zdá být až příliš odosobněný a revoluční myšlenky náboženského osvobození vyprcháávají s měnící se historickou dobou. Místy skomírá vůle knihu číst. V Polsku patrně bude mít duchovní rozměr knihy vzrušenější ohlasy. Bez kulturních rozdílů si však myslím, že knihu o osmi set padesáti stranách si může dovolit napsat jen autorka s pevnou půdou pod nohama, když ví, že má dost nadšených čtenářů a zároveň vydavatele, který to ví také.

To však současně neznamená, že nejde do rizika a knihou se neuzavě sama do sebe, nanejvýš pak mezi nejnějnější čtenáře z jejího fun clubu. *Knihy Jakubovy* jsou důkazem, že Olga Tokarczuková je výborná spisovatelka, která dokáže zpracovat jakoukoli látku a vždy zaujme způsobem vyprávění, jazykem, obrazotvorností. Samotný román však zůstává jakousi titěnými detaily přeplněnou panoramatickou malbou, která dávno dodýchala. Kniha se příliš drží dokumentární roviny, příliš z ní sálá ctižádost nic nevynechat, všude se zastavit a vše zapracovat do textu. Čtenář má pak mnohem pasivnější úlohu než u jiných knih, zbývá na něj především úkol se tím vším nějak prokousat. Přesto budou skalní příznivci Tokarczukové s největší pravděpodobností románem brouzdat s radostí, opájet se jejími obrazy, mystikou a osudovostí. Bude to však čtení pro nalézání očekávaného, nikoli čtení pro objevování nového.

Autorka je literární kritička.

Krásný nový neformální svět

Zdeněk Staszek

David Graeber
Utopie pravidel.
O technologii, stupiditě
a skryté přitažlivosti
byrokracie
přeložil Pavel Pokorný
Prostor, Praha 2017

Americký antropolog, anarchista a spisovatel David Graeber patří k nejviditelnějším levicovým myslitelům dneška. Společně s Guyem Standingem, Wolfgangem Streeckem, Pankajem Mishrou, Georgem Monbiotem, Paulem Masonem a dalšími, vedle nichž v září reflektorů globálních médií tajrlíkuje Slavoj Žižek, z různých stran diagnostikují neoliberální kapitalismus mávající vějíčkou demokracie.

Zatímco ostatní autoři spřádají především ekonomické, environmentální či politické analýzy, Graeber jako antropolog sleduje projevy dnešního světa *in vivo*, v každodenních situacích formujících lidskou zkušenost. Jeho patrně nejslavnější esej se proto nepřekvapivě týká fenoménu „práce na hovno“ — tedy skutečnosti, že kultura pracovní výkonnosti ve chvíli, kdy je vše stále automatizovanější, generuje zbytečné profese. Výsledkem

jsou pak ekonomicky zajištěné, ale frustrované masy. Podobně ve své zřejmě nejslavnější knize *Dluh. Prvních 5 000 let* líčí vztah lidí ke směně a penězům v průběhu dějin, a to od počátků přes příchod státu po televizní mluvící hlavu s popiskem „ekonom“.

V zatím poslední knize *Utopie pravidel. O technologii, stupiditě a skryté přitažlivosti byrokracie* se Graeber obrací k fenoménu byrokracie a papírování. Ve třech na sebe volně navazujících esejích se zabývá důsledky, které mají formální struktury institucí na lidskou představivost nebo co znamenají pro politickou podobu světa.

Stupidní formulář pro chytrou společnost?

Pro Davida Graebera je byrokracie nejviditelnějším projevem takzvaného strukturálního násilí. Tedy násilí, které je přímo zakódováno v samotném předivu společnosti. Zkuste se chvíli vzpírat byrokratické mašinerii, a stane se z něj násilí skutečné. V tomto ohledu Graeber odporuje klasikům sociálních věd, kteří se byrokracií, násilím a mocí zabývali: německému historikovi a sociologovi Maxi Weberovi a francouzskému filozofovi Michelu Foucaultovi, kteří viděli v násilí pouze jeho legitimizující funkci (Weber) a moc hledali ve způsobu, jak organizační státní techniky formují samotné lidské mysl i někdy i těla (Foucault). Graeber oproti nim klade důraz na podstatu násilí — jehož hrozba společností neustále cirkuluje

včetně své legální podoby v populární kultuře.

Pravidla a formální vztahy plodí podle Graebera „mrtvé zóny představivosti“ a „strukturální hloupost“: člověk, legitimizovaným násilím nucený následovat určitou hierarchii, kopíruje nároky těch, jimž podle musí vyhovět — v opačném směru však tato „empatie“ neplatí. Formalizovaná úřední komunikace naopak umožňuje vyhnout se empatii k těm, kteří mají nějakou povinnost k nám. Výsledkem takového nastavení organizace jednání je pak určitá strukturální nerovnost; před zákonem jsme si sice všichni rovni, ale způsob jeho prosazování plodí nerovnost. Jednou z ustavujících vlastností této nerovnosti je přitom vynucovaná stupidita — kdo se někdy při papírování nevztekal nad jeho absurditou?

Zároveň o nastavení společnosti rozhodujeme v situacích a termínech, které definují byrokraté a sociální technologové: volby, plebiscity, referenda nebo veřejné soutěže jsou vždy nastaveny podle platných pravidel a spravují je těmito pravidly pověřeni lidé, takže nemůže dojít k ničemu jinému než k permutaci, a tím pádem zmnožení byrokratické struktury — a tím pádem i blbosti, kterou má regulovat.

A třebaže jednou za čas jednou za čas dojde ve společnosti v menším nebo větším měřítku k bodu zlomu a byrokratická struktura je (jako například při studentských revoltách v roce 1968) odsuzována, nebo dokonce zničena, revoluční

samoorganizované pnutí se postupně rozloží do mocenských klik, které se později formalizují, až se nakonec stanou stejně byrokratickými, jako byly ty předchozí. Další častý argument pro nevyhnutelnost byrokracie se podle Graebera dá shrnout do „velikosti“ — současný globalizovaný svět a jeho materiální či technologické danosti jsou natolik velké, že se nedají spravovat jinak než alespoň do určité míry formalizovanou sítí vztahů a pravidel. Což David Graeber považuje za absurdní: technologický pokrok by přece lidstvo měl osvobodit od jha povinností, a ne jej dál a dál svazovat!

S tím souvisí i další, možná ústřední argument knihy: byrokracie je v přímé úměře ke kapitalismu a liberálnímu nastavení politické garnitury. Graeber hned v úvodu dokonce definuje „Železný zákon liberalismu“, který praví, že „každá reforma trhu, každá vládní iniciativa určená k omezení byrokracie a podpoře tržních mechanismů má v konečném důsledku za následek nárůst pravidel, papírování a počtu byrokratů, které vláda zaměstnává“. David Graeber pomocí mnohých odkazů do historie ukazuje, že to byly četné vládní intervence, nařízení a regulace, které umožnily vznik tržního hospodářství — a nikoli naopak, jak lze často slyšet z pravého konce politické galerky. Kapitalismus nebojuje se státem, nýbrž se přímo podílí na jejich růstu. Kromě kupy zákonů, úřadů a v neposlední řadě orgánů legálního násilí včetně policie a autorizované ochranky, které udržují tržní mechanismus v chodu, o tom svědčí fakt, že možná dokonce většina papírování a byrokracie nemá se státem nic společného: pouze jsme si navykli vnímat všechno papírování, které se státem nesouvisí — vyplňování formulářů při nákupu na internetu, pohovory při půjčování auta, nekonečné zařizování přípojky na internet —, jako součást trhu, a tedy naší svobody.

Kde je mé létající auto?

Výše zkondenzovaný argument představuje zhruba první třetinu *Utopie pravidel*, a to dokonce ne celou. Poměrně roztěkaný autor se v ní

dokáže ještě popasovat se strukturalismem a jeho analytickou metodou, arogantním šmahem odmítnout jak Maxe Webera, tak Michela Foucaulta nebo nabídnout pár historek a své zkušenosti s nebyrokratickým řízením z anarchistických a protestních hnutí: Global Justice Movement a Occupy Wall Street. Zkrátka Graeber v rychlosti nadhodí, kterak kapitalismus kolonizuje všechny životní sféry a byrokratizuje je, aby v dalších esejích rozvíjel, co to s životem dělá — zbavuje nás představivosti, a tudíž znemožňuje jakoukoli společenskou změnu.

David Graeber je příznačně nejpřesvědčivější v diagnostických a historických pasážích čili ve zmíněné první třetině. Ukazuje, kam všude byrokracie pronikla, jaký byl historický vývoj „racionálního přístupu“. Jeho text však zároveň nesmírně těká, nikdy neodolá přidat sem nějaký bryskní, byť skoro irrelevantní postřeh, jinam zase veselou historku, která by mohla mít jeden odstavec, a ne tři stránky, a podobně.

Výsledkem je potom kniha, která sice na obecné rovině předkládá inspirativní analýzu určitého výseku společenské reality, nicméně za cenu toho, že tato rovina je rozeseta mezi šrapnely banalit, lenivé argumentace a anarchistické agitky. Například druhou esej Graeber věnuje skuhrání nad zpomaleným technologickým vývojem posledních dekad. „Kde jsou létající auta?“ ptá se a odkazuje na sci-fi filmy ze svého dětství, které lidstvu slibovaly teleporty či vesmírný turismus. Byrokratický kapitalismus je zadusil! Přesvědčivě sice argumentuje korporatizací vědeckého provozu — všichni akademičtí profesionálové dnes tráví většinu času papírováním, a ne výzkumem —, ale naprosto opomíjí technologické inovace, které se od šedesátých let odehrály v zemědělství (GMO, nové odrůdy plodin), energetice (větrné, přílivové a jiné elektrárny), stavebnictví a jiných, zřejmě málo sexy oborech. A pokud dojde na elektroniku nebo internet, pak je Graeber zavrhuje jako blbě hračky oblbující znužené masy, respektive jen technologický nástroj správy čili superbyrokrata. Zřejmě se to nehodí do jeho argumentu

o kapitalismu dusícím představivost. Nehledí přitom na skutečnost, že například soukromá sféra (pravda, za pomoci štědrých dotačních programů) pomalu předstihuje NASA ve vývoji kosmické technologie: jmenujme alespoň Elona Muska a jeho podniky. Jinde si zase pomáhá tradičním líčením komiksu nebo žánru fantasy jako kulturního sedativa, které zobrazením světa bez byrokracie nebo destruktivních podob představivosti (vynalézaví jsou v superhrdinských komiksech vždy jen padouši) udržují konzumenta v líné spokojenosti se systémem. Vůbec přitom nebere v potaz vývoj žánrů nebo spisovatele typu Terryho Pratchetta, kteří ve svých dílech přímo tematizují svízele moderního světa, pastiše, parodie nebo aspoň jiné (a poučené) interpretace dané literatury.

Nepřekvapí, že David Graeber je jako anarchista advokátem samosprávných, neformalizovaných občanských buněk, které by kreativně organizovaly svět bez nutnosti vytvářet strukturální blbost. Argumentuje přitom zkušeností z anarchistických a feministických hnutí a výtku, že svět je příliš komplikovaný, velký a propletený, aby byl spravován nehierarchicky, odmítá s odkazem na přidušenou představivost a to, že technologie má sloužit člověku, nikoli naopak. V tom nelze než s Graeberem souhlasit, nicméně hlavní pochybnost zůstává: lze spravovat dnešní svět neformalizovaně? Výzva totiž neleží v organizaci protestního hnutí v Zuccotti Parku a seminářů o squattingu, ale třeba sítě veřejné dopravy, energetického systému nebo komunikační infrastruktury. Nakonec všechna hnutí, které Graeber vyjmenovává, ke své samoorganizaci používala telefony, internet a sociální sítě.

David Graeber tak opět nápaditě diagnostikoval neduhy pozdního kapitalismu, předně jeho byrokratickou schopnost dusit představivost, a tím i společenskou změnu. Graeberovu představivost bohužel nevyjímaje.

Autor je redaktor H70.

R

Recenze

Nesnesitelná těžkost plkání

Erik Gilk

Když má vypravěč
na všechno názor

Marek Přibíl
Svátosti sadistického boha
Praha, Nakladatelství
Lidové noviny 2016

Marek Přibíl (nar. 1976) je známý především čtenářům deníku *Mladá fronta Dnes*, kde donedávna působil (byl propuštěn po nechvalně proslulé kauze s Babišovými odposlechy, v nichž sehrál klíčovou roli), jeho články mimo jiné vedly k odchodu ministra školství Marcela Chládky v červnu 2015. Méně početnému publiku se vybaví Přibilova prozaická prvotina *Pavouk* vydaná již v roce 2004. Tehdy bylo jeho jméno skloňováno v souvislosti s vlnou prozaických debutantů zjevivších se začátkem milénia. Zatímco někteří z nich jsou dosud autory jediné knihy (Jonáš Tokarský, Tomáš Kolský), jiní

se za patnáct let stali hvězdami české prózy (Petra Hůlová, Jaroslav Rudiš).

Přibíl doposud patřil k početnější první skupině, přestože jeho „kunderovský“ debut byl přijat převážně pozitivně. Po dvanácti letech tedy Přibíl vstupuje do literatury napodruhé.

Právě profesní prostředí prozaikovi dobře známé, totiž redakce celoplošného společenského časopisu, mu posloužilo jako inspirační zdroj. Román sleduje výsek života osmatřicetiletého politického reportéra Viktora. Příběh na jedné straně líčí Viktorovu krizi středního věku, k níž přispěl i marný boj s rakovinou jeho jediného skutečného kamaráda, na druhé straně dává nahlédnout do praktik novinářského zákulisí. V tom je román poměrně autentický, když bez jakýchkoli příkras popisuje bezskrupulózní mechanismy mediálních společností používajících drsných prostředků pro získávání informací, či naopak pro to, aby jejich zveřejnění zabránily. Výhrůžky, vydírání, úplatky jsou takřka na denním pořádku, propojenost médií s politikou a právníky je samozřejmostí.

Viktor se v tomto skrz naskrz zkorumpovaném světě pohybuje s neshalancí jedince, který je sice součástí zdeformovaného systému, ale zároveň si od něj udržuje odstup a nenechává se strhnout jeho lákavými, leč nelegálními metodami. Viktor si zkrátka zachovává svou mravní integritu, nepodléhá alkoholu ani perverzním sexuálním hrátkám jako jeho kolegové a nejčastěji se uchyluje ke své ženě Šarlotě očekávající potomka.

Sám sebe Viktor nazývá mudrým oportunistou. Bohužel ono mudrování není jen tematizováno na úrovni dialogů, ale praktikováno v průběhu téměř celého příběhu. Přibíl zkrátka převzal ze své zkušenosti nejen profesi, ale rovněž způsob myšlení a vyjadřování. Vypravěč má prostě na všechno nějaký názor, ke světu se staví jako odvčkový mudrlant, který všemu rozumí a cokoli dokáže vysvětlit. To by až tak nevadilo, kdyby z toho nevzešla spousta klišé, frázi a stereotypních nálepek, takže přísnější recenzent by Přibilovu prózu označil za snůšku vyprázdňených publicismů. A to navzdory tomu, že se vypravěč od klišé distancuje, a pojmenuje tak dokonce hned první

kapitolu a podkapitolu sedmé části. Jenže například je-li zmíněn „první dělnický prezident Gottwald“, musí být automaticky zmíněno i „B“, tedy „masový vrah“. Mnohokrát se v příběhu objevuje nejasné srovnávání totality se svobodou, které jsme už četli či slyšeli nesčetněkrát. Stejně tak jsou prvoplánové a povrchní úvahy o krutém Bohu a zlu, které se na světě opakuje v nekonečných variacích. Budiž, tyto pasáže jsou vloženy do Viktorovy mysli, avšak ve výsledku se jeví jako jakási autorova konfese. Konfese odvozená, vyprázdňená a především nefunkční, nerealizovaná na úrovni příběhu. Jestliže Přibilovu vzoru Milanu Kunderovi se většinou daří filozofické podněty přetavit do podoby románového příběhu a úvodní tezi jeho ztvárněním potvrdit, či vyvrátit, u recenzovaného titulu se totéž jeví jako plané pseudofilozofování. Když pak dojde na finální zklamání a poučku: „Soudil jsi kolegy, svět, vrtochy vrchního designéra. Jen sebe jsi z toho vynechal. Cítil ses lepší než ostatní. Nejsi však přece primitivní egomaniak, zakládáš si na svém intelektu. Tak kde se stala chyba?“, pohár plytkosti je naplněn.

Konstatovala-li před dvanácti lety Petra Křivánková v *Hostu* „snesitelné lehké variování“ a propracovanou (byť příliš okatě) kompozici Přibilovy prvotiny, nedá se ani jedno bohužel prohlásit o jeho současné próze. Obojí přehlušilo bezbřehé řečnění a komentování všeho, co hrdinu a potažmo autora napadne. A to velké umění věru není.

Radostistředný františkomil

Jiří Trávníček

Rozhovor s kněžskou star

Zbigniew Czendlik je v současné době asi nejznámějším knězem (Tomáš Halík promine), a to hlavně díky svým mediálním aktivitám (například pořad *Uchem jehly* v České

Zbigniew Czendlik —
Markéta Zahradníková
Postel hospoda kostel
Argo, Praha 2016

televizi). Umí zaujmout, je schopen se pohybovat na hraně, své katolické „uvnitř“ zprostředkovat do „vně“ větší nově agnosticko-ateistické společnosti. Působí lidsky důvěryhodně. Jsa Polákem má i tu výhodu, že se může na nás, Čechy, dívat nenašinecky, jakoby trochu z odstupu. I proto na něj čtenáři nezapomněli v letošním hlasování Magnesie Litery a získal Kosmas Cenu čtenářů.

Česko-polská kontrastní optika je velmi silnou stránkou tohoto knižního rozhovoru. Czendlik nám zde dává možnost nahlédnout do svého dětství, které líčí plasticky, až jímavě: poměry skromné, zázemí harmonické, velké přijetí. Je tu i jeho kněžská formace, která se mu přihodila v osmdesátých letech, tj. v době Jaruzelského válečného stavu, kdy kněžské semináře v Polsku přetékaly. Má to dva důvody: role kněžství jako tak trochu politická opozice a Wojtyła (zvolený za papeže v roce 1978). Dojde i na mladistvé milostné vztahy, které Czendlik líčí jako řetězec fiasek. Následuje přesídlení do Čech, což pro polského kněze byla situace blízka velkému kulturnímu šoku. Z málem knížete, za něhož je kněz u našich sousedů považován, se stává někým, kdo si musí zařídit všechno sám, dokonce i z vlastního platu si zaplatit telefonáty. Leč zabydlel se; přijal naše poměry, naučil se v těchto studených

vodách plavat, až doplaval ke statutu mediální hvězdy (sám se označuje za „mediálního blbečka“)… a k faráři v Lanškrouně.

Moc pěkná část knihy je věnována Czendlikovu rozhodnutí pro kněžství. Třebaže se hodně odehrávalo jako niterný dialog s Bohem, zavázily i důvody — řekněme — vnější: „Kněz je u nás prostě nejvíc. A stejně tak stoupají automaticky v očích lidí jeho rodiče.“ Další vrstvou je něco jako veselé historky ze života provinčního faráře, často kořeněné nějakým tím vtípem. Čili jak se má jeden naučit „akceptovat specifika českého náboženského prostředí“. No a z této vrstvy se vylupuje ještě jedna, která podle mě tvoří asi nejpodstatnější rovinu knihy — cosi jako Czendlikova spiritualita. Jaká je? Touho- a radosti-středná. Čili i františkomilná. A také proto rovněž sociabilní: „O štěstí se musíme umět podělit.“ Podle Czendlika „chci věřit je víc než věřit“, čili víra není nalezení či usazení se v nějakém systému, nýbrž stálý hlad po Bohu. Stejně tak víra není útek před hříchem, ale hledání něčeho pozitivního, ať už dobrých skutků, či citů (lásky): „Hlavně pozitivně!“ A aby byla vírou, musí být neustále na cestě: „[...] lidé, kteří trvají na svých názorech a ze zásady je nemění, milují často více sami sebe než pravdu.“

Czendlik nezaplul do jakéhosi amorfně rozteklého liberalismu, kde se ztrácejí hranice mezi vírou a nevírou a kde je jaksi možno vše. Ne, žádný devastátor víry, za něhož bývá označován. Stále člověk hranic a řádu. A kromě toho i golfista, tenista, milovník fotbalu a francouzských sýrů, gentleman. Josef Zvěřina říkával, že křesťan bez radosti je polokřesťanem. Z Czendlika by radost určitě měl.

Kruhové otisky

Andrea Popelová

Nevyhasínající magie
postmoderny

Božena Správcová
Uctívači kruhů
Trigon, Praha 2016

Próza Boženy Správcové *Uctívači kruhů* je inzerována jako magicko-kuchyňské podobenství, ale oblíbenou směs receptů a babičkovských mouder nečekejte. Ocitnete se v magickém časoprostoru, který je možné chápat jako fantastické místo, kde lze rozmlouvat s jezevcem a kde zdravotní sestry ztěžka přelétají po obloze, jako metaforické vylíčení reálného světa, protože přes veškerou svou fantastičnost a neurčitost je příběh zřetelně ukotven v přítomnosti či jako odraz skutečnosti v myslích hlavních postav. Hranice mezi těmito světy je znepokojivě nejednoznačná.

Hlavní hrdinka knihy Marie zřejmě trochu neví, co si počít s vlastním životem. Děti jí už odrostly, skupina přátel, se kterými si zvykla trávit volný čas, se rozpadá, přestává si rozumět s bratrem a navíc se bláhově zamiluje. Druhá hlavní postava, Milan, je čítankový příklad frustrovaného chlapce, vychovávaného a ovládaného sobeckou matkou, od níž, zmítán mezi láskou a nenávisť, nedokáže odejít ani v dospělosti. Velkou část svého volného času tráví masturbováním a sněním o vyvolené Milé. Marie a Milan mají mnoho společného. Oba jsou poddajní, neprůbojní a na někom závislí a oba se svým psychickým okovům nakonec vzeprou. Ačkoli se

R

nejedná o nijak objevné charaktery, autorce se podařilo vykreslit je živě a uvěřitelně.

Jednotlivé kapitoly příběhu jsou vyprávěny na přeskáčku. Zatímco Milanovy epizody jsou datovány řádnými letopočty, roky Mariina života jsou označeny jmény zvířat či významných událostí. Mezi ně jsou vloženy kapitoly „mimo čas“ a „mimo záznam“, takže to, co vypadá jako pokus udělat ve věcech pořádek, vede nakonec k nejistotě: jak to všechno spolu souvisí? Pokud si čtenář chce na tuto otázku odpovědět, musí se od příběhu posunout dál.

Přes všechnu zdánlivou chaotičnost jsou *Uctívači kruhů* knihou o čase. Marie chtěla mít chatu u řeky, která odněkud plyne a někam směřuje, ale nakonec se usadila u rybníka, který je kulatý, kde se věci opakují a čas se pohybuje v kruzích. Hrdinové se ocitají v jakémsi bezvýchodném kroužení a za to, že je jim dovoleno tento kruh prorazit, budou muset zaplatit. V jednom okamžiku knihy se čas zastaví, a když se zase rozběhne, minulost i budoucnost se změní.

Kruhový čas je časem rituálů. Postavy se jimi ukotvují, ujišťují o svém místě ve světě. Rituály vytvářejí společenství. Mají očištnou funkci; ne náhodou jsou důležitými motivy knihy ohniště a popel. Prostřednictvím rituálů se lze dostat do jiných vrstev vědomí, do dávných hlubin paměti a komunikovat s přírodními silami, které jsou přes všechnu techniku a civilizaci přítomny v určitých bodech krajiny, v nichž se sbíhají síly a zavíjí čas.

Věci se ovšem neopakují doslovně, kruh přechází do spirály, uvnitř známého symbolu se černá mění v bílou, sen a realita, možnost a skutečnost tvoří jediný celek. Výrazně je to akcentováno v ilustracích Vladimíra Kokolii, které nejsou jen výtvarným doprovodem, ale (spolu s grafickou

úpravou) nabízejí možnosti, jak se v knize orientovat. V duchu postmoderní poetiky nám Božena Správcová předkládá text nikoli jako hotový, jednosměrně plynoucí celek, ale jako soubor epizod, útržků, snových vizí a básnických obrazů, z něž s každým novým uspořádáním vystoupí nové významy a nečekané souvislosti.

Stejně jako je v knize nejistý přechod mezi snem a skutečností, je nejistá i hranice mezi vážným a parodickým. Absurdita a černý humor jsou všudypřítomné, prastará hrůza těsně sousedí s groteskou. Často se objevují aluze. Úryvky z debaty o soudobé literatuře pronášené kukuřičnými stvolý či vyschlým trusem mohou parodovat první intermezzo Máchova *Máje*; jezevec vybízí Marii, aby mu řikala Izmael...

Božena Správcová je básnířka; *Uctívači kruhů* mají po jazykové i tematické stránce mnoho společného s její sbírkou *Strašnice*. Některé části textu svým expresivním, silně metaforickým jazykem či užitím symbolů vskutku připomínají spíše poezii, stejně jako intenzivní vnímání krajiny, smyslové prožívání okamžiku, barevnost. Lyrické a obrazné sdělování podstatného přechází do hry se slovy a do nutkavě radostného kupení obrazů, nutícího čtenáře až k jazykovému obžerství. Ale užití návratných motivů a nenápadně umístěné souvislosti ukazují, že kompozice knihy je promyšlená.

Výsledkem je mnohvrstevnatý, překvapující text, který požaduje po čtenáři, aby se spolupodílel na konečné podobě přečteného: opakovaně se musí rozhodovat, jestli postavy a scény knihy bude chápat jako básnický vyprávěný příběh o hledání síly vykročit z kruhu, svébytné podobenství o závislosti a úloze rituálů, groteskní parodii či připomenutí toho, jak křehká je hranice mezi skutečným světem a našimi představami. Vybízí nás, abychom se vraceli, četli pozorněji, četli jinak. Čtenář ovšem musí počítat s tím, že na obálce téměř sněhobíle zanechá časem otisky vlastních prstů. Kruhové otisky...

Šedesátá léta v Římě

Jiří Krejčí

Dokumentární počín hodný úcty
i znepokojení

Hubert Wolf
Případ Sant' Ambrogio.
Utajený skandál
římských řeholnic
přeložil Lubomír Kotačka
Prostor, Praha 2017

Tematika odhalování ezoterních skandálů uvnitř „prohnilé“ katolické církve je nejpozději od nástupu osvícenství „literárně populární“. Od Diderotovy *Jeptišky* vede například až k *Andělům a démonům* Dana Browna předaleká cesta. Církevní historik Hubert Wolf (nar. 1959) svým monumentálním *Případem Sant' Ambrogio* na tuto cestu nehodlá vstupovat. Jeho šestisetstránkové dílo je totiž především faktografickým dokumentem bez zrnka přitažlivých spekulativních fabulací. Interpretaci pečlivě doložených skutečností nechává většinou na samotném čtenáři.

Když se roku 1998 papež Jan Pavel II. rozhodl zpřístupnit tajný archiv Kongregace pro nauku víry, následnice římské inkvizice, umožnil tak mnohým historikům vstoupit

na dosud neprobádané pole. Profesor münsterské univerzity Hubert Wolf se jako jeden z mnoha chopil příležitosti. Výsledkem jeho mnohaletých archivních studií je kniha, které v českém překladu přibyl zbytečně lacině vyzývavý podtitul *Utajený skandál římských řeholnic* (původně *Die Nonnen von Sant'Ambrogio. Eine wahre Geschichte*).

Kniha rekonstruuje na základě záznamů inkvizičního procesu události, které se odehrály v malém ženském klášteře regulovaného III. řádu svatého Františka na přelomu padesátých a šedesátých let devatenáctého století. Ve spleťtém příběhu vystupuje mnoho postav, ale ústřední roli v něm hraje „madre vicaria“ Maria Luisa. Tato krásná a mocichtivá žena organizuje pod záminkou náboženského zasvěcení sexuální orgie a nechává se uctívat coby svěťice. Jak vyplývá na povrch, má dokonce na svědomí životy řeholnic, které jí stály v cestě za budováním kultu svatosti. Nedokáže ji zastavit ani představená kláštera, ani jezuitští zpovědníci, kteří jsou doslova uhranuti charismatickou „světící“. K odhalení vedou až nevydařené travičské pokusy Marie Luisy na jedné z řeholnic (jedná se o šlechtičnu Katharinu von Hohenzollern, jejíž bratranec, arcibiskup Gustav Adolf zu Hohenlohe-Schillingsfürst, ji z moci svého úřadu v poslední chvíli zachraňuje život).

Na Wolfově knize není nejcennější objev pikantního skandálu kontemplativního kláštera v samotném centru Říma. Není to ani bravura, s jakou se historikovi daří kloubit barvitě vyprávění spleťtého příběhu amorální řeholnice, aniž by podléhal Skylle vábení bulvarizace či Charybdě suché vědecké deskripce. Tou nejcennější devizou knihy je především znepokojivý přesah, k němuž práce v závěru cílí. Příběh nekončí rozsudkem inkvizice. Autor pečlivě sleduje další osudy souzených osob. Zarážející je především životní příběh zpovědníka řeholnic — patera Kleutgena (vystupoval též pod jménem Peters), který se nepřímo na klášterních zločinech podílel. Brzy se mu dostává díky konexím rehabilitace, stává se jedním z blízkých učenců papeže Pia IX. a též snad jedním z tvůrců kontroverzního dogmatu

o papežské neomylnosti, který přijímá první vatikánský koncil. Ve jménu mocenského boje je tak úspěšně retušována i jeho osobní minulost. Tématem snadnosti zapomení zločinů osobní či společenské minulosti tak nabývá Wolfova zdařilá historická studie další podstatný rozměr.

Hroznější než válka

Jiří Trávniček

Rozhovory s pomalu umírajícími oběťmi Černobylu

Světлана Alexijevičová
Modlitba za Černobyl.
Kronika budoucnosti
přeložili Milan Jungmann
a Libor Dvořák
Pistorius & Olšanská,
Příbram 2017

Světлана Alexijevičová poté, co získala Nobelovu cenu, rychle dobývá český knižní trh. *Modlitba za Černobyl* však už zde vydána jednou byla (Doplňek, 2002), prošla však vcelku nepovšimnuta. Vydání současně je doplněné a rozšířené, v ruském originálu vyšlo v roce 2013.

Způsob, jímž autorka pořádá svou knihu, se nemění. Jde o výpovědi lidí

(hasičů, jejich manželék coby svědků umírání svých mužů, brigádníků a tak dále), kteří zažili havárii jaderného reaktoru v roce 1986. Tyto jednotlivé výpovědi střídá mnohohlasá vypravěčská agora, kde se ke slovu dostává několik lidí. Mluví jakoby přes sebe, vytvářejíce něco jako antický chór. Je to stále Alexijevičová, jak ji známe, taková, jež si předsevzala vyprávět o dějinách, aby se v nich neztratila jedinečný lidský osud. A přece něčím jiná. Čím? Možná krajností toho, o čem tu lidé mluví. Běloruská autorka dala dohromady mimo jiné dvě knihy o válce (o druhé světové a o té v Afghánistánu), což také není zrovna událost všední. „Válka se dá pochopit [...]. Jenže tohle?“ říká jedna ze zpovědaných. Černobyl před lidmi postavil něco dosud nezaslechnutého, ba snad ani nepředstavitelného. Neviditelnou smrt, která nezpůsobuje náhlý skon, ale odkládá ho; a pak také osudy odsunutých lidí z dané oblasti, kterým nikdo neřekl, co se jim stalo a jak se s tím mají potýkat („všechno prohlásili za tajné“). A navíc se jich místní obyvatelé štítí; děti si v lavicích odmítají sednout vedle „Černobylců“.

Síla jednotlivých výpovědí tkví v tom, jak je Alexijevičová umí zaznamenat v jejich naléhavé a nepřevoditelné jedinečnosti. A umí je vidět i jako tragédii zasažené země a zvířat — po evakuaci se v krajině potulovala spousta zdívocelých domácích prasat, koček, psů; v řekách po nějakém čase začaly plavat štiky bez hlavy a ploutví. Byly organizovány vojenské výpravy na jejich likvidaci. Příznačné je jedno svědectví: onen člověk ráno v první den tragédie vyšel před dům a cítil, že se cosi stalo — nelétaly včely. Autorka dokázala sklenout oblouk mezi nepřenositelnou jedinečností tragédie každého jednotlivého člověka a něčím, co nad ní vytváří jakýsi neviditelný horizont. Duchovní rozměr? Ano, slovo modlitba z názvu není marketingovým tahem. Je hledáním smyslu toho všeho. Přitom Alexijevičová rozkrývá, jak si její lidé s tím, co se stalo, nedokážou poradit, nevědí, co se jim stalo. Evakuování, ale bezradní, obětovaní („jsme materiál pro vědecký výzkum“), opuštění, zasažení studem („Lidi o tom nemluví.“), chlácholení

R

vlastními iluzemi („Lidé si mysleli, že se vrátí.“). Zavření sami v sobě, v nevysvětlitelnosti svých zážitků. Hledání smyslu se tak v poslední instanci stává hledáním toho, komu toto vše můžeme říct.

Být slyšen. To poslední, co mnohým lidem ze zasažené oblasti zůstalo. Být *někým* slyšen. I když se modlit neumíme a nikdy jsme to nedělali, jsou chvíle, kdy se nám právě modlitba stává poslední možností, jak o sobě vědět, že ještě jsme. Modlitba — rozhovor.

„Wind of Change“ a válka

Daniela Mrázová

Román uprchlického svědectví
devadesátých let

Alen Mešković
Ukulele jam
přeložila Markéta Kliková
Argo, Praha 2017

Mikimu je čtrnáct, miluje rock a připravuje se na gymnázium, obdivuje staršího brácha, který už je na vysoké, a těší se, že brzy začne balit holky. Místo toho vypukne válka, v bezprostřední blízkosti jeho domu vybuchne bomba a on místo holek musí balit kufry. I když... vlastně ani to. Jediné, co si s sebou stihne vzít, je kazeta, která zůstala v přehrávači.

Těžko říct, zda by se Alen Mešković (nar. 1977) stal spisovatelem — a jakým —, kdyby nedošlo k válce na Balkáně a on se nestal uprchlíkem. Stejně jako jeho alter ego Emir Pozder, zvaný Miki, uprchl během konfliktu z rodné Bosny a v roce 1994 skončil v Dánsku. Zde pak v roce 2009 debutoval úspěšnou sbírkou básní *Første gang tilbage* (Poprvé zpátky). O dva roky později vydal román *Ukulele jam* a vloni k němu přidal volné pokračování *Enmandstelt* (Stan pro jednoho). Román *Ukulele jam*, který v Dánsku vzbudil nebývalý ohlas, teď vychází rovněž česky.

Jak napovídá sám název i názvy jednotlivých kapitol, pojmenovaných jako osm kazet — naprosto zásadního hudebního nosiče raných devadesátých let —, *Ukulele jam* je román o hudbě. Nenese však jen záznam Mikiho hudebních lásek, ale utváří rytmus Meškovićova psaní a zachycuje atmosféru let, která pro většinu střední a východní Evropy znamenala euforické nadechnutí, zatímco západní Balkán musel dech tajit. Mešković dobře zachycuje absurditu války očima těch, kteří ji nerozpoutali, zato se dostali do jejího komplikovaného soukolí, jež jim polámalo údy, zvyky i sebevědomí. Zachycuje uprchlický úděl — na očích všem, bez práce a bez domova, vydaní na milost a nemilost institucím, místním obyvatelům a soucitu humanitárních organizací, almužnám od přijímajícího státu, které jim i přesto leckdo závidí, bez perspektivy a s touhou rozpolcenou mezi návratem domů — kde nezůstal kámen na kameni — a definitivní tlustou čarou a odjezdem do neznáma. A v případě Mikiho i bolestné čekání na verdikt, zda má ještě pořád staršího bratra.

Ukulele jam může obsahově sloužit jako úvod do balkánského

konfliktu, do jihoslovenské mentality i do hudebního kánonu osmdesátých a devadesátých let. Literárně pak svým frenetickým tempem i detailními popisy, z nichž vyvstává teenagerovské vidění světa, občas připomene třeba i nějakého Kerouaka. Autor podobně rezignuje na klasickou zápletku a raději se soustředí na líčení jednotlivých epizod, které pak umně spojuje v realistický celek. Těžko říct, nakolik je román autobiografický — a vlastně to není podstatné, protože důležitá je uvěřitelnost, jíž Mešković věnuje velké úsilí. Navíc nepadá do pastí literárních stereotypů, možná právě díky tomu, že to, co líčí, má prožitě. Mohl by ovšem sklouzávat k neliterárnímu pojetí, k přílišnému lpění na detailech, k ješitnosti toho, kdo líčí události z první ruky, k nedostačujícímu odstupu od svých postav. Jenže Mešković se naštěstí rozhodl nenapsat reportáž o balkánské válce, nýbrž román o klukovských touhách prožít úplně normální pubertu se vším všudy, navzdory kulisám uprchlického tábora na chorvatském pobřeží, kde se setkává svět bezstarostných turistů a těch, kterým starosti nahradily spánek a staly se hlavní náplní jejich nekonečného čekání.

Chvílemi se však čtenáře může zmocnit pochybnost, zda je opravdu nutné, aby znal všechny epizody a detaily Mikiho života, jenže i toto — monotónnost a zacyklení — patří k uprchlickému údělu a možná právě proto *Ukulele jam* tolik rezonuje převážně v posledních letech, kdy se Evropou prohnala nová uprchlická vlna a kdy i ti nejpovolanější nejsou schopni jednoduše vysvětlit, o co v té válce na jihovýchod od nás jde.

Poukázáním na kontrast životní etapy, jež touží po svobodě a nespoutanosti ze všech období nejvíc, s ohraničeností a nemožností ovlivnit svůj osud Mešković prokazuje důležitou službu všem, kterým schází pochopení, i těm, kteří mají krátkou paměť. Bylo by skvělé, kdyby si *Ukulele jam* našel cestu také k českým dospívajícím, protože právě jim schází ona zkušenost z první (i druhé) ruky a právě oni mu odpustí i nějaký ten spisovatelský

lapsus. Meškovič totiž rozhodně píše více srdcem než rozumem, i proto je nevyumělkovaný, autenticky kostrbatý a uvěřitelný.

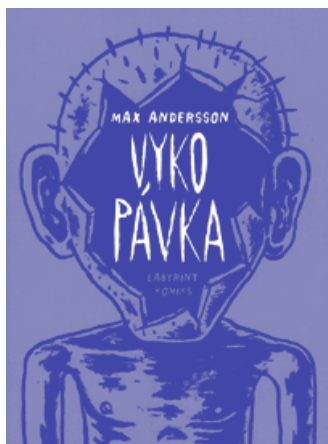
Nenápadný půvab ztracené dálnice

Václav Maxmilián

Záznam snů:

Maxe Anderssona i vašich

Max Andersson
Vykopávka
přeložil Jonáš Thál
Labyrint, Praha 2016

„Ve skutečnosti jsou moje komiksy plné i živých věcí, ale kupodivu se mě lidi ptají skoro výhradně na ty mrtvé,“ řekl švédský výtvarník Max Andersson v rozhovoru s Jakubem Němečkem, který byl otištěn v Anderssonově sbírce komiksových povídek *Kontejner*. A je to tak — pokud se podíváte detailněji na jeho komiksy, zjistíte, že je tam skutečně více objektů živých (nebo obživlých) než těch mrtvých.

Vykopávka je čtvrtý v češtině vyšlý komiks Maxe Anderssona. Předcházela mu tři díla vydaná

nakladatelstvím Mot: komiksový román *Pixy* (2001), již zmíněný soubor povídek *Kontejner* (2003) a dílko *Bosenský plackopes* (2009), na němž spolupracoval s Larsem Sjunnessonem a který byl reakcí na události v rozpadlé Jugoslávii v devadesátých letech. *Vykopávka* přináší opět stejně fantastické a snové vyprávění jako jeho předchozí díla.

Děj knihy začíná u dvou bezejmenných postav, muže a ženy, kteří jedou navštívit jeho rodný dům. Když ovšem dorazí, zjišťují, že namísto něj je zde muzeum příbytku, který byl jeho rodným domem a kde jeho otec pracuje jako údržbář, který mimo jiné opravuje a vyrábí nové sourozence, a matka je zde v roli exponátu. Když jsou muž a žena zpět ve svém bytě a spí, ozve se zaklepání na dveře bytu. Je to jeho otec s dokončeným bratrem a matka, která se zatím proměnila v siamská dvojčata. Následně se pod stolem v kuchyni objeví mrtvola s dírou v hlavě. A tady začíná snová Anderssonova jízda. Příběh se rozdvouje, všichni procházejí neustálou proměnou, není tu příběhová linka. Vše je řízeno náhodou snu, propojením asociací, otevřeným polem představ, jako je tomu u Buñuelova *Nenápadného půvabu buržoazie*.

Max Andersson pracoval na *Vykopávce* celých osmnáct let, a jak sám uváděl ve výše zmíněném rozhovoru, nechal se po celou práci inspirovat sny, svými vlastními i sny jiných. Na rozdíl od předchozích tří komiksů, kde se spíše objevují různé bizarní a groteskní představy, *Vykopávka* se cele pohybuje na lince, kterou tvoří sen: obrazy a scény na sebe navazují zcela náhodně, postavy se objevují a zase mizí jako ve filmech Bertranda Bliera, podléhají fyzickým změnám (zvětšují se, mají díru místo obličeje, morfologicky se proměňují) a nakonec se ani navzájem nepoznávají. Jako by se jednalo o skutečné záznamy snů — a mají i jakousi zvláštní snovou smysluplnost.

Kresba je záměrně téměř infantilní, černobílá, karikaturní i surová. Celá vize snu, jak je předložena, tíhne svým zpracováním ke grotesknou. Ve zvětšování a zmenšování postav,

ve vypoulených očích, zvětšujících se hlavách, v zohaveních. Groteska však s sebou nenese jen prvek komiky, ale také strachu. Ač čtení *Vykopávky* může působit jako čtení noční můry, sen je „čistý“ a žádná z postav se netváří vystrašeně. Přijímají roli snu. Není podivné, že věci ožívají, otec se zmenší natolik, že ho neseme v dlani, že vchod do muzea střeží kočky v uniformách a chodbami se toulá muž s dírou v hlavě.

Pokud komiks chápeme jako ustálenou panelovou strukturu, s vazbou a významem jednotlivých panelů v jejich proporcích a konstrukcích, Anderssonův snový epos vybočuje z této představy už tím, že ji ruší. Navíc ne pouze v některých situacích, kde by mohlo rušení struktury působit ozvláštňujícím dojmem (jako tomu bylo například u třetího dílu *Zámku a klíče* Joca Hilla a Gabriela Rodrigueze), ale v rozsahu celého díla. Každá stránka tak představuje samostatný panel, navíc vyzdobený jedinečným rámem, kde se do ornamentu slévají různá podivná stvoření s třeba jen náhodnými tvary.

Andersson ve svých dílech — a *Vykopávka* je toho důkazem — pracuje s explicitně fikčními světy podobným způsobem jako Franz Kafka, Boris Vian nebo Raymond Queneau: do zkušenosti aktuálního světa vnáší absurdní prvky zákony. Proto v *Pixym* můžeme vidět popravované domy, které byly nakaženy graffiti, v *Kontejneru* zase potkáváme chlápka, který se naklonoval ze svého vlastního akné, a v *Bosenském plackoposi* zase postavu, která cestuje s lednicí, ve které má zavřeného zmrzlého maršála Tita. *Vykopávka* přináší nejčistší snové umění. Narace s prakticky nulovou linkou, vynořující se a mizející postavy, proměny prostředí jen v jednom ohlédnutí i spoustu bizarních sexuálních scén. „Někdy se to stává, víš. V určitém bodě se všechno obrátí a pak je to jakoby na ruby,“ říká jedna z postav komiksu. Příběh se podobně jako v Lynchově *Lost Highway* i tady neustále obrací, a tak je nakonec stejně nutné po dočtení tím obrovským svazkem ještě alespoň zalistovat.

r

Svět tektonických změn

★★★★★

Pavel Kotrla

Sbírka plná škrábanců, skřípění
a naprosté koncentrace

Jaromír Typl
Za dlouho
Argo, Praha 2016

Jméno Jaromíra Typla v posledních letech rozhodně z mediálního prostoru nevymizelo, ale možná jsme si zvykli spojovat jej spíše s živými vystoupeními, se zvukovou stránkou poezie, s experimentem. Nyní, s desetiletým odstupem od jeho předchozí sbírky *Stisk* (Torst, 2007), vyšla jako první svazek edice české poezie nakladatelství Argo sbírka *Za dlouho*. Překvapení už jen z toho důvodu, že tento nakladatelský dům si s vydáváním současné české poezie příliš nespojujeme. Je známo, že pro autora jsou performance a důraz na experimentální složku důležité.

Recenze

V určitém protikladu k tomu nových jedenáct textů působí až poměrně tradičně. Experiment poněkud ustoupil, snad svázán formátem stran.

Autorova poetika se od jeho prvních knih poměrně výrazně proměnila. Po surrealistickém dědictví již

ne. Nejde o to, že by autorům nemělo být přáno, jen houšť. Ale jako kdyby četl jiné knihy. Je zde jistě řada sbírek, které by si nominaci zasloužily rovněž. Domnívám se však, že Typltova sbírka pak určitě. Jedná se o neuspěchaný, vybroušený a kompaktní

Zvuky a skřípání, hlasy jsou přítomny všude. Škrábance se promítly i do obálky využívající motivu poškrábaného parapetu

mnoho stop nenalzáme. Nadále jsou všechny básně psány volným veršem, bez náznaků rýmů, nevytratil se však důraz na silný obraz. Ten ale prorůstá verši organicky (například „V noci jsi pak viděl přicházet / nohy a břicho osvětlené baterkou“, s. 9). Také zvuky, skřípání, hlasy jsou přítomny všude. Ostatně škrábance a skřípění za nimi se promítly i do obálky využívající motivu autorovy fotografie poškrábaného parapetu.

Kupodivu často se v básních vyskytuje motiv vody, který se prolíná celou sbírkou. Důležitou roli hraje rovněž architektonický prostor (klenby, patra, stropy), který se proměňuje, hroutí. Jako by byl bez statiky, stále v pohybu, dynamice zde někdy napomáhá i grafické uspořádání veršů (báseň „Skrzydło“). A i přes borcení se vše sune stále vpřed.

Nejdelší skladba „Zlomek B101“, která tvoří závěrečnou třetinu útlé, jen pětáctyřicet stran rozsáhlé sbírky, je básní v rámci sbírky nejepečtější. I milovník kratších a koncentrovanějších veršů se může nechat snadno strhnout a unést. Pro mne představuje nejen vrchol sbírky a jeden z vrcholů Typltovy tvorby, ale rozhodně i jednu z nejvýraznějších česky psaných básní poslední doby.

Jsou dny, kdy si člověk říká, že když už nic, tak aspoň umí rozlišit lepší a horší poezii. Pak ale otevře noviny, čte výsledky cen a říká si, že asi

celek. Možná až doklad názorového zklidnění středního věku. Kupodivu v sobě zahrnuje i určitou civilnost a ukotvenost v běžnosti a přítomnosti, včetně zaplnění prostoru všedními a obyčejnými věcmi. Dle mého soudu autorova dosud nejsoukromější a nejintimnější sbírka. Povedený návrat, na který mělo cenu si počkat. Pro mne jedna z příjemných událostí, zvláště pro svou konzistentnost výrazu, úspornost, barvitou úpornost a snahu o sdělení. ●

Pavel Šmíd, Jeruzalém, Izrael, 2000

Číslo listu 18		Druh TELEGRAM Dodací číslo		Číslo výpravní	
297 Pilát 31		Pecka / Juliš / Vránek Andreas / Platzová Quinn / Wallace / Dvořáková Červenka		Vypraven	
VNI 46 PR					
Adresní úřad — Podací úřad		Číslo	Počet slov	Hod.	Služební údaje - dopravní cesta
15218 PRAHA/15		04715	8	31	0846 =
= PRIJED S DEKOU +					
					1 ₁₇
www.souvislosti.cz					
revue pro literaturu a kulturu					

769 A (IV - 1946)

Inzerce

b

*Životní zkouška
vaší shovívavosti...*

tlustokožcům
vmáčkneme zelené
olivy do kůže
vyrostou stromy
chodící sady —
sad snídá
ráno v altánku
rohlík s máslem
kakao a jinokrajná jablka
sad se otřese
a děti hrají si
s padanými
olivami kuličky
sad usne
pod tíhou vidin
a na větve
usedají špačkové
nestřílejte
jsou to andělé

Stáně a Jakobovi

• • •

Vznáší se dům
a sůl. Milují se
otec s matkou.
Dítě leží
pod postelí.
Slánku
přiloženou k řasám,
mnohoký dalekohled
do budoucna.
V domě
svornost.
Meteority
ze zdvořilosti
uhýbají
blahému domovu.
Zákonitosti se
osvobodily
od božích příkázání.
Sůl ze slzy
v ranách rozbřesku.
Kdo křížoval,
má rád.

• • •

Pod sněhem
dřímá pavouk
jeho duše
je vzhůru
Věřící lidé
nevěří
že pavouk
má duši
Nevěřící lidé
si myslí
že pavouk
je mrtvý
Já si myslím
že duše
pavouka
je má
duše
a má duše
že je
duše
pavouka
A také si
myslím
že člověk
je návnada

• • •

Papoušek mluví,
já mlčím. Vypapouškuje
všecko, co si myslím.
Mé mlčení mu
připomíná
rodný prales.
Oba slzíme
steskem.
Potajmu.
Jeden druhého
nelitujeme.
Lžu. Soucítím
s jeho osudem.
Změnit ho
mohu. On
můj nesmí.

Jance

Pavel Šmíd, Camarque, Francie, 2004

Pavel Šmíd, Dunnet Head, Skotsko, 2000

S Petrem Roubalem
o československých
spartakiádách

Taje masových rituálů

Ptala se Eva Klíčová

Vzpomínky na socialismus, to nejsou jen oprýskaná šedá města a všudypřítomné fronty, ale také pestrá mávátka prvomájových průvodů, rozesmáté děti, sošná těla cvičenek vypínající se v nekonečných zástupech i svalnatá těla vojáků letících proti obloze. Právě těmito hromadnými akcemi je od dětství přitahován historik Petr Roubal, který za svou studii *Československé spartakiády* získal letošní Magnesii Literu.

Nacvičoval jste někdy spartakiádu?

Já jsem na spartakiádách nikdy necvičil ani je nenacvičoval. Jednak jsem byl dítě chartistů, takže o mne organizátoři neměli velký zájem, a jednak jsem chodil do školy v malé vesnici, kde se to s organizovaným životem moc nepřehánělo. Jako dítě jsem samozřejmě o spartakiádách věděl, ale mnohem více jsem prožíval první máje, kterých jsem se sice také neúčastnil, ale fascinovala mě ta hromadná organizace a také to pro mě byl takový tajemný svět, do kterého jsem chtěl proniknout a pochopit ho.

Jako dítěte chartistů se vás kolektiv stranil... To já si vzpomínám, jak jsme jako mladší žáci zmateně pobíhali s krabicemi od bot po tělocvičně a nacvičovali sestavu, která se ve výsledku měla odehrávat s takovou modrou kvazistavebníci draků. Ale nevybrali nás.

Myslím, že se opravdu jednalo o cvičení nejmladšího žactva, kdy kluci i holky ještě cvičili dohromady se skládacím hadem. Dělal jsem o spartakiádách výstavu v Budapešti a toho hada jsme si půjčili z Národního muzea a vystavovali ho tam.

A to celý život žiju s tím, že výsledek měl být drak. Vy jste se ale do zkoumání toho tajemného světa hromadné organizace lidské masy pustil. Kdy se tak stalo a co bylo tím impulzem?

Spartakiády jsem začal zkoumat před více než deseti lety, právě jako jeden z příkladů masové akce. Nechápal jsem totiž od dětství, jak bylo možné tak obrovský dav zorganizovat, co lidi přimělo se na něčem takovém podílet. Výzkum spartakiád jsem však na čas přerušil a věnoval se jiným věcem, zejména intelektuálním dějinám devadesátých let, politice paměti, Sládkovým republikánům a podobně. Vrátil jsem se ke spartakiádám, až když jsem měl možnost napsat o nich knížku, která nakonec po různých průtazích vyšla loni.

A změnil se váš pohled na ten přece jen shora organizovaný „mus“? Můj pohled na spartakiády se proměnil dost zásadně. Původně jsem je chtěl zkoumat jako příklad manipulace, jako jakýsi experiment kolektivní psychologie, trochu podle vzoru výzkumu politiky Třetí říše. Během své práce a hlavně při rozhovorech s účastníky i organizátory jsem si však

brzy uvědomil, že pro ně se většinou nejednalo o manipulaci, nebo to tak prostě nevnímali, a spíše chtěli mluvit o jiných věcech. Nejčastěji zdůrazňovali význam, jaký pro ně spartakiády měly v překročení každodenní šedi reálného socialismu. Mnohdy také zmiňovali sokolskou tradici, která velmi často měla hlubší rodinné kořeny.

Není právě ta ochota účastnit se něčeho takového — i ta původně sokolská klika věděla, že to cvičení dostává úplně jiný ideový rozměr — vlastně dokladem úspěšné manipulace? Kdyby Němci neprošli denacifikací, taky by mnozí třeba v médiích dojatě vzpomínali na všechny ty hromadné akce, kdy k sobě lidé měli tak nějak blíž. Možná by se ta otázka dala ještě zobecnit: existuje v malých dějinách nějaká slepota vůči těm velkým, politickým? Příznám se, že jsem často na tuto vaši „slepotu vůči velkým dějinám“ narážel. „Mojí“ cvičenci byli schopni ideologický kontext cvičení uzavřít a prostě jej nevnímat. Když jsem se jich ptal, jestli jim nevadilo, že svými těly vytvářeli třeba pěticípou hvězdu, tak mi odpovídali, že si

na nic takového nevzpomínají. Což je vlastně pochopitelné, protože oni jako cvičenci neměli přehled o tom, co vlastně znázorňují. To je docela typické pro moderní rituály. Pro mě jako vědce, tedy někoho, kdo přichází z určité elitní pozice odborníka, je tam však metodologický i etický problém: je mou rolí přesvědčovat pamětníky, že jsou jejich vzpomínky „špatné“? Pro mě bylo mnohem zajímavější zkoumat, jak se to vlastně mohlo stát, že je tak velký rozdíl mezi mediální reprezentací spartakiád (myslím tou dobou, oslavou, třeba v *Rudém právu*) a vnímáním cvičenců. Jedna z odpovědí, ke které jsem snad dospěl, je, že na společnost za komunismu je třeba se dívat v podstatě jako na každou moderní společnost, která je vysoce strukturovaná, s vyhraněnými třídami, sociálními skupinami, jež všechny mají své zájmy. Když jsem se na problém popularity spartakiád podíval těmto očima, tak se docela rychle ukázalo, že pro určité skupiny obyvatelstva byly spartakiády úžasný zážitek a pro jiné pustá manipulace. Rozdíly byly značné v regionálním měřítku, ale také v národnostním — například Slováci se účastnili s mnohem menším nadšením, Poláci skoro vůbec. Existoval velký rozdíl mezi ženami a muži, pro ženy byly spartakiády často určitým státem garantovaným únikem z rodinných povinností, alespoň jednou týdně.

Dosah spartakiád byl však také sociálně omezený. Ve své knížce cituji anketu z šedesátých let, kde se ptali na spartakiády slavných osobností kultury jako Miloše Formana a podobně. Kromě Věry Čáslavské žádá z asi dvaceti osobností ani ve snu nevažovala, že by se spartakiád účastnila. Podobně tomu bylo i na druhém konci sociálního žebříčku. Například socialistická chudina, většinou Romové, se na návštěvu podílela velmi málo. Zejména na Slovensku se účast na spartakiádách velmi silně váže ke střední třídě ve větších městech. Samozřejmě nejvýraznější skupinou, která se spartakiád účastnila, byli bývalí sokolové a jejich potomci. A samozřejmě jedna z nejzajímavějších otázek, kterou jsem si pokládal, byla, jak komunisté dokázali obě tak protikladné tradice sloučit. Odpověď

by byla na dlouho, ale určitě hrálo velkou roli, že jak komunismus, tak sokolství mají podobný pohled na tělesnou kulturu. Pro oba je to věc kolektivní zodpovědnosti, role jedince má být co nejmenší, má se podřídit zájmu celku. Nemá se jednat o soutěž, ale o výsledek kolektivního úsilí. Nedělá se to pro zisk, ale pro obecné blaho. Nejsou při tom diváci, každý se má zapojit a tak dále.

Co mne možná na vaší knize nakonec nejvíc zaujalo, je něco, co je sice patrné na první pohled, ale člověk si to přesto neuvědomí: ta naprosto radikální genderová proměna hromadných cvičení. Turnerské tělovýchovné počátky v devatenáctém století jsou spojeny s estetickým ideálem mužského těla, s vojenskou připraveností a sebekázní tak silně, že tehdy byla cvičení pro ženy považována za nevhodná, nebo dokonce škodlivá, a to z mnoha důvodů od zdravotních, mravnostních až po estetické. Přitom na spartakiádách osmdesátých let se rodový poměr zcela obrací: zájem mužů upadá a strahovské pláni vládnu ženám. Lze to třeba vysvětlit i oslabováním údernického a militaristického ideálu na konci dvacátého století? Nebo jde v první řadě o projev feminizace veřejného života a s ní spojenou takzvanou mužskou krizi? Ano, máte úplnou pravdu, feminizace hromadných cvičení je jednoznačný trend, který můžeme pozorovat v celém poválečném období. Během normalizace pak akceleroval takovým způsobem, že začal ohrožovat sama spartakiádní vystoupení na Strahově.

Žen bylo příliš mnoho, musela se pro ně vymýšlet další vystoupení, zatímco mužů bylo tak málo, že neobsadili ani všechny značky a vytvářely se pro ně skladby s většími rozestupy cvičenců. Souvisí to zřejmě s tím, že normalizace opravdu nebylo snadné období pro kult mužství a mužského těla. Koneckonců mluvíme o společnosti, která se nějakým způsobem přizpůsobí vojenské okupaci, jejíž hlavní hodnotou se stane rodina. Feminizace spartakiád ale souvisí také s feminizací tohoto typu cvičení, stejný trend vidíme rovněž u západoněmeckých turnerů. Muži se mnohem rychleji přesunují k soutěživým a kolektivním míčovým sportům. Ten trend nakonec následují i ženy, ale daleko pozvolněji.

Způsob pohybu, ať už při sportu, nebo tělovýchově, vlastně dost vypovídá o společnosti. Šlo by podle vašich — a nejen spartakiádních — poznatků říci něco o současnosti perspektivou toho, jak se (ne)hýbeme? Nemyslím jen zjevnou komercializaci, kdy je nám reklamou podsouváno, že na oběhnutí parku potřebujeme řadu technologických vychytávek — zatímco dříve mnohdy nebylo dostupné ani základní vybavení —, ale lze třeba vysvětlit i to, proč je dnes oblíbená zrovna jóga a běh, zatímco dříve tenis a fotbal?

Já nejsem sociolog sportu, tak jenom střílím od boku. Ale jak správně říkáte, tělesná kultura a sport jsou určitou reflexí společenských trendů. Proto pozorujeme jednoznačný posun k individuálním sportům, pro které není potřeba se zapojovat do sportovních klubů. To je jeden z půvabů

Petr Roubal (nar. 1975) pracuje v Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, jeho specializací jsou legitimizační strategie komunistického režimu, moderní politické rituály, socialistická tělovýchova, dějiny Sokola, Federální shromáždění 1989—1992 nebo česká pravice po roce 1989. Letos za svou monografii *Československé spartakiády* (Academia, 2016) získal Magnesii Literu v kategorii Naučná literatura.

Foto rodinný archiv

běhání, ta nezávislost na sociálním kontextu. Moje knížka je vlastně také trochu o kolektivním rytmu, ten samozřejmě u individuálního běhu se sluchátky v uších mizí a nahrazuje ho rytmus privátní. Další trend, který je patrný, je odklon od „národních“, velkých sportů a experimentování s velkou paletou dříve úplně marginálních sportů. Zároveň však můžeme pozorovat i protikladný pohyb, kdy se lidé snaží právě kolektivním sportem kompenzovat odosobněný životní styl v jiných oblastech. Velkou roli hraje také fakt, že stát rezignoval na organizování a do velké míry i financování tělovýchovy. To automaticky vylučuje část společnosti z účasti na organizovaném sportu, protože na to prostě nestačí jejich kupní síla, případně kulturní kapitál.

Je to jeden z viditelných přechodů od socialismu k dnešku, kdy chudí tloustnou z podřadného jídla, zatímco aspoň trochu bohatí a ti s kulturním kapitálem investují do své fyzické kondice. A vy se mimo jiné zabýváte rovněž právě oněmi devadesátými lety. Jak vidíte ten přechod z posttotalitního režimu? Jde spíše o kontinuitu, nebo diskontinuitu? A nejsou devadesátá léta dnes nakonec větším tabu než normalizace či socialismus?
Ano, mám pocit, že „vyrovnávání s minulostí“ dnes znamená hlavně vyrovnat se s dědictvím počátku devadesátých let. To samozřejmě souvisí i s povahou pozdního komunismu a podobou vlastní sametové revoluce. Zvláštní situace pozdního socialismu vytvářela podle mne vhodnou půdu pro nástup dosti radikálního

neoliberalismu, který zásadně ovlivnil nejen podobu privatizace, ale i spoustu dalších společenských oblastí, včetně sportu, o kterém jsme mluvili. Normalizace samozřejmě byla i přes jisté polevení kontroly společností diktaturou s určitým technokratickým modelem řízení společnosti, což vytvářelo podmínky pro nástup podobně autoritářsky vnímané technokratické „revoluce“, tentokrát ve jménu individualismu a volného trhu. Pěkně je to vidět na příkladu Československé televize, která takřka ze dne na den změnila hodnoty, které propaguje, ale nijak se nezmění její dominantní mediální role a po pravdě řečeno se příliš nemění ani její role ve vytváření jednoho dominantního diskursu.

Často se nemění ani její tváře — všechny ty „pionýrské vlaštovky“, baviči... nemluvě o neviditelné mase lidí, která stojí za tím málem, co je vidět na obrazovce. V jaké kondici je ale současná historie, ta možná s minulostí válčí více než jiné obory? Zároveň se mi zdá, že historické studie patří mezi ty nejzajímavější knihy, které tu vycházejí.

V české historiografii moderních a soudobých dějin se opravdu poslední dobou děje spousta zajímavého. Od povinného zaplňování bílých míst se přešlo k mapování témat, která nějakým způsobem reflektují vývoj v širším mezinárodním měřítku, anebo témat, která předchozí výzkum ukázal jako klíčová. Současná produkce je opravdu bohatá, až nepřehledná, což je však bohužel částečně způsobeno tlakem grantových projektů na vykazování výstupů. Často se tedy vydávají výsledky výzkumu, který by ještě

potřeboval nějaký čas uzrát. Je také myslím možné pozorovat zajímavý posun v chápání historiografie jako součásti politiky paměti. Historikové dnes podle mě mnohem méně doplňují politiku a politickou diskusi, než jak tomu bylo při dlouhých a vášnivých bojích o Ústav pro studium totalitních režimů. To je myslím dobře jak pro historiografii, která se může věnovat dlouhodobým badatelským projektům a sledovat dění i mimo český rámec, tak pro politický vývoj, který byl dlouho svázán dosti úzkým rámcem „vyrovnávání se s minulostí“. Provází to bohužel trochu bolestivý „ústup ze slávy“ historiků, se kterým se budeme ještě muset vyrovnat. Dalším výrazným trendem je vznik celé řady univerzitních pracovišť a odborných časopisů, takže odborná historiografie se už dávno nedělá pouze na Akademii věd. ●

Pavel Šmíd, Valparaiso, Chile, 2002

Pavel Šmíd, Valparaiso, Chile, 1998

b

Benedikt

Žongluji se sny, s těmi dutými si pohrávám.
Sny, co jsem si zapamatoval,
se uskuteční, až pozřu sousto.

Snídám housku s máslem,
v hrnku šplouchá rybník.
Rybář v loďce pozoruje dalekohledem
mrkání mých víček.

Žena nahoře bez, na prosluněné pláži,
odchytává sny dlouhými štíhlými nohami.
Zčistajasna se rozpustile rozesměje
a skočí do šálku s vídeňskou kávou.

Člověk a Měsíc

Sedím u stolu s Měsícem. Osvětluje
moji tvář a mlčí. Sedím
s Měsícem a pozoruji,
jak se ztrácí.
Je už z něho jen tenká,
ostrá mačeta.

Sedím u stolu s člověkem.
Pořád cosi mumlá a zírá. Sedím
s člověkem a pozoruji,
jak se scvrkává.
Jsou už z něho jen kosti,
kůže a strach.

*Velryba na obloze...
...šetrně žvýká Jonáše.*

—
Zaváhám, ale pak neotálím:
z vět rozvleklé samomluvy
vyškubnu tři čtyři slova
a ještě jedno, náhradní.
A slovo prut natáhnu až
ke dvěma metrům.
Slovem naviják odvinu
ze slova vlasec pár centimetrů,
a přivážu k němu háček
ze slova řeřicha.
Švihnu prutem a vysoko
nahodím. Návnadou
bude svobodomyšlnost
divoké kachny.

Jaroslavu Eriku Fričovi

Křížovatka

Muž přechází silnici na červenou,
v pěsti svírá přirození růže.
Motocykl vjíždí do těla
poraněného trny.
Semafor krvácí zelenou.
Muž zdlouhavě,
zvolna klesá k asfaltu.
Spěchající žena trpělivě čeká,
až ji zahalí tenké obdélníky
pruhů přechodu. A přejde.

Robert Pavlovi a Pavel Robertovi

• • •

V oprátce vzduch zaokrouhlený,
spíš protáhlý
do linie prázdné kapky.

Mraky na obloze požívají stíny,
zšerělé siluety těch,
co váhají pominout.

—
básně... koleje

Budme svorní!

Kapitán Iglo ve službách dětské ilustrace

Martin T. Pecina

Tři proslulé kobesovky
a jeden současný epigon:
↙ *Hoši od Bobří řeky* (1940)
↓ *Když duben přichází* (1944)
↗ *Přístav volá* (1947)
↘ *Pod vlajkou Devadesátky* (2012)

Co nás naučil Míla Kobes

Na knižní veletrh mě ještě nikdy nedostaly nové knížky, autorská čtení, autogramiády, lákavé slevy, chlebičky s pařížákem, bohatá tombola, ba dokonce ani promenáda v plavkách. To, co se dosud nepovedlo hvězdám světové literatury ani rozličným krajanským spolkům, dokázal letos poprvé až skromný dětský koutek s výstavou Spojení Foglarem, na níž byli zaznamenaní všichni ilustrátoři foglarovek od třicátých let až do současnosti a kde jsem mezi přítomnými

caparty musel svým zjevem působit jako senilní pederast z reklamy na smažené rybí prsty.

Ačkoli si většina lidí pod označením „výstava“ představí reprezentativní soubor originálních ilustrací, nad nimiž by leckterý zavilý foglarovec rád upustil chlípnou slinu, Sdružení přátel Jaroslava Foglara pojalo svůj stánek jako prostý výřad asi desíti nepřilíš krásných panelů, představujících textem a obrazem jednotlivé kreslíře. Ale i přes celkovou bídnou úroveň presentace jsem díky výstavce objevil mně dosud utajené práce Ludka Kličky, Miloše Nováka, Miloslava Dismana, Otakara Fuchse či Miroslava Schönberga a zároveň dospěl k překvapivému zjištění, že pro dětský časopis *ABC* ilustroval na konci šedesátých let příhody z *Tábora smůly*, a to velmi něžně, sám Adolf Born. Obdobnou kuriozitou jsou kouzelné ilustrace *Tábora smůly* od karikaturisty Vladimíra Jiráňka, publikované roku 1970 v časopise *Skaut-Junák*.

Autorů, kteří se pokoušeli o adaptace Foglarova díla, bylo nespočet, třebaže někteří si na nich vylámali zuby. Vedle dnes už ikonického díla titánů Zdeňka Buriana, Jana Fischera, Gustava Kruma, Bohumila

Konečného či Káji Saudka se smutně krčí podstatně méně zdařilé obrázky Marko Čermáka, jehož původně relativně živé postavy se postupem času proměnily v generické loutky a vyprázdňenou machu, nebo vpravdě insitní omalovánky Milana Tesleviče, jejichž tristní výtvarná úroveň mimovolně degraduje platnost Foglarových textů.

Známo jest, že suverénně největší péče se foglarovkám dostalo v Nakladatelství Jan Kobes a synové, kde ve třicátých a čtyřicátých letech minulého století vyšly kanonické

tituly s obálkami či ilustracemi Zdeňka Buriana (*Boj o první místo, Hoši od Bobří řeky, Chata v Jezerní kotlině, Pod junáckou vlajkou*), Bohumila Konečného (*Přístav volá*), Karla Tomy Neumanna (*Tábor smůly*) anebo Bohumíra Čermáka (*Když duben přichází*). Většina knih byla vyvedena v pěkné poloplátěné vazbě s barevným přebalem, uvnitř vyzdobena kvaši nebo pérovkami a nikdy později už pak Foglarovy texty nebyly vydány v tak příkladném provedení. I proto se z takzvaných *kobesovek* stal vyhledávaný sběratelský artikl.

Ke Kobesovi a Čermákově se váže jeden zajímavý příběh. V létě roku 1947 plánoval Foglar u Kobese další vydání románu *Pod Junáckou vlajkou* s novými ilustracemi a s novou Čermákovou obálkou. Z této spolupráce skutečně vzniklo na padesát pérovek (dochovaných v Památníku národního písemnictví) a dvě varianty obálky (zřejmě nenávratně ztracené), avšak vinou neblahých politických turbulencí v únoru 1948 kniha s plánovaným názvem *Pod vlajkou Devadesátky* za spisovatelova života nakonec nevyšla. Jelikož ale oddaní foglarovci ještě nevymřeli, roku 2012 se záměru chopilo nakladatelství Ostrov a vydalo titul v kobesovské úpravě jako „bibliofilii“ v nákladu dvou set číslovaných kusů. A i když se falešná (lepená) vazba v tuhých deskách ani digitální tisk starým kobesovkám při vši úctě rovnat nemohou, byl to přece jen cenný přírůstek do foglarovské bibliografie.

Důležitým přínosem této staronové knížky je však jiná věc:

doslov Luboše Trkovského a Jiřího Stegbauera, objasňující některé peripetie tehdejší nakladatelské praxe, doprovázený ukázkou korespondence mezi Foglarem a Čermákem, díky níž máme možnost získat důležité poznatky o tehdejších cenách za ilustrátorskou práci. Dohoda mezi spisovatelem a kreslířem zněla na padesát pérovek po 150 Kčs a barevnou obálku za 1 000 Kčs. Není složité dohledat, že průměrný plat v roce 1947 dělal 3 120 Kčs, a kdo umí trochu počítat, ten snadno dojde k závěru, že při současném průměrném platu 29 320 Kč můžeme vynásobit honorář přibližně desíti, abychom se dopracovali k ekvivalentu pro rok 2017. Jestliže měl Čermák za svou práci dostat 8 500 Kčs, při dnešních platech by to bylo asi 80 000 Kč. *Dámy a pánové, nechci se Vás dotknout, ale kdo z vás to má?*

Nakladatelé, uzenáři, malíři a prostitutí

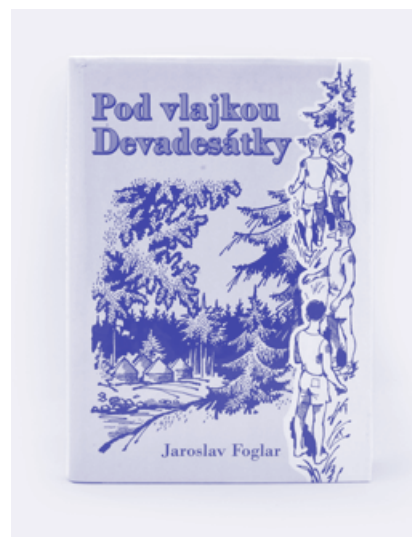
Je veřejným tajemstvím, že většina dnešních ilustrátorů (ty nejlepší nevyjímaje) tře bídu s nouzí, snídá suché z nosu a k večeri si roztlouká starý chléb. Aby si vydělali pár korun na nájem a nemuseli se ve čtyřiceti potupně vracet do mamahotelu, fušují malíři a ilustrátoři do grafiky anebo prostituují ve firemních časopisech a reklamách pro velkouzenkáře z agroholdingu. Své morální poklesky i trvale špatné svědomí pak zkoušejí odčinit ilustrováním českých knih. S vědomím, že za takovou práci nedostanou, ani co by se za nehet vešlo.

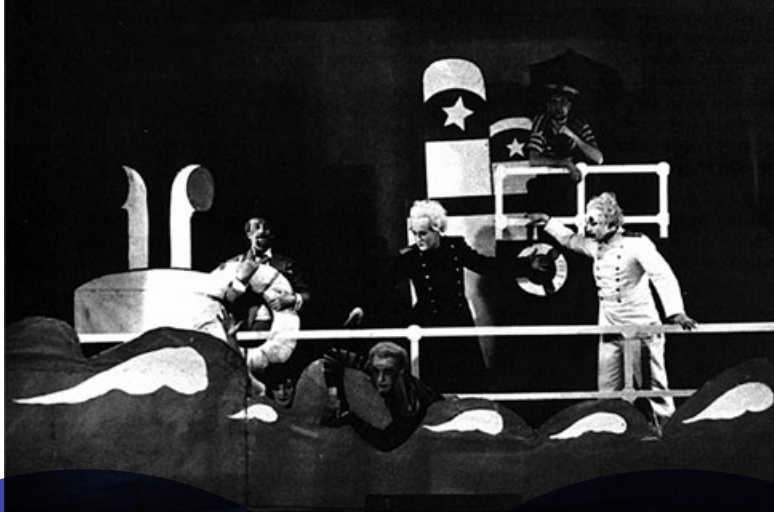
Nakladatelský průmysl totiž dnes funguje hlavně jako továrna na knihy, rozpočty jsou dané v zásadě předem a honorář pro ilustrátora tvoří jen zlomek nákladů, zpravidla neadekvátní požadovanému rozsahu práce. Zvlášť depresivně pak vyznívá porovnání aktuálních cen s částkami, s nimiž před sedmdesáti lety operoval Bohumír Čermák a které tehdy byly ve slušné společnosti standardem. Můžeme argumentovat tím, že vychází více titulů v násobně menších nákladech, to však není ani nemůže být obhajobou pro sdíráni kreslířů z kůže. Současná knižní ilustrace totiž nevyžaduje menší odbornost a nemá menší hodnotu jen proto, že ji vytiskneme

v nižším počtu kusů. Katastrofální úroveň ilustrací a grafiky v učebnicích pro děti je logickým důsledkem pokřivenosti zdejšího trhu; žádný příčetný výtvarník se nepustí do tak zdolhavého, náročného a komplexního projektu, na jehož konci je výhrůžný dopis z banky za opožděné splacení kontokorentu. Dokud sami zadavatelé nepochopí význam výtvarníků pro formování vkusu mladého člověka, budou vnímavější rodiče sténat nad úrovní tuzemského školství a malíři zapíjet žal laciným vínem.

Představa, že se v dohledné době něco změní jen proto, že nějaký samozvaný grafik vulgo kapitán Iglo napíše pár řádek do časopisu, je jistě iluzorní. Jenže ani mlčet nelze. Pohled na absolventy vysokých uměleckých škol, jak s očima jako angoráci jedou třetí nocovku, aby včas odevzdali čtyřicet ilustrací a dostali za ně pár grošů na kávu a instantní čínské nudle, je víc smutný než dojemný. *Křičte si na mě, bijte si mě, mučte si mě chlebovou polívkou*, ale stejně si budu stát za tím, že je amorální, když se zneužívá slabosti dobrodruhů, kteří mnohdy po šesti letech strávených na vysoké škole — snad jenom pro dobrý pocit z dobře vykonané práce a za dobré slovo — znovu a znovu přistupují na nedůstojné podmínky, jež ve většině nakladatelských domů trvale panují.

Autor (nar. 1982) je biblioman, chorobně zrůdný bibliofil, který se neštítí ani zločinu, aby se zmocnil žádané, vzácné knihy.

Dva clowni **Jiřík & Jeník**

Petr Šotnar

↑ Z představení
Vest Pocket Revue
↓ Clowni Publius Ruka
a Sempronius Houska

**Devadesát let
od vzniku slavné
*Vest Pocket Revue***

**I před devadesáti lety spousta lidí
vysedávala po kavárnách. Mnozí
z těchto kavárenských povalečů
(jak pěkné tradiční označení!) byli
nepochybně také studenti, kteří kuli
všemožné recesistické pikle. Po většině
tohoto všedního cvrkotu už nikdy
nikdo nepátrá a drobné události
postupně odplouvají do definitivního
zapomnění. Výjimečně se však
přece jen stávají součástí dějinného
vyprávění, jako je tomu v případě
počátků jednoho z nejvýznamnějších
divadelních fenoménů: vzniku i premiéry
Vest Pocket Revue v roce 1927.**

Na počátku byla hrobka

Co si myslíte o mládeži? Já vím, je to budoucnost národa. Ale proč jsou s mladými lidmi jenom potíže? Dospělý člověk je přece jen odpovědnější a mnohem lépe chápe, kam se hýbe kolo dějin. Ani by ho nenapadlo z něčeho vážného si dělat legraci. Ovšem mládež stále jenom zlobí. A nejhorší jsou studenti. Netvrdím, že jsou takoví všichni, ale někteří si hledí všeho možného, jenom ne studia. Měli by si vážít příležitosti, kterou dostali, a pilně se učit. Ale to oni ne. Stále je vidíte s drzým výrazem, ruce v kapsách... Prý tomu tak bylo už ve starém Řecku a dodnes se na tom nic nezměnilo. Známe například dva studenty práv, kteří místo aby se připravovali na zkoušku z římského práva nebo se aspoň naučili nakreslit paragraf jedním tahem, dělali si ze všeho legraci. Své studentské recese uskutečňovali nejen pro pobavení svých spolužáků, ale často jen pro svou vlastní soukromou zábavu.

Možná jste o nich už také slyšeli, ale v době, kdy se událo to, o čem vám chci vyprávět, to byli jen obyčejní studenti, jakých jsou tisíce.

A jak ty jejich recese vlastně vypadaly? Byli mladí, a tak jim přišlo k smíchu skoro všechno. Nebrali vážně ani vážnou hudbu, natož své vážené spoluobčany. Čím váženější, tím směšnější, mysleli si o nich. Když si dělali legraci, říkali si ironicky: „Pane kolego!“ Jednou takhle dopoledne jeden z těchto kolegů, řekněme mu třeba Jeník, navštívil toho druhého a hned mezi dveřmi naprosto vážně řekl: „Má úcta, já jsem slyšel, že máte na prodej hrobku.“ A ten druhý, který se jmenuje Jiří, bez zaváhání odpověděl: „Račte dál, já vám ji ukážu.“ Načež ho zavedl do pokoje a ukázal na jakousi skříňku řka, že to je ta hrobka. Nejdříve se rozhovor točil kolem vlastní hrobky, kolem jejího slohu, materiálu, trvanlivosti a podobně. Ale po chvíli začali jednat o ceně. Smlouvání však vedli převráceným způsobem, kdy

zákazník stále zvyšoval cenu a majitel hrobky naopak snižoval požadovanou částku. Nakonec se strašlivě pohádali, protože majitel chtěl dát hrobku zadarmo a zákazník chtěl naopak ještě něco připlatit. Potom zákazník uražen odešel. Majitel za ním vyběhl na chodbu a volal za ním nevybíravé urážky. Za chvíli se zákazník vrátil. Ovšem už ne v roli, ale v civilu, jako Jeník. Teprve potom se spolu celé té situaci pořádně zasmáli.

Než Jiřík začal chodit na práva, vystudoval gymnázium ve francouzském Dijonu. Proto byl členem „Spolku bývalých studentů čsl. oddělení na francouzských lyceích“. A když se stal předsedou zábavního výboru tohoto spolku, dostal za úkol uspořádat mikulášskou zábavu. Jelikož se to stalo nedlouho poté, co jej navštívil jeho kamarád s dotazem na hrobku, nenapadlo ho nic lepšího než mu navrhnout, aby na této slavnosti scénku o hrobce předvedli. Ten souhlasil, a tak si sedli a celý absurdní dialog

19

OSVOBOZENÉ DIVADLO PRAHA III.

Dvorana Umělecké Besedy

V sobotu 31. prosince 1927 o 7. hodině večerní
a v neděli 1. ledna 1928 o 3. hodině odpolední (snížené ceny) a o 8. hodině večerní

VEST POCKET REVUE

8 hodin večer

Napsali a režírují: Jiří Voskovec & Jan Werich
To 1 státozemské radovánky s 16 obrázky
Vypraveno: J. Voskovec, J. Werich, J. Javorský
Hudbu upravil a Orkestr Osvobozeného Divadla řídí Josef Kyselka

Jednáni první	Obraz 2. Mene kano in carcere anno	Obraz 3. Mládí se náměti	Obraz 4. Fautouy skleněné hodiny
Obraz 1. Muži, jení obráz fotografie ro-zučených Rudolf Jozek, Sotepel Sotepel, Sotepel Sotepel, Sotepel Sotepel	Obraz 2. Mene kano in carcere anno Rudolf Jozek	Obraz 3. Mládí se náměti Rudolf Jozek, Sotepel Sotepel, Sotepel Sotepel, Sotepel Sotepel	Obraz 4. Fautouy skleněné hodiny Rudolf Jozek, Sotepel

Zajistete si vstupenky v předprodeji: M. Truhlářová v Koruně, na Kosičku a na Valdečku; v Tepně, Jindřišská, Panáček „Pošta“; u k. stoda Umělecké Besedy; v Hudební Matci Umělecké Besedy v Praze III.; u Fr. Urbánka a synové u Národního divadla a u pokladny vždy hodinu před začátkem představení.

Kvadrilátem Pálffy a Krusa, Praha I.

zveršovali s využitím filmové hudby. V jedné místnosti francouzského ústavu si ze školních lavic vytvořili kruhovou manéž jako v cirkusu. Uprostřed této manéže pak scénku sehráli. Jejimu provedení přihlíželo asi pětadvacet studentů a několik profesorů. Těžko to dnes dokážeme pochopit, ale nějakým nedopatřením se stalo, že jejich vystoupení mělo úspěch. No schválně si přečtete úryvek z jejich dialogu:

ZÁKAZNÍK
Kupuju hrobku

MAJITEL
Prodávám hrobku

ZÁKAZNÍK
Kupuju levně

MAJITEL
Prodávám levně

OBA
Není tedy času na smlouvání
Hrobka stojí přímo pode strání.

MAJITEL
Zde je ta hrobka ku prodání.

ZÁKAZNÍK
Ku prodání — však ke koupěni
Určitě tahleta hrobka není

MAJITEL
Proč?
To bych tedy rád věděl nač čekáte!

ZÁKAZNÍK
A já zase na co vy tu koukáte!

MAJITEL
Koukám přece na tu hrobku
bezzvadnou

ZÁKAZNÍK
Jen pozor sic vám ji ukradnou

MAJITEL
Copak po ní každý soused neprahne?

ZÁKAZNÍK
Vždyť jsou v ní jen předků plyny
otavné!
[...]

Samozřejmě, kdyby to předvedením této scénky skončilo, ještě pořád by se na Jiříka s Jeníkem dalo zapomenout. Naneštěstí ovšem tito hoši objevili v novinách inzerát, kde jistý divadelní

podnikatel nabízel finanční odměnu za původní českou veselohru. A tak si řekli: Když dáme pár výstupů a písniček před a pár za náš úspěšný dvojpřev o hrobce, budeme mít celovečerní představení! Byli zkrátka hrozně naivní a především drzí. Ale nejhorší je, že přesně tak to také udělali.

Jiřík s Jeníkem byli naprosto nevyčválení — jistě, tak nějak prvorepublikově, kdy studenti chodili do gymnázia v obleku a mnozí z nich ještě vykali i rodičům, ovšem naši výtečníci měli vyjma nevyčválenosti také velké plány. Kromě divadelní hry spolu chtěli napsat detektivku, jeden chtěl napsat román a druhý dokončit sbírku povídek, z nichž měl jednu hotovou. Počátkem ledna úspěšně složili státní zkoušku a potom se vypravili na chatu, která patřila rodičům Jiříka. Hodlali tam setrvat aspoň týden, aby měli klid a dost času všechno napsat. Venku mrzlo, až praštilo, v chatě byla zima, tak si v nedalekém obchodě s „biči a jinými pochutinami“ koupili láhev rumu a zatopili v kamnech. Pochopitelně toho moc nenapsali. Vymysleli však osnovu oné divadelní hry. Jako námět použili tu jedinou povídku,

← Plakát silvestrovského a novoročního představení z roku 1927

↑ Plakát Osvobozeného divadla z roku 1928

kteřou nedávno Jeník marně nabízel k otištění v novinách. Jmenovala se „Muž, který sbírá fotografie rozrušených“. Jiřík zase na chatě napsal báseň, kterou nazval „Faustovy skleněné hodiny aneb celkový pohled na Prahu“. Jejím psaním si ukrátil chvíli, když kamarád odešel do městečka na poštu. Báseň pojednává o zvláštní magické náladě ve čtyři hodiny odpoledne. Najednou se zastaví čas a člověk si připadá jako zasklený. Začíná těmito verši:

*Hoši si od rána v písku hráli
U moře svlékla se Venuše do naha
Karbaník měl sen o žaludském králi
Libuše pravila: Hle — Praha*

*Dějiny plynuly za jasné pohody
Rýsoval Matyáš z Arrasů
Pět hvězdiček spadlo z mostu do vody
A Dalibor hrál na basu*

*Dost času na války na básně na řeči
Někteří králové vino pili rádi
Rod Přemyslovců vymřel po meči
Více však historie nevyzradí*

Báseň má celkem třináct slok. Bude o ní ještě řeč, proto mi dovoluťe ocitovat také její závěr:

*Ve Faustových hodinách zakleti
zůstanem
Skleněné nálady, kdy nikdo nic nepoví
Starožitnost pod skleněným
poklopem —
Pohled na Prahu celkový*

Forbíny zrození

Když se oba kamarádi vrátili z chaty do města, dopsali text divadelní revue po kavárnách. Počítali s tím, že si hru zrežirují, budou v ní sami účinkovat a ostatní role nabídnou kamarádům. V březnu měli první schůzku se všemi herci. Jako kostýmy použili, co jim přišlo pod ruku. Jiřík s Jeníkem se oblékli do starých uniforem, které dřív nosival Jiříkův tatínek. Byl totiž kapelníkem vojenské hudby. Doma si vyrobili jednoduché kulisy, které tvořily tři dvoudílné dřevěné rámy spojené panty, aby se daly postavit

v jakémkoli úhlu, a několik papírových dekorací, které se daly jednoduše na rámy připevnit a v průběhu představení vyměnit. Za zmínku stojí, že když podomácku vyrobené kulisy převázeli na dvoukoláku do divadelního sálu, zvedl se vítr a dekorace jim ulétly. Tak tak že nespadyly do nedaleké řeky. Možná to bylo takové varování od Pánaboha, aby tu pošetilst nedělali. Ale oni to zřejmě nepochopili. Dekorace posbírali a šťastně dopravili do sálu.

Hra měla být zábavou pro jeden večer. Onoho 19. dubna si proto všichni zúčastnění mysleli, že tímto představením všechno skončí. Jak akce probíhala, popsal v knize Jaromíra Pelcla *Zpráva o Osvobozeném divadle* herec Vladimír Müller takto:

Do smíchu nebylo zpočátku ani publiku. Co vtip, to padák, situace se nezlepšila ani příchodem obou kolegů, tu a tam stydlivě zachechtnutí. Když jeden z herců v roli spisovatele Kvída přednášel verše o Faustových hodinách, bylo v hledišti ticho, jako kdyby všechno spalo. Ale omyl, nespalo — při posledních verších — Pohled

na Prahu celkový — se vzadu objevila velká krabička sirek se známou siluetou Hradčan, a tu se ozval první obrovský potlesk. Od té chvíle šel smích za smíchem, potlesk za potleskem a po závěrečném sboru To se přece vyplácí, ze všeho si dělat legraci nikdo nemohl popřít, že to Vestpocketka vyhrála na celé čáře.

Určitě jste uhodli, že ti dva nezdární studenti byli Voskovec a Werich. Přestože se *Vest Pocket Revue* měla hrát pouze jednou, tedy právě jen 19. dubna 1927 a nikdy víc, její úspěch vyvolal zájem o opakování. Autoři tak byli nuceni ještě na konci dubna zrealizovat několik dalších představení. Při jedné z prvních repríz se stala nehoda. V průběhu představení spadly kulisy, a protože bylo nutné je opravit, někdo zatáhl oponu. Aby hra neztratila tempo a diváci nezačali odcházet ze sálu, Voskovec s Werichem vyšli před oponu a začali říkat, co jim právě slina přinesla na jazyk. Tak vznikl první improvizovaný dialog před oponou nazývaný forbína. Jejich výstup měl úspěch, a tak ho při další repríze provedli znovu. Od té doby se forbíny staly pevnou součástí představení.

Vzadu ve tmě u piána

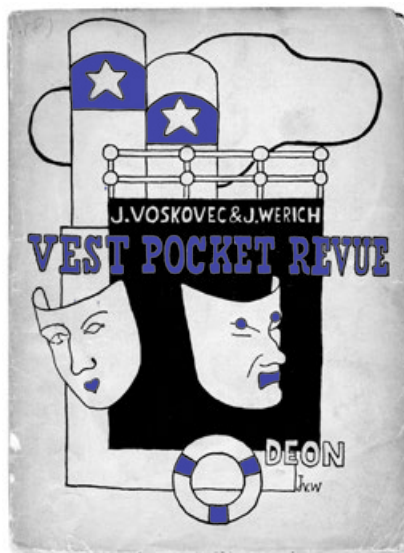
V září 1927 hra dokonce vyšla tiskem. Zachoval se vzácný exemplář, který obsahuje rukou psané poznámky Voskovce a Wericha, svědčící o tom, že vydavatel oběma autorům dlužil honorář. Když tedy byli tímto vydavatelem požádáni o autogram, se směsí slušnosti a drzosti pro ně typickou do výtisku napsali:

*Milenému panu Janu Odeonovi
slovy: Fronkovi (455 — 0 — 0),
dosud nedostavše honorář jeho
věřitelé a záložníci Jiří Voskovec
a Jan Werich*

16. září 1927

*S díky málo zapraveno!
Jakoby nic. Ano. Hamba!*

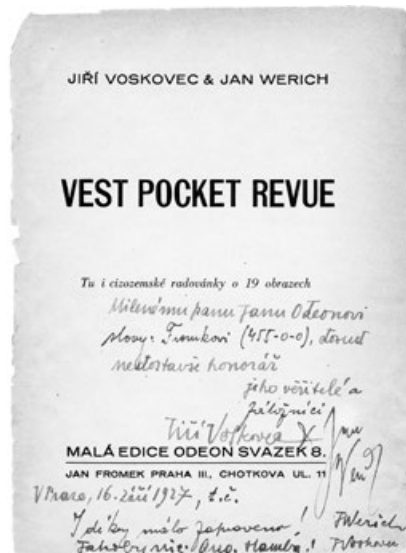
O nevidaném úspěchu hry svědčí také to, že už na konci roku 1927 měla *Vest Pocket Revue* na svém kontě sedmdesát repríz. Jak vidno z dobového plakátu, hrála se i v sobotu na Silvestra 31. prosince 1927 a v neděli na Nový

rok 1. ledna 1928 dokonce dvakrát, a to odpoledne ve tři hodiny za snížené ceny a potom ještě v osm hodin večer. Ale to nebyla žádná výjimka. Dvakrát denně se v té době hrálo v Osvobozeném divadle každou neděli.

V polovině října 1928 plakát ohlašuje poslední představení *Vest Pocket Revue*. Voskovec s Werichem totiž připravili několik dalších her a hodlali svou prvotinu stáhnout z repertoáru. Při psaní svých nových kusů si mysleli, že když budou postupovat stejně, podaří se jim zopakovat úspěch *Vest Pocket Revue*. Ale potvrdilo se ono známé pořekadlo: nevstoupíš dvakrát do stejné řeky. Nové hry diváky už tolik nezaujaly a řady v hledišti řídly. V důsledku toho se snížily tržby a na jaře roku 1929 divadelní pokladna zela prázdnotou. Aby byli schopni dodržet své závazky vůči hercům a hudebníkům, které angažovali, rozhodli se Voskovec s Werichem vyrazit se souborem na zájezd. Navštívili Kolín, Hradec Králové a nakonec dorazili do Brna. Oprášili osvědčenou *Vest Pocket Revue*, aby ji mohli předvést publiku, které ji dosud nevidělo. V Brně se tak stalo ve zcela novém pavilonu A na brněnském výstavišti v Pisárkách. A skutečně, záměr se vydařil a *Vest Pocket Revue* znovu slavila úspěch. Brněnští diváci zvědaví na slavnou hru tak vlastně pomohli zachránit Osvobozené divadlo před krachem.

V době zájezdu Osvobozeného divadla do Brna s ním už spolupracoval Jaroslav Ježek. Voskovec a Werich

Obálka 1. vydání *Vest Pocket Revue* a první strana se vzkazem „Milenému panu Janu Odeonovi“

si byli dobře vědomi toho, že jejich divadlo potřebuje moderního jazzového skladatele. A tím se stal právě Ježek. Na brněnském výstavišti vznikla zcela spontánně jedna z jejich prvních společných písní. Werich po letech vzpomínal, jak s Voskovcem v horkém odpoledni oslnění jarním sluncem vstoupili do prázdného sálu a ocitli se v naprosté tmě. Jen úzký pruh ostrého světla z malého okna u stropu dopadal šikmo na černé křídlo. Vzadu ve tmě u piána kdosi seděl a hrál jakousi melodii. Samozřejmě hned poznali, že je to Ježek, a dali se s ním do rozhovoru. A pak je napadlo zkusit napsat slova na melodii, kterou Ježek právě hrál a která se jim líbila:

*Netoliko že je tma ale nevidím
Vím že je tu všude tma já ji nevidím
Vidím jenom to že nevidím nic
Když připustím že vidím měl bych
vidět víc
Svou hlavu trup dvě ruce nohy
nevidím
[...]*

Ruka et Houska vincunt!

Ale vraťme se k *Vest Pocket Revue*. O čem vlastně je? Autoři pod titul napsali: „tu- i cizozemské radovánky v devatenácti obrazech“. Klíčovou postavou je Blažej Jossek, fotograf, který v úvodu hry říká:

Jak víte, zabývám se po léta sbíráním fotografií rozzuřených jedinců. Záliba namáhavá, zato však originální. Sjezdil jsem řadu zemí, abych získal vlastní snímky slavných osobností v okamžiku zdánlivě tak nedůstojném jejich jména, v okamžiku hněvu, vzteku, rozhořčení, nejrady ovšem v zuřivosti. Číhal jsem na ně jak na plachou zvěř, vydával jsem se tisíckrát v nebezpečí tváří v tvář opravdovým zuřivcům, zaplétal jsem se do ožehavých situací, pronikaje do salónů světoznámých kurtizán, obětoval jsem tisíce, abych zachytil kýžený moment na desce aparátu...

Dalšími postavami jsou kolegové. Postavy, které si napsali Voskovec a Werich pro sebe. Dali jim poněkud komická jména, která byla inspirována jmény jejich přítelkyň. Voskovec tehdy chodil s francouzskou dívkou a svou budoucí první manželkou Madeleine, jejíž příjmení Main přeloženo do češtiny znamená ruka. Jeho postava proto nesla jméno Publius Ruka. Werich chodil se Zdeničkou Houskovou, též svou pozdější a jedinou manželkou, a ve hře se tedy jmenoval Sempronius Houska. Ruka a Houska jsou klauni, nebo jak tehdy Voskovec s Werichem psali „clowni“, celé revue. Kromě toho jsou to švagři fotografa Josska. A právě tyto své švagry, přestože o nich říká, že jsou blbí, Josek požádá o pomoc:

Pohledte, na těchto stěnách jsem rozvěsil nejcennější exempláře své sbírky. Ale zde jest osudná mezera, příbuzní. Moje sbírka zůstane ohavným torsem, dokud tuhle se nezaskví obraz velikého spisovatele a proslulého flegmatika. Máme čtrnáct dní času do otevření výstavy. Pozvánky jsou rozeslány i do ciziny. Veřejnost jest napjata, tisk šušká! A zlatý hřeb mi chybí. Jsem v koncích, draží, a tu vzpomněl jsem si na vaši genialitu a volám k ní: Pomoziž mi u velikém díle, vyhledat, rozzuřit, vyfotografovat našeho gigantického spisovatele a národního klidasa, Kvidona Mariu de la Camera van Obscura!

V polovině října 1928 plakát ohlašuje poslední představení *Vest Pocket Revue*

Spisovatel Kvido Maria má skvěle zařízenou kancelář, která zahrnuje oddělení románové, oddělení novelistické, oddělení filmové adaptace, oddělení vynálezů a pokroku s pododdělením historicko-geografickým a konečně také oddělení pornografické. Když spisovatel vstoupí na jeviště, sekretář mu oznámí, že do čtrnácti dnů má být dodán do tiskárny rukopis nového Mistrova románu. Kvido se zeptá prvního kancelisty, jaký námět zhotovilo oddělení románové, ale ten mu sdělí, že nebylo absolutně možno, neboť pracovali na pozmeněném vydání „Proudů, břehů a vírů“. Na to Kvido zareaguje takto:

Nedbalost zavinila katastrofu. Nebýt mého proslulého klidu, roztrhl bych vám hlavu svícem, jak učinila již řada hrdinů mých historických románů. Bude-li se to opakovat jedenáctkrát, budete propuštěn. Zapomněl jste, že nebude-li román do čtrnácti dnů napsán, budu nucen vyplatit nakladateli konvencionální pokutu ve výši 500.000 piastřů. Pohřichu není dosud ani námět. Tam to dopracoval veliký autor, že musí své romány sepisovat sám. Nemeškaje, vydám se na cestu za námětem.

Kolegové Houska a Ruka chtějí slavného spisovatele vyhledat, aby pomohli Josskovi pořídit kýženou fotografii. Mistr však mezitím odcestuje. Doprovází ho hlavní ženská postava, což je do něho zamilovaná romantická dívka Josefka. Kromě ní se ve hře objevují ještě takzvané místní krásky. Spisovatel Kvido cestuje po světě a ostatní ho následují. A tak se všechny hlavní postavy postupně ocitají v Praze, v Paříži a potom odplují zaoceánským parníkem do Ameriky. Dále prožijí dobrodružství ve Skandinávii, v Číně,

u Křováků a nakonec se vrací domů. Hra končí happy endem, kdy se Josefka, kterou Kvido odmítl, zamiluje do fotografa Josska a ten její lásku opětuje. Mistr tak konečně nachází námět. Napíše román, který skončí sňatkem.

Vest Pocket Revue dosáhla celkového počtu dvou set čtyřiceti pěti repríz. Byla to tedy jedna z neúspěšnějších her Osvobozeného divadla. Od jejího uvedení letos uplynulo devadesát let. Paradoxem je, že „Nepřípadný dvojzpěv o hrobce“, kterým to všechno začalo, po padesáté repríze pro nezáměr publika nahradili jiným obrazem. Ale tak už to někdy bývá. Neměl jsem v úmyslu pouštět se zde do nějakého přesného výkladu historie Osvobozeného divadla. Koneckonců hlavní aktéři těchto událostí se při jejich líčení v detailech značně liší. Šlo mi především o to připomenout, co se odehrálo počátkem roku 1927. Tedy v době, kdy Voskovec a Werich byli zcela neznámí, na začátku jejich kariéry, kdy to byli jen nedostudovaní právníci, kterým bylo sotva dvaadvacet let.

Co říci na závěr? *Vest Pocket Revue* je hra, která nastartovala úspěšnou kariéru Voskovce a Wericha na prknech Osvobozeného divadla. Ale nejen to. Díky této hře u nás vlastně vznikl fenomén autorského divadla s prvky improvizace. Nejen pro Suchého se Šlitrem, ale také pro Šimka a Grossmanna, Vodňanského a Skoumala, Lasicu a Satinského a mnoho dalších bylo naprosto samozřejmé, že sranda se dá na jevišti dělat jedině ve dvojici. A v dobách, kdy všechno bylo jasné a růžové, vlastně rudé, mnozí spoluobčané, místo aby se radovali z vyhlídky na lepší zítřky, chodili do divadel, aby zažili závan jakési pofidérní svobody.

Autor je publicista.

Doporučená četba Stanislava Komárka

Jiří Padevět: *Dotek Anthropoidu* (Academia, 2017). Strhující kniha vzniklá amalgamací umělecké prózy a dobových dokumentů protektorátní éry se vztahem k operaci Anthropoid, jejímž úspěšně dosaženým cílem byl atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha 27. května 1942. Každého, kdo elementárně zná toto dramatické a v něčem vrcholně hrůzné období našich dějin, musí kniha, zcela porušující rozdělení na „beletrii“ a „literaturu faktu“, krajním způsobem zaujmout.

Philip Zimbardo a Nikita D. Coulombová: *Odpojený muž. Jak technologie připravuje muže o mužství a co s tím* (Grada, 2017). Česká verze neobyčejně zajímavé knihy slavného amerického psychologa a jeho spolupracovnice (originál: *Man [Dis]connected. How technology has sabotaged what it means to be male*, 2015) skličujícím způsobem odhaluje a líčí rozklad duševního světa obou pohlaví, nikoli jen mužů, jejich nadměrným napojením na digitální svět a pokročilou postindustriální civilizaci vůbec. Pro českého čtenáře je zajímavé i srovnání americké reality, která je tak o patnáct let „vpředu“ před naší středoevropskou.

Ettore Biocca: *Sama mezi indiány* (Dauphin, 2013, originál: *Yanoama*, 1965). Zcela unikátní a autentické svědectví o způsobu života a smýšlení

archaických národů: vyprávění negramotné Heleny Valerové, kterou unesli indiáni kmene Yanoama jako asi jedenáctiletou v roce 1937 poblíž venezuelsko-brazílské hranice, zaznamenal a zpracoval italský etnograf Ettore Biocca. Autorka, která žila s tímto mimořádně válečnickým kmenem přes dvacet let, vypravovala krátké epizody ze svého věru netuctového a pohnutého života. Protože přirozeně neměla žádné antropologické školení a nemusela své zážitky napěchovat do toho nebo onoho intelektuálního schématu, je její líčení zcela strhující. Krvelačnost a krutost pro nás děsivé se proplétají s něžností, štedrostí a solidaritou či věšteckými a léčitelstvími výkony šamanů. České znovuvydání (první vydání Orbis, 1972) je významným kulturním počinem.

Évariste-Régis Huc: *Cesty misijnářské, které Mongolskem, Tibetem a říší Čínskou vykonali Huc a Gabet, kněží kongregace sv. Lazara v Paříži* (Podíl údů Dědictví Svatojanského č. 74 na rok 1887). Tato půvabná kniha, přeložená do roztomilé archaické češtiny Karlem Jindřichem, je souborným vydáním původních prací (*Souvenirs d'un voyage dans la Tartarie, le Thibet et la Chine pendant les années 1844, 1845 et 1846*, 1850, a *L'Empire chinois*, 1854). Hlavním autorem je Évariste-Régis Huc (1813—1860), neobyčejně obdařený lingvista s fenomenální pamětí, který se svým řádovým nadřízeným Josephem Gabetem (1808—1853) podnikl ve čtyřicátých letech devatenáctého století velmi dlouhou a dobrodružnou cestu po odlehlých koutech Říše středu. České vydání je oproti originálu poněkud stručnější, ale i tak je nabito zajímavými postřehy a pozorováními. Zatímco tibetská část jejich putování vyšla znovu v roce 2002 v nakladatelství Argo (*Putování Tibetem I. p. 1845—1846*) a společně s mongolskou pod názvem *Cesta do Lhasy...* také v roce 1971 v Mladé frontě, nedočkala se čínská část cestopisu už nikdy svého znovuvydání. Velmi bych se za ně přimlouval, v jen lehce zrevidované formě původního půvabného překladu. Celkově neznám zasvěcenější a informativnější knihu o císařské Číně a vřele ji nabízím touto cestou nakladatelům.

Josef Aul: *Derviš na poušti — buchárská rapsodie* (Družstevní práce, 1937). Autor Josef Aul (1894—1956), pražský lékař, padl v roce 1914 dobrovolně do ruského zajetí a byl převezen do zajateckého tábora ve střední Asii. Odtud byl záhy propuštěn a zde začala jeho turkestánská anabáze: vposledku se stal osobním lékařem posledního buchárského emíra a teprve v roce 1920 uprchl před hrozbou občanské války přes Afghánistán a Indii zpět do Čech. Poměry ve staré Buchaře znal opravdu dobře a jeho kniha o buchárském mladíku Omarovi, který kolísá mezi láskou k dceři omývače mrtvých a láskou k derviškému bratrstvu a k Bohu, se sice tváří jako román, je však nejlepším dílem o islámské mystice a středoasijských reáliích, jaké jsem kdy četl. Marně jsem se doposud snažil ochutit našim nakladatelstvím její nové vydání — snad se nakladatel najde alespoň touto cestou.

Stanislav Komárek (nar. 1958) je biolog, filozof a historik vědy, působící na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Zabývá se fenomény přírodní estetiky a mimetismu, je rovněž autorem esejů a románů. Naposledy mu vyšly knihy *Evropa na rozcestí* (Academia, 2015), *Země spatřené* (Academia, 2016), *Mimikry a příbuzné jevy. Dějiny poznávání a výkladu vnějšího vzhledu živých organismů* (Academia, 2016) a druhé vydání románu *Opšlístisova nadace* (Academia, 2017).

Pavel Šmíd, Santiago de Chile, Chile, 2002

Pavel Šmíd, Kolín nad Rýnem, Německo, 2006

Tereza Šustková (nar. 1991) na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého vystudovala český jazyk a literaturu spolu s učitelstvím hudební výchovy. (Diplomovou práci věnovala poezii jezuitského kněze Františka Lízny.) Objevila se v pořadu *Zelené peří*, nedávno získala první místo v Literární ceně Vladimíra Vokolka. Věnuje se interpretaci literárních textů a divadlu, v olomoucké kavárně Ode se spolupodílí na organizaci literárních večerů. Její básnický debut připravuje nakladatelství Host.

Foto Kristýna Sigmundová

Světlo uvnitř anděla

Tereza Šustková

Rodinné setkání

Prosluněné odpoledne v zahradě.
Za zvuků přímých, jak přímé je trápení,
všichni bušíme do klavíru
stejnými prsty.

Stránky nasáté kouřem

Proplétat se vám do slov,
přísný profesore z bruselských škol.
Odkud a kam jste cestoval
s brašnou plnou
sbírek vulgární poezie
s osobním věnováním?
A kterého boha
ten večer uviděly vaše unavené oči?

Stesk

Aniž bych věděla,
koho tak postrádám.
Své kapří srdce,
zahozené srdce, co hledá tělo?
A vítr chce rozhodit hrud.

Záhorský

I já jsem měla
dávného milého.
Lásku tesknou jak tóny cimbálu,
jako čepení tajemnou,
napnutou mezi dva časy.
Natahujete se jeden po druhém
nikdy jsme si nedosáhli až do srdce.
Nedosáhli.
Tak proč pořád stojím u tvých dveří
jak opuštěná nevěsta?

Verš za verš

Vkládám vítr do puklin tvých větví,
do přežralého šepotu tvého umírání.
Chtěl jsi opustit svět
a zatím jsi zdvíhán z hrobu.
Ruce hladově šmátrají do tvých tajemství.
Slova šustí po stříbře kolejí do ghatt
a my hříšní zvedáme je k ústům.
Zatímco hlas v zahradách
smiřuje znesvářenou duši.
Mezi žalobou a pláčem
nechat se laskat Boží dlaní,
a pak vylovit z jezera všechny anděly.

Janu Zahradníčkovi

Modlím se k tobě,
protože vím, že jsi svatý v nebi.
Chtěla bych si půjčit tvé ruce,
ale trnovou korunu odkládám na jindy.
Prádlo umrzlé na šňůře
hledí do běloby sněhu.
A já nemám než tohle srdce.

Zbraně bezbrannosti

Bodal jsi mě pod stolem
švýcarským nožem
a sledoval, jak zadržuju slzy.
Hodila se ti
moje porcelánová duše.
Přesto jsi ji ze mě vytloukal
s pocitem svaté povinnosti.
A já teď beru do rukou popravené ptáky
a přišívám jim utaté hlavy.
(Ž 57,3)

Martě

Od té doby každé ráno
sedávám v tvé kuchyni,
piju kávu,
hřeju se ze sna.
Duše zahrada, zahrada duše.
Na deštivé stezce
zámky poodemykané.

Melancholické vlaštovky

V kodaňském parku
časně otevřené brány
pro melancholické vlaštovky.
Pak úder deště zažene všechny do kostelů,
dýchají neznámou kamennou vůni,
po okrajích lavic potukávají prsty.
Na moře hledíme zpod deky,
jen tupě to proniká,
jsme těžcí pro tento vzduch,
za rohem se zouváme
a odhazujeme boty do šeríku.

**Anně, Markétce, Kristýnce,
Sáře a Ben**

Ostrožka prorůstá sukni,
v rohu zahrady
spoutala krajku.
Na stránkách všechny naše prsty.
Pod ořechem zakrátko
každá pravda bodne,
na podšálky skapou zmučené slzy.
Dostaly jsme přece věnem
chůzi po špičkách, chůzi po okraji.

Světlo v hlíně

Šlápoty na úzkých schodech,
úzkými krky
v úzkosti
stoupat do vyšších pater,
do netušených poschodí,
stále výš.
Abych na konci strachu
objevila útulnou komůrku.
Světlo v hlíně.
Světlo uvnitř anděla.

Spálená lampa

Stěna v půli praská,
prach se sype pod palce,
Raněvská vznešeně pláče.
V noci
budí tě telegramy.
Představuji si
bíle povlečené duchny,
nohy na studených parketách,
pokojný spánek moudrých hlav.
Pokojný. Svobodný.

Prodané domy

Všichni někdy zalézáme
do naleštěných sklenic,
do starých kuchyní
s živým ohněm, bylinami a večerním
růžencem.
Za dveřmi, co hlídá slepý mongolský pes
a vyplašená meluzína,
cosi vyslechnout.

Ve sklepě moře

Vlasy máš v uzlu, stojíš u příborníku
a sladce vyslovuješ jména
Yeats, Elliot, Sitwell.
Ve sklepě moře plné šupin,
dráždivá slova,
tolik dostupné temnoty.
Nad ránem
přesypáváš práškový cukr mezi prsty,
než zaťukají, než zavolají.
A já se prohrabávám tvým břitkým
životem,
tou smutnou pozůstalostí v zaprášené
krabici,
jen dokud na to mám síly.

U mě to tak chodí

Zatímco nořím ruce do těsta,
do mokrého prádla,
do mýdlové vody,
stojíš mi pořád za zády
v té obvyklé vzdálenosti.
To jediné, co mohu mít
(a je to tak dobře).
Knihy, káva, naše debaty v zahradě.
Sevření za sevřením.
Všechno příliš naživo
a přitom jenom hra,
jednoaktovka na dřevných prknech,
sálající příběh,
před kterým neumím utíkat.

V písku

Spánek je poznamenaný,
člověk je poznamenaný.
Jakou neseme vinu
za svá netvorná a netvárná nitra?
Léto nasáklé vodou, vůněmi,
obratnými anglickými řádky.
Léto přede mnou cupitá po písku.
A já jsem bolavá a marním čas
posloucháním svého tepu.

Mezi Tím

My přece mezitím žehlíme, šijeme.
V kuchyni vonící po mandlích
se nahříváme u topení jako kočky,
zatímco knížky zapomenuté vedle
sporáku
chytají po okrajích.
Básně tolikrát přeprané
přípevňujeme do větru
smrkovými kramlíky.
Slova, co celé dny
poletují našim bytem.
Děti je dýchají a ráno z nich kašlou.

Ženy a rod

Zdenka Rusínová

V češtině je řada pojmenování osob jen ve tvaru mužského rodu, protože se předpokládalo zejména u názvů zaměstnání, že jejich nositeli budou muži. Při potřebě označit ženu nastává obtíž. Některé případy se již vyřešily, ač ne vždy bez problému. Naše první *generálka* se musí spokojit s tím,

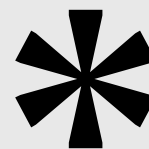
že její titul má i význam generální zkouška. Ve funkcích *montérů* by zase *montérkám* vadilo, že obdobně zní název pracovního oblečení. Kdyby měla žena zastávat práci *lodivoda*, nabízelo by se veselé řešení *lodivodka*, *lodivůdkyně* by zněla trochu pateticky. Kuriózní situace mohou nastat i tam, kde pojmenování pro ženu už funguje. Stalo se, že titul Hasič roku získala hasička. Vzhledem k převaze žen ve školách by mohl obdobný titul znít Učitelka roku. Pak by se naopak mohlo stát, že by ho získal učitel. Při obecných pojednáních o různých profesích, jako *studenti*, *učitelé*, *lékaři*, *herci*, *zaměstnanci* a tak dále, se podoby ženského rodu často neuvádějí, například: *naši lékaři si zaslouží uznání*. Rozumí se, že jde o oba rody. Při oslovování jsou však dva tvary namíste: *milí studenti a studentky*.

Odlíšná komunikační situace nastává, uijeme-li hodnotícího označení. Jsou to nadávky, lichotky či zařazující pojmenování, u nichž se vždy ví, o koho jde, protože je takto oslovován/a obvykle přítomný/á adresát/ka (*ty lenochu, blbče, miláčku*), nebo je známo, o kom mluvíme (*Eva je zbabělec, on je drahoušek*). Proto nám nevadí, že v těchto a podobných případech ženské tvary neexistují. A nemá ho ani *host*.

Autorka je lingvistka.

h

Soutěž pro předplatitele
revue *Host*: Jaká kniha letos získala
Magnesii Literu v kategorii
Naučná literatura?

m

Odpovědi zasílejte na casopis@hostbrno.cz,
do předmětu napište „soutěž“. Prvních
pět správných odpovědí vyhrává knížku
z produkce nakladatelství Host.

L

h

Rozhovor s Ondřejem
Nezbedou o literatuře,
smrti a kulturní paměti

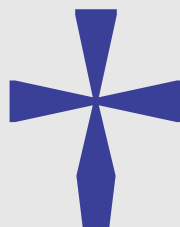
Na co se můžete těšit
v zářijovém čísle

Nově objevené fotografie
Dagmar Hochové ze Sjezdu
spisovatelů v roce 1967

Literární fenomén jménem
deklinismus — proč nás tak
lákají černé scénáře?

Zbrusu nová povídka
Jiřího Šimáčka

Rozhovor s italským
spisovatelem Antoniem
Morescem

Hostinec

Dan Jedlička

Dostal jsem milý e-mail od jednoho z autorů, jehož básně jsem před časem uveřejnil zde v Hostinci. Píše mi, že se mu tím otevřely publikační cesty, o nichž předtím neměl ani tušení. Potěšilo mě to, a snad mi nebude mít za zlé, že jsem jeho zprávu použil v otvíráku dnešní rubriky: třeba bude ostatní autory motivovat.

Jaroslav Seifert ve svých pamětech *Všecky krásy světa* vzpomíná na jednoho básnického kolegu z dvacátých let, který svou poezii rád „vylepšoval“ cizími slovy, zřejmě aby veršům dodal na zajímavosti a originalitě. Mám pocit, že o něco podobného se snaží i David Sokol, v jehož textech se to jen hemží implikacemi, entitami, sylogismy, metatesty a diagonálami. Soubor autorem nazvaný „Sinusoida přetížení“ se mi tak zdá poněkud... ehm... přetížený. Umím si představit, že jde o autorský záměr: potrápiti čtenářův intelekt a prověřit jeho příruční knihovnu, jenže ono to v konečném důsledku bohužel působí spíše jako školní cvičení na slovní zásobu. Přitom píšete velmi chytře, Davide, ale zdá se mi, že toto terminologické kouzlení vaší poezii víc škodí než pomáhá. Na rozdíl od Seiferta byl jeho básnický soupeř v běhu literárních dějin zapomenut — zřejmě proto, že jeho cizími slovy ozvláštňované poezii ještě něco chybělo.

...

Kompoziční důvody
sunou svatého Františka
až do druhého verše

verbální šlechtic
zní zvuky lesa

a život náš
je v půli se svou poutí

...

sugestivní ale
často nečekaný
cíl implikace
duje a vane
svými vichry
když se svlékáš

• • •

Gangy bohorodiček
vídávám na každém plesu
v zornici zakalené vody
vzejde Slunce
na jihu

• • •

mustr diagonály
informuje o
fabulaci dějin
kterou zrovna rodí
své krvinky

jako malý jsem chtěl
spatřit bezdnost

• • •

prsty metatestu
fantasmagorično

jako když se labutím protáčí krky
a jsou jak lana

• • •

kdo není v mládí levičák
nemá srdce a
kdo není ve stáří pravičák
nemá rozum
odpusť mi lásko že
nemám srdce
a ztrácím rozum dělá to svět svět se mění
lidé jsou stejní

Marek Blažiček zaslal
soubor textů, který
prozrazuje potřebu „psát
jinak“, experimentovat,
nutit nás hledat čtenářské
uspokojení čili svého
druhu krásu v textovém
chaosu: jedna z básní
ostatně výslovně přiznává,
že s chaosem pracuje
jako s estetikou. Autor
se nerozpakuje rozbít
plynoucí text kaligramem
(semaforový panáček
vytvořený ze slov STŮJ
v básni „Prostřih“), vnáší
do něj neobvyklé znaky
(podtržítka, proškrtnuté
písmo), tradiční grafické
členění na nadpis a tělo
básně rozrušuje různými
a různě formátovanými
podnadpisy, takže někdy
se může zdát, že se
do básně záladně vloudila
jiná (báseň „Modlete se
za olovo“). Zároveň je
zjevné, že Markovo psaní
není chaosem svévolným,
nýbrž řízeným; autor
ke svému psaní přistupuje
cílevědomě a metodicky,
což prozrazují i některá
konkrétní slova z textu
jeho básní: *struktura,*
technika, proces, problém
nebo vymezovat. Má
prostě rád věci pod
kontrolou, a tak i přes
veškeré experimentování
to má pořád tvar a drží to
pohromadě jako básně.

Struktura stáda

technika lovu:

predátor pozoruje pasoucí se stádo
zranitelnost graduje
početnost brzdí jedince
hon na masu
kořist nemůže zpomalit
UDRŽUJTE TEMPO!

stupeň únavy
predátorova znalost teritoria
znamená další síly oběti nazmar
nemožnost útěku
STRHNOUT
A DÁVIT

Sedíš

sama
ráda čeříš vodu
čeříš vodu
sama
nevytečeš
samá voda
sama
břehy meleš
suchá voda
leží v ní leklá ryba
sama
plaveš
samá suchá voda
břehy mele
ryba nedoplave
leklý břehy
sama nedoplaveš
voda teče
ty ji ráda čeříš
sama se nepotopíš

V pádu slyšet příznak pouště

znovu polknul prázdnou slámu
_vidět?
mlčel
zrno mělo malá ústa

Kalvárie

přenos

rybí hlavy
lapou po moralitách
skřípění
nakloní se k uchu
zařvou
připojit echo

na místě kde tlely hřeby
vyhřežne nové

Modlete se za olovo**problém epoch:**

kastrát mrštil něhou o stěnu
zlomila se v půl
je to její chyba
páteř si neodpustí

zakonzervoval do olova
tělo nevylezeš!
spíš se rozleze po železe
OPAKOVAT DO ŽLUKNUTÍ

liturgie:

„...dokud vás křik nerozdělí?“

Sbor se nadechuje

Jiří Archalous poslal básně již pěkně nazrálé a originální, napsané s jistotou, zvládnuté i v rozsáhlejším útvaru. Průběžně se vracející „nemocniční“ propriety (*morfium, formaldehyd, skalpel, rentgenová komora, sanitky*) díky svým konotacím propůjčují textu jistou tísnivost a naléhavost, přičemž zajímavého kontrastu autor dosahuje vytvářením paralel ze světa Bible, antiky a umění. Myslím však, že pro Jiřího další básnický vývoj bude velmi důležité zvládnutí správné míry, s níž bude s těmito motivy a odkazy pracovat. V rozsáhlejším souboru — pokud již autor například pomýšlí na vydání sbírky — je totiž nadužívání čehokoli víc vidět. Účinnou první pomoc jistě poskytně šikovný redaktor, který otupí dvojsečnou zbraň biblismů a svým ostrým skalpelem zbaví text tu a tam se vynořujících banalit a přepjatostí (*Ztraceni býváme, zbloudíme-li ve tmě*).

Noc

Pokoje stažené jak dýchací trubice.
Jako by paneláky škrtily,
úží se tenké stěny. Jsi sám, jsi ve tmě.
Na mucholapkách bzučí potlačené milování,
tvá beznaděj zhmotněná do organického
těla.
Podobné už je jen popraviště
a jako míhající se stín pošlapuje
u zamřížovaných oken kat.
Pouliční světlo řekl bys po panáku vodky.

Někdy je sekera jako lék — morfium
na utrápenou duši.
Kostrы zabořené do asfaltových cest
zdají se čerstvé. Vyšel jsi z domu
a začal posmrtné putování.
Svou orfeovskou cestu ve čtvrti heren
a barů.
Démonický zdá se ti neon, každý automat
pak jako Belzebub opájí duši překráslenou realitou.
Kouls sis — kouls sis podruhé.

Ztraceni býváme, zbloudíme-li ve tmě.
Tvou neprosvítil už ani baterka.
Dálková světla jsou jen jevištní kulisou — snad zdáním
pohybu — jako by v nás všudypřítomné sanitky
vyvolávaly bezpečí.
Možná triumf, řekl jsi zahleděn do kaluží,
co spolu s tváří odráží i tvůj oidipovský komplex.

Pieta

Nemocniční chodbou na čtyři doby.
Tři odkrokovala jsi při půlnočním lovu.
Světla trhala vnitřnosti do připravených košů,
jen k tanci se nechtělo.

Jako da Vinciho stroje kouskovali noc
zamyšlení lidé,
pak savci malého vzrůstu,
netopýři řekla bys. Ale já viděl Bosche.
Podle anatomie plátěných křidel
odezírali jsme zvuk
— jakási prázdná místa mezi liniemi,
z nichž s rozbřeskem zmizeli všichni mrtví.
Démonické, nemyslíš? Poslední soud
pečlivě rozvržený za pět set dveří.

Dávno znáš nic! — zmáčknutí prstů bez odporu,
nedýchat mlčela bys. Proto to poznání,
proto stlačený vzduch... a rentgenová komora jako
zákopová válka
odhalila kosti.
Košile složené před únikovými schody byly jich plné,
mrzli jsme na ocelovém stole.
Chlad pronikal z morku i oprýskaných stěn.

Skalpel, nůžky, jehly
i šití ležely po směru vynucených pohledů.
Pak tu byl studený box, kde se zpomalilo
lidské rozpadání. Srdce vyndávali rituálně
do slepcových rukou —
a chtěla-li jsi věčnost, postačil formaldehyd.

Moře

Hledáš-li pláž, pak za sklem
přesýpacích měst
písek pohřbívá pohyb do ustrnulé duny.
Nehybným stává se povrch — jakési mrtvolné
strnutí.
Poustevníčci u odložených ulit kupčí s odpustky,
dnes koupila sis spásu,
předražený příslib bez jistoty.
A mušle plesniví a mušle reziví
na střelnici,
kde brok blyští se v zábrách
jako nejcennější perla.

Poslední atoly propluli jsme v deliriu,
skrýše jsou podobné barům,
jen místo kocoviny usadí se
v hlavě hladová muréna.

Cítíš se vyžraná.
Na kůži zavěsila sis Voltovy články,
jsi jako elektrický rejnok.
Od počátku stvořená s elektrikou
ve svém těle.
Svět není o nápodobě — stala ses výbojem
na dně podmořského příkopu.
Stala ses světlem,
které se zužuje — — velmi se zužuje...

**A to je z Hostince vše, nad vašimi texty se
potkáme zase po letní přestávce. Posílejte
vždy v jednom (!) souboru na e-mail
hostinec@hostbrno.cz a nezapomeňte
připojit i svou poštovní adresu.**

**Dan Jedlička (nar. 1973) je básník, překladatel
z angličtiny a nakladatelský redaktor.**

Pavel Šmíd, Benátky, Itálie, 2003

Pavel Šmíd, Rička-Potok, Ukrajina, 1998

Pavel Šmíd, Plouha, Francie, 2006

Dvacet let s kouzelnickým učněm

Jan Němec

Zdá se to neuvěřitelné, ale před čtvrtstoletím ještě nikdo neznal jméno Harry Potter. Nelze to říct lépe: Harry Potter jako by nebyl. J. K. Rowlingová dělala sekretářku v Amnesty International a vlastně ještě ani nebyla onou J. K., ale obyčejnou Joanne, protože když jste sekretářka, není důvod měnit si jméno do genderově neprůhledné podoby. Z hlediska vývoje planety je zde tedy Harry teprve krátce — znáte to: kdyby celá historie lidstva představovala jeden den, byl by tu sotva tisícinu vteřiny nebo tak něco.

Poprvé se čarodějnický učeň zjevil přesně před dvaceti lety, a to v Británii v nákladu tisíc kusů vyšel první díl série *Harry Potter a kámen mudrců*. Bylo to 26. června, venku bylo hezky a J. K. Rowlingová byla ráda, že po tolika odmítnutích její knihu vůbec někdo vydal. Koneckonců příběhů z internátu už tu bylo ažaž. Polovina nákladu se rozeslala knihovnám, ale kdo si koupil jeden z těch několika set výtisků dostupných v knihkupectvích, dobře investoval. První vydání *Harryho Pottera* se dnes na aukcích prodává zhruba za půl milionu korun, nejspíš proto, že v tiráži poprvé a naposledy najdete pravé křestní jméno autorky. Z počáteční tisícovky se náklady celosvětově vyšplhaly na půl miliardy kusů, čímž se z *Harryho Pottera* stala nejlépe prodávaná románová série vůbec a ze sekretářky dolarová miliardářka. Posledního dílu série s názvem *Harry Potter a relikvie smrti* se jen během prvního dne prodalo jedenáct milionů exemplářů. A nedávno se navíc ukázalo, že ten

poslední díl nebyl tak docela poslední, přibyl ještě takový půlčik v podobě knižně vydaného scénáře divadelní hry, která ovšem poněkud poskočila v čase. „Nikdy nebylo snadné být Harrym Potterem a teď to není o nic snazší, když je Harry přepracovaným zaměstnancem Ministerstva kouzel, manželem a otcem tří dětí ve školním věku,“ píše se v anotaci na knihu vydanou loni.

Jinak ovšem *Harry Potter* vycházel vcelku pravidelně rok co rok na přelomu června a července, na prázdniny. Rytmus školního roku hrál klíčovou roli jak v jednotlivých dílech série, které vždy začínaly Harryho prázdninami a jeho přípravou na návrat do Školy čar a kouzel v Bradavicích, tak v případě čtenářů, jimž prázdniny právě začínaly. Biorytmy tedy byly sladěny a Harry Potter navíc stárl v reálném čase a se svými čtenáři: každý rok mu bylo přesně o rok víc, disciplína u jiných literárních postav vcelku nevídaná. Takže zatímco v prvním díle bylo Harrymu jedenáct let, na konci šestého z něj byl

sedmnáctiletý klacek. A rovněž sázka Rowlingové na prázdniny vycházela dokonale, jak se mohl přesvědčit i autor tohoto textu, nucený číst na táboře dětem před spaním, ale nikoli na usnutí další a další stránky kdovíjakého dílu série.

Potterovská ložiska byla každopádně vytěžena dokonale. Podle jednotlivých dílů bylo natočeno osm kasovních trháků a vzniklo devět počítačových her, které se postupně proměňovaly z adventur na střílečky. V roce 2008 byla odhadovaná obchodní hodnota značky Harry Potter patnáct miliard dolarů. Na jednoho „vychrtlého černovlasého kluka s brýlemi, který ani nevěděl, že je čaroděj“, a který Rowlingové poprvé přišel na mysl ve zpožděném vlaku mezi Manchesterem a Londýnem, docela dobrý zářez.

Autor je redaktor Hosta.

J. K. Rowlingová v době, kdy byl Harry Potter malý kluk

Čtení na léto

Prozaický bonus, návod k použití. Tiché letní intro, noční proud večera, křeslo či ležmo, lampa a listování, ta nejlehčí práce ze všech, co jich jen na světě je. S každou další stránkou se dá jít dál do příběhu. Zabloudit je žádoucí.

Hasičská slavnost končí hluboko po půlnoci. Bouřka přišla v pravý čas.

Dveře se pootevřely, dým vyvanul a dovnitř nakoukla hlava. Kohouty žerou jenom Mexičani! Karolína na tom obrovském a prázdném záchodě vyla jako zmrzačený pes. A co by zapálil Holger Meins? Tři prózy, tři současní autoři. Katalpa, Bendová, Hudec. Naše první čtení na léto! Náš dárek pro vás!

Na vesnici

Jakuba Katalpa

Budeme se stěhovat na venkov, říká doktorce Soukupové.

Výborně, odpovídá. Venkov je léčivý.

Doktorka Soukupová je psychiatrička. Chodím k ní už pět let, s těžkými depresemi.

Musíte postupovat opatrně, pokračuje. Procházet se po zahradě a objímat stromy. Opatrně se seznámit s místem, kde budete bydlet.

Potom mi napíše recept. Prozac. Jako obvykle. A něco málo benzodiazepinů, to kdyby přišla úzkost.

Dům, do kterého se stěhujeme, je malý. Dvě místnosti a kuchyně.

Půda. Staré lopaty na sázení chleba a peřiny zavěšené přes trámy.

Sklep, ve kterém je expanzní nádoba fungující na principu tlaku vody a vzduchu, boiler a zázračná krabička, dávající pumpě, umístěné ve vrtu na zahradě, pokyn k čerpání vody. Později nám způsobí několik bezesných nocí.

Dům má kamennou podezdívku, aby v něm nevzlínala voda. Ve sklepě je studánka, do které se stahuje voda ze základů. Původní majitel nám poradil, abychom ji ucpali. Uděláme to, mělkou louží vycpeme igelitem. Pár dnů nato pochopíme, jaká to byla chyba. Sklep je plný vody, která nemá kam odcházet. Pokorně studánku znovu otevřeme a voda jako zázrakem zmizí.

Nechtěli jsme sem jít. Od začátku jsme věděli, že dům je příliš malý. Do kuchyně se sotva vejde stůl. A místnosti jsou průchozí.

Celý rok jsme okupovali servery s realitními inzeráty. Nakonec jsme na sebe s domem zbyli. Majitel se ho chtěl zbavit a my jsme toužili dostat se dál od města. Představovali jsme si idylu. Zahradu. Květiny. Vlastní brambory. Ticho. V noci čisté nebe a hvězdy. Vůni ohně.

Plácli jsme si. Majitel (teď už bývalý) se rozplakal. Zpočátku jsem si myslela, že pláče dojetím. Nechce se vzdávat milovaného místa. Později jsem pochopila. Oplakával peníze — nebyli jsme totiž ochotni zaplatit požadovanou sumu a nabídli jsme mu o čtvrt milionu méně.

V roce 2007, v listopadu, přebíráme klíče. Čeká nás úklid, pak stěhování nábytku.

Poprvé si všimneme toho, že dům praská.

Zděšení. Voláme statika. Několik statiků. Žádný z nich nechce přijet. Bydlíme prý moc daleko.

Dům praská dál. Měsíc za měsícem.

Vlasové praskliny, mělké praskliny, praskliny hluboké až na dřev, praskliny připomínající řeku.

Udělali jsme chybu? Spadne nám dům na hlavu?

Změní se v hromádku cihel a malty?

Nemáme tušení.

• • •

Prvních pár let o něm mluvíme jako o domu. Potom k němu získáme důvěrnější vztah. Láska i nenávisť současně. Změníme slovník. Začneme o něm mluvit jako o baráku. Cihlová klec, která nás v sobě uzavírá.

Nedůvěra a nemožnost barák vytopit. Ranní drkotání zubů a na teploměru šestnáct stupňů.

Radost z toho, že je celý náš. Teplé dřevěné trámy v podkroví. Ručně kované hřebíky, které v nich vězí.

Barák nás pohltil a pomalu nás žvýká.

• • •

Beru dva prozacy denně.

Představuji si, jak můj mozek vyrábí serotonin. A dopamin. Všechny látky potřebné k tomu, abych mohla normálně fungovat.

Když přijde úzkost, vezmu si malou dávku benzodiazepinů.

Doktorka Soukupová je jejich velká zastánkyně. Není mi ještě ani třicet, a ona už do mě kromě prozacu pumpuje lexaurin i xanax.

Po xanaxu jsem tak zpomalená, že nemůžu chodit. Jsme s mužem na výletě, kousek za vesnicí, a já mám pocit, že domů nedojdu. Jako kdybych se přilepila k zemi, k půdě. Chce se mi brečet. Ale když berete prozac, slzy jsou od vás daleko.

Chodte na procházky, radí mi doktorka Soukupová, když jsem na jedné z pravidelných prohlídek. A čtete Betty MacDonaldovou. To vám zlepší náladu.

Zařídím se podle její rady. Měla bych vyměnit psychiatra, ale z nějakého důvodu to neudělám.

Čtu Vejce a já a čekám, kdy se mi zlepší nálada.

• • •

Vesnice, v níž dům stojí, se jmenuje Všekary.

Špatně se to vyslovuje. Jako kdyby si člověk chtěl odkašlat a polknout najednou.

Vesnice má kolem stovky obyvatel, několik výstavních statků kolem návsi, dva rybníky, bývalou školu, v níž se odehrává společenský život, a kapli zasvěcenou Janu Nepomuckému. Asi kilometr za vesnicí je opuštěný kostel svaté Barbory a několik zasypaných šachet. Kdysi se tu těžilo olovo.

Je tu spolek dobrovolných hasičů, myslivecké a rybářské sdružení a čas od času spontánně vznikne a zase zanikne nohejbalové družstvo.

Na návsi stojí vysoký topol. Pod ním je lavička a na té sedává živoucí všekarská paměť — dva devadesátiletí bratraci. Každý den, v létě, v zimě. Na nohou mají tlusté vlněné punčochy a oblečení jsou do vatovaných kabátů. Vzpomínají na to, jaké to tu kdysi bylo. Jmenují se příznačně — Vytiskovi — a ten mladší z nich si už přes sedmdesát let vede deník. Když zjistí, že píšu knihy, nabídne mi ho k přečtení, ale já jsem příliš ostýchavá, než abych si ho od něj vzala.

Nejsem schopná od sebe oba Vytiskovy rozeznat. Jako by byli z dvojčat. Jeden z nich má přízvisko Mařík. Proč, to se nikdy nedozvím. Mají stejné oči, prošedivělé vlasy i výraz tváře. Občas s nimi na lavičce pod topolem sedává místní kronikářka. Čerpá informace. Jmenuje se také Vytisková. Zdá se mi, že všichni ve vsi jsou nějakým způsobem příbuzní. Jsou tu tři nebo čtyři rozvětvené rody, které se spojily před mnoha generacemi prostřednictvím sňatků. Přetrvává tu rodová pýcha, ale také antagonismus. Všichni přesně ví, komu patří které pole, kde leží hraniční kameny a kudy vedou meze. Každý metr pozemků je pečlivě chráněn a jeho vlastnictví se bere na přetřes při zasedáních zastupitelstva. Tam, kde se objeví neshoda, přijdou ke slovu katastrální mapy.

Můj muž se brzy stane populárním, protože pracuje na Zeměměřickém úřadě a v katastru se vyzná. Navštěvují nás obyvatelé vesnice a manžel zjišťuje, komu patří proboržené kozí chlívky, pumpy a úlomky políček, rozházené v okolí vsi. Za manželovu ochotu dostáváme platbu v naturáliích, poctívá domácí vejce mají bílek světlý jako sníh a žlutouk připomínající pomeranč.

• • •

Sprchuji se. Je únor, koupelna je vymrzlá. Voda chutná po železe. Mám namydlenou hlavu, když voda přestává téct. Volám na muže. Sbíhá do sklepa a zdlouhavě zkoumá expanzní nádobu a bojler. Netušíme, co se mohlo stát. Zoufale telefonujeme bývalému majiteli. Poradí nám, abychom si vzali kladivo a několikrát praštili do krabičky s čidlem, které reguluje výkon čerpadla ve vrtu na zahradě. Uděláme to. Od té doby musíme chodit do koupelny ve dvou — jeden se věnuje očištění a ten druhý je

připravený s kladivem a buší do záhadné krabičky s čidlem. Vyměníme ji teprve na konci března, když se instalatérovi podaří odkudsi objednat novou.

• • •

Říkáme tomu zídkoviny. Podle jména předchozího majitele. Zídkoviny jsou: nedodělánky, věci udělané jen naoko, věci pokažené, věci vyrobené z nejlacinějších materiálů.

Zídkovina je podlaha. V celém domě je položena silná mrazuvzdorná dlažba, která je studená jako led a má ohavnou béžovou barvu.

Zídkovina jsou elektrické rozvody, kdy se staré hliníkové dráty napojují na nové, měděné.

Zídkovina je elektrická zásuvka, která mě málem zabije — není totiž uzemněná a elektrická rána projde celým mým tělem.

Zídkovina jsou plastová okna (celkem tři), která pan Zídka nechal do domu umístit, ale nedohlédl na to, aby stavební firma udělala překlady, a tak se okna zkrivila, zeď nad nimi praskla a okna teď nejdou zavírat ani otvírat.

Zídkovina jsou vypínače, které nevedou k žádnému lustru, a přesto jsou na zdech.

Zídkovina jsou polystyrenové panely nalepené na stropě. Jejich odtrhávání věnujeme týden, a odhalíme tak rozpukaný strop, z něž se drolí nejen omítka, ale také písek, piliny a sláma.

Máme pana Zídky a jeho vynálezů po krk. Otvíráme láhev vína, dáváme na arkticky ledovou podlahu polštáře a pijeme. Spát jdeme nad ránem.

• • •

Někdo na nás volá přes plot. Jdu ven. Na cestě postává žena, je jí určitě přes padesát, na sobě má zimní bundu a na nohou gumovky.

Vy tady prodáváte kytky? zajímá ji.

Zamířím k ní.

Jak jste na to přišla? ptám se.

Ukazuje na poštovní schránku.

Máte tu napsáno Katalpa. To je přece strom. Tak jsem myslela, že jste něco jako zahradní školka.

Žena se jmenuje Nataša Čechová. Je to první člověk, s nímž ve vesnici navazujeme kontakt. Zve nás k sobě. Bydlí na návsi, ve staré kovárně. Nalévá nám ořechový likér a vypráví o dluzích, které nadělal její manžel. Bude to tu muset prodat a odstěhovat se do bytu. Rozhodně si s sebou vezme svou novou infračervenou saunu.

O dva měsíce později se opravdu stěhuje. Stojíme na zahradě a díváme se, jak nás míjí avie s dřevěným domečkem na korbě. Sauna.

Kočky paní Čechová nechá ve Všekarech. Zbyly tu po ní celkem čtyři. Velké a vyžrané, malí tygři. Postupně hubnou, srst jim plstnatí, mění se v divokou zvěř.

V létě před naším domem zastaví malý renault. Z okna vyhlédne Nataša Čechová. Má nový účes, je nalíčená. Nadšeně vykládá o bytě, ve kterém bydlí. Popisuje, jak sháněla práci a jak zakotvila v Německu. Pracuje jako

uklížečka a dobře vydělává. Zeptám se jí, jestli se jí nestýská po kočkách. Mávne rukou.

Ty se o sebe postaraly, řekne.

Pak zbystří. Prohlíží si naše rododendrony. Vyskočí z auta, proběhne brankou.

Musíte je otrhat, poučí nás. Bere do ruky s dlouhými nehty uschlý zbytek starého květu. Ukazuje nám, jak ho zlomit v malém kloubu. Hází ho do trávy. Na každém rododendronu je několik stovek květů. Čeká nás zdlouhavá práce. Paní Čechová se vrací do auta.

Někdy se stavím! mává na nás a odjíždí pryč.

Od té doby už jsme se s ní nesetkali.

• • •

První společenská akce, které se účastníme, je hasičská slavnost. Je to velká sláva, sbor dobrovolných hasičů ve Všekarech existuje už sto let. Přijedou hasiči z okolních vesnic, hraje hudba a prodávají se párky, uzené a kofola. Několik zasloužilých dobrovolných hasičů obdrží zvláštní vyznamenání. Jsou mezi nimi také oba Vytiskové. Mají na sobě slavnostní oblek a tváří se potěšeně. Po skončení slavnosti se převléknou a posadí na lavičku pod topolem.

My procházíme mezi lidmi (skoro nikoho tu neznáme) a snažíme se vypadat společensky. Sprátelíme se s ženou, která má na sobě navzdory teplu vlněný rolák. Představujeme se jí, a protože se nemáme o čem bavit, zapředeme hovor o kočkách. Žena slíbí, že nám věnuje kotě. Pak se představí. Jmenuje se Drncová a se svým mužem bydlí ve staré roubence kousek od kapličky. Jdeme se tam s mužem projít a zjišťujeme, že budova za tři sta let, co tu stojí, neprošla žádnou rekonstrukcí. Je na spadnutí. Před ní se v prachu válí několik koček, statný peršan se zacuchanou srstí se k nám přijde pomazlit. O několik dní později ho srazí motorka, ale o tom ještě nemáme ani tušení, hladíme ho a on si lehá na záda, nastavuje břicho a hlasitě přede.

Hasičská slavnost končí hluboko po půlnoci. Auta se rozjíždějí s radostným troubením, pár nespavců ještě pokračuje v zábavě v budově školy. Hřiště, kde se celá událost konala, zůstane pošlapané a plné prázdných kelímků od limonád a podtáček se skvrnami od hořčice. Hřiště sousedí s velkou pastvinou pro ovce, takže do daleka se nese jejich bečení.

• • •

Manžel se na rozdíl ode mě nechá zaháčkovat. Nejprve mu nabídnou členství u dobrovolných hasičů. Nechce urazit. Přijme to. Pozice, na kterou nastoupí, má název béčko. Musí utíkat, přitom rolovat hadici a na závěr ji někam zapojit. Manžel nemá tepláky (v nichž se běhá) ani tenisky. Potrpí si na elegantní oblečení. Má několik sak a klobouků. Kožené boty s neroztřepenými tkaničkami. Přesto mu nezbývá než podlehnout a pořídít si několikery tepláky a sportovní obutí. Od svých nových přátel, hasičů, obdrží kožený pásek, přílbu a tričko s nápisem SDH Všekary.

Místní jsou na své hasiče pyšní. Ve sboru jsou téměř všichni muži z vesnice. Pravidelně se scházejí, aby trénovali, a účastní se soutěží.

Manžel odjíždí každý víkend na závody. Rozčiluje mě to. Je potřeba posekat trávu, vyplít záhony (na které jsme ještě nerezignovali), připravit dřevo, nahodit kus baráku, z něž se oloupala omítka. Ptám se, jak to dělají ostatní. Copak jejich ženám nevadí, že muži tráví veškerý volný čas na hřišti? Manžel krčí rameny. Je pravda, že ostatní nemají tak velké zahrady. Alespoň většina z nich. Mají moderní domy a před nimi úhledné skalky. Trávník, který se o sebe stará sám.

Dávám muži nůž na krk. Musí své hasičské aktivity omezit. Rozhodne se některé soutěže vynechat. Dívám se mu do očí a řekla bych, že ho to mrzí.

Další spolek, do kterého muže zvou, je myslivecký.

Správný chlap má střilet, říká zdejší hajný.

Manžel je vegetarián. Odmítá se k myslivcům přidat. Marně ho mezi sebe lákají i rybáři. Zůstane pouze u hasičů, kteří si, s nadšením a neutuchajícím optimismem, pořizují dokonce nové uniformy. Ty se skládají z elastických kalhot a řvavě červených triček.

Elastáky jsou dobrý, když je máš na sobě, odpor vzduchu je minimální, vysvětluje starosta, který je zapálený hasič. Jezdí na každou soutěž a dává do toho všechno. Má drobnou postavu a je inženýr, o odporu vzduchu ví nejspíš první poslední. Je přesvědčivý. O něco později tak zapůsobí na mého muže, že ten se rozhodne kandidovat do místního zastupitelstva. Zvolí ho. Je to dobře placené místo, dvě stovky za měsíc. Potřebujeme každou korunu, barák je nenasytný.

• • •

Máme velkou zahradu. Mnohem větší než dům. Tisíc pět set čtverečních metrů. Jsou v ní ovocné stromy a záhony, které tu zbyly po manželce předchozího majitele. První rok se pokoušíme zahradu udržovat. Sekáme trávu. Nejprve elektrickou sekačkou (kabel při tom svíráme v ruce jako svátost), později přejdeme na sekačku benzínovou. Při prvním sekání přejedu kámen velký jako dětská hlava. Ozve se cinknutí, vyletí pár jisker a kámen se rozlomí na dvě poloviny. Břity sekačky se vychýlí z rovnováhy, oprava nás bude stát přes dva tisíce.

Na záhonech kvetou růže, afrikány, bílozelené květiny, kterým má babička říkala korejky, chrpy, plaménky a floxy.

Na západě je zahrada ohraničená špalírem smrků. Jsou vysoké několik metrů a oddělují nás od staré opuštěné zahrady, která kdysi také patřila k našemu domu. Teď ji vlastní pan Novotný ze Stoda, nedaleké vsi. Nechává ji pustnout, takže tráva v ní je vysoká do pasu, prorostlá kopřivami a svízelem. Jsou v ní jabloně, hrušně a jeden sto let starý ořešák, který plodí kilogramy malých tvrdých plodů.

Z jižní strany sousedíme s panem Karpíškem. Pan Karpíšek má malou chaloupku a ještě menší zahrádku. Jedna švestka, nízká jabloň. Záhony se zeleninou a s bylinkami. Na každou práci v zahradě má pan Karpíšek zvláštní oblek, stromy postříkuje ve futuristickém plášti, šátku a čepici s klapkami na uši. Nad tím, že jsme jeho sousedé, si pan Karpíšek zoufá. Naše tráva prorůstá do jeho

zahrady. Náš břechtan ohrožuje jeho stodolu. Nakonec pochopí, že není jiné cesty než jít k nám na zahradu a trávu a břechtan, bez rozpaků zasahující na jeho území, posekat. Má na to precizní a dobře ošetřované nástroje, malou strunovou sekačku, nabroušený srp, nůžky se silnými čelistmi. Navzdory naší zahradnické neschopnosti uzavíráme se sousedem přátelství. Zaléváme mu zahradu, když je nemocný, a on nám na revanš dává maliny, velké kanadské borůvky a česnek.

Jsme poslední dům ve vsi. Přes silnici s námi sousedí obrovský sad se starými jabloněmi a na naší straně silnice jsou ještě staré kravíny, pozůstatky někdejšího zemědělského družstva. Rok před tím, než jsme se sem nastěhovali, vyhořely a díky požáru místní hasiči mohli napsat další slavnou kapitolu do své historie: Takovou ohnivou spoušť Všekary ještě nezažily, čteme v jejich kronice, všekarští hasiči se stříkačkou sloužili celou noc.

Jsme za ty rozpadlé kravíny rádi. Znamená to, že nikdo nemůže koupit pozemek vedle nás a začít na něm stavět. Trochu ohrožení se cítíme jablečným sadem, obzvláště když se dozvíme, že je na prodej, ale nevěříme, že by se našel šílenec (najde se), který by ho koupil — jabloní je kolem pěti stovek —, a kdo chce dneska sadařit?

Rodiče nám říkají, že máme hospodařit. Ten první rok nás donutí zasadit brokolici, cibuli, hrách a jahody. Je to dřina. Zjistíme, že mravenci a myši milují jahody i brokolici. Také se důvěrně seznámíme se slimáky. Chytáme je do pivních pastí, ale boj prohráváme. Mnozí se geometrickou řadou. Jsou tlustí a nenasytní, visí na bramborové nati jako vánoční ozdoby a žerou všechno, nač narazí. Na bramborové nati najdeme také mandelinku. Vlastně je docela roztomilá, připomíná pruhovaný bombón. Sbíráme ji do kbelíku a pak drtíme mezi kameny. Ostatní obyvatelé vesnice to dělají podobně, mandelinka prý nechutná ani slepicím.

• • •

Žijeme v ustáleném rytmu. Manžel ráno odjíždí do práce, já si vařím čaj a píšu. Jde mi to těžce, protože navzdory prozacu mám stále deprese. Přestávám jíst xanax. Už nejsem tak zpomalená.

O víkendech si čteme, místo abychom pracovali na zahradě.

Těsně před zimou nahneme k růžím hlínu. Snad nezmrznou.

• • •

V únoru je masopust. Dvě desítky masek chodí od jednoho domu ke druhému. Jejich průvod doprovází harmonika. Když dojdou k nám, schovávám se za dveřmi. Nemám náladu se s nimi potkat. Manžel vychází ven, nese láhev vína. Masky jsou neodbytné. Vtrhnou dovnitř. Zírám do očí vodníka a něco koktám. Pak se objeví zdravotní sestřička, v ruce drží injekci. Příkáže mi, abych otevřela ústa. Poslušně to udělám a ona mi do pusy stříkne hlt slivovice. Všichni se smějí, připadá jim to jako dobrý vtíp.

Masopust pokračuje večerní zábavou. Muž tam jde a vrátí se v náladě. Ptám se ho, kolik toho vypil. Špatně artikuluje, takže nakonec se nad ním smiluji, pomůžu mu do postele a nechám ho vyspat.

Začíná postní doba.

• • •

Jediné, co na jaře zasadíme, jsou brambory. Přeryjeme záhon a do řádek vkládáme jednu hlízu za druhou. Soused nás pozoruje ze své zahrádky.

Sázíte? ptá se.

Sázíme, odpovídáme. Snad se něco urodí.

Soused se zasměje.

Víte, co se říká, prohlásí vesele. Nejhlupejší sedláci mají ty největší brambory.

Nevíme, jestli se máme urazit. Na nohou máme holínky obalené hlínou a v rukou rýč.

• • •

Bojíme se, že by si někdo mohl koupit pozemek, s nímž sousedíme. Vypátráme proto majitele a starou zahradu odkoupíme. Počet stromů, které vlastníme, se zdvojnásobí. Procházíme zahradou, díváme se na staré jabloně a jsme zoufalí. Tolik práce!

To, že jsme zahradu koupili, se brzy rozkřikne. Místní se na nás dívají s pochopením. Sami vlastní tolik půdy, že nás mohou strčit do kapsy. Brzy začneme dostávat nevyžádané rady, co se zpustlým pozemkem dělat. Někdo radí zem prorostlou kopřivami a svízelem přeorat, jinému přijde jako dobrý nápad zahradu zasypat hlínou a znovu osít trávou.

Koupíme herbicid. Prý zničí všechny plevel. Střiháme náletové bezinky a stříkáme kopřivy jedem. Kopřivy zajdou a uvolní místo svízele. Ten roste do dvoumetrové výšky, pne se po plotě a plodí statisíce drobných ostnatých kuliček.

Stýská se nám po kopřivách. Nebylo s nimi tolik starostí. Zjišťujeme, že na vyhubení svízele je potřeba zavolat specializovanou firmu. Kašleme na to. Chodíme po vsi a trousíme omluvy a za pár let se stane zázrak — svízel to vzdá. Na zahradě znovu vyrostou kopřivy. Vítáme je jako staré známé.

Soused Karpíšek, který svou vlastní zahradu opečovává pinzetou, zuřivé bujení naší zahrady nešťastně pozoruje zpoza plotu. Sdělí nám, že na jeho pozemku vystrčil hlavičku svízel. Pár lístků, malinkých jako nehet na malíčku.

My se svízelem žádné potíže nemáme, říkáme mu. A on, vystresovaný a s děsem v očích, padne na kolena a začíná zkoumat trávník, pečlivě dbá na to, aby stébla trávy byla jedno jako druhé.

Uklidňuje ho to, a když se večer na zahradě drhne, nahý a v neckách (v chalupě nemá vanu), už si prozpěvuje.

• • •

Za mužem přijde jeden z místních.

Chtěl bych prodat pozemek, říká.

Manžel zkoumá katastrální mapy.

Ten pozemek vám nepatří, upozorňuje muže v montérkách, s upracovanými rukama a tváří vrásčitou od sluníčka.

Ale já na něm už deset let hospodařím, brání se muž.
Komu teda patří?

Muž čte v mapě a pak říká jméno.

Krátké zablesknutí vzteku, potom rezignace.

No jo, tak já ten pozemek koupím.

Muž odchází, na podlaze po něm zůstává hlína.

Zvenku slyšíme startování traktoru. Díváme se s manželem na sebe. Chce se nám smát.

• • •

Deprese.

Doktorka Soukupová má ordinaci laděnou do uklidňujících pastelových tónů. Na zemi koberec, nástěnné lampy.

Ten prozac vám moc nepomáhá, říká.

Mlčím.

Víte co? nadechuje se.

Svitne ve mně naděje.

Chodte do lesa. Máte tam lesy?

Přikývnu.

Já jsem byla včera v lese, zasní se doktorka Soukupová.

Lehla jsem si do mechu s knížkou a bylo mi blaženě.

Představuji si, jak ležím v lese. Nevzbuzuje to ve mně žádné pocity.

Chcete prášky na spaní? ptá se doktorka Soukupová, když jsem na odchodu, s receptem na prozac v ruce.

• • •

Ptám se muže, co se o mně říká na vsi. Je hasič, a ještě ke všemu obecní zastupitel, měl by to vědět.

Že prý jsi divná, říká. Skoro vůbec nechodíš ven.

A že jsi spisovatelka.

Vox populi má jako vždycky pravdu. Vezmu si dva prozacy. A protože cítím malou, úplně malinkatou úzkost, polknu ještě polovinu lexaurinu.

• • •

Znovu podzim. Závěje listí, převážně z ořechu. Jablka, sladká a padaná. Hrušky s kožovitou slupkou, černé plody aronie.

Kolem našeho domu projíždějí myslivci. Na valníku mají vyskládané zastřelené divočáky. Z rypáků jim stéká krev, barví silnici.

Přijďte na zabijačku! volá na nás hajný.

Divočina je tuhá, její vlákna mi ulpívají mezi zuby.

Listopad se láme do prosince, drobně sněží.

Soused prodal sad s pěti stovkami jabloní. Nevíme komu. Ale máme strach, zvykli jsme si na samotu, nechceme, aby si někdo naproti našemu baráku postavil dům. S nosem přilepeným na okno sledujeme dění. Jabloně mají holé větve, zaklesnuté jednu v druhou, jsou neprostopupné.

V únoru jdeme na hasičský bál. Místní vytáhli slavnostní oblečení, někteří muži na sobě mají hasičskou uniformu.

Sál je vyzdobený kreповým papírem a voní potem a kolínskou. Lidé si nosí vlastní jídlo, chlebičky s vysocinou a cukroví. My jsme nepřinesli nic, netušili jsme, že tu funguje samozásobitelství. Vstupenka je zároveň lístkem do tomboly. Ta je bohatá a rustikální, první cena je půlka prasete. My vyhráváme balík dřevěných briket a tlačenkou, kterou věnujeme přátelům.

• • •

V březnu se ve vesnici zjeví nový majitel sadu. Na hlavě má bílou čepici a na nohou gumovky. Jmenuje se Hrabák a přijel ještě se dvěma pomocníky. Den za dnem kácení jabloně a jejich dřevo pálí. Zdevastovat celý sad jim trvá týden. Z ohňů, které založili, stoupá dým a saze létají až k nám, prádlo, které jsem sušila venku, je celé černé.

Za pár dní vypukne peklo.

Hrabák se rozhoduje podnikat ve velkém, postaví kurník bez oken a s šikmou střechou a nastěhuje do něj několik stovek slepic a sedm kohoutů. Kohouti bez ustání kokrhají, slepice začínají páchnout.

Hledáme na internetu informace o týrání zvířat a zjišťujeme, jak děravá je legislativa. Z neustálého kokrhání začínáme šílet. Já nemůžu psát, a protože kohouti kokrhají i v noci, tak se ani nevyspíme. Počet léků, které polykám, roste. Stežujeme si na obci. Starosta si neví rady. Pokouší se našemu novému sousedovi domluvit. Hrabák vypíná hrud.

Budu si dělat, co chci, říká. Když budu chtít chovat pávy, budu chovat pávy!

Starosta se skloněnou hlavou odchází.

Když jdeme s mužem ven, soused se schovává za křovím a kokrhá. Kohouty prý chová na maso.

Kohouty žerou jenom Mexičani, usklíbá se soused Karpíšek. Čelo si ovívá slamákem, tvář má klidnou a vyrovnanou. Jemu kokrhání nevadí, přespávat jezdí do Plzně a přes den si na ně zvykl.

Kupujeme jed na krsy. Jsme odhodlaní ke všemu. Muž se v noci plíží do vypleněného sadu, rozhodnutý způsobit slepičí genocidu. Kohouti kokrhání má sílu 85 decibelů, jedoucí vlak jen o pět více. Hrabák nespí, hlídá svůj pozemek, u toho kouří a poslouchá rádio. Muž se vrací domů jako zpráskaný pes. Jed na krsy vyhazujeme a přemýšlíme, jak dlouho bude trvat, než Hrabák sní všechny kohouty.

Září je teplé a vítr k nám do zahrady nese vůni slepičinců. Chodím se špunty v uších, neslyším kohouty, manželův hlas ani zvuk traktoru, který kolem nás projíždí. Těsně před narozeninami zjistím, že jsem těhotná. Říkám to doktorce Soukupové, která mi okamžitě zakazuje jíst prozac.

Stejně vám nepomáhal, říká a usmívá se u toho, jako by mi sdělovala nějakou krásnou a důležitou novinu.

Mám pocit, že se na věci kolem mě položil černý závoj. Přestávám jíst, odmítám komunikovat, dny trávím zavřená v domě. Přátelé o mě mají strach. Když jde muž po návsi, volá na něj jeden z Vytiskových, jestli jsem se neodstěhovala, že mě už dlouho neviděl. Muž krčí rameny. Ani po letech jsme si nezvykli na to, že nám celá vesnice vidí do talíře.

Z okna se dívám na to, jak stromy mění barvu ze zelené na žlutou a oranžovou. Tráva řídne, z lesa se nesou výstřely podzimního honu. Život ve vsi má neměnný rytmus, Vytiskovi sedí pod topolem, chystá se výlov rybníka a slavnostní zakončení hasičské sezóny. Na silnici potkáváme Hrabáka, zastavuje auto a řve na nás z okénka, že každý den sesbírá čtyřicet vajec a že kohouti jsou lahůdka.

V prosinci začne sněžit. A sněží nepřetržitě mnoho dnů, doprava stojí a silnici označují jen dlouhé tyče, zapáchnuté v krajnici. Uprostřed noci se ozve rána, já ji neslyším (špundy), zato muž je hned na nohou, vybíhá před dům a zkoumá, jestli nám nespadla střecha. Naštěstí to byla jen menší lavina, uvolnila se z hřebene a při pádu s sebou vzala kus omítky na jižní straně domu.

Pátého prosince se ve mně poprvé pohne dcera. Telefonuje doktorka Soukupová, vyděšená z toho, že jsem k ní přestala chodit. Telefon nezvedám, nevidím důvod, proč bych s ní měla být v kontaktu, když mi odmítá předepsat léky.

Manžel je v práci, já se ploužím domem a přikládám do kamen. Jsou nenasytná, dřevo hoří jasnými plameny.

Občas jdu na procházku. Ztěžka dýchám. Stromy jsou obalené sněhem, v lese závěje a úzké cestičky prošlapané zvěří.

Na konci roku dostaneme dobrou zprávu. Hrabák si zranil záda a musí přestat s chovem drůbeže. Schovávám se za záclonu a pozoruji, jak nakládá slepice a odváží je pryč. Po dlouhé době se cítím dobře, skoro jako kdybych si vzala dva prozacy a zapila je vínem.

Obec pořádá ohňostroj. Díváme se s mužem na rachejtle vypálené k nebi. Starosta, kterého potkáváme u rybníka, říká, že si do Nového roku přeje, aby všekarší hasiči skórovali a aby vesnice vyhrála soutěž o Nejhezčí obec západních Čech.

Našla jsem si nového psychiatra. Pečlivě poslouchá, co mu říkám. Okamžitě mi vysadí lexaurin, kterým mě zásobovala doktorka Soukupová, a slíbí, že mi po porodu napíše nová antidepresiva. Zní to dobře. Možná se věci ještě obrátí k lepšímu, teď, když zmizeli kohouti.

Prvního května porodím dceru. Má všechny ruce a nohy a nemá žloutenku. Po třech dnech si ji z porodnice odvážíme domů. Procházíme s ní zahradou. Trávu máme až ke kolenům, kvetou v ní pampelišky a jitrocel. Také třešeň je obsypaná květy. Stojíme pod ní s miminem v povijanu a posloucháme včely. Obloha je modrá, slunce máme vysoko nad hlavou. Od chvíle, kdy jsme se přestěhovali na vesnici, uplynulo pět let.

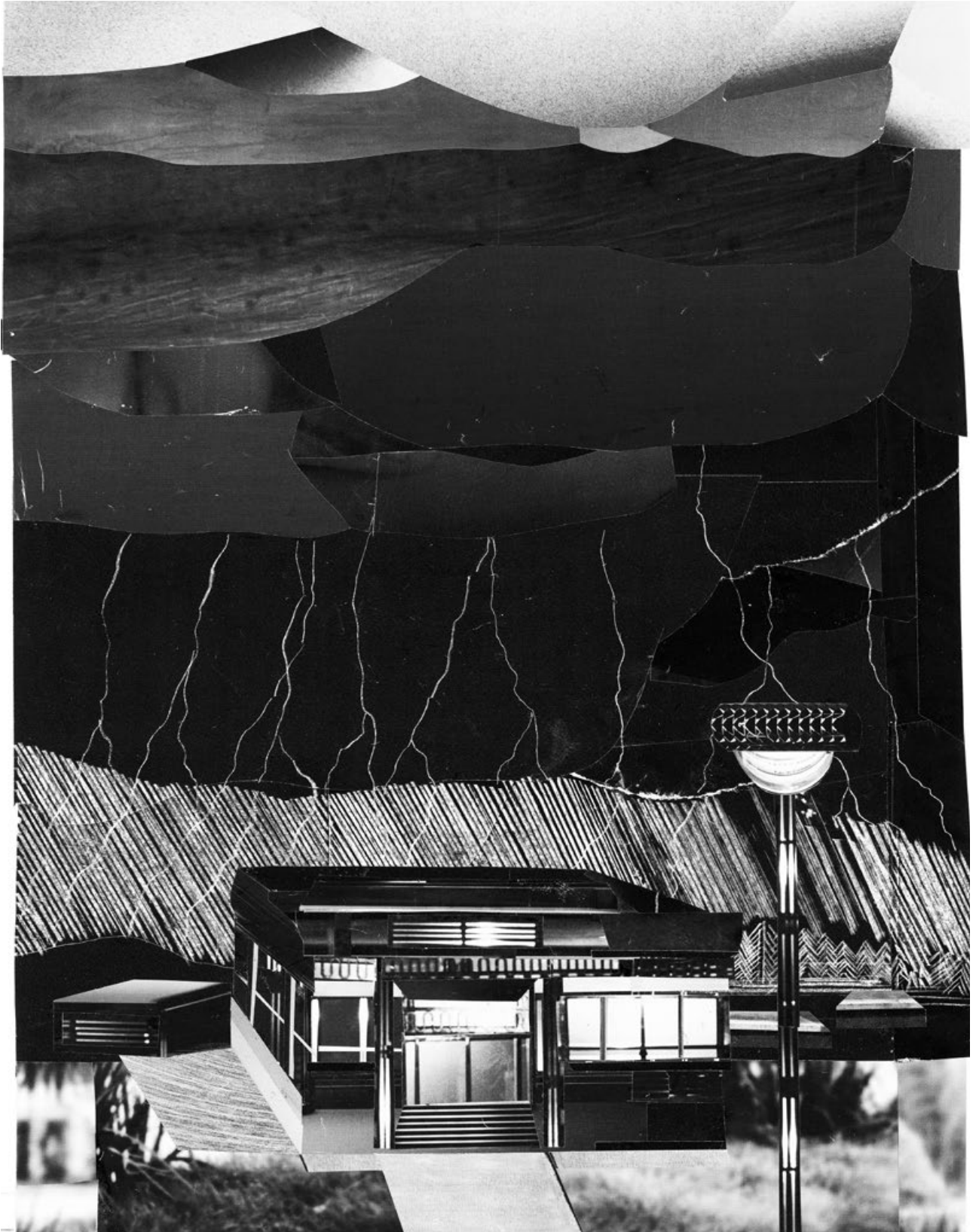
Foto Jan Němec

Jakuba Katalpa (vlastním jménem Tereza Jandová, nar. 1979) debutovala v roce 2006 novelou *Je hlína k snědku?*, za níž byla nominována na cenu Magnesia Litera v kategorii objev roku. Román *Hořké moře* získal v roce 2009 nominaci na Cenu Jiřího Ortena. Za prózu *Němci* obdržela v roce 2013 Cenu Josefa Škvoreckého a Cenu Česká kniha. V září letošního roku vyjde její nový román *Doupě*.

Bouřka

Veronika Bendová

Ilustrace Michaela Kukovičová

Ne, nebylo to dobré. I když byl červenec, i když bylo krásně, léto budiž požehnáno.

Karolínin nejmilejší čas začínal někdy v půli května, kdy přilétali rorýsi a muškáty na balkoně vyháněly nové šlahouny. Těšila se na letní oblečení, na letní pití na zahrádkách a na letní prázdniny, i když to znamenalo mít všechny děti na krku šestnáct hodin denně. Od doby, kdy sama nechodila do školy, milovala i podzim, sbírání kaštanů a listů s dětmi, barevné výbuchy lesů a teskná mlhavá rána. Když pak spadlo poslední listí ze stromů, měla chuť zalézt jako medvědice do své nory a spát až do dubna. Do dubna, kdy se už zase může těšit na léto.

A potom byl červenec, horký a voňavý červenec, byla noc, šli s Ivanem po venkovské asfaltce a ona měla pocit, že žádné léto není. Že jde únorovou inverzí a nevidí na krok.

Letošní letní dovolená byla jako začarovaná. Jeli stejně jako několik předchozích let na týden s partou přátelenských rodin. Většina se znala z gymnázia, byly mezi nimi i dva manželské páry, se kterými se Ivan seznámil ve firmě. Pronajali si všichni dohromady velký statek se zahradou a bazénem na Vysočině. Děti se znaly a utvořily hned na začátku několik bojových skupin, v rámci nichž se navzájem podněcovaly k řádění.

Ivanovi se do odjezdu nechtělo. S nechutí balil pár svých věcí a utíkal před domácím zmatkem do pracovny.

Karolína se těšila! Sice si spolu sami moc nepovídají, ale zase tu bude tolik jiných lidí, že se jejich dlouhodobé domácí napětí bude moci trochu naředit. A Ivan stejně nechce mluvit, nebo to nedokáže. Mlčel, nebo — když byl nervózní — křičel. Jako by mu úplně chyběl střední rejstřík.

První večer, když uložili alespoň nejmenší děti, sešli se dospělí pod pergolou na verandě. Vytáhli gril a nakrájeli maso na špízy, otevřelo se víno. Zábavu vedl Ivanův kolega z práce, neobyčejně milý a neobyčejně ošklivý muž s čelem zploštělým jako vorvaň. Přivezl kytaru a hrál na ni s velkým nasazením Rolling Stones a taky staré trampské fláky, které dovedl zpívat s nenapodobitelným kňouravým stylem prvorepublikových osadníků. Všichni učerávali smíchy.

Karolínu však začínala bolet hlava a kromě toho někdy kolem desáté naznala, že musí zahrnout do postele alespoň šestiletého Sebastiána, který předtím tvrdohlavě trval na tom, že už není malý a může být se staršími vzhůru. Zůstala ležet se synkem na pokoji, v podkroví bylo horko, čekala, až usne, zatímco zvenku pronikal dovnitř tlumeně hovor, erupce smíchu, drnkání na kytaru a vůně uhlí z grilu. Přemohla ji na chvíli únava, do dřímání ještě zaslechla, jak dole cosi vesele vypráví Ivan. Ale mozek už jí halila teplá mlha, a tak se nad tím úkazem ani nepodivila.

Probrala se někdy po jedenácté. Sešla omámená spánkem dolů. Zrovna když si v kuchyni nalávala vodu, vrazila dovnitř zrzavá kytaristova manželka a řekla se smíchem:

„Teda ten tvůj muž, to je neuvěřitelný spíkr. Vypráví tady jednu historku za druhou, je šíleně zábavný!“

„Ivan?“ zeptala se zpitoměle Karolína. Zrzka vytáhla z ledničky dvoulitrovou petku s bílým vínem a přisvědčila.

„Jasně že Ivánek! Hele, já ti ho závidím!“

Karolína usedla ke stolu, aby si to trochu srovnala ve spánkem obluzeném mozku. Seděla a pila vodu, za čelem jí bolestivě cukalo. Přemýšlela, kdy naposledy slyšela říct doma Ivana něco, co by se dalo popsat slovem zábavný. Mezitím zavítal do kuchyně Vojtěch. Vytáhl z lednice pivo.

„Heleme se, snad už se nechystáš spát! Noc je ještě mladá! A Ivan tam zrovna povídá nějakou scénku od nich z práce, baví nás už dvě hodiny a je čím dál vtipnější! Vy musíte mít doma veselo!“

Scénku z práce?

Vytanula jí obvyklá domácí klopotná, minimalistická konverzace.

Tak jak ses měl?

Blbě.

Stalo se v práci něco?

Nic, o čem bych chtěl mluvit.

Zvenčí vystřelil smích, Karolína vstala a popošla ke dveřím na zahradu. Zastavila se v nich. Zahlédla Ivanův profil, částečně zakrytý vedle sedící Kateřinou, viděla, jak živě gestikuluje, omládle se usmívá a mluví a mluví. Karolína ho vlastně neslyšela. Zdvihla se v ní hořkost, velká a silná jako povodňová vlna.

Její neuvěřitelně zábavný a čím dál vtipnější manžel.

Sebrala se a vyběhla po schodech do jejich pokojíku. Sebastián tiše oddychoval, deku skopanou na zemi. Praštila sebou oblečená na postel. Zmítala s ní lítost se vztekem, úplně bílým a vražedným vztekem, v pokoji bylo dusno a v hlavě jí řezalo, jako by jí termity zevnitř vykusovali mozek.

Takže takhle se chová, když u toho ona není. Je uvolněný a veselý. VYPRÁVÍ... do prdele! Strhávala ze sebe kusy oblečení, rozčilená způsobem sobě nevlastním. Proč není vlastně spokojená? Proč mu nepřeje, že se uvolnil, že je mu dobře...?

Nemohla. Bylo v ní moc všech těch nevraživých tichých večerů, ve kterých doma mluvila jen televize. Příliš Ivanova odtahování se. Ta náhlá sdílnost a veselost byla jako urážka, jako plivnutí pod nohy. Dokáže to tedy, dokáže být milý a zajímat se o druhé! Proč to tedy nedokáže doma?! Proč to nedokáže pro ty, kdo mu mají být nejbližší? Došourala se už v pyžamu do koupelny, namočila si ručník a přitiskla si ho na čelo. Hlava ji teď bolela tak, že se jí dělalo špatně. Bála se vzít si prášek, aby se jí nezvedl žaludek.

Ležela ještě dlouho na posteli a nemohla usnout.

Ivan po nějaké době tiše vstoupil do pokoje. Stál chvíli mlčky ve dveřích.

„Ty už jsi šla spát...?“

„Mám asi migrénu,“ řekla. „Klidně se vrať a bav se.“

„Vzala sis něco?“

„Dej mi pokoj!“ zavyla a otočila se ke stěně.

Odešel.

„Bývala Ascalóóóna...“ zpíval dole Vorvaň.

„To mi děláš naschvál?“ zeptala se Ivana ráno. „Aby ses předvedl, jak jsi dokonalý?“

„O čem to mluvíš, prosím tě?“

„O té tvé okázalé zábavnosti!“

Chvíli se na Karolínu mlčky díval.

„Ty prostě nevíš, co chceš!“

Karolína s Ivanem dva dny nemluvila. Nikdy v životě to ještě neudělala. Ivan se nijak nesnažil ticho prolomit. Zpočátku to šlo maskovat, bylo tu tolik jiných partnerů k hovoru, že jejich ponornou válku zaregistrovala kupodivu snad jen Vorvaňova Zrzka. Nejhorší na tom ale bylo, že Ivanovi tenhle stav vlastně snad vyhovoval. Hrál si s dětmi, svými i cizími — on, od kterého doma slyšeli jen *ticho, běžte vedle, neřvěte, neříkej to mně, řekni to mámě!* Povídal si s kamarádkami i kamarády, jako ten nejpříjemnější a nejspolečenštější manžel ve vesmíru.

„Co blbneš,“ říkala po straně Zrzka Karolíně. „Co si stěžuješ, proboha?! Já mít takovýhodle chlapa, tak jsem na vrcholu štěstí!“

Karolína se musela kousnout do rtů, aby ji neposlala do prdele.

„Nechceš se trochu ovládat a nedělat tu dusno?“ řekl jí večer v posteli Ivan, těsně předtím, než se odvrátil ke zdi a přetáhl přes sebe deku.

Když třetí den ráno přišla k snídani, utichl hovor. Pak vstal Vojtěch a řekl trochu nuceně:

„Já myslím, že byste měli dneska večer jít s Ivanem někam do hospody a vyřikat si to. Sorry, ale je to dost nepříjemný i pro nás...“

Karolína na chvíli zabojovala s krajní touhou vyjít ven, sednout za volant auta a odjet. Odjet z tohoto místa poníženi a už se nikdy nevrátit. Všimli si toho samozřejmě všichni. Chovala se jako kráva.

A proto teď šli po strupaté asfaltce do vedlejší vsi. *Vyřikat si mlčení, vyřikat si nemluvení.* Jeho, její.

Seděli v ponuré naddimenzované hospodě, prázdné ratejně. Kdysi to byl zřejmě hlavní sál socialistického kulturáku, který pomalu a neodvratně chátral. Ze stropu visely zárovky bez stínidel. Hospoda byla skoro prázdná, jen kousek od nich hrálo pár strýců karty a na vysokých židličkách u baru popíjela mladá dvojice. Blondýna s fialově nalíčenými ústy a vesnický frajírek ve sportovní šustákové bundě, s podobanou tváří. Občas k nim hodil znuřeným pohledem. Nagelovaná ofina mu trčela na stranu, jako by od něj vlasy chtěly odejít. Vypadá příšerně, pomyslela si Karolína.

Seděli s Ivanem v rohu té agrárně hardcorové ratejny a holá žárovka jim vykrajovala z tváří světlé škrabošky. Pivo nestálo za nic. Hovor se odvíjel v neutěšených zákratech.

Řekla, že je nešťastná.

A myslí si snad ona, že on je šťastný?! Chodí do hnusný práce, musí tam snášet všechny ty debily a dělá to pro koho asi?

„Tak dej výpověď, když tě to tak deptá. Tak strašně ses změnil!“

„A z čeho si představuješ, že budeme žít, ty chytrá? Vyděláš ty peníze snad ty?!“

„Najdeš si něco jinýho.“

„Ty jsi úplně mimo realitu. Dělam ve firmě osmej rok a jenom díky tomu beru plat, kterej beru! Víš, kolik měsíčně utrácíme? Víš, pod jakým tlakem tam já pracuju?“

A ty si sedíš jako princezna ve svém skleněném zámku, já pro vás dělám a ty jenom fňukáš, jak jsi nešťastná.“

„Když to děláš pro nás, tak proč jsi na nás takovej? Proč jsi doma pořád naštvanej, mrzutej, nervózní? Proč nemůžeš nechat práci za dveřma, zavřít za sebou...“

„A ty si myslíš, že s tebou je to jednoduchý?! Teď jsem na dovolený a chtěl jsem bejt milej! A podívej se, jak nehorázně na to reaguješ! Místo abys byla ráda, jsi ublížená. Nikdo nechápe, jak se chováš, nikdo!!!“

„Oni tě totiž neznají jako já! Nic tě nebaví, nic tě nezajímá, všechno tě štve!!! Vyjíždíš na děti a pořád je jenom péroješ a srážíš. Odbejváš je, a když ti chtějí něco vyprávět, řekneš, ať to řeknou mně. A pak jsi uražená, že když si s nima jednou za měsíc chceš něco zahrát, tak nechťejí. Vždyť ty jsi tak *hroznej otec!*“

Ivanův výraz se změnil. Nechtěla to říct takhle. Ale už to bylo venku.

Přiloudal se výčepní, unaveně hmátl po popelníku a vysypal ho do kbelíku, který měl s sebou, z vajglů a popela se vznesla šedavá páchnoucí mlha. Karolína se otrásla.

„Ještě pivo?“ zeptal se bez nadšení.

„Ne, my zaplatíme,“ řekl Ivan cizím, nízkým hlasem, ve kterém drnělo něco prasklého.

Čekal, až se muž vzdálí. Pak se nadechl.

„A ty si myslíš, že jsi snad kdovíjaká matka?! To ani v žertu. Že jsi dokonalá hospodyňka? Ty?!! Cha. Že jsi snad nějaká citlivá partnerka? To si doufám nepředstavuješ ani ve snu.“

Zaťal hluboko, ale ještě to nebyl poslední řez.

Frajírek na baru vykládal blondýně nějaký vtip a dlouze se mu smál.

Ivan se naklonil ještě blíž a řekl s tichou záští:

„Opravdu si myslíš, že TY BYS BYLA PRO NĚKOHU dobrá manželka?!“

Zaklonil se a napil se piva.

Zmlkla, zabořilo to příliš. Musela si položit ruce do klína, jak se jí roztřáslly prsty.

Vybavily se jí všechny ty ztracené věci a odkládané práce. Hromady nevyžehleného prádla, chuchvalce prachu za nábytkem, plesnivějící nedojezené jogurty v ledničce. Rozházené postele, zapomenuté návštěvy u doktora, díry na dětských ponožkách a roztřepené rukávy bundiček, špinavé umyvadlo v koupelně, přetékající odpadkové koše, zapomínané nákupní seznamy, na poslední chvíli placené složenky. Všechna ta nesplněná dobrá předsevzetí, křičení a vztekání, odstrkávání dětí, všechna její nedochvilnost, zbrkllost, lenost a nedůslednost.

Ne, řekl v duchu její vnitřní soudce, nebyla bych pro nikoho dobrá manželka.

Položila si ruce na obličej, nešlo to zastavit. Odstrčila prudce židli, vstala a odcházela ke dveřím na záchod. Měla pocit, že kráčí jen nějakou shodou okolností, že není s to ovládnout ani jeden úd svého těla. Zabouchla za sebou dveře a potlačované slzy z ní vyrazily ven, tekly a kapaly, sesula se podél kachlíček na bobek a plakala nahlas, plakala ze všech sil, vlastně se tomu ani pláč říkat nedalo.

Karolína vyla na tom obrovském a prázdném záchodě jako zmrzačený pes. Věděla, že jí přes dvoje dveře a dlouhý

lokál nikdo neuslyší, a tak brečela a vzlykala jako o život, jako by si potřebovala vynahradit všechny chvíle, kdy pláč byl nevhodný, kdy pláč vypadal jako vydírání, jako hysterie, jako přecitlivělost, jako trapnost.

Plakala, protože ona nikdy pro nikoho nebude dobrá manželka. A protože *manželka* je, zbylo jen, že není dobrá, není dobrá.

Není dobrá.

Nešlo to zastavit. Seděla v podřepu, škytala a vzlykala, teklo jí z očí, nosu i pusy, dokázala jen natáhnout ruku a vytahovat ze zásobníku nad sebou další a další papírové ručníky. Přišlo jí, že už nemá sílu vůbec na nic, že už tady zůstane na ošklivém hospodském záchodě navěky, sesutá v poloze skrčence jak mrtvá z Pompejí.

Pak se ozvalo nesmělé zaklepání. Karolína strnula. Dveře na záchod se pootevřely.

Mezi věřeje pomalu vsunul obličej uhrovatý frajírek z baru. S ofinou trčící na stranu.

Karolína se postavila, vytrhla chvatně papírový ručník a rychle si utírala obličej. Snažila se ovládnout křečovitě popotahování.

„Já jsem vás slyšel... Vy tady pláčete?“ zeptal se překvapivě měkkým hlasem. „Stalo se vám něco?“

Zavrtěla hlavou. Mluvil na ni, jako když muž uklidňuje vyděšené štěně.

„Něco vás bolí...?“

V zrcadle zahlédla zarudlou, ubrečenou, napuchlou tvář.

„Ale ne... Jenom tady řešíme... takovou menší manželkou krizi.“

„Aha, takže srdíčko bolí,“ pronesl, jako by nebyl o dvacet let mladší než ona. „Nebojte, to se spraví. To bude dobrý...“

Kývla hlavou. Pokusila se na něj usmát.

„Děkuju...“

Udělal krok dovnitř. Natáhl ruku a ostýchavě ji pohladil po rameni.

„A už neplačte,“ řekl ještě tiše, než pustil dveře a zmizel. Osaměla.

Když vyšla ze záchodu, srazila se s Ivanem přede dveřmi. Šel se po ní právě podívat. Zaplatil, co byla pryč.

„Kdes byla tak dlouho, prosím tě?!“

Odcházeli. Když Karolína mýjela bar, otočila hlavu, aby se podívala po mladíkovi. Seděl zase před blondýnou, kinklal dlouhýma nohama a připaloval jí cigaretu.

Podobaný anděl ve sportovní šustákovce Addidas.

Chtěla k němu jít a políbit ho z vděčnosti na tvář. Ale neodvázila se. Poděkovala mu jen očima.

Šli po silnici zase zpátky. Táhlo k půlnoci, kolem nich ležela sametová, smolně černá tma. Mlčeli. Bylo dusno, noc vydechovala letní pachy a vůně, trávy, kravského hnoje, téru. Zdvíhal se mírný vítr, v dále blýskala přicházející bouřka. Měřili kročejemi asfaltku, každý krok připadal Karolíně jako odpočítávání posledních vteřin do chvíle, kdy bude muset přiznat porážku, protože na jakýkoli další boj nebo obranu neměla sílu. Šla jako stroj, úplně vyprázdňená a slabá.

Když byli pár desítek metrů před vsí, zastavila se. Vítr zesílil, stromy kolem cesty se rozšuměly. Měli se vrátit usmíření, ostatní na to čekali.

Ivan se na ni vyčkávavě podíval.

„Budeme se k sobě chovat normálně, ano?“ řekla tiše. „Nějaké další hádky si můžeme schovat na doma...“

„Já jsem se choval normálně i předtím, já s tím problémem nemám,“ odtušil. „A ano, myslím, že je bezohledný k druhým řešit tu naše problémy.“

Mlčela, přišlo jí to jako polopravda, pololež. Ale vojsko už bylo odzbrojené, leželo v zákopech a vyzývalo příměří.

„Je mi to líto,“ řekla jen, aby dostala své roli. Jako by už všechny emoce a city vydala tam na hospodském záchodě a žádné další zásoby neměla. Znovu se zablesklo, někde blízko zahřmělo.

Rozešli se, Karolína se modlila, aby tam všichni přátelé neseseděli a nehledali v jejich výrazech obnovenou vzájemnost, protože si nebyla jistá, že je schopná něco takového zahrát.

Bouřka přišla v pravý čas. Když dorazili na statek, začaly padat první těžké kapky, kamarádi zrovna běhali tam a sem a odnášeli sklenice a zpěvníky před deštěm dovnitř. Ten veselý chaos je do sebe pojal bez zvláštní pozornosti a ze shora se jako na zavalanou začal ozývat brekot.

„Mamí!“ bylo slyšet Sebastiánův hlásek, „já se vzbudil! Já chci být s tebou! Já tu nebudu pořád dokola sám!“

Autorka (nar. 1974) je prozaička. V roce 1999 absolvovala studium scenáristiky a dramaturgie na FAMU, později působila v kulturní sféře. Její prozaický debut, novela *Nonstop Eufkrat* (Fra, 2012), byl dobře přijat kritikou i čtenáři a získal třetí místo v soutěži Česká kniha 2013. Se svou velkou rodinou žije v Praze, letos v únoru se jí narodilo páté dítě. V poslední době se věnuje psaní povídek.

Molotov

Ondřej Hudec

Ulice je tichá a opuštěná. Všechna okna jsou temná, domy prázdné. Na pozadí vzdálených zvuků večerního města je slyšet jen bzučení pouličních lamp. Stojí v dlouhé řadě, svítí do mlhy matným a zbytečným světlem a každá vypadá osaměle a bezúčelně jako kříž, z něhož už před týdnem sňali nebožtíka. Náhle však zavrzá branka a mezi lampami se ubírá postava. Mladý muž v černé teplákové soupravě a sportovní obuvi. Vyhýbá se osvětlení a pohybuje se svižným krokem a téměř neslyšně. Stane na konci ulice. Hledí na bílý štít posledního domu. Šátrá v igelitové tašce a cinkání plechovek zazní jako zvon. Zvuk teskně rezonuje ulicí jako smrtelný sten nevinnosti. Jako marné bití na poplach. A pak jej pohltí tma. To už mladý muž překonal úlek a vzduch brzy voní syntetickými barvami. Muž je plně zabrán do práce. Po chvíli poodstoupí a prohlíží si své dílo. Na bílé stěně stojí velkými tiskacími písmeny vyvedený nápis:

YOU ARE NOW ENTERING FREE TŘEBÍČ

Co to má sakra...

Věci se v životě často dějou dost nečekaně, a tak se třeba někdy přihodí, že noc plná výbušnin, sexu a násilí začne tím, že se otevrou dveře a nikdo neví, co má dělat.

Dveře se pootevřely, dveřma vyvanul dým a dovnitř nakoukla hlava. Byla to zcela nečekaná hlava, takže jsme ji hned uviděli a strnuli jsme překvapením. Podívala se na nás, tři postavy najednou zamrzlé v čase, pak vstoupila a s ní i zbytek těla. Čas se zase rozběhl a Kamila řekla:

„Jste tady. Doufala jsem, že vás tu najdu.“

Taky kde jinde by nás měla hledat, nikam jinam jsme ani nechodili, byli jsme tam, kde každou sobotu. Možná to někomu připadne nudný, ale pravidelnost má i svoje výhody — kdybychom byli jinde, tak by nás nenašla. Seděli jsme u židáka v salonku a seděli jsme tam sami. Ještě před chvílí popíjely u vedlejšího stolu tři holky, který jsme neznali (a my jsme byli, jak jsem říkal, taky tři), ale pak se sebraly a šly někam na diskotéku a my jsme tam zůstali a s náma tam po nich zůstalo nepříjemný ticho a pocit, že nám něco uniká. Alois kouřil jednu cigaretu za druhou, Bedřich si hrál pod stolem s žiletkami, já si v duchu recitoval Apollinaira a František — tu chyběl. Bez něj jsme si nějak neměli co říct. Ne že bychom se přímo nudili, protože nudit jsme se vůbec nedovedli, ale atmosféra byla mdlá a večer nikam nesměřoval, leda k mdlé neděli.

A teď tohle.

Teda že nás tu Kamila najde, když nás bude hledat, bylo víceméně jasný, vůbec ale nebylo jasný, proč by nás Kamila měla hledat. Jindy nás nikdy vůbec nehledala.

Spíš jsme vyhledávali my ji, občas jsem si dokonce říkal, že je to jediný důvod, proč se kamarádíme s Františkem. Jenže František tu nebyl. A Kamila tu byla a to překvapení bylo tak veliký, že jsme se nikdo nezmohl na slovo.

„Brácha je zpátky. A je nějak divnej.“

František byl tak nějak divnej pořád a odjakživa, ale to už všichni věděli, a on byl divnej takovým nenápadným, neškodným způsobem, kterej nikoho nealarmoval. Teď šlo zřejmě o něco jinýho. Ono bylo hlavně divný, že je už zpátky, protože se měl vracet až za dva týdny.

Místnost se opět plnila kouřem, ale jinak se pořád nic nedělo a pomalu začínalo být trapný, že nikdo nic neříká, tak jsem to vzal na sebe a pronesl někam směrem ke Kamilinu krku (protože výš jsem se kouknout neodvážil a níž mi to bylo hloupý):

„Ehm, a kde jako je?“

V ulicích okresního města zuřila začínající horečka sobotní noci. Provoz žádnéj, nikde nikdo, všichni seděli doma, nebo v hospodě, jen sem a tam se na chodníku ochomejtala skupinka nějakých lidí, většinou našich vrstevníků. Přesouvali se vláčně z hospody do hospody, nebo přešlapovali na místě, kouřili a přemýšleli nahlas, kam půjdou. Působilo to celý malinko zoufale, ale velmi nespoutaně. Na každěj pád my jsme teď byli jinej případ, dobře jsme věděli, kam jdeme, a tak jsme šli rychle a bez zbytečného zdržování. I když teda šlo by nám to ještě rychleji, kdyby s náma nebyla Kamila. Byla o rok mladší než my, ale s každým se znala a každěj ji chtěl pozdravit, takže vždycky, když jsme potkali jednu z těch zevlujících skupinek, tak jsme museli zastavit a počkat, až se vykecaj. Bedřich si ty lidi pokažděj vyzývavě prohlížel, vypadalo to, že by rád začal rvačku, kulil oči a mezi rty obracel zakrvácenou žiletku nebo si navlíkal a sundával boxera, ale nikdo si ho moc nevšímal, takže na žádnou bitku nedošlo. Alois stál vždycky opodál, koukal si na boty a kouřil, a Kamila se sice usmívala a tvářila se vesele, ale bylo poznat, že je nervózní a snaží se hovor utnout co nejdřív. Byla to prostě hodná holka a měla starost o brášku. Úplně mě to dojímal.

Bráška se totiž nečekaně vrátil z Ulsteru, nikomu předem nedal nic vědět, a když se Kamča večer vrátila z tréninku, smrděl celej dům benzínem, v předsíni se válely kanystry a různý flašky a ve svém pokoji se na podlaze válel František, celej od barvy, stříhal na hadry svoje starý trička a nekomunikoval. Kamča se ho samozřejmě vypytała na všechny ty znepokojivý věci, ptala se přesně na to, co by člověka v danou chvíli asi tak zajímalo, ale František buď neodpovídal, nebo odpovídal z cesty nebo

nesrozumitelně. Jeho krásná sestra z toho nabyla přesvědčení, že se asi chystá provést něco nerozumného, že něco nerozumného už dost možná provedl a že nejrozumnější bude přivést nás tři, abychom mu to rozmluvili, protože rodiče se měli vrátit až v neděli večer.

„Tak čau, třeba se ještě potkáme.“

Kamča se zas rozloučila se skupinkou mládežníků, kteří ji zřejmě dobře znali, zatímco nás ostatní zcela bezelstně přehlíželi, a vyrazila rázně kupředu. Udávala nám tempo o rok mladší holka. Bylo to divný. Ve škole nám furt opakovali, že jsme budoucí elita národa, ale tady venku nebyla ta naše příslušnost k elitě nějak moc vidět. Spíš jsme vypadali jako tři podivíni, kteří se s nikým neznej a vede si je holka jak pejsky na provázku. Ale teda zase tuhle paničku nám mohli všichni závidět. Snažil jsem se pokud možno nenápadně jít co nejbliž vedle Kamily, zachytit její vůni, jako že náhodou se dotknout rukama, ale bylo to dost těžký, protože Bedřich se snažil o to samý a Kamila taky vůbec nespolečovala. Alois se o nic nesnažil a zůstal u pár kroků vzadu.

Naproti radnici stálo policejní auto a dva taxíky, z jednoho akorát vystupovaly tři mladý holky.

„To jsou ty tři baby, co seděly u žida,“ ukazoval na ně Bedřich. Dokonce i Alois odlepil oči od země a podíval se tím směrem, ale hned je zas sklopil zpátky, když zjistil, že holky koukají na nás a culí se.

Jedna na nás dokonce vyplázla jazyk.

„To je Peta z obchodky. Je to lesba,“ poučila nás Kamila a mávala jim.

„Ty vole, když na mě lesba vyplazuje jazyk, je to, jako by mně nějaký borec mával před ksichtem čurákem.“

Aloise ta hláška tak pobavila, že se prudce rozesmál. Ale smích rychle přešel v záchvat kašle. Alois stál, zlomenej v pase, hekal a lapal po dechu.

„Dobrý, Lojzo?“ otočila se k němu Kamila a upřímná starost v jejím hlase mě bodla do srdce.

„Jo, dobrý. Jen mi zaskočilo,“ zasýpal v odpověď Alois, když po chvíli popadl dech. Alois byl souchotinář naší party, byl hubenej, měl černý kruhy pod očima a vykašlával krev. Moc nemluvil a člověk měl z něho pocit, že vede intenzivní vnitřní život. Bledej ksicht, vystouplý lícni kosti a dlouhý černý vlasy... holkám se líbil, ale on to neviděl, takže byl věčně sám.

Tři holky mezitím odešly. Přešli jsme náměstí a podél řeky se vzdalovali od centra města. Nikoho už jsme nepotkávali. Bylo ticho a do ticha jen klapaly Kamiliny boty s podpatkem. Bylo těžký myslet na něco jinýho než na Kamiliny podpatky, její lýtka, stehna, zadeček... třeba na to, že se její brácha zbláznil... ale na něco jinýho člověk myslet musel, jinak by se zbláznil sám. Myslel jsem tedy na zákopovou válku a trepanaci pod chloroformem. Myslel jsem na nás coby čtyři láhve šampaňského. Láhve, ve kterých cosi kvasí.

Za mostem stoupala cesta do kopce a nahoře na kopci stála vilová čtvrť. Kopec byl prudkej, ovšem Kamila ještě zrychlila — její dokonalé tělo bylo v dokonalé kondici. Soustředil jsem se, abych moc nefuněl a zároveň ani nezaostával. Alois zaostával. Teprve nahoře jsem zvedl hlavu. Stáli jsme na začátku dlouhý řady domů. Na štítě prvního

z nich byl čerstvě vysprejovanéj obrovskej nápis YOU ARE NOW ENTERING FREE TŘEBÍČ.

„Co to jako má bejt?“ vychrchlal ze sebe otázku Alois a odplivl ji na asfalt.

„To František, vysprejoval to tam, ještě než jsem přišla domů, je to prej důležitěj vzkaz pro... nevím... pro někoho... je to prej vzkaz. Jo a taky prej zjistil, že se narodil ve stejnej den, kdy umřel Bobby Sands. Prej to nemůže být náhoda.“

„Kdo je zas do prdele Bobby Sands?“

„Nemám tušení.“

Kamča bezmocně rozhodila rukama.

Jako sprejovat proč ne — ale takovýhle pičoviny?

Ulice byla tichá a opuštěná, v oknech tma. Lampy svítily do tmy jak svatozáře potenciálních oběšenců. Kamila odemkla branku. Rodičům se nevedlo špatně, jejich dům vypadal honosně, měl dvě garáže, spoustu věžiček a kruhový okna podle poslední módy. Nade dveřma blikala bezpečnostní kamera.

Zato vzduch vevnitř byl těžký, hustý a pravděpodobně hořlavý. Na podlaze v předsíni stálo a leželo velké množství plechovek od barvy a kanystrů a pod kanystry byly skvrny a mezi nimi rozházené papuče.

„Přezouvat se nemusíte,“ ubezpečila nás Kamila.

V obývacím pokoji se svítilo. Kamila se zastavila přede dveřmi, položila ruku na kliku. Nadechla se (ne moc zhluboka, protože to vzduch v místnosti neumožňoval), zavřela oči a zas je otevřela, pak vtrhla do obýváku. Několika kroky ho přelétla a otevřela okna. Teprve pak se otočila na Františka. František stál v rohu místnosti, otočeněj zády, oblečeněj v černejch teplákách, na nohách tenisky, přes hlavu kapucu. Vypadal jako boxer. Zaváhal jsem na okamžik, jestli je to skutečně Franta, nebo nějakěj zloděj. Přehraboval se ve flaškách s chlastem svého otce a nikoho si nevšímal. Několik prázdných láhví už stálo na stole, Kamila je pohledem přepočítala.

„Ty vole brácha, to jsi jako už všechno vychlastal?!“

„Ale hovno, potřebuju akorát ty flašky.“

František konečně zaregistroval, že není sám. Nejdřív si všiml jen Kamily. Stála u otevřeného okna, za zády se jí bíle vlnily záclony na pozadí tmy v oknech, vypadalo to jako zpěněná hladina oceánu. A prameny jejích vlasů poletovaly v průvanu a blýskaly se jako bouře. Byla nádherná a hrozivá, jako Medusa. Nebo Siréna. Ale tvářila se zoufale, zírala vytřeštěně beze slov zpátky na Františka, pak s němou prosbou stočila pohled na nás tři. František ten pohled sledoval; až teď si všiml, že jsme tam taky. Koukal na nás — a byla to pravda: Byl nějakěj divnej. Než odletěl do Severního Irska, vypadal František trochu jako Roger Waters, trochu jako Bobby Fischer a trochu jako Townes Van Zandt. I když vám ta jména asi nic neřeknou... No prostě byl vysokej, štíhlej, docela hezkej a měl takový zasmušilý, zasněný výraz — někdo říkal, že se tváří jako retard. Teď v tom výrazu bylo ještě něco navíc. Nějaká posedlost a odhodlání. Vypadal jako muž se záměrem, a takhle nikdy dřív nevypadal. Co s ním v tom Ulsteru kurva udělali?

Blekotali jsme jeden přes druhého pozdravy. Čau, Franto, zdar, jak se vede, co že už seš doma... Ale František na takový nesmysly neměl čas:

„Zdar, borci, dobře, že jdete, to je super, flašky jsou na stole, pro každého jedna, kantáky jsou vedle, hadry už mám nastříhaný. Jak jako, co s nima? Jo, aha, tak čumte na film, Václave, pusť kompa.“

Zmáčkl jsem tlačítko a z repráků se rozjeli na plný koule H-Blockx. How do you feel. How do you feel. Cítil jsem se divně.

„Jde o ten název, vole. Chápeš. I když muzika taky není úplně blbá. Ale teď to vypni a hod' tam tohle.“

František nikdy nebyl žádnéj vůdce, měl spíš jen schopnost s každým vyjít a taky krásnou ségru, což mu v kolektivu dost pomáhalo. Ale teď bylo všechno jinak. Najednou měl charisma až na půdu. Poslechl jsem ho s naprostou samozřejmostí.

Podal mi céděčko bez obalu a bez popisu. Vrazil jsem ho do mechaniky. Spustilo video.

Na obrazovce byl stůl, na něm tři láhve a za stolem nějakej člověk v černým tričku, kterému nebyla vidět hlava, a ten člověk ty láhve bral do rukou, přelíval něco z jedný do druhý a nakonec do tý výsledný láhve strčil kus hadru a ten zapálil.

Video skončilo a František se podíval postupně na každého z nás.

„Dávali jste pozor? Je vám to jasný?“

Nikdo nic neříkal. Nic nebylo jasný.

„To byl slavný film Holgera Meinse, vy debilové. Vy jste fakt zpomalený — Jak vyrobit Molotovův koktejl.“

Ani tohle vysvětlení moc nepomohlo. František unaveně odfrknul a spustil jak ve škole:

„Vezmeš flašku, smícháš benzin s olejem, můžeš přidat mýdlový hobliny, kvůli adhezi...“

„Ale jo, ty vole, to je nám jasný,“ přerušil ho Alois. „Ale proč jako?“

„No přece abysme něco zapálili.“

Tahle pobídka hrábla do strun napnutých někde v temných hlubinách našich podvědomí, někde tam, kam po kapkách stýkala všechna každodenní frustrace, a kolem jezera, který vytvořila na dně našich duší, tam tančili odvčící ďáblův zlosti a agrese. Něco zapálit, to byla lákavá vyhlídka, a vyrobit si vlastní molotova — tomu nešlo odolat. A tak jsme seděli v luxusně zařízeným obýváku pana primáře a paní ředitelky, posílali si kolem stolu kanystry a míchali si každý koktejl dle vlastní chuti a představa. Někdo dal víc motorového oleje, někdo benzinu, objevila se dokonce i baňka s kyselinou sírovou a Alois ji hned přilil do svojí směsi, Bedřich hobloval mýdlo, František namáčel hadry v benzinu. Kamila se na to nemohla dívat. Asi si náš zásah představovala jinak. Odešla a zavřela se ve svém pokoji. Vypadalo to, že si toho nikdo ani nevšiml. I když já jsem si toho všiml. Soustředili jsme se na práci.

„Funkce sladidla mi teda není vůbec jasná,“ káral Alois Bedřicha, který právě rozpustil v láhvi dvě lžičce cukru.

„Vole, cukr se dává jedine na hadr, když se dělá samozápalná,“ přidal se František. „Jenže jsem nesehnal žádný chlorečnaný.“

„To je kurva škoda.“

„Má se to zašpuntovat, nebo se ten hadr strčí dovnitř?“

„Zašpuntovat, vole, hadrem se jen vomotá hrdlo.“

„Nasrat, už jsem ho vrazil dovnitř.“

„To jde taky, ale musí to těsnit.“

„Má se tím zatřepat?“

„S tou kyselinou asi moc ne.“

„Jasný.“

„Podej mi ty hobliny.“

„Alois, ty vole, snad tady nechceš hulit!“

A mezi těmito strohými dotazy a pokyny se vinulo Františkovo přerušované vyprávění:

„Strejda byl totiž v IRA, teda jako v PIRA... měl doma pušku a dvě pistole, jenže je u něho našli... a tak šel sedět, to bylo začátkem osmdesátých let nebo tak nějak. Nenáviděl anglickej útlak, ale ve vězení si uvědomil, že jde i vo něco jinýho. Přečetl tam nějaký Leninovy spisy, dokonce Mao Ce-tunga — v irštině... Měl ty knížky doma. Přečetl jsem to skoro všechno. Třeba Herberta Marcuse.“

„Tys četl, Lenina, vole?“

„Jo, je to inspirativní, uvědomíš si, že spousta problémů se vůbec nezměnila.“

„Ty vole, je to sto let zpátky.“

„Ale platí to pořád, bohatství se koncentruje jenom u vyvolenejch, dělník má hovno, je zotročenej systémem. Nebo jako v Německu, vole, tady to samý, dvacet let po válce ve všech úřadech nacisti... a tady to taky furt řídí komunisti.“

„Jsi říkal, že měl Lenin pravdu.“

„Taky že měl, vole, pracující třída je v prdeli,“ vmísil se Bedřich.

„Lenin jo, Lenin chtěl revoluci, tihle komunisti chcou jen žrádlo a prachy. Nebo třeba v Itálii, vole, rudý brigády, na západě už to vědí, že kapitalismus je taky pěkný svinstvo. Konzumní společnost, vole, umělý potřeby, kterýma kapitalisti drží lidi na vodítku, je to systém, ve kterým nikdy nemůžeš bejt šťastnej, protože šťastnej člověk neutráčí.“

František se rozhorlil, revoluční zápal mu sršel z očí a z úst mu odlétávaly sliny. Hodně z toho, co říkal, mi nedávalo smysl, ale něco zase jo. Říkal, že nemůžu bejt šťastnej, protože mi v tom systém brání. A způsob, jak bejt šťastnej, bylo vzepřít se systému.

„A jak se chceš tomu systému teda vzepřít?“

„Mohli bysme jít zmlátit nějaký cigány,“ navrhl Bedřich.

„Proč jako?“

„Jsou to černý svině, nemakaj a jenom berou dávky. Z našich daní kurva!“

„To jo, ale voni jsou taky jen obětí systému, to systém jim strká dávky a oni je prostě jen berou.“

„Nemusí si je snad brát!“

„Nemusí, ale voni už to tak maj nastavený, za to se na ně nemůžeš zlobit, to je jako zlobit se na velrybu za to, že ti ukousla nohu, o tom jsem taky četl u strejdy knížku, není to prostě rozumný, ta velryba za to nemůže, jenom se chová jako velryba.“

„Jaká velryba, pičo?“

„Prostě cigáni za to nemůžou.“

„A kdo teda?“

„Prostě celej ten systém, chápeš. Komerce, vole, komunisti, kapitál. Furt ti něco cpou, a nikdy ne to, co chceš. Ale musíš dělat, jako že to chceš, protože když seš nespokojenej,

tak ti akorát řeknou, že seš slabej, vole. Nespokojenost se neodpouští.“

Na stole stály čtyři zápalné láhve, pečlivě ořené, hadry kolem hrdel napuštěné benzínem, ale vysušené, a kolem stolu seděli čtyři zachmuření mladíci, odhodlaní bojovat za svoje právo na štěstí.

„Tak jdeme na to,“ zavelel František.

Sebrali jsme ze stolu každý jednu láhev a vyrazili ven, do boje. Bylo už po půlnoci, tma venku zhoustla a citelně se ochladilo. Naše zanícení to ale zchladit nemohlo, zastavili jsme se jen na chodníku před domem a dopínali bundy a vytahovali límce kabátů. Alois si zapálil cigaretu.

„Ty vole, bacha s tím zapalovačem!“

„Naser si.“

„Cos to řekl, ty zmrde?!“

„Nechte toho, do prdele,“ krotil Bedřicha František, asi jedinej člověk, kterej to s ním trošku uměl. Bedřich byl jinak dost nezkrotnej, chodil do školy v pyžamu, když už tam chodil, a na všechny sral. Měl rošťácký malý oči, světlý vlasy na patku, kulatý obličej a postavu hromotluka. Ale byl zároveň dost citlivěj, řezal se žiletkou do předloktí a měl nějaký vnitřní běsy, takže byl jeden den příjemnej a kamarádskej a druhej den se choval jako agresivní vůl. To se pak chtěl rvát a pokoušel se šikanovat spolužáky... ale bylo to takový polovičatý, člověk tak nějak cítil, že týrat šprty je mu ve skutečnosti proti srsti. Asi to bylo tím, že měl přeci jen dobré srdce, jak říkala naše angličtinářka. Taký měl vyvinutý sociální citění — přečetl Bezruč a plně se s ním ztotožnil.

„No dobře, kurva, tak jdeme,“ pověděl nakonec po chvíli napjatýho ticha Bedřich a volnou rukou si přitom pohrával s boxerem v kapse svého gestapáckýho kabátu.

Konečně jsme teda byli hotoví a připravení vydat se zpět do města, když vtom do ulice za našimi zády vtrhlo světlo a na silnici před námi se objevily čtyři dlouhé stíny. V otevřených domovních dveřích stála Kamila, koukala na Františka, na Aloise, na Bedřicha, stála tam a nic neříkala, ale sdělení v jejích očích bylo jednoznačné: Někdo na vás čuráky musí dohlídnout.

A tak jsme šli, my čtyři napřed a nasupená Kamila kus za námi. Ale protože se Alois zase pořád opožďoval, šel za chvíli vedle Kamily. Nejhorší na tom bylo, že to snad ani nedělal schválně. A Kamile to nevadilo.

Ulice byla stejně mrtvá jako předtím, ne-li mrtvější. Obklopovalo nás ticho a všudypřítomný systém, který nám stál ve štěstí. Tady jsme se mu ale postavit neměli. Se systémem se bojuje v centru města. Zatím jsme si raději povídali, v týhle chvíli nechtěl nikdo zůstat o samotě se svýma myšlenkama.

„Hele, Franto, prej ses narodil v den, kdy umřel Bobby Sands,“ začal jsem.

„Přesně tak, Václave, to nemůže bejt náhoda, studoval jsem to a sedí i časy. Narodil jsem se chvilku po tom, co Bobby umřel, jsem jeho reinkarnace, to je jasný. Jo a ty ses, vole, narodil v den, kdy umřel Francis Hughes, hustý, ne?“

„Ty vole, jakej Francis Hughes?“

Ale František už vyjmenovával další osudová znamení, ukazovalo se, že rok 1981 byl mimořádně úrodněj, co se týče smrtí velkejch bojovníků. Bedřich byl vtělení dalšího

irskýho hladovkáře, jméno už jsem zapomněl, zatímco v Aloisovi přebýval neklidný duch samotnýho Yitzhaka Zuckermana a Kamila byla převtělení jakési Ingrid Siepmann.

„Myslels Ingrid Bergman, brácha?“

Ne, prej ne, Siepmann, kurva, úžasná žena, vykradla banku a zemřela při náletu v Libanonu. Dohromady jsme zkrátka tvořili bojůvku dost drsnejch radikálních aktivistů, teroristů a bojovníků za svobodu a byli jsme předurčení k tomu, abychom společnými silami provětrali zatuchlej vzduch v týhle bohem opuštěný vytunelovaný zemi.

Přišlo mi, že by se všichni ti Františkovi zbožňovaní revolucionáři nejspíš vzájemně pozabíjeli, kdyby se dostali na jedno místo, ale na tom nezáleželo, záleželo na duchu odboje, který je spojoval. Nějak jsem se ovšem ztratil v podobných myšlenkách a přestal přemýšlet o tom, jak se dostat do Kamiliny blízkosti, a tak se stalo, že mě s geniálním nápadem někdo předběhl.

„Hele, Alois, dej mně taky jedno cígo,“ otočil se Bedřich ke dvojici opozdilců.

„Odkdy huliš?“

„Ode dneška, vole,“ odsekl Bedřich a vytrhl podávanou cigaretu z Aloisovy ruky. Strčil ji frajersky do koutku úst a pohodil patkou, vyzývavě se přitom díval Kamile do tváře. Převzal od Aloise i zapalovač a škrtnul, aby si zapálil. Plamen zapalovače přitom chránil od větru levou rukou, tou, ve které držel zápalnou láhev. Oheň přeskočil na hadr.

„Do piči.“

„Kurva.“

„Do piči.“

Z hadru přeskočil oheň na Bedřichovu frajerskou patku.

„Dopičikurva.“

Bedřich začal neohrabanými pohyby hasit hlavu. Vypadal při tom jako člověk, kterého napadlo hejno netopýrů a on se ho snaží zahnat pomocí pochodně. Vypadal jako šílenec, který nad sebou v záchvatu ztrácí kontrolu. Vypadla mu při tom cigareta z úst. A zápalná láhev z ruky. Láhev padala velmi velmi dlouho, pozorována čtyřmi páry zděšených očí. Žádná síla na světě nemohla zabránit neodvratnému. Ozvalo se cinknutí o dlažbu chodníku a čas se zase zastavil. Odrazila se od povrchu zpět do vzduchu, a než stihla dopadnout znovu a roztržít se, chytil ji Alois do ruky a mrštil ji co nejdál. Prolétla tmou jako kometa. Padající hvězda, ale nestihl jsem si nic přát. Dopadla do trávy v parku a ani tentokrát se nerozbila. Hadr stále hořel, divoce osvětloval dětské skluzavky a prolézačky, svítil nám do tváří, pak zhasnul.

Ve vzduchu cosi viselo. Byl to zápach seškvařených vlasů.

„Měli jsme k ní asi přivázat nějakej šutr, ne?“

„Jsem nevěděl, že ji bude Alois házet do trávy, vole.“

Ve vzduchu cosi viselo. Bylo to napětí.

„Co teď?“

Zírali jsme do tmy, na místo, kam láhev dopadla.

„Asi bysme ji měli najít.“

„A co když to bouchne, vole? Já pro ni nejdu, Alois ji tam hodil.“

„Protožeš nás málem zabil, ty kokote.“

„Drž hubu.“

„Oba držte huby.“

„Zejtra ji sebere nějaká matka a hodí do popelnice.“

„Stejně bychom ji v tý tmě nenašli.“

„Jo, to je fakt.“

„Jasně.“

Nebyl jsem si jistej, jestli by se Francis Hughes zachoval stejně... ale nejspíš jo. A tak jsme přestali zírat do tmy a dali se zas do pohybu. Trochu váhavě, ale přece. Nehody se stávají a my máme pořád ještě tři další láhve na boj proti systému. Jen se nevzdávat. Postupovali jsme dál ve stejné formaci, Franta s Bedřichem vepředu, já pár kroků za nimi a další kus za mnou Alois s Kamilou. Bedřich se pořád vztekal a drmolil nějaké nadávky a drbal si hlavu a prudkými pohyby vytřepával z vlasů seškvášené zbytky frajerské patky a František ho uklidňoval. Ale ti dva za mnou byli zticha, a to mě znervózňovalo. Cítil jsem se z toho docela intenzivně nešťastnej, ale neměl jsem tušení, jakou roli zrovna v tomhle může hrát ten zasranej systém, kterej za všechno může. Šli jsme zas kolem řeky, změnil se jen směr a vůdce. Tentokrát nás už nevedla Kamča, ale František. No ale zůstalo to aspoň v rodině. Bylo ticho. Za celou cestu jsme nikoho nepotkali. Bylo ticho a do ticha jen klapaly Kamiliny boty s podpatkem. Bylo těžký myslet na něco jinýho než na Kamiliny podpatky, na Kamilu a na Aloise, toho debila, nejlepšího kamaráda... ale na něco jinýho člověk myslet musel, jinak by se zbláznil sám. Myslel jsem tedy na zákopovou válku a trepanaci pod chloroformem. Myslel jsem na nás coby čtyři láhve. Nikoli láhve šampaňského, v nichž kvasí krev, žádný Moët nebo Dom Pérignon, ale starý otlučený láhve od lacinýho chlastu a v nich špinavá směs benzínu a oleje, žluči a nenávisti, plnicí útroby jedovatými výpary. A nemůže to ven, celý se to dusí uvnitř, jako roubík narvanej v hubě, kus v lihu namočenýho hadru.

„Tak co zapálíme?“

Stáli jsme v městské bráně, před námi liduprázdné náměstí.

„Co by zapálil tvůj strejda, Franto?“

„Asi anglický kasárna.“

„Margaret Thatcherovou.“

„Nebo protestantskou školku?“

„Neser.“

„Nic z toho tu nemáme kurva.“

„A co by zapálil Holger Meins?“

„Asi vydavatelství Bildu.“

„Možná obchoďák.“

„Cože?“

„Obchoďák tu máme!“

„Ale kde pak budeme nakupovat?“

„To je jedno.“

„Ne, Kamča, má pravdu. Chce to něco jinýho.“

„Kdo reprezentuje systém, kdo je nástrojem jeho útlaku?“

„Ehm... eee.“

„Přece policie, volové, zapálíme policejní auto.“

„Jo, to je fakt, benga nesnáším. Furt akorát kontrolují, jestli u žida nenalejvaj nezletilejm.“

„A fotrovi dali tuhle pokutu za rychlost.“

„A střelěj do dělníků.“

Cíl byl vybrán, nesourodá skupinka reinkarnovanejš revolucionářů pojmenovala společného nepřítele. To chapadlo státní moci ovinující a dusící naši svobodu. Bylo třeba ho utnout.

Nejprve bylo třeba ho najít.

„Neviděli jste tu večer nějaký policejní auta?“

„Já myslím, že jedno stálo u radnice.“

Došli jsme k radnici.

„Nic tu není. Cos kecal, Václave?“

„Tak jsem se asi spletl, no.“

„Ale kde kurva jsou? Maj snad dohlížet na pořádek.“

„A dodržování nočního klidu.“

„Obejdeme to tady, někde tu být musí.“

Obcházelí jsme náměstí. A ulice blízko náměstí. Sami ve spícím městě. Hledali jsme chapadlo, které nás škrtilo. Ale nechťelo se nám ukázat. Přitom jsme jeho stisk cítili čím dál silněji.

„Do prdele, tak je vylákáme, ty šmejdy.“

„Jak jako?“

„Zapálíme nějaký jiný auto.“

„Ty vole, to není žádněj odboj, to je obyčejný vandalství.“

„Hovno, vole. Zapálíme nějaký drahý auto, nějakýmu komunistovi, kterej si na ně stejně leda nakradl.“

„Tak jo.“

„Kluci, vy jste se fakt zbláznili.“

Znovu jsme bloudili ulicemi města. Naše odhodlání nepolevovalo, ale celkově nás to začínalo zmáhat. Boj o štěstí se nečekaně komplikoval. Je to těžký, když se vám nepřítel nechce postavit. Systém proti nám vedl partyzánskou válku.

„Ty vole, tady jsou akorát samý otlučený škodovky.“

„Kde kurva parkujou ti kapitalistický zbohatlíci?“

„Myslíš komunisty?“

„Jo.“

„Nahoře ve vilách parkovala spousta drahejš aut.“

„To je fakt!“

„Ale tam už se vracet nebudu.“

Osobně bych se klidně vrátil, ale František byl z nějakýho důvodu striktně proti, a když teď byl náš vůdce, tak se s tím nedalo nic dělat.

„Se systémem se bojuje v centru měst. Jsme městská gerila, ne předměstská gerila.“

Jenže nikde žádněj policajt, nikde žádný drahý auto. Hospody zavřený. Mrtvo a klid.

„U služebny přece musí mít zaparkovaný nějaký auta!“

„No jasně. To nás mělo napadnout dřív.“

„Jdeme!“

Nebylo to daleko. Betonovej barák, obluda, už zdálky připomínající zatuchlej režim, zkostnatělý zlo, odvěkou chobotnici plující v hlubinách, vypouštějící do světa svůj jedovatej inkoust.

Obluda měla zavřený oči, spala stejně hlubokým spánkem jako zbytek města. Aspoň zdánlivě.

„Jak je kurva možný, že tu nemaj jedinej auták?“

„Třeba vyjeli na nějakěj zásah.“

„Leda tak za kurvama.“

„Taky bysme mohli za kurvama.“

„Jo? A co bys s nima dělal?“

„Zapálil by jim auto.“

„Haha.“

Za zády jsem zaslechl škrtnutí zapalovače a vzápětí mi nad hlavou přelétla vlasatice zápalné láhve. Roztříštila se těsně nad oknem. Střepy se rozprskly. Oblak benzínu se vznal, čoudil a stékal po fasádě.

„Zdrháme!“

Dali jsme se do běhu a utíkali jsme z místa činu, ulice se rozezněla dusotem a prudkým oddechováním. Ale nikdo nás nepronásledoval. Nerozsvítilo se jediné okno, ani záclona se nepohnula, jediný člověk nevyšel před dům zjistit, co se děje.

Zastavili jsme v zákoutí za gymnáziem a popadali dech.

„Slušnej hod, Alois.“

„Chtělo to trochu níž.“

„Ale strašnej smrad. Toho oleje jsi tam mohl dát míň.“

Alois nic neříkal, čuměl do země jako vždycky. Nechal za sebe hovořit činy. Kamilin pohled plný obdivu zas vypovídal o tom, že činy hovoří dost jasně. Ještě že to neviděl.

„Hele, když je nevytláká ani tohle, tak už fakt nevím co.“

„No jo, serem na cajty, zapálíme něco jinýho.“

„Třeba školu.“

Nevím, proč jsme utekli zrovna k naší škole, asi nějaký instinkt. Ale co to bylo za instinkt, na to jsem nemohl přijít. Bylo to zneklidňující.

„Proč školu?“

„Je to nástroj systému, vole, formujou tě podle svého obrazu, lijou ti do hlavy všechny ty sračky a propagandu, snažej se tě zkotit a vychovat, navlíct ti uniformu, abys byl poslušnej občan a konzument,“ odpověděl Bedřich a nedalo se proti tomu nic namítnout. Vystihl to dost přesně. Zdálo se, že tentokrát souhlasí i Kamila. O dalším cíli, další překážce v cestě za štěstím a za svobodou, bylo rozhodnuto.

„Dej mi láhev, Vašku,“ obrátil se na mě Bedřich s nataženou rukou.

„Ta je moje, vole.“

„Cos to říkal?!“

„Svoji sis rozbil.“

Bedřich se ke mně blížil, kolíbal se se zdůrazňovanou rozvlácností, ruce zastrčené v kapsách kabátu. Z jedné vytáhl žiletku. Koulil na mě oči a žiletku obracel ve rtech. Viděl jsem ho ten trik dělat už nejmíň stokrát. Většinou se při tom nepořezal. Tentokrát jo a vypadalo to díky tomu ještě o dost děsivěji. Stál dvacet centimetrů přede mnou. Cítil jsem jeho dech. Zněl výhružně.

„Tys byl vždycky pěkněj srábek, Václave,“ vytáhl žiletku z pusy a přiložil mi ji ke krku. „Chceš poznat bolest? Co kdybych tě trošku říznu?“

Cítil jsem ostří žiletky v blízkosti krční tepny. Cítil jsem, jak mi po krku stéká krev. Doufal jsem, že je Bedřichova.

„Nebo trošku víc?“

Ten debil to snad myslel vážně. Vždycky jsem chtěl umřít mladý, ale natáhnout kramle rok před maturitou a ani si předtím nezapíchat, to mi zas připadalo ukvapený. Navíc jsem po sobě chtěl zanechat odkaz, stopu

zneuznaného génia, odér promarněného talentu... Ne se nechat podříznout kvůli podomácky vyrobenému molotovovi.

„Tak si tu láhev sežer, čuráku.“

Bedřich vzal mou láhev a otočil se ke škole. Kamila se na mě ani nepodívala, ale úšklebek v její tváři patřil zcela jistě mně.

„Zapalovač.“

„Na.“

Bedřich zapálil hadr, přehodil láhev dvakrát z jedné ruky do druhé, levačku napřímil před sebe, pravou rukou se velkým obloukem napřáhl. Byl to školní rekordman v hodů granátem. Láhev dopadla na střechu. Přeskakovala po krytině a hlučně se kutálela dolů. Přeskočila okap a padala podél stěny. Roztříštila se před vchodovými dveřmi. Ohnivá kaluž zahořela čistým, jasným plamenem.

„Tys mohl toho oleje dát zas trochu víc,“ poznamenal věčně František.

„Jako hod slušnej, ale výsledek nic moc.“

„Aspoň jsem zapálil rohožku, cos zapálil ty?!“

Byla to pravda, rohožka přede dveřmi chytla a hořela, první skutečná oběť naší války. Zírali jsme na ten malinkatej požár se směsicí zájmu a pohrdání, dokud plameny neuhaslý. Najednou se otevřely dveře a z nich vyrazil školník vyzbrojený koštětem.

„Vy spratci, já vám ukážu.“

A zahnal nás na útěk.

„Ty vole, ten čuměl.“

„Jo, sráč jeden.“

„A na co měl to koště?“

Na východě už začala blednout tma a s revolucí to vypadalo taky bledě. I s třídním bojem. I s bojem proti systému. Naše schlíplá bojůvka se šourala kolem autobusového nádraží.

Chtěl jsem už jenom domů, pryč od svých spolubojovníků a jejich pohrdání. Lehnout si a spát.

Alois čím dál víc zaostával a nejevil o odboj valný zájem. A Kamila jevila zájem už jenom o Aloise. Zbýval nám poslední granát. Ale žádný cíl.

„Vidíš toho zmrda?“

„Kterýho?“

„Támhle, vole, na zastávce.“

František zamžoural směrem, kterým Bedřich natahoval ruku, než unaveně odvětil.

„Ty vole, jsem ti říkal, že cigány nemlátíme.“

„Kurva mně je jedno, že je černej, ale hulí na zastávce, to je bezohledný. A čumí, vole.“

Cigán fakt čuměl, čuměl na dva borce, jak k němu výhružně míří přes ulici. Jeden s rukama v gestapáckým kabátě a ohořelými vlasy, druhý v teplákovce s kapucou hluboko do čela a se zápalnou láhví v ruce.

Zbytek revolucionářů se už rvát nechtěl. Yitzhak Zuckerman a Ingrid Siepmann si sedli na lavičce na protější zastávce. Francis Hughes poodešel o kus dál o pozoroval dění na obou frontách.

„Co čumíš, černá špino,“ oslovil Bedřich cigána, ale bylo to takový polovičatý, člověk tak nějak cítil, že rasový předsudky jsou mu ve skutečnosti proti srdci.

„Jo, vole, tady se nehulí,“ přidal se František.

Na druhé straně ulice se Kamila posunula na lavičku o něco blíž k Aloisovi, určitě se ho musela dotýkat nohou. Řekla si o cigaretu a Alois jí dvorně zapálil a oba kouřili.

„Nechte mě bejt,“ odvětil cigán slušnou češtinou a lhostejným tónem.

„Slyšíš, morgoška? Je nějakej drzej,“ na to Bedřich a začal zase s tou věcí s žiletkou.

Kamila položila Aloisovi dlaň na stehno, její tvář byla několik centimetrů od něho, hleděla na něj a polohlasem mu cosi sdělovala, zatímco souchotinář nepřítomně vydechoval kouř a civěl před sebe.

Civěl a viděl, jak se Bedřich blíží k cigánovi, jak cigán dává bez varování Bedřichovi prudkou ránu pěstí do břicha a jak se Bedřich suně k zemi. Cigán mu dal pro jistotu ještě jednu ránu pěstí do tváře, až se mu žiletka zarazila mezi zuby. Vyškubl zkoprnělému Františkovi láhev z ruky a utíkal pryč směrem k řece.

Kamila nic z toho neviděla, dívala se jen na Aloise, do jeho přitažlivě bleďé tváře, zasněných očí s tmnými kruhy.

Alois to viděl všechno, ale nehnutě dál seděl, v ústech mu visela vyhaslá cigareta.

Kamila vzala jeho tvář do dlaní a otočila ji k sobě.

„Kurva ten hajzl, rychle za ním,“ vstával Bedřich ze země a plival krev. Dali se do běhu. Cigán měl před nimi značný náskok a zdálo se, že ho ještě zvyšuje. Bedřich s Frantou se ale nehodlali vzdát a utíkali za ním. Utíkali za ním řídnoucí tmou, jako za mizejícím snem.

Kamila donutila Aloise podívat se jí do očí. Mluvila. Pak chvíli nikdo nemluvil a potom Alois sotva znatelně zavrtěl hlavou.

František s Bedřichem se někde mimo můj dohled dál pachtili za vnějším nepřítelem a já jim záviděl tu poštilost, víru, že existuje problém a že ten problém se dá řešit. Protože já jsem byl najednou starší a bezbřezě zmoženej moudrostí a ve svý moudrosti jsem věděl, že ten nepřítel je vevnitř, že zevnitř vychází všechna ta zběsilost a samoučelnej hněv, že jsme všichni jen nešťastný láhve plný odvěkýho smutku, prvotního hříchu a kdovíjakejch svinstev a že můžeme jedine vzteky vybouchnout, nebo se pozvolna udusit vlastníma výparama.

I ta krásná Kamila nakonec nebyla nic než láhev. Prudce vstala a divoce a zoufale se rozhlídla okolo. Jako by hledala pomoc, nebo aspoň svědky svého utrpení. Anebo vůbec ne. Když mě uviděla, jak o kus dál stojím opřenej o lampu, na chvíli zaváhala. Jen na chvíli. Vyrázila mým směrem a od podpatků jí odlétávaly jiskry. Oči měla vlhké a stejně tak i dlaně. Popadla mě za ruku a beze slova mě vlekla směrem k parku. Alois dál seděl na místě, ale díval se teď za odcházející Kamilou a vsadil bych boty, že jsem viděl dvě veliký slzy stíkat mu z těch jeho zasněnejch, plachejch očí umírajícího romantika.

Leželi jsme vedle dětského hřiště. Někde tu musí být ta láhev, napadlo mě, ale jinak jsem myslel na jiné věci. Na to, že se mi plní sen, a je to spíš jako noční můra.

Hlavu bořila do mého ramene. Cítil jsem cigaretový kouř v jejích vlasech a benzin na prstech, kterými jsem ty vlasy svíral. Cítil jsem nekonečnou bezmoc. Místo vzdechů

vzlykala, místo mého jména opakovala jen: „To je takovej debil.“ Chtěl jsem ji utěšit, ale zacpala mi dlaní ústa. Podívala se mi do očí, poprvé v životě. „Ty mě miluješ, vid?“ Kývnul jsem. Uhnula pohledem. Vyhrkly jí slzy, stékaly po tvářích a odkapávaly kamsi mimo tenhle svět; rozteklé oční stíny na bleďé tváři vypadaly jako olejové skvrny na mořské hladině a já v těch skvrnách uvízl jako poštilý racek, kterému už není pomoci, který sténá v bolestné agonii.

Bolestně jsem zasténal. Tváří jí proběhla jakási křeč, pevně k sobě přitiskla víčka a zrychlila pohyby. Zvrátil jsem hlavu. Viděl jsem šedivé nebe, vzdálené tovární komíny a mezi nimi unavenou rudou šmouhu vycházejícího slunce. Slyšel jsem svůj zrychlený dech, Kamiliny slzy, šustění trávy v uších. A v okamžiku vyvrcholení mohutnou explozi v ulici pod námi. Ten cigán na rozdíl od nás věděl, jak použít molotova.

Ondřej Hudec (nar. 1980) vystudoval gymnázium v Třebíči (1999) a obor Konstrukce a dopravní stavby na Českém vysokém učení technickém v Praze (2005). Poté pracoval jako statik v Praze, později v Brně. Publikoval několik textů na literárním serveru pismak.cz. Přítomná povídka je jeho první otištěnou prací.

UNI
KULTURNÍ MAGAZÍN

- architektura
- rozhovory
- recenze
- reportáže
- sloupky
- aktuální informace
- hudba nejrůznějších žánrů
- literatura
- divadlo
- výtvarné umění
- film

předplaťte si tištěnou, nebo elektronickou verzi

www.magazinuni.cz

COVERS: MARTIN HATA, RHIANNON GIDDENS, HUGO RACE

Karel Skalický • Jan Rychlík • György Dalos • Vladimíra Dvořáková • Alena Wagnerová • Laszló F. Földényi • Václav Jamek • Sylva Fischerová • Jiří Hochman • Marián Hatala • Ondřej Vaculík • Václav Klusoň • Erazim Kohák • Petr Pithart • Jacek Kubiak • A. J. Liehm • Radka Dežulová • Jaroslav Bican • Martin Šimsa • Pascal Bruckner • Marek Skwarnicki • Jurij Andruchovyč • Štěpán Štěch • Václav Žák • Josef Bieberle • Lubomír Boháč • Václav Burian • Juraj Buzalka • Jan Balabán • Patrik Eichler • Leszek Engelking • Greg Evans • Adam Borzič • Jiří Müller • Anna Militzová • Marián Hatala • Françoise Vergès • Václav Burian • Alena Zemančíková • Lubomír Boháč • A. J. Liehm • eněk Čížko • ach • cwar • soň • etr P • Jaros • Tich • DMir • Jiřin

L **LISTY**
dvoměsíčník
pro kulturu a dialog

číslo 3/2017 vyjde 15. 6.

www.listy.cz
informace předplatné

mosty

Václav Jamek
Na onom světě se tomu budeme smát

Soubor fejetonů otištěných v Listech v letech 2005–2015. Původní texty ovšem autor doplňuje a rozvíjí v *Memorandech*, jakýchsi vysvětlivkách budoucím generacím, jež rozsahem někdy přesahují původní text. Knižní vydání se totiž podle jeho názoru musí vyrovnat s tím, že útvar daného žánru je „časový a příležitostný, často komentuje jevy a události, které jsou v danou chvíli čtenářům srozumitelné i v narážce, ale které se postupně z povědomí vytráťí, a po deseti letech už nemusí být zřejmé, čím to chce autor své čtenáře vlastně pobavit, případně dopálit“. Naplnění tak dochází autorovo přesvědčení, že fejeton je vlastně jistý poddruh eseje. „A ke všemu se pak zjevil subjekt další, nečekaný,“ do textu začal škodolibě zasahovat autorův „inexistenciální soupoutník Eberhardt Hauptbahnhof, kdysi básník závratných nížin, leč ani to mu nebylo dost ubohé“.

Knihovna Listů, svazek 14, edice Próza, 504 stran.

Dagmar Vaněčková • David Voda • Václav Burian • Alena Wagnerová • Pavel Zatloukal • Václav Žák • Alena Zemančíková • Lubomír Boháč • Adam Michnik • Juraj Buzalka • György Dalos • Vladimír Špidla • Karel Skalický • Martin. C. Putna • Adam Szostkiewicz • Jaroslav Šabata

JAIT LOPATKA

1940-1993

REFLEXE + VZPOMÍNKY + FOTOGRAFIE + DOKUMENTY

Blažek / Bondy / Brabec / Doležal / Fischl / Goetzová-Stankiewicz / Gruntorád
 Gruša / Haraldsson / Havel / Hejda / Churaň / Jančařík / Jirous / Kosák / Kotyk
 Krumphanzl / Langerová / Mandler / Marks / Matoušek / Nedvěd / Petříček
 Plíšková / Pokorná / Pokorný / Pospíšil / Richterová / Smějsíková / Stankovič
 Stankovičová / Stiborová / Svejkovský / Špirit / Štindl / Šulc / Tuckerová
 Urbánek / Vaculík / Vajchr / Vodrážka / Vohryzek / Vrabcová / Wilson

Žádejte u dobrých knihkupců nebo za ještě příznivější cenu na www.revolverrevue.cz.

I letos **tvár** *ujeme*
prostor živé literatury

Tvár můžete
 objednat
 e-mailem,
 telefonicky
 nebo poštou

poezie

próza

esejistika

studie

literární život

recenze

tematická čísla

redakce@itvar.cz
 Tvar, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1
 tel.: 234 612 407

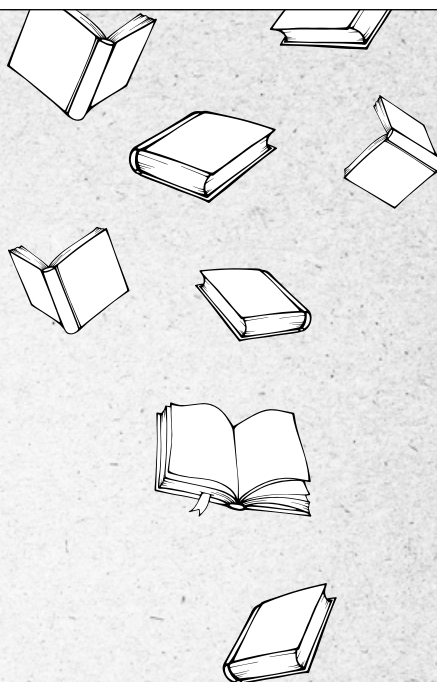

Všechno,
co potřebujete
vědět o knihách,
pohotově a pořádně.

12 000 článků – recenze, rozhovory,
portréty, aktuality

celý obsah také v aplikaci
pro chytré telefony

iLiteratura.cz

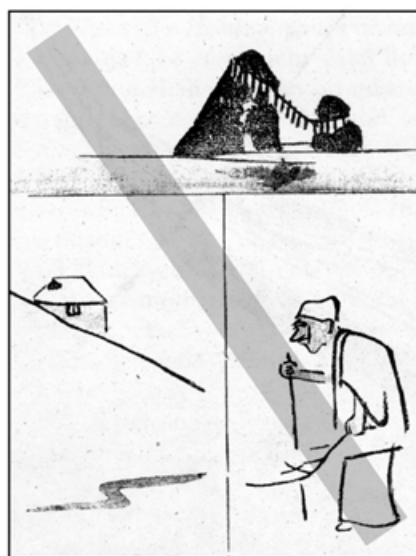
HOSTÉ

Jiří Zemánek – Jindřich Zeithamml – Karel Cudlín – Ladislav
Heryán Mikoláš Chadima a MCH Trio – Radek Fridrich –
Antonín Petruželka – Zuzana Li a Denis Molčanov

BÁSNÍCI DNE – „DUCHOVNÍ CESTA BÁSNÍKOVA“

Josef Václav Sládek – Oldřich Mikulášek – Jiří Kuběna Jaroslav
Erik Frič – Petr Mikeš – Jan J. Novák – Karel Hynek

ARS POETICA

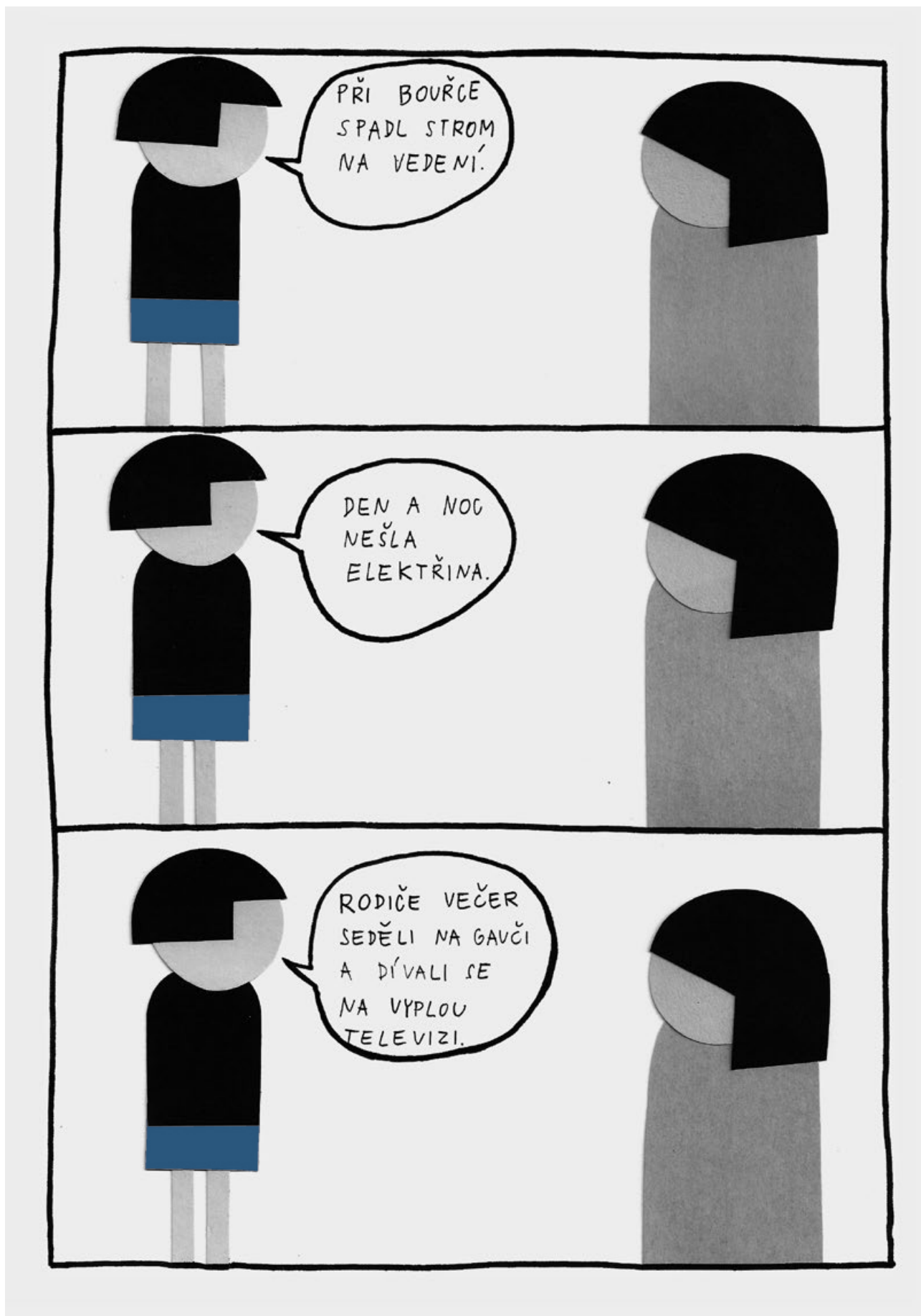

jiné setkání s literaturou / 14. ročník
čtení
dílny
poezie
koncerty
výtvarné umění
hudba

místo: tábořiště Ježkov u Zábřezí (u Dvora Králové nad Labem)
cena: 3 190 Kč nebo 2 890 Kč při zaplacení do 30. 6. 2017 /
jednotlivé vstupné na večerní program 100 Kč / **přihlášky + informace:**
www.arspoetica.cz facebook.com/arspoeticadilny tel. 733 291 260

29. 7. – 7. 8. 2017

Vendula Chalánková (nar. 1981) je současná umělkyně věnující se mnoha výtvarným žánrům, v každém čísle přinášíme její dosud nepublikovaný komiksový strip

ჩვენ ხატია საშობლო,
სახათა მთელი ქვეყანა,
ბანათიბული მთა-ბარი,
წილნაყარია ღმერთთანა,
თავისუფლება დღეს ჩვენი
მოგვალს უმღერს დიდებას,
სისკრის ვარსკვლავი ამოდის
და ორ გღვას უმღერს დიდება,
დიდება თავისუფლებას,
თავისუფლებას.

Měsíc autorského čtení
čestný host Gruzie
18. ročník — 1. 7. až 4. 8. 2017
Brno, Wrocław, Ostrava, Košice, Lviv

V Brně v Divadle Husa na provázku, Zelný trh 9.
V Ostravě v Absintovém klubu Les, Střelníční 2.
Na internetu denně na adrese www.moc365.cz (živě)
a na www.autorskecteni.cz (program a další informace).

9 771 211 099 300 91

